

ปีแห่งการเฉลิมฉลองพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ
๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน Christian University of Thailand Journal

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๔ Vol.17 No.3 September-December 2011 ISSN 1685-1412

เรื่องในฉบับ

บทความ

- † มัคคุเทศก์กับประวัติศาสตร์ไทยที่สำคัญ
- † วัฒนธรรมองค์การ: กุญแจแห่งความสำเร็จขององค์กร
- † การออกกำลังกายขณะฟอกเลือดสำหรับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย

รายงานวิจัย

- † กระบวนทัศน์สุขภาพจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาสำคัญในประเทศไทย
- † การศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน
- † การใช้รูปแบบสมการโครงสร้างในพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย
- † การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง
- † ชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรเจ้าพระพร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 สภาคริสตจักรในประเทศไทย
- † อนาคตภาพบทบาทสตรีไทยและสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ : ยุทธศาสตร์ 50 ปี

ดร.รชนีวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

อาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๔ พรรษา
วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

แปดสิบสี่พรรษาเฉลิมพระชนม์มงคลมา
พลกไทยดวงใจเปี่ยมเอื้อมลอ
พสุธากว้างใหญ่ใครจะคิด
กันดารแสนแดนเหี้ยเสด็จยล
ปรัชญาคุณธรรมนำชีวิต
คือวิถีสร้างสรรค์แห่งปัญญา
ทรงทอถอยบังใหม่ใครเคยเห็น
ปวงประชาผ่องใสใจสำราญ
ทุกดวงใจสดุดีศรีภษัตริย์
นอบจงรักทูลละอองผ่องประภา
แปดสิบสี่พรรษามหาราชพิลาสแพรว
น้อมพระพรศักดิ์สิทธิ์ฤทธิไกร

กราบพระบาทน้อมบังคมสมเด็จพระพ่อ
ร่วมถักทอถวายองค์ภูมิพล
ธ ประสิทธิ์ประสมสุขทุกแห่งหน
ทุกมณฑลภูเบศร์ทรงเมตตา
เศรษฐกิจพอเพียงแก้ปัญหา
สุดล้ำค่าองค์ขวัญชาติพระราชทาน
พระทรงเป็นหลักชัยอันไพศาล
ธ ประสานเพื่อสร้างสุขทุกเวลา
ผ่องประภัสสรเหนือเกล้าพราวนเวหา
ตราบชีวาเทิดธำรงพระทรงชัย
ตั้งดวงแก้ววิเศษสุดส่องไสว
ถวายชัยแด่พระองค์ทรงพระเจริญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้าคณะผู้บริหาร บุคลากร และนักศึกษา มหาวิทยาลัยคริสเตียน
ร้อยกรองโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพจน์ สุทธิศักดิ์

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

Christian University of Thailand Journal

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๔ Vol.17 No.3 September - December 2011 ISSN 1685-1412

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ สมพันธ์ ธิญะธีระนันท์

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.กาญจนา นาคสกุล

ศาสตราจารย์ ดร.ทวีป ศิริรัมย์

ศาสตราจารย์ ดร.สันหัต เสริมศรี

รองศาสตราจารย์ ดร.ชวนชม ชินะตั้งกูร

รองศาสตราจารย์ ดร.วิภาวี พิจิตบันดาล

รองศาสตราจารย์ เพ็ญจันทร์ ส. โมโนยพงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร.เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นกุล ชุมภูนิช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศากุล ช่างไม้

อาจารย์ ดร.เสาวนีย์ กานต์เดชาภิรักษ์

อาจารย์กาญจนา สวาทะสุข

อาจารย์ ดร.สุพัฒน์ คำสอน

เจ้าของ : มหาวิทยาลัยคริสเตียน จังหวัดนครปฐม

พิมพ์ที่ : บริษัท พี เอ ลีฟวิ่ง จำกัด

4 ซอยสิรินธร 7 เขตบางพลัด กรุงเทพฯ

10700

โทรศัพท์ 0-2881-9890

โทรสาร 0-2881-9894

จัดรูปเล่ม

กลุ่มงานพิมพ์ ฝ่ายบริการวิชาการฯ

ปก - ศิลปกรรม

ฝ่ายสื่อสารการตลาด

วัตถุประสงค์

1. เผยแพร่ผลงานวิชาการและรายงานค้นคว้าวิจัย
2. เผยแพร่ข่าวสารของมหาวิทยาลัยฯ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ และความคิดเห็นทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

Objective

1. To publish selected academic and research reports.
2. To disseminate news of the university and related institutions.
3. To serve as a clearing house for exchanging information, knowledge and ideas within and outside the university

กำหนดออกวารสาร : ราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ)

มกราคม-เมษายน, พฤษภาคม-สิงหาคม
กันยายน-ธันวาคม

การบอกรับและต่ออายุสมาชิก

ประเภท 1 ปี (3 ฉบับ) 250 บาท

ประเภท 2 ปี (6 ฉบับ) 450 บาท

ประเภท 3 ปี (9 ฉบับ) 600 บาท

ติดต่อ : เลขานุการคณะกรรมการวารสารฯ

เพื่อบอกรับและต่ออายุสมาชิกวารสารฯ

หรือส่งต้นฉบับผลงานวิชาการได้ที่ อาจารย์นิพนธ์
ทัพทะกุลธร

E-mail : ctujournal@christian.ac.th

สำนักงาน : มหาวิทยาลัยคริสเตียน

144 หมู่ 7 ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม

จังหวัดนครปฐม 73000

โทรศัพท์ 0-3422-9480 โทรสาร 0-3422-9499

สารบัญ

บทบรรณาธิการ

Editor's Message

-
◆ มัคคุเทศก์กับประวัติศาสตร์ไทยที่สำคัญ	สงกรานต์ กลมสุข 315
Tourist Guide and Significant Thai History	Songkran Klomsook
-
◆ วัฒนธรรมองค์กร : กุญแจแห่งความสำเร็จขององค์กร	รัตมี ลักขณาวรรณพร 331
Organizational Culture : Key Success of Organization	Rasamee Luckanavanaporn
-
◆ การออกกำลังกายขณะฟอกเลือดสำหรับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย	ธฤชณวัชร ไชยโคตร 346
Intradialytic Exercise for End-Stage Renal Disease Patients	Dhissanuvach Chaikhot
-
◆ กระบวนทัศน์สุขภาพจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาสำคัญในประเทศไทย	รศ.ดร. สุรชาติ ณ นองคาย 359
Spiritual Paradigm of Major Religious in Thailand	Assoc.Prof.Dr.Surachart Na Nongkai
-
◆ การศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน	ผศ.สุพจน์ สุทธิศักดิ์ 369
A Study of Artifact in Phrapraton Local Museum	Asst.Prof.Suphot Sutthisak
-
◆ การใช้รูปแบบสมการโครงสร้างในพฤติกรรม การใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย	ผศ.ดร.วีรยา ภัทรอาชาชัย 380
A structural equation modeling of the Internet acceptance in Thailand	Asst.Prof.Dr.Veelaya Putalaarchachai
-
◆ การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง	รศ.สมพันธ์ ทิพย์ธีระนันท์ 393
Symptom Management in Patient with Chronic Obstructive Pulmonary Disease	Assoc.Prof.Sompan Hinjiran
-
◆ ชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรเก่าพระพร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 สภาคริสตจักรในประเทศไทย	ศจ.ดร.ยังชัน ชิน 411
Life and Ministry of Kaopraporn Church, Belonging to the Seventh District of the Church of Christ in Thailand	Rev.Dr.Young Sun Shin
-
◆ อนาคตภาพบทบาทสตรีไทยและสตรีแห่งชาติใน พระบรมราชินูปถัมภ์ : ยุทธศาสตร์ 50 ปี	ผศ.ดร.จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง 423
Future Scenario of Thai Women Role and the National Council of Women of Thailand : 50 Years Strategy	Asst.Prof.Dr.Janjira Wongkhomthong
-
◆ ดรรชนีวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน C.T.U.Journal 2011 Index	นิพนธ์ ทัพพะกุลธร 433
	Nipun Talhagultorn
-

บทบรรณาธิการ

วารสารปีที่ 17 ในฉบับที่ 3 เป็นฉบับพิเศษ ปิดท้ายของปี 2554 ที่ได้ัญเชิญพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและตราสัญลักษณ์เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ เป็นภาพปก เพื่อเป็นศิริมงคลแก่วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

สำหรับเนื้อหาในฉบับนี้ ยังคงครบถ้วนด้วยผลงานวิชาการที่เป็นประโยชน์ ทั้งบทความวิชาการ และรายงานวิจัยที่ครอบคลุมหลากหลายสาขาวิชา กองบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน ได้พยายามปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพมากขึ้นทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา และเป็นวารสารที่มีชื่ออยู่ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Center : TCI) และในฉบับนี้ยังได้จัดทำดัชนีท้ายเล่มไว้ สำหรับการค้นหาข้อมูลบทความในแต่ละฉบับด้วย ซึ่งเป็นนโยบายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดทำวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียนผลงานวิชาการ และผู้อ่านทุกท่านที่ได้กรุณาสับสนุนการจัดทำวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียนด้วยดีตลอดมา และขอเชิญอาจารย์ นักวิชาการที่สนใจร่วมส่งบทความวิชาการและบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฯ ตามรายละเอียดที่ปรากฏท้ายเล่ม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทร์จิรา วงษ์ขมทอง

บรรณาธิการบริหาร

และ

รองศาสตราจารย์ สมพันธ์ ทิพย์ธีระนันท์

บรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความทางวิชาการ
(Peer Review)

1. ศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ	พัฒนเสวีธรรม
2. ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์	ต่อสกุลแก้ว
3. ศาสตราจารย์ ดร.สันศักดิ์	เสริมศรี
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา	แก้วเทพ
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาย	โพธิสิตา
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ปรางค์	จิตกรณกิจศิลป์
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ผ่องศรี	ศรีมรกต
8. รองศาสตราจารย์ ดร.มลิวรรณ	บุญเสนอ
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย	ชินะดังกูร
10. รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต	วงศ์ประทีป
11. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล	กิริติบุญลย์
12. รองศาสตราจารย์ สมประสงค์	น่วมบุญลือ
13. รองศาสตราจารย์ อัจฉรา	ชีวตระกูลกิจ
14. รองศาสตราจารย์ นายแพทย์องค์การ	เรืองรัตน์อัมพร
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เปรมฤดี	ชอบผล
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสงี่ยม	ไตรรัตน์
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ	ธารทัศนวงศ์
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มีชัย	เอี่ยมจินดา

มัคคุเทศก์กับประวัติศาสตร์ไทยที่สำคัญ Tourist Guide and Significant Thai History

สงกรานต์ กลมสุข*

บทคัดย่อ

ด้วยประวัติศาสตร์ที่ยาวนานกว่า ๔๑๗ ปี ของอาณาจักรอยุธยา จึงเป็นที่มาของเรื่องราวต่างๆ ที่น่าสนใจ และการมีพระมหากษัตริย์ถึง ๓๔ พระองค์ โดยมาจาก ๕ ราชวงศ์ สร้างและปกครองอยุธยาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ทำให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน อีกทั้งศึกสงครามทั้งภายในและภายนอก ราชอาณาจักรอย่างนับไม่ถ้วน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่มีคัคคุเทศก์จะต้องศึกษาและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย สมัยกรุงศรีอยุธยาให้ถ่องแท้เพื่อประสิทธิภาพสูงที่สุดในการนำชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ภายในกรุงศรีอยุธยา

บทความเรื่อง “มัคคุเทศก์กับประวัติศาสตร์ไทยที่สำคัญ” นั้น ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ออกเป็น ๒ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสูญเสีย ราชอาณาจักรอยุธยาที่มีคัคคุเทศก์ควรศึกษาเอาไว้ โดยส่วนที่ ๑ ผู้เขียนนำเสนอเหตุการณ์การเสีย กรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๑ เมื่อปี พ.ศ.๒๑๑๒ ซึ่งจำเป็นต้องย้อนไปตั้งแต่สมัยของสมเด็จพระไชยราชาธิราช เนื่องจากมีเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย ทั้งความขัดแย้งระหว่างพระราชวงศ์อันได้แก่ราชวงศ์อู่ทองกับราชวงศ์ สุพรรณภูมิ ความขัดแย้งภายในราชสำนักระหว่าง

สมเด็จพระมหาธรรมราชากับสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ และที่สำคัญคือ การเกิดหนองบ่อนไส้ภายใน ราชอาณาจักรอยุธยาและการรุกรานจากอาณาจักรพม่า ในคราวเดียวกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นมูลเหตุสำคัญ ทั้งสิ้นที่นำมาซึ่งการเสียกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.๒๑๑๒

ส่วนที่ ๒ ผู้เขียนได้นำเสนอมูลเหตุที่สำคัญ ที่ทำให้เสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๐ อาทิ การเสื่อมถอยของสถาบันการเมืองและสังคมใน สังคมกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ผู้นำบ้านเมืองไม่เข้มแข็ง การขาดการฝึกฝน ซ้อมรบ รวมไปถึงไส้ศึกภายใน ราชอาณาจักร โดยประเด็นต่างๆ ที่ได้กล่าวมา ผู้เขียน ได้เลือกสรรเอกสารที่นำมาใช้อ้างอิงประกอบการเขียน ซึ่งมีทั้งพระราชพงศาวดาร ตำนาน และเอกสารวิชาการ อื่นๆ ของนักวิชาการประวัติศาสตร์ที่ได้ทำการศึกษา มาก่อนหน้านี้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มัคคุเทศก์ไทยที่สนใจในเรื่องราวของประวัติศาสตร์ กรุงศรีอยุธยาได้เข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของการเสีย กรุงศรีอยุธยาได้อย่างกระจ่างและเกิดความภาคภูมิใจ ในราชอาณาจักรอยุธยามากยิ่งขึ้น

*อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการบริการและการท่องเที่ยว สำนักวิชาหลักสูตรนานาชาติ
คณะบัญชี ธุรกิจและมัลติมีเดีย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Abstract

The Kingdom of Ayutthaya existed between ๑๘๘๓ to ๒๓๑๐ years. It was founded and ruled by ๓๔ kings from the ๕ dynasties who struggled over the courts and the repeating wars and rebellions within the kingdom in the hands of the Burmese in ๒๑๑๒ and ๒๓๑๐ anguished the Thai people and had damaged the relationship of the Kingdom of Thailand with its neighboring country Burma, even up to the present days. And now these issues became a very important for Thai people especially a tourist guide to study and generate the highest efficient during the trip in Ayutthaya kingdom for tourist.

The article "TOURIST GUIDE AND SIGNIFICANT THAI HISTORY" presented the important issues and events had led to fall of Ayutthaya Kingdom. The first fall of the kingdom, for instance, rooted back from the reign of king Chairachathirat, could be the result of the conflicts between the U-Thong

dynasty and Suphanabhumhi dynasty, and the conflict within the royal court between King Mahachakabhad and King Mahathammaracha. The second fall of the kingdom, on the other hand, could be attributed to the decline of political and social institutions and the lack of competent rulers. The issues and events were selected from many documents including royal annals, history records, and other academic documents authored by various historians who had previously studied the history of Ayutthaya kingdom.

This article aims to present clear and vivid descriptions and analysis of the events that caused the decline of the Kingdom of Ayutthaya to give the readers especially for the tourist guide has a better understanding of its history and to instill into their hearts and minds the concept of nationalism and pride of our great nation, The Kingdom of Thailand.

คำว่า "ประวัติศาสตร์" ตามความหมายดั้งเดิมเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก คือคำว่า **ἱστορία** หรือ Historia มีความหมายว่า ความเป็นมา (History) ความรู้ (Knowledge) เล่าเรื่อง (Narrative) ส่วนในภาษาไทย เกิดจากการสมาสคำศัพท์ภาษาบาลี คือคำว่า "ประวัติ" (ปฤติ) ซึ่งหมายถึงเรื่องราวความเป็นไป และคำศัพท์ภาษาสันสกฤต คือ "ศาสตร์" (ศาสฺตร) ซึ่งแปลว่าความรู้ ดังนั้นคำว่าประวัติศาสตร์ จึงหมายถึง ความรู้ที่ได้มา

จากการศึกษาเรื่องราวต่างๆ อย่างไรก็ตามคำว่าประวัติศาสตร์ เป็นคำที่มีความหมายหลากหลายโดยมีนักปรัชญาหลายท่านได้ให้คำอธิบายถึงความหมายของคำว่า "ประวัติศาสตร์" ไว้ เช่น R.G.Collingwood ได้กล่าวไว้ว่า "History is a kind of research or inquiry action of human beings that have been done in the past หรือ ประวัติศาสตร์ คือ วิธีการวิจัยหรือการไต่สวน...โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษา

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษยชาติที่เกิดขึ้นในอดีต, E.H. Carr อธิบายว่า “What is history?, It is a continuous process of interaction between the present and the past. หรือ ประวัติศาสตร์ ก็คือ กระบวนการอันต่อเนื่องของการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจุบันกับอดีต นอกจากนี้ ศ.ดร.ธงชัย วินิจจะกูล นักวิชาการทางด้าน ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสหรัฐอเมริกา ได้อธิบายคำว่า ประวัติศาสตร์ไว้อย่างน่าสนใจคือ “การเข้าใจอดีตนั้นคือประวัติศาสตร์...เราต้องเข้าใจว่า ความรู้เกี่ยวกับอดีตนั้นสร้างใหม่ได้เรื่อยๆ เพราะทัศนะ มุมมองของสมัยที่เขียนประวัติศาสตร์นั้นเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ”

ดังนั้น ประวัติศาสตร์ จึงหมายถึงเหตุการณ์ ในอดีตตั้งแต่มีมนุษย์เกิดขึ้นมาในโลกจนถึงวินาที ที่ผ่านมา รวมทั้งเรื่องราวหรือเหตุการณ์บางอย่างที่เคย เกิดขึ้นมาในอดีตที่เรารู้หรือเข้าใจผ่านคำบอกเล่าหรือ การบันทึกจากผู้รู้ที่สร้างขึ้นมาจากอดีตที่ผ่านมาผ่านไป ทำให้เข้าใจสังคมในอดีตที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง มากที่สุดและนำมาเสริมสร้างความเข้าใจในสังคม ปัจจุบัน

การศึกษาประวัติศาสตร์ สามารถศึกษาได้ หลายประเด็น เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์การเมือง (Political history) ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ (Economic history) ประวัติศาสตร์โลก (World history) ประวัติศาสตร์ชาติ (National history) หรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local history) ซึ่งปัจจุบัน การศึกษาประวัติศาสตร์นั้น มีบุคคลบางกลุ่มเท่านั้นที่ ให้ความสำคัญต่อการศึกษา เช่น นักประวัติศาสตร์ รวมไปถึงนักโบราณคดี นักสังคมวิทยา และนักมานุษย วิทยาที่อาศัยประวัติศาสตร์ศึกษาประเด็นที่ตนเอง ต้องการ อย่างไรก็ตามก็ยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่จำเป็น จะต้องให้ความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่บุคคลที่เรียกว่า “มัคคุเทศก์”

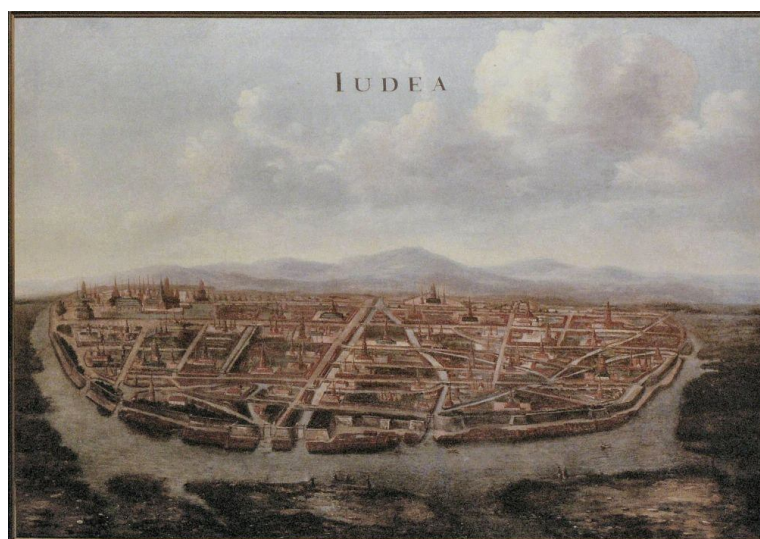
มัคคุเทศก์ (Tourist guide) คือ ผู้นำทาง ผู้ชี้ทาง ผู้บอกทาง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๕ : ๖๒๖) และในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและ มัคคุเทศก์ พ.ศ.๒๕๕๑ ได้กำหนดคำนิยามของ มัคคุเทศก์ว่า “มัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ให้บริการเป็น ปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ โดย ให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ด้านต่างๆ แก่ นักท่องเที่ยว” ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับความหมาย ของมัคคุเทศก์โดยแท้จริง มัคคุเทศก์จึงจำเป็นต้อง มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะในการนำชม นอกจากนี้มัคคุเทศก์ที่ทำหน้าที่ในการนำชมแหล่ง โบราณสถานและโบราณคดี ซึ่งมีอยู่ทั่วประเทศไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจใน ประวัติศาสตร์ไทย เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่นักท่องเที่ยว ตั้งแต่เริ่มการเดินทางจนถึงสุดการเดินทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเคยเป็น ราชธานีของประเทศไทยมายาวนานกว่า ๔๑๗ ปี นั้น นับได้ว่ามีความสำคัญต่อมัคคุเทศก์ไทยเป็นอย่างมาก เพราะมีเรื่องราวที่น่าสนใจ และเป็นพื้นฐานสำคัญของการ สร้างแหล่งโบราณสถานต่างๆ ในอาณาจักรอยุธยา โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับการทำศึกสงครามระหว่าง อาณาจักรอยุธยากับอาณาจักรเพื่อนบ้าน เช่น อาณาจักร ล้านนา อาณาจักรล้านช้าง โดยเฉพาะการทำสงคราม กับอาณาจักรพม่า ซึ่งในบทความวิชาการฉบับนี้ ผู้เขียน ได้คัดเลือกเฉพาะตอนที่สำคัญที่สุดที่มัคคุเทศก์ไทย จำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ นั่นก็คือ สงคราม คราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒

ย้อนหลังไปปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ อาณาจักรสุโขทัย ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคกลางตอนบนของ ประเทศไทยปัจจุบัน เริ่มเสื่อมอำนาจลง ได้ปรากฏอาณาจักรใหม่บริเวณภาคกลางของประเทศไทยที่แผ่ขยาย ตัวขึ้นเรื่อยๆ โดยการรวมหัวเมืองต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน และร่วมกันสถาปนาเป็นอาณาจักรใหม่นามว่า ราชอาณาจักรอยุธยา

อาณาจักรอยุธยา หรือ “กรุงเทพมหานคร บวรทวารวดี ศรีอยุธยา มหาตลิ่ง ภพนพรัตน์ราชธานี บุรีรมย์อุดมมหาสถาน” (พระบริหารเทพธานี, ๒๕๔๑ : ๗๑) เป็นอาณาจักรของชนชาติไทยในอดีตตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐ เมืองหลวงคือ กรุงศรีอยุธยา เป็นอาณาจักรซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองจนอาจถือได้ว่าเป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองมั่งคั่งที่สุดในภูมิภาคสุวรรณภูมิ (दनัย ไชยโยธา, ๒๕๕๐ : ๘) อีกทั้งยังเป็นอาณาจักรที่มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับหลายชาติ จนถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางการค้าในระดับนานาชาติ เช่น จีน เวียดนาม อินเดีย ญี่ปุ่น เปอร์เซีย รวมทั้งชาติตะวันตก เช่น โปรตุเกส สเปน ดัตช์ และฝรั่งเศส เคยมีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล โดยมีประเทศราชแผ่ขยายไปจนถึง

รัฐฉานของพม่า (ปัจจุบัน) อาณาจักรล้านนา มณฑลยูนนาน มณฑลซ่านซี อาณาจักรล้านช้าง อาณาจักรเขมร และคาบสมุทรมลายูในปัจจุบัน

อาณาจักรอยุธยาสถาปนาขึ้นโดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) เมื่อวันศุกร์ที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๑๘๙๓ และถูกทำลายโดยกองทัพอพม่าในสมัยของพระเจ้าเอกทัศ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๑๐ อยุธยาเป็นเมืองหลวงของสยามเป็นเวลาจนถึง ๔๑๗ ปี มีกษัตริย์ปกครองทั้งหมด ๓๔ พระองค์ โดยมาจาก ๕ ราชวงศ์ คือ อู่ทอง สุพรรณบุรี สุโขทัย ปราสาททอง และบ้านพลูหลวง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๗ : ๑๙)

แผนที่ IUDEA วาดโดยโจฮานส์ วิงบูนส์ (Johannes Vingboons) โดยการว่าจ้างของบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา (VOC) ปี พ.ศ. ๒๒๐๖ (Vandenberg, 2009)

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

จากแผนที่ของวิงบูนส์ พบว่าอาณาจักรอยุธยา นั้น มีความได้เปรียบทางสภาพภูมิศาสตร์เป็นอย่างมาก เนื่องจากมีลักษณะเป็นเกาะกลางแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำหลักถึง ๓ สายล้อมรอบ อันได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นคูเมืองทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ แม่น้ำลพบุรีเป็นคูเมืองทางด้านทิศเหนือ และแม่น้ำป่าสักเป็นคูเมืองด้านทิศตะวันออก ด้วยสาเหตุนี้ ทำให้อยุธยาสามารถควบคุมเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญของราชอาณาจักรไว้ได้ อันส่งผลให้สามารถควบคุมกลไกการเมืองการปกครอง หัวเมือง การทหาร และการค้าไว้ที่ศูนย์กลางของอาณาจักร (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๗ : ๔๘)

ทางด้านอำนาจทางการเมืองการปกครอง แม้ว่าอาณาจักรอยุธยาจะไม่ได้สร้างเส้นแบ่งพรมแดนโดยการนำกองกำลังทหารไปตรึงกำลังรักษาพรมแดนอย่างในปัจจุบัน แต่ก็มีการปกครองหัวเมืองต่างๆ ด้วย “บารมี” โดยปล่อยให้แต่ละเมืองได้ปกครองตัวเอง และในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับความยิ่งใหญ่และอำนาจของอาณาจักรอยุธยาโดยการส่งบรรณาการหรือโดยการส่งพระธิดามาถวายพระมหากษัตริย์ ซึ่งเรียกว่า “การสยุมพรทางการเมือง” เพื่อแสดงความเป็นมิตรไมตรีต่อกัน ซึ่งการปกครองด้วยระบอบเช่นนี้ จะไม่ทำให้เกิดปัญหา หากว่าพระนครยังคงมีความเข้มแข็ง แต่เมื่อใดก็ตามที่พระนครอ่อนแอลงความเป็นพันธมิตรก็จะถูกละทิ้ง และเปลี่ยนเป็นการ “แข็งเมือง” ไม่ขึ้นกับพระนครอีกต่อไป และนำมาซึ่งศึกสงครามในการปราบหัวเมืองต่างๆ ที่ทำการแข็งเมือง นอกจากนี้ อาณาจักรอยุธยายังใช้ระบบ “ศักดินา” เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม ซึ่งมีการแบ่งชนชั้นของคนออกเป็นหมวดหมู่และชนชั้นอย่างชัดเจนว่าเป็น “ผู้ปกครอง” และ “ผู้อยู่ใต้การปกครอง” นอกจากนี้ยังมีระบบการเกณฑ์แรงงาน “ไพร่” ซึ่ง

หมายถึงกลุ่มประชาชนทั่วไป และการเก็บภาษีอากรหรือที่เรียกว่า “ส่วย” อันหมายถึงผลผลิตและตัวเงินส่วนทางด้านการค้ากับต่างประเทศนั้น กษัตริย์ทรงเป็นผู้ผูกขาดทางการค้า หรือที่เรียกว่า “พระคลังสินค้า” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๗ : ๑๙)

ส่วนบทบาทของพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยา นั้น พระมหากษัตริย์คือผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในอาณาจักร เป็นระบอบการปกครองที่กษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางอำนาจและผู้นำทั้งฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของบ้านเมือง ซึ่งนักประวัติศาสตร์ได้วิเคราะห์บทบาทของพระมหากษัตริย์ในการปกครองบ้านเมืองนั้น เป็นไปตามแนวคิดทางการเมืองที่แบ่งอยู่ ๓ ประการ คือ จักรพรรดิราช ธรรมราชา และเทวราชา ซึ่ง จักรพรรดิราชคือพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์อื่นๆ ทั้งปวง ธรรมราชา คือ กษัตริย์ที่มีบุญ ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจด้วยธรรมะ ทรงอุปถัมภ์พระศาสนา ส่วนเทวราชา คือเทพเจ้าที่อวตารลงมาปกครองโลกมนุษย์ ซึ่งทั้ง ๓ แนวคิดนี้ ถูกนำมาใช้ผสมผสานเข้าด้วยกัน หรือบางสมัยแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งอาจถูกยกให้โดดเด่นเป็นพิเศษ โดยทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกย่องพระมหากษัตริย์ให้อยู่เหนือสามัญชน ซึ่งมักแสดงออกมาให้เห็นในรูปแบบของพระราชกรณียกิจ ขบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ในราชสำนัก งานศิลปกรรมต่างๆ หรือที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการหนึ่งก็คือ “พระนาม” ของพระมหากษัตริย์ เช่น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ หมายถึง พระจักรพรรดิราช หรือสมเด็จพระนอพุทธางกูร หมายถึง เชื้อสายแห่งพระพุทธเจ้า และสมเด็จพระรามาธิบดี ย่อมหมายถึง พระราม หรือ พระนารายณ์นั่นเอง (วิชชัย องค์กรวิเศษ, ๒๕๔๘ : ๑๕)

ตลอดระยะเวลา ๔๑๗ ปี นับตั้งแต่พระเจ้าอู่ทอง หรือ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ภายในราชสำนักอยุธยา มีพระมหากษัตริย์ ๓๔ พระองค์ การผลัดเปลี่ยนแผ่นดินของพระมหากษัตริย์สมัยอยุธยา มีทั้งสิ้น ๓๓ ครั้ง มีทั้งวิธีการสืบราชสมบัติ ๒๑ ครั้งและการแย่งชิงราชสมบัติ หรือที่เรียกอย่างเป็นทางการว่า “การปราบดาภิเษก” ทั้งสิ้น ๑๒ ครั้ง

การสืบราชสมบัติ คือ การสวราชสมบัติสืบต่อในสายเลือดจากพ่อไปสู่ลูกชาย หรือจากพี่ชายสู่น้องชาย ในสมัยอยุธยาตอนต้น ลูกชายหรือน้องชายของพระมหากษัตริย์มักได้รับการสถาปนาในตำแหน่ง “รามศวร” แต่ในครั้งหลังของอยุธยา ตำแหน่งนี้ก็ได้เปลี่ยนเป็น “วังหน้า” หรือ ตำแหน่ง “พระมหาอุปราช”

การปราบดาภิเษก คือ การได้ราชสมบัติโดยการต่อสู้แย่งชิง นิยมเรียกกันง่ายๆ ว่า “ตะลุยเลือดขึ้นนั่งบัลลังก์” พระมหากษัตริย์ผู้ผ่านพิธีการปราบดาภิเษก บางพระองค์เป็นขุนนางมาก่อน มิได้เป็นเจ้านายสืบเชื้อพระวงศ์ ดังนั้น นักประวัติศาสตร์จึงถือว่ากษัตริย์พระองค์นั้นเป็นผู้ก่อตั้งราชวงศ์ เช่น

พระเจ้าปราสาททอง ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นขุนนางฝ่ายกลางโหม ได้เข้าทำการแย่งชิงราชสมบัติจากพระอาทิตย์วงศ์ เมื่อปราบดาภิเษกแล้ว จึงจัดให้เป็นผู้ก่อตั้งราชวงศ์ปราสาททอง ตามพระนามของพระองค์ หรือสมเด็จพระเพทราชา ซึ่งแต่เดิมเป็นขุนนางในกรมคชบาล ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เมื่อปราบดาภิเษกแล้ว จึงจัดให้เป็นต้นราชวงศ์บ้านพลูหลวง โดยเรียกชื่อตามหมู่บ้านพลูหลวง ในเมืองสุพรรณบุรี

อย่างไรก็ตาม ทั้งการสืบราชสมบัติ และการปราบดาภิเษก ก็มักมีสาเหตุมาจากการแย่งชิงราชสมบัติกันเองทั้งสิ้น ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากกษัตริย์ในสมัยอยุธยา มักมีมเหสีหรือสนมหลายองค์ ดังนั้นเมื่อถึงคราวผลัดเปลี่ยนแผ่นดิน บรรดาลูกต่างแม่ น้องชาย พี่ชาย มักแย่งชิงราชบัลลังก์กันเอง ด้วยวิธีการนำกองกำลังที่ตนมีอยู่เข้าสู้รบต่อสู้แย่งชิงจนเสียเลือดเนื้อไพร่พลเป็นจำนวนมาก หลังจากทำการแย่งชิงราชสมบัติเสร็จแล้ว หากเป็นฝ่ายชนะ เหล่าบรรดาเสนาอำมาตย์จึงทำพิธีปราบดาภิเษกขึ้นเพื่อสถาปนาเป็นพระมหากษัตริย์ และทำการสำเร็จโทษกษัตริย์หรือพระราชวงศ์พระองค์นั้นเสีย

รายนามของกษัตริย์และพระราชวงศ์ในสมัยอยุธยาที่ทรงถูกสำเร็จโทษ มีดังนี้

พระนาม	สถานภาพ	ผู้สั่งให้สำเร็จโทษ	สาเหตุแห่งโทษ	หมายเหตุ
พระเจ้าทองล้าน	โอรสของขุนหลวงพะงั่ว	พระรามศวร	แย่งชิงราชสมบัติ	ก่อนจันทน์
พระรัฐธาติราช	โอรสของพระหน่อพุทธางกูร	พระไชยราชาธิราช	แย่งชิงราชสมบัติ	ก่อนจันทน์
พระยอดฟ้า	โอรสของพระไชยราชาธิราช	ขุนวรวงศาธิราช กับ เจ้าแม่ อยู่หัวศรีสุคนธ์	แย่งชิงราชสมบัติ	-
ขุนวรวงศาธิราช กับ เจ้าแม่ อยู่หัวศรีสุคนธ์	กษัตริย์องค์ที่ ๑๕ และพระมเหสี	พระมหาจักรพรรดิ	แย่งชิงราชบัลลังก์	ตัดพระเศียร
พระศรีเสาวภาคย์	โอรสของพระเอกาทศรถ	พระเจ้าทรงธรรม	แย่งชิงราชสมบัติ	ก่อนจันทน์
พระพันปีศรีศิลป์	โอรสของพระเจ้าทรงธรรมและ พระอนุชาของพระเชษฐาธิราช	พระเชษฐาธิราช	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	-
พระเชษฐาธิราช	โอรสของพระเจ้าทรงธรรม	พระเจ้าปราสาททอง	แย่งชิงราชสมบัติ	-
พระอาทิตย์วงศ์	โอรสของพระเจ้าทรงธรรม	พระเจ้าปราสาททอง	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	-
เจ้าฟ้าไชย	โอรสของพระเจ้าปราสาททอง	พระศรีสุธรรมราชา กับ พระนารายณ์	แย่งชิงราชสมบัติ	-
พระศรีสุธรรมราชา	อนุชาของพระเจ้าปราสาททอง	พระนารายณ์	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	-
พระไกรฤวนาทิดวงศ์	โอรสของพระเจ้าปราสาททอง และทรงเป็นวังหลังของสมเด็จพระ นารายณ์	พระนารายณ์	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	-
พระองค์ทอง	โอรสของพระเจ้าปราสาททอง	พระนารายณ์	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	-
เจ้าฟ้าอภัยทศ	โอรสของสมเด็จพระนารายณ์	พระเจ้าเสือ	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	-
เจ้าพระขวัญ	โอรสของพระเพทราชา	พระเจ้าเสือ	แย่งชิงราชบัลลังก์	-
พระเจ้าองค์ดำ	โอรสของพระเพทราชา	พระเจ้าท้ายสระ	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	-
เจ้าฟ้าอภัย	โอรสของพระเจ้าท้ายสระ	พระเจ้าบรมโกศ	แย่งชิงราชบัลลังก์	-
เจ้าฟ้าบรมศว	โอรสของพระเจ้าท้ายสระ	พระเจ้าบรมโกศ	แย่งชิงราชบัลลังก์	-
เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ (เจ้าฟ้ากุ้ง)	โอรสของพระเจ้าบรมโกศ	พระเจ้าบรมโกศ	เป็นคู่กับเจ้าฟ้าสังวาลย์ พระสนม	ก่อนจันทน์ แต่ถูกลดให้เป็น โขน ๑๘๐ ที่ จน สิ้นพระชนม์
กรมหมื่นจิดสุนทร กรมหมื่นสุนทรเทพ กรมหมื่นเสวกศักดิ์	โอรสของพระเจ้าบรมโกศ	พระเจ้าอุทุมพร	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	ก่อนจันทน์
กรมหมื่นเทพพิพิธ	โอรสของพระเจ้าบรมโกศ	พระเจ้ากรุงธนบุรี	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	ตัดพระเศียร
พระเจ้ากรุงธนบุรี	พระมหากษัตริย์กรุงธนบุรี	เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก	ปราบดาภิเษก	ก่อนจันทน์
พระองค์เจ้าลำดวน	โอรสของกรมพระราชวังบวรมหา สุรสีหนาม (บุญมา)	พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	ก่อนจันทน์
พระองค์เจ้าอินทปัต	สุรสีหนาม (บุญมา)			
กรมขุนกษัตราธิราช (เจ้าฟ้าหมื่น)	โอรสของพระเจ้ากรุงธนบุรี	พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	ก่อนจันทน์
หม่อมไกรสร	โอรสพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ	พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	กำจัดคู่แข่งทางการเมือง	ถูกถอดเป็น ไพร่ก่อนแล้ว จึงตัดหัว

ที่มา : หนังสือ อยุธยา : Discovering Ayutthaya โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

จะเห็นได้ว่า ความวุ่นวายในราชสำนักสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมีมาโดยตลอด ซึ่งนอกจากการทำศึกสงครามเพื่อขยายอาณาจักร หรือเพื่อปราบหัวเมืองต่างๆ ที่แข็งเมืองแล้ว ยังมีมูลเหตุอื่นๆ ที่สำคัญอันนำมาซึ่งการเสียกรุงศรีอยุธยาอีกหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นการแย่งชิงราชสมบัติระหว่างราชวงศ์ หรือราชวงศ์เดียวกันเอง ความอ่อนแอและการแตกความสามัคคีภายในราชสำนัก การแทรกแซงระหว่างราชวงศ์ หรือแม้แต่กระทั่งความเสื่อมศรัทธาในระบบสมมุติเทพนั้นก็ถือเป็นมูลเหตุสำคัญอันนำมาซึ่งการเสียกรุงศรีอยุธยาทั้งสองครั้ง

❖ มุลเหตุแห่งการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๑ ปี พ.ศ. ๒๑๑๒

◆ ประเด็นที่ ๑ การรุกรานของพม่า

เนื่องจากอาณาจักรอยุธยาที่มีอาณาเขตที่กว้างขวาง และมีชายแดนติดกับอาณาจักรเพื่อนบ้านมากมาย ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือพม่า ที่พยายามขยายอาณาเขตเช่นกัน อันเป็นชนวนให้เกิดสงครามระหว่างอยุธยาและพม่าขึ้นหลายครั้งในเวลาต่อมา

การรุกรานของพม่าครั้งแรกนั้น เกิดขึ้นเมื่อครั้งที่พม่ายกทัพเพื่อครอบครองพื้นที่บริเวณเมืองเชียงกราน ซึ่งเป็นหัวเมืองทางด้านทิศตะวันตกของพระนคร เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๑๘ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของ

สมเด็จพระไชยราชาธิราช จักรราชวงศ์สุพรรณภูมิ กษัตริย์พระองค์ที่ ๑๓ แห่งกรุงศรีอยุธยา และตรงกับสมัยของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ กษัตริย์พม่าแห่งราชวงศ์ตองอู คือครั้งนี้สมเด็จพระไชยราชาได้สั่งให้บัญชาการการรบด้วยพระองค์เอง โดยมีทหารอาสาชาวโปรตุเกส ที่มีความชำนาญการใช้ปืนไฟ และเริ่มมีการใช้ปืนไฟในการรบเป็นครั้งแรก ผลสงครามครั้งนี้กรุงศรีอยุธยาสามารถยึดเอาเมืองเชียงกรานกลับคืนมาได้และส่งผลให้เกิดการทำสงครามระหว่างอาณาจักรอยุธยาและอาณาจักรพม่านับแต่นั้นมา

หลังจากนั้น ราวปี พ.ศ. ๒๐๓๑ กองทัพของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ นำโดยพระมหาอุปราชบุเรงนอง ได้ยกกองทัพเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ เพื่อเข้าล้อมกรุงศรีอยุธยา และตรงกับสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา และมีพระอัครมเหสี คือ พระสุริโยทัย คือครั้งนี้เป็นที่เลื่องชื่อในวีรกรรมของพระสุริโยทัย ซึ่งปลอมพระองค์เป็นชาย และทรงยกทัพออกไปต้านรับกองทัพของพระเจ้าแปร ณ ทุ่งลุมพลี จนถูกพระแสงของ้าวของพระเจ้าแปรฟันสิ้นพระชนม์บนคอช้าง เพื่อปกป้องพระราชสวามีไว้ แต่ศึกครั้งนี้เป็นฝ่ายกรุงศรีอยุธยาที่ได้รับชัยชนะและปกป้องพระนครเอาไว้ได้ จากนั้นกรุงศรีอยุธยาก็ว่างเว้นจากการทำสงครามอีก ๑๕ ปี (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๗ : ๑๘๘)

ที่มา : จิตรกรรมโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจิตรเจริญ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ แสดงภาพสมเด็จพระสุริโยทัย (กลาง) บนหลังช้างทรง ช้างช้างเข้าระหว่างสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (ขวา) และพระเจ้าแปร (ซ้าย)

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

จนกระทั่งปี พ.ศ.๒๑๐๖ ในสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง (Bayinnaung) กษัตริย์พม่าแห่งราชวงศ์ตองอู ที่พยายามที่จะเอากรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองประเทศราช พระเจ้าบุเรงนองผู้นี้ นับว่าเป็นกษัตริย์พม่าที่มีความเข้มแข็ง ชาญฉลาด และมีความสามารถในการทำศึกสงคราม จนได้สมญานามว่า “พระเจ้าชนะสิบทิศ” ในสมัยของพระเจ้าบุเรงนองนั้น มีการทำศึกที่เรียกว่า “สงครามช้างเผือก” โดยมีสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเป็นแม่ทัพฝ่ายไทย และพระเจ้าบุเรงนอง แห่งราชวงศ์ตองอูเป็นแม่ทัพฝ่ายพม่ายกทัพเข้ามาตีกรุงศรีอยุธยาผ่านทางด่านแม่ละเมาเรื่อยมา จนชิดพระนคร พร้อมกับแม่ทัพพม่าคนอื่นๆ ได้แก่ พระมหาอุปราช เจ้าเมืองแปร เจ้าเมืองตองอู เจ้าเมืองอังวะ และเจ้าเมืองเชียงใหม่ พระเจ้าบุเรงนองทำศึกอยู่นอกเมืองพระนครอยู่หลายวัน แต่ก็ไม่สามารถยึดพระนครเอาไว้ได้ จึงทำการส่งพระราชสาส์นแจ้งแก่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิว่าจะทรงเลือกที่จะรบต่อไป หรือจะยอมสงบศึก ด้วยลักษณะส่วนพระองค์ของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิที่ทรงสุขุม ใฝ่ธรรมะและรักความสงบ พระองค์จึงมีพระราชสาส์นตอบกลับพระเจ้าบุเรงนองว่าพระองค์จะยอมสงบศึก โดยจะมีการเจรจาเกิดขึ้น ณ ที่ประทับชั่วคราวบริเวณวัดเมรุสัการามกับวัดหัตถดาสน์ (दनัย ไชโยธา, ๒๕๕๐ : ๒๑๔) แม้การครั้งนี้จะมีเหล่าขุนนางอำมาตย์คัดค้านเป็นจำนวนมาก แต่พระองค์ก็ยังยืนยันพระทัยที่จะสงบศึก โดยการปฏิบัติตามเงื่อนไขของพระเจ้าบุเรงนอง ได้แก่ การมอบช้างเผือก จำนวน ๔ เชือกให้กับพระเจ้าบุเรงนอง การส่งมอบเหล่าเสนาอำมาตย์และพระราชวงศ์ผู้ซึ่งไม่เห็นด้วยแก่การยอมสงบศึกครั้งนี้ อันได้แก่ พระรามเมศวร พระยาจักรี พระยาจักรีมหาเสนา และพระสมุทรสงคราม นอกจากนี้ยังมีข้อเรียกร้องอื่นๆ เช่น อยุธยาจะต้องส่งช้างให้แก่พม่าปีละ ๓๐ เชือก ส่งเงินให้แก่พม่าปีละ ๓๐๐ ชั่ง ให้พม่ามีสิทธิในการเก็บภาษีอากรในเมืองมะริด (दनัย ไชโยธา, ๒๕๕๐ : ๒๑๔) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการทำสัญญาสงบศึกระหว่างกรุงศรีอยุธยาและพม่าแล้วก็ตาม แต่พระเจ้า

บุเรงนองก็ยังไม่หยุดความพยายามที่จะเอากรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองประเทศราช จึงทรงพยายามทำทุกวิถีทางในการเอาชนะกรุงศรีอยุธยา

◆ **ประเด็นที่ ๒** ความวุ่นวายทางการเมืองจากกบฏท้าวศรีสุตาจันทร์

ในประเด็นนี้ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างของเหตุการณ์เพียงเหตุการณ์เดียว แต่ถือว่าสำคัญที่สุดและเป็นสาเหตุแห่งความวุ่นวายและการขาดเสถียรภาพทางการเมืองของกรุงศรีอยุธยา นั่นก็คือเหตุการณ์ “กบฏท้าวศรีสุตาจันทร์”

ท้าวศรีสุตาจันทร์ เป็นชื่อตำแหน่งหนึ่งจากทั้งหมดสี่ตำแหน่งของสมเือกในสมเด็จพระไชยราชาธิราช ไม่ใช่พระนามแต่อย่างใด หากแต่หมายถึงพระชายาของกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาจากดินแดนทั้ง ๔ ซึ่งมาจากเมืองเหนือ ปักษ์ใต้ สุพรรณภูมิ และละโว้-อยุธยา ได้แก่ ศรีสุตาจันทร์ ศรีจุฬาลักษณ์ อินทรสุเรนทร และอินทรเทวี (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ๒๕๕๓ : ๙๐) และหากพระชายาองค์ใดให้การประสูติพระราชโอรส ที่จะได้เป็นผู้สืบราชสมบัติ พระชายาองค์นั้นก็จะมีศักดิ์และสิทธิ์เหนือกว่าพระชายาทั้ง ๓ ท่านที่ โดยในประวัติศาสตร์ได้ระบุเอาไว้ว่า ท้าวศรีสุตาจันทร์ได้ให้กำเนิดพระราชโอรส คือ “พระยอดฟ้า” ทำให้พระนางถูกกล่าวถึงในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาว่า “แม่หยั่วศรีสุตาจันทร์”

มีการสันนิษฐานเกี่ยวกับพระชาติกำเนิดของท้าวศรีสุตาจันทร์ว่าสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์อู่ทอง โดยอาจสืบเชื้อสายมาจากสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ซึ่งเสวยราชสมบัติแล้วถูกส่งไปอยู่เมืองปทาจาม จึงทำให้ผู้สืบเชื้อสายราชวงศ์ดังกล่าวได้รับการเลี้ยงดูสืบมาและให้มาทำหน้าที่สำคัญในราชสำนัก (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ๒๕๕๓ : ๙๕) ซึ่งสอดคล้องกับจดหมายเหตุวันวลิต ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขุนวรรวงศาธิราช หรือพันบุตรศรีเทพ ที่เดิมเป็นพนักงานเฝ้าหอพระข้างหน้าในพระราชวังหลวงมาก่อน และมีหน้าที่อ่านแปลหนังสือพงศาวดารของต่างประเทศให้แก่พระเจ้าอยู่หัว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าขุนวรรวงศาธิราชและท้าวศรีสุตาจันทร์มีศักดิ์เป็นญาติกัน ซึ่งไม่ได้มาจากตระกูลชั้นต่ำ แต่เป็นระดับ

ผู้รู้ และอยู่ในฐานะระดับปโรหิตที่มีหน้าที่เกี่ยวกับพระราชพิธีในราชสำนัก (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ๒๕๕๓ : ๙๔)

ราวปี พ.ศ. ๒๐๘๑ เกิดการผลัดแผ่นดินเมืองเชียงใหม่ บรรดาเจ้าเมืองเหนือต่างพร้อมใจกันแต่งตั้งพระนางมหาเทวีจิริประภาขึ้นปกครองเมืองเชียงใหม่ แทนพระเกษเกล้าที่ถูกลอบปลงพระชนม์ สมเด็จพระไชยราชาเมื่อทราบข่าวจึงได้ยกกองทัพมาปราบหัวเมืองล้านนา เนื่องจากกลัวจะแข็งเมือง แต่พระนางมหาเทวีจิริประภาทรงขอเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยาเสียก่อน จึงไม่มีการสู้รบ แต่ไม่นานนักเมืองเชียงใหม่ก็หันไปเข้ากับพม่า ในสมัยของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระไชยราชาทรงไม่พอใจ เพราะเนื่องจากพิจารณาแล้วว่าหากปล่อยให้เมืองเชียงใหม่ไปรวมอยู่กับพม่าแล้ว อีกไม่นานพระเจ้าตะเบงชเวตี้ก็ต้องมารุกรานกรุงศรีอยุธยา พระองค์จึงยกกองทัพอยุธยาไปปราบเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๒๐๘๘ หลังจากนั้นจึงเสด็จกลับพระนคร และทรงประชวร โดยในระหว่างที่สมเด็จพระไชยราชาเสด็จประชวรอยู่นั้น ท้าวศรีสุตาจันทร์ได้มีสื่อสัมพันธ์กับพันบุตรศรีเทพ มีการมอบ “เมี่ยง” และ “ดอกจำปา” ให้แก่กัน และด้วยความเสนหาซึ่งกันและกัน จึงวางแผนลอบปลงพระชนม์พระไชยราชา และทำการยกพระยอดฟ้าขึ้นเป็นกษัตริย์แทนพระราชบิดา แต่ด้วยพระยอดฟ้ามียุทธศาสตร์เพียง ๑๑ พรรษา ท้าวศรีสุตาจันทร์ได้ปรึกษากับขุนนางที่อยู่ฝ่ายพระนาง โดยโยกย้ายสลับเปลี่ยนตำแหน่งให้กับพันบุตรศรีเทพ โดยเลื่อนขึ้นพันบุตรศรีเทพเป็น “ขุนชินราช” ผู้รักษาหอพระข้างใน ต่อมาก็ได้ยกตำแหน่งเป็น “ขุนวรวงศา” ปฏิบัติราชการแผ่นดินแทนพระยอดฟ้า และตัวของพระนางเอง มีตำแหน่งเป็น “พระชนนีผู้ช่วยบริหารราชการแผ่นดิน” จนกว่าพระยอดฟ้าจะทรงเจริญพระชันษา ภายหลังท้าวศรีสุตาจันทร์และขุนวรวงศา รวมมือกันปลงพระชนม์พระยอดฟ้า แล้วให้ขุนวรวงศาขึ้นเป็นกษัตริย์ นามว่า “ขุนวรวงศาธิราช”

การขึ้นครองราชย์ของขุนวรวงศาธิราช โดยให้ท้าวศรีสุตาจันทร์อยู่เบื้องหลังนั้น สร้างความไม่พอใจ

ต่อบรรดาขุนนางอำมาตย์จำนวนไม่น้อย งานราชการต่างๆ ภายในพระนครก็ติดขัด ลำช้า ไม่ทันการ นอกจากนี้ข้าว ปลา อาหาร ต่างๆ ก็แพงขึ้นเป็นทวีคูณ ประชาชนดำรงชีวิตด้วยความยากลำบาก ทำให้กลุ่มขุนนางที่ไม่เห็นด้วยกับการขึ้นครองราชย์นำโดยขุนพิเรนทรเทพ ร่วมกันวางแผนปลงพระชนม์ขุนวรวงศาธิราชและเจ้าแม่อยู่หัวศรีสุตาจันทร์ ณ คลองบางปลาหมอ (ปวิตร์ นวะมะรัตน, ๒๕๕๑ : ๕๘) จากนั้นจึงนำศีรษะของทั้งสองไปเสียบประจานไว้ ณ วัดร้าง และได้ถวายบัลลังก์คืนแก่ “พระเศียรราชา” ซึ่งทรงผนวชอยู่ และทำพิธีปราบดาภิเษกขึ้นเป็น “สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๗ : ๑๘๘)

◆ **ประเด็นที่ ๓** การเอาใจออกห่างของสมเด็จพระมหาธรรมราชา

ประเด็นนี้สืบเนื่องมาจากเมื่อครั้งท้าวศรีสุตาจันทร์และขุนวรวงศาธิราชได้สมคบกันลอบปลงพระชนม์สมเด็จพระไชยราชาธิราชและพระยอดฟ้า และให้ขุนวรวงศา ตั้งตนเป็นกษัตริย์จนเป็นเหตุให้เกิดความไม่พอใจเป็นอย่างมากต่อเหล่าขุนนางในพระนคร และเมื่อความนี้ทราบไปถึงขุนพิเรนทรเทพ ซึ่งรั้งตำแหน่งเจ้าเมืองพิษณุโลกสองแควอยู่ จึงเสด็จจากเมืองพิษณุโลกลงมายังพระนคร และพยายามหาหนทางในการต่อต้านและชิงบัลลังก์จากขุนวรวงศาธิราชมาให้แก่พระเศียรราชา จนเป็นผลสำเร็จ และสถาปนาพระเศียรราชา เป็นสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จากนั้น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจึงได้สถาปนาขุนพิเรนทรเทพ ผู้ซึ่งเป็นราชินิกุลฝ่ายมารดาแห่งราชวงศ์สุโขทัย ขึ้นเป็นเจ้านามว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช และให้ประทับอยู่ที่พิษณุโลกตามเดิม โดยรั้งตำแหน่งเจ้าราชธานีฝ่ายเหนือ และสิทธิอำนาจควบคุมดูแลหัวเมืองฝ่ายเหนือทั้งหมด อีกทั้งยังได้พระราชทานพระวิสุทธิกษัตริย์พระราชธิดาในพระองค์กับสมเด็จพระสุริโยทัย ให้เป็นพระอัครมเหสีแก่พระมหาธรรมราชา

ต่อมาเกิดสงครามช้างเผือก ทำให้ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาต้องสูญเสียช้างเผือก พระรามณรงค์และ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

เครื่องบรรณาการให้กับพม่าและพระเจ้าบุเรงนองยังทรงขอพระองค์ดำจากพระมหาธรรมราชาไปเป็นองค์ประกันที่หงสาวดีด้วย โดยได้ไตร่ตรองไว้แล้วว่าการที่นำพระราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและของสมเด็จพระมหาธรรมราชาเป็นเป็นองค์ประกันนั้นจะทำให้กรุงศรีอยุธยาไม่กล้าแข็งเมืองต่อพม่า ด้วยเกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่พระราชโอรสของทั้งสองพระองค์ ดังนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พระมหาธรรมราชาเริ่มมีใจต่อพระเจ้าบุเรงนอง

นอกจากนี้ การรุกรานของพระเจ้าบุเรงนองเริ่มมีมากขึ้น โดยเข้ามาตีหัวเมืองทางเหนือ คือ ล้านนา พระมหาธรรมราชาทรงส่งกองทัพเข้ากับพม่าเพื่อตีล้านนาจนเป็นผลสำเร็จ นอกจากนี้เมื่อครั้งที่พระมหาจักรพรรดิต้องการสร้างสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง โดยการพระราชทานพระเทพกษัตริย์ตรีให้ ก็ถูกพระมหาธรรมราชาส่งข่าวบอกกองทัพพม่าให้ชิงตัวท้าวเทพกษัตริย์ตรีกลางทาง ทำให้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยากับล้านช้างล้มเหลวลง ต่อมาพระมหาจักรพรรดิได้เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์อีกครั้ง ด้วยทรงต้องการหาความสงบ จึงให้พระมหินทราธิราชเป็นผู้ดูแลบ้านเมืองต่อจากพระองค์ ในครั้งนี้เองที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่พระมหาธรรมราชาเปลี่ยนไปเข้ากับฝ่ายพระเจ้าบุเรงนอง กล่าวคือ เมื่อครั้งที่พม่ายกมาประชิดเมืองพิษณุโลก พระมหาธรรมราชาได้ขอกำลังจากพระนครให้มาช่วยรบ แต่ก็ไม่เป็นผล เพราะพระมหินทราธิราชไม่ได้ส่งกำลังไพร่พลมาช่วยแต่อย่างใด จึงทำให้พระมหาธรรมราชาเสด็จไปเข้าเฝ้าพระเจ้าบุเรงนอง ในปี พ.ศ.๒๑๐๘ เพื่อเจรจาสงบศึกและเข้ากับฝ่ายพระเจ้าบุเรงนอง พระมหาธรรมราชาได้รับการสถาปนาจากพระเจ้าบุเรงนองเป็น พระศรีสรรเพชญ์ครองเมืองพิษณุโลกสองแคว ในฐานะประเทศราชของหงสาวดี (दनัย ไชยโยธา, ๒๕๕๐ : ๒๒๐)

การขึ้นครองราชย์ของพระมหินทราธิราชต่อจากสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ นับเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากตำแหน่งเจ้าเมืองพิษณุโลกสองแควนั้น มักจะดำรงตำแหน่งพระมหาอุปราชด้วย แต่สมเด็จพระ

พระมหาจักรพรรดิไม่ได้ทรงยกราชบัลลังก์ให้พระมหาธรรมราชาธิราช แต่ทรงยกให้กับพระมหินทราธิราชซึ่งเป็นพระราชโอรสแทน อีกทั้งพระมหินทราธิราชมีศักดิ์เป็นหลานของพระมหาธรรมราชา แต่กลับได้รับตำแหน่งกษัตริย์ซึ่งสูงกว่า อาจทำให้ไม่พอพระทัย จึงไม่ยอมยกทัพมาช่วยพระนครและหันไปเข้ากับฝ่ายพม่าก็เป็นได้

◆ **ประเด็นที่ ๔** เกิดหอนบ่อนไส้ในกรุงศรีอยุธยา

ภายหลังจากสงครามช้างเผือก ในปี พ.ศ.๒๑๐๑ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิก็ได้เสด็จสวรรคต ทำให้พระราชโอรส คือ สมเด็จพระมหินทราธิราชเสด็จขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดา เป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาองค์ที่ ๑๖ และทรงเป็นแม่ทัพในการทำสงครามกับพม่า และในระหว่างที่ทำสงครามกับพม่าอยู่นั้น พระยาจักรี ผู้ซึ่งถูกส่งไปเป็นตัวประกันให้กับพระเจ้าบุเรงนองเมื่อครั้งสงครามช้างเผือก ก็ได้หนีกลับเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา และเข้าเฝ้าสมเด็จพระมหินทราธิราช เพื่อขอรับราชการต่อด้วยความที่เป็นขุนนางผู้ใหญ่ประกอบกับสมเด็จพระมหินทราธิราช มีความไว้วางใจเชื่อใจในพระยาจักรีผู้นี้ จึงทรงแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพใหญ่ คุมกองกำลังทหารเพื่อดูแลพระนคร แต่สมเด็จพระมหินทราธิราชหารู้ไม่ว่า พระยาจักรีผู้นี้คือหอนบ่อนไส้ ผู้ที่พระเจ้าบุเรงนองส่งมาเพื่อหาทางเปิดประตูพระนครและให้ทหารพม่ายกตีกรุงศรีอยุธยาได้โดยง่าย พระยาจักรีใช้โอกาสและอำนาจหน้าที่ของตนเองในการสั่งการโยกย้ายนายทหารต่างๆ ที่มีความสามารถไปประจำการในบริเวณที่ไม่มีความสำคัญ และสลับให้นายทหารที่ไร้ความสามารถเข้ามาเป็นทัพหน้าสู้ศึกกับกองทัพพม่า เพียงไม่กี่วัน พระยาจักรีก็ลอบเปิดประตูเมืองพระนครได้ ทำให้กองทัพพม่ายกเข้ามาตีภายในพระนครและยึดพระนครได้อย่างง่ายดาย และสมเด็จพระมหินทราธิราชก็ทรงถูกจับเป็นตัวประกัน ต่อมาพระยาจักรีผู้ที่คิดคดทรยศต่อกรุงศรีอยุธยา ถูกพระเจ้าบุเรงนองสั่งให้ประหารชีวิต เนื่องจากกระทำตัวเป็นกบฏทรยศบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง หากปล่อยไว้ต่อไปภายหน้าอาจจะคิดทรยศต่อกรุงหงสาวดีก็เป็นได้

นักประวัติศาสตร์มองว่า การล่มสลายของอาณาจักรอยุธยาครั้งที่ ๑ นั้น ย่อมมาจากปัญหาการรุกรานของพม่าเป็นหลัก หากแต่เบื้องหลังที่ส่งเสริมอีกชั้นหนึ่งนั้น ยังมีอีก ๒ ประเด็นที่น่าสนใจคือ ความวุ่นวายทางการเมืองภายในกรุงศรีอยุธยานับตั้งแต่สมัยตอนปลายสมเด็จพระไชยราชาธิราช ต่อเนื่องจนถึงขุนวรวงศาธิราช ที่ทำให้การเมืองการปกครองของอยุธยาต้องสั่นคลอนเป็นอย่างมาก เมื่อมีการปราบปรามท้าวศรีสุตาจันทร์และขุนวรวงศาธิราชได้ เหล่าบรรดาขุนนางชั้นผู้ใหญ่ก็หมดอำนาจทางการเมืองและการคลังของอยุธยา ก็ร่อยหรอลงไปมาก ประเด็นต่อมาคือ การแทรกแซงของราชวงศ์สุโขทัยที่นำโดยขุนพิเรนทรเทพ หรือ พระมหาธรรมราชา ที่ได้เป็นราชบุตรเขยในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิในเวลาต่อมา พบว่าเมื่อพระมหาธรรมราชา ได้ไปปกครองเมืองพิษณุโลกแล้วก็กำลังและอำนาจในทางหัวเมืองเหนืออย่างมาก อีกทั้งยังมีประเด็นที่ขัดแย้งอย่างต่อเนื่องกับศูนย์กลาง คือ อยุธยา จนสุดท้ายเมื่อพระมหาธรรมราชานับไปเข้ากับพระเจ้าบุเรงนองของพม่า ก็เหมือนกับเป็นการเปิดโอกาสให้พม่าเข้ามารุกรานอาณาจักรได้ง่ายยิ่งขึ้น ดังนั้น เมื่อถึงเวลาที่พม่าเข้ามาโจมตีจริงจึงอยุธยาจึงไม่สามารถที่จะต้านทานเอาไว้ได้ จำต้องเสียเอกราชให้กับพม่าในที่สุด

หลังการล่มสลายของกรุงศรีอยุธยาแล้ว อาณาจักรก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองและอำนาจของพม่า และพม่าได้แต่งตั้งให้พระมหาธรรมราชาเป็นกษัตริย์ปกครองกรุงศรีอยุธยา แต่อยู่ในฐานะของหัวเมืองประเทศราชของหงสาวดี ครั้นเมื่อถึงสมัยสมเด็จพระนเรศวร พระราชโอรสของพระมหาธรรมราชา ทรงประกาศเอกราช ปลดแอกของไทยออกจากพม่า ราชวงศ์สุโขทัยก็ขึ้นมาเป็นกษัตริย์และมีอำนาจในกรุงศรีอยุธยาอย่างเต็มตัว และปกครองบ้านเมืองสืบต่อไปอีกหลายปี จนกระทั่งเกิดการเสียกรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งที่สอง (ภาสกร วงศ์ตะวัน, ๒๕๕๓ : ๖๘)

❖ เหตุแห่งการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๒ ปี พ.ศ. ๒๓๑๐

ประเด็นที่ ๑ ความเสื่อมเรื้อรังในสถาบันการเมืองและสังคม

ความเสื่อมเรื้อรังในสถาบันการเมืองและสังคม มีสาเหตุอันเนื่องมาจากการแย่งชิงอำนาจนับตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถ รัชกาลที่ ๒๑ จนกระทั่งถึงการเสียกรุงครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ซึ่งตลอดระยะเวลาประมาณ ๑๖๐ ปี กรุงศรีอยุธยามีการแย่งชิงอำนาจในบรรดาพระราชวงศ์และขุนนางผู้ใหญ่ถึง ๒๐ ครั้ง หรือเฉลี่ย ๘ ปี ต่อครั้ง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๗ : ๒๑๑) แต่ละครั้งย่อมเกิดการสูญเสียและสร้างความอ่อนแอให้เกิดขึ้นแก่กำลังไพร่พล สะสมเรื่อยมา เช่น

เมื่อสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม รัชกาลที่ ๒๓ เสด็จสวรรคต ใน พ.ศ. ๒๑๗๑ สมเด็จพระเชษฐาธิราช (พระราชโอรสองค์ใหญ่ พระชนมายุ ๑๕ พรรษา) ขึ้นครองราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ ๒๔ ก็ถูกพระยากลาโหมสุริยวงศ์จับสำเร็จโทษ แล้วยกสมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ (พระราชโอรสองค์เล็ก พระชนมายุ ๙ พรรษา) ขึ้นครองราชสมบัติแทนเป็นรัชกาลที่ ๒๕ แต่ในอีก ๒๘ วันต่อมา พระยากลาโหมสุริยวงศ์ก็จับสำเร็จโทษอีก แล้วสถาปนาตนเองขึ้นเป็นพระเจ้าปราสาททอง รัชกาลที่ ๒๘ สร้างความแตกร้างขึ้นในหมู่ขุนนางข้าราชการ เกิดการชิงดีชิงเด่นประจบสอพลอขึ้นทั่วไป (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๗: ๒๑๒) หรือเมื่อครั้งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รัชกาลที่ ๒๙ ประชวรหนัก มิได้ทรงแต่งตั้งรัชทายาท ก็เป็นโอกาสให้พระเพทราชา ขุนนางผู้ใหญ่ยึดอำนาจ แล้วปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์เสียเองเป็นรัชกาลที่ ๓๐ แทนที่จะมอบราชสมบัติให้แก่เจ้าฟ้าอภัยทศซึ่งเป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทำให้เกิดการแตกแยก แบ่งพวกขึ้นในหมู่ขุนนางข้าราชการไทยและเทศในสมัยนั้น

ครั้งสุดท้ายก่อนเสียกรุง สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ รัชกาลที่ ๓๒ ทรงแต่งตั้งเจ้าฟ้าพร พระราชอนุชาเป็น

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

พระมหากุปราช (วังหน้า) แต่ครั้งเมื่อพระองค์ประสูติ หนักกลับทรงยกราชสมบัติ ให้แก่เจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรส โดยไม่ได้ทรงยกให้พระราชอนุชาที่ดำรงตำแหน่งอุปราช สงครามกลางเมืองแย่งชิงราชสมบัติครั้งยิ่งใหญ่ จึงเกิดขึ้น มีการสู้รบอย่างหนัก ผู้คนล้มตายเป็นอันมาก ในที่สุด เจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ถูกจับสำเร็จโทษพร้อมกับพระราชวงศ์ข้าราชการ ขุนทหารต่างๆ แม่ทัพนายกองที่มีฝีมือ ซึ่งเหลือจากถูกประหาร ก็เกิดระส่ำระสาย ไม่แนใจว่ายศหรือบรรดาศักดิ์จะถูกปลดไปเมื่อใด ความเสื่อมในด้านกำลังทหารจึงทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๗ : ๒๒๐)

ประเด็นที่ 2 ความเสื่อมจากการมีผู้นำที่ไม่เข้มแข็งเด็ดขาด

เมื่อพระมหากุปราช (เจ้าฟ้าพร) พระอนุชาของสมเด็จพระเจ้าท้ายสระปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (รัชกาลที่ ๓๓) ทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระราชโอรสองค์ที่สอง คือ กรมขุนพรพินิต แทนที่จะมอบให้กับพระราชโอรสองค์ใหญ่ คือกรมขุนอนุรักษ์มนตรี (เจ้าฟ้าเอกทัศ) เนื่องจากทรงเห็นว่า เจ้าฟ้าเอกทัศอ่อนแอ ปราศจากความเพียร เกรงว่าจะรักษาราชสมบัติไว้ไม่ได้

กรมขุนพรพินิตขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้าอุทุมพร รัชกาลที่ ๓๔ แม้ว่าจะทรงมีพระปรีชาสามารถในกิจการบ้านเมือง แต่ทรงมีพระทัยไม่เข้มแข็ง ไม่กล้าตัดสินใจเด็ดขาด เมื่อขึ้นครองราชย์แล้ว พระเชษฐา คือ เจ้าฟ้าเอกทัศจึงทรงดื้อแพ่ง เสด็จไปประทับพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ เพื่อแสดงพระองค์เป็นกษัตริย์ สมเด็จพระเจ้าอุทุมพรก็ทรงมีรู้จะทำการใด ครองราชย์อยู่ ๒ เดือน จึงมอบราชสมบัติให้เจ้าฟ้าเอกทัศเป็นกษัตริย์แทน ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ รัชกาลที่ ๓๕ (สมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์) แล้วสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรก็ออกผนวชเป็นพระภิกษุเพื่อหาความสงบ สมเด็จพระเจ้าเอกทัศทรงมีลักษณะอ่อนแอ ไม่ทรงทราบวิธีที่จะบริหาร

บ้านเมือง ดังนั้นเมื่อพระเจ้าอลองพญายกทัพพม่ามา ชิงล้างตึกกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. ๒๓๐๓ ขุนนางและอาณาประชาราษฎร์จึงต้องอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรให้ลาผนวชมาช่วยรบพม่า สมเด็จพระเจ้าอุทุมพรก็มีได้ทรงขัดข้อง ทรงลาผนวชมาช่วยรักษาพระนคร บังเอิญโชคดีที่พระเจ้าอลองพญาประสพอุบัติเหตุ ขณะที่พระองค์ทรงบัญชาการรบปืนใหญ่แตก ต้องพระวรกาย จึงยกทัพกลับและสิ้นพระชนม์ระหว่างทางที่บริเวณชายแดนเขตเมืองตาก (दनัย ไชโยธา, ๒๕๕๐ : ๑๐๓)

เมื่อเสร็จศึกแล้ว แทนที่สมเด็จพระเจ้าอุทุมพรจะทรงใช้ความเด็ดขาดขึ้นครองราชสมบัติจัดการบ้านเมืองให้เข้มแข็งต่อไป กลับทรงผนวชเป็นพระภิกษุอีกดังเดิม ปล่อยให้กรุงศรีอยุธยามีพระเจ้าแผ่นดินที่หย่อนพระปรีชาสามารถที่จะบริหารราชการแผ่นดิน พระองค์เดิม คือ สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ เมื่อพระเจ้ามังระ (ราชบุตรของพระเจ้าอลองพญา) ยกทัพใหญ่มาล้อมกรุง สมเด็จพระเจ้าเอกทัศก็มีได้ทรงเป็นผู้นำทัพบรรดาทหารหาญทั้งปวงจึงขาดขวัญและกำลังใจ ออกจากกำแพงไปรบครั้งใดก็เสียทีพม่าแตกพ่ายกลับมาทุกครั้ง จนเสียกรุงในที่สุด (दनัย ไชโยธา, ๒๕๕๐ : ๑๐๔)

ประเด็นที่ 3 ไพร่พลขาดความพร้อมรบเนื่องจากการว่างเว้นศึกสงครามมานาน

สงครามกับต่างประเทศครั้งสุดท้ายก่อนรบพม่า คือ สงครามกับเขมร เมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๐ ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ รัชกาลที่ ๓๒ บรรดาไพร่พลแม่ทัพนายกองขาดประสบการณ์ในการทำสงครามใหญ่ นอกจากนั้น สันติภาพที่มีมานานคงจะมีส่วนช่วยให้เกิดความประมาท ขาดการฝึกปรือกำลังไพร่พล และปล่อยปละละเลยไม่ศึกษาตำราพิชัยสงครามปรับปรุงยุทธวิธีให้ทันสมัยทันเหตุการณ์ เมื่อมีศึกใหญ่มาประชิดพระนครจึงไม่สามารถสู้รบให้มีประสิทธิภาพได้ ถึงกับต้องยอมให้กองอาสาต่าง ๆ เช่น กองอาสาฝรั่ง แขก และจีน รวมทั้งกองโจรชาวบ้านออกไปช่วยรบ ซึ่งแทนที่จะเป็นผลดีกลับเป็นผลร้าย เพราะ

กองอาสาเหล่านั้นขาดยุทธวิธีในการรบ เมื่อออกไปโจมตีพม่าจึงพ่ายแพ้กลับมา ทำให้ไพร่พลเสียกำลังใจหนักขึ้น

ประเด็นที่ ๔ พม่าเปลี่ยนยุทธวิธีใหม่และหันมาใช้วิธีตัดกำลังของหัวเมืองต่างๆ

สงครามเสียกรุงคราวนี้ พม่าใช้แผนยุทธศาสตร์ผิดไปจากเดิม แต่เดิมนั้นพม้ามักจะมุ่งเข้าตีกรุงศรีอยุธยาในระยะเวลาสั้นๆ แม้จะล้อมกรุงไว้แต่เมื่อถึงฤดูน้ำหลากก็เลิกทัพกลับไป คราวนี้พม้ามุ่งทำสงครามระยะยาว อาศัยที่พระเจ้ามังระเคยร่วมทัพโจมตีกรุงศรีอยุธยาเมื่อคราวที่พระเจ้าอลองพญาพระราชบิดายกทัพมาล้อมกรุง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๓

ทรงทราบดีว่า กรุงศรีอยุธยาเป็นยุทธภูมิที่แข็งแกร่ง มีแม่น้ำล้อมรอบ ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ ยากแก่การที่จะตีเอาได้โดยง่าย จึงทรงวางแผนยุทธศาสตร์อย่างรอบคอบ โดยจัดทัพใหญ่เป็น ๒ ทัพ มุ่งสู่กรุงศรีอยุธยาทั้งทางเหนือ และทางใต้ (दनัย ไชโยธยา, ๒๕๕๐ : ๑๐๕)

ทางเหนือ มีเนเมียวสีหบดีเป็นแม่ทัพ ยกทัพจากเชียงใหม่ตีหัวเมืองต่างๆ ทางเหนือมุ่งลงสู่กรุงศรีอยุธยา

ทางใต้ มีมังฆวนรธาเป็นแม่ทัพ ยกทัพตีเมืองทะวาย มะริด ตะนาวศรี และมุ่งหน้าขึ้นไปสมทบกับเนเมียวสีหบดีที่กรุงศรีอยุธยา

แผนที่สังเขปแสดงบริเวณที่ตั้งของกองทัพฝ่ายเหนือของพม่า ในสงครามคราวเสียกรุงครั้งที่ ๒ ราวปี พ.ศ. ๒๓๐๓

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

แม้กองทัพทั้งสองจะสามารถยกมาล้อมกรุงศรีอยุธยาได้ตามแผน แต่ก็ถูกต่อต้านจากหัวเมืองต่างๆ บ้าง โดยเฉพาะจากกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งไปรวมตัวกันที่บ้านระจัน (บางระจัน) จนเกิดวีรกรรมบ้านบางระจันขึ้น ชาวบ้านเหล่านี้แม้จะมีจำนวนน้อยนิด แต่ก็สู้รบกับกองทัพขนาดใหญ่ของพม่าได้อย่างทรหดกล้าหาญ และเอาชนะพม่าได้ถึง ๗ ครั้ง สร้างความเชิดชวยาดให้แก่ทหารพม่าอย่างยิ่ง ทั้งๆ ที่ขาดแคลนทั้งอาวุธและผู้คน ปรากฏจากการเหลือवलจากในกรุงก็สามารถรบอยู่ยาวนานถึงกว่า ๕ เดือน พม่าระดมกำลังเข้าตีเป็นครั้งที่ ๘ จึงยึดค่ายบางระจันได้

การปิดล้อมกรุงคราวนี้ พมาดำเนินการอย่างไม่ลดละถึงกลับให้ไพร่พลทำนาปลูกข้าวเป็นเสบียงอาหาร พอถึงฤดูน้ำหลากก็ไม่เลิกทัพไปอย่างเคย แต่กลับต่อเรือต่อแพเข้ารบพุ่งโจมตีทั้งทางน้ำทางบก แม้มีมหาราชจะป่วยตายไป เนเมียวสีหบดีก็ไม่ยอมเลิกทัพกลับ แต่ตั้งตนเป็นแม่ทัพใหญ่แต่ผู้เดียวแล้วโหมโจมตีกรุงศรีอยุธยาหนักยิ่งขึ้น

การที่กองทัพพม่าโจมตีหัวเมืองทั้งทางเหนือและทางใต้ เป็นการทำลายกำลังของเมืองต่างๆ มิให้สามารถยกทัพมาช่วยได้ กรุงศรีอยุธยาจึงตกอยู่ในสภาพอ่อนเปลี้ย เกิดความขาดแคลนขึ้นภายในกรุงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ยุทธปัจจัย และกำลังผู้คน การขาดเสบียงอาหารทำให้เกิดการลักขโมยแย่งชิงปล้นสะดมขึ้นทั่วไป บ้านเมืองจึงระส่ำระสายไร้ระเบียบ

ประเด็นที่ ๔ เกิดไส้ศึกภายใน

ปรากฏตามคำให้การชาวกรุงเก่าว่า ขณะที่พม่าล้อมเมืองและโหมโจมตีอยู่นั้น มีขุนนางผู้ใหญ่ชื่อพระยาพลเทพ เป็นผู้ทรยศต่อชาติ โดยการลักลอบส่งเสบียงอาหารและอาวุธให้แก่พม่า สุดท้ายยังบอกทิศทางที่จะเข้าประตุมืองแก่พม่า จนพม่าสามารถเข้า

เมืองได้ แม้พระราชพงศาวดารจะไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ แต่ก็มิจดหมายเหตุของหมอสอนศาสนาชาวฝรั่งเศสบันทึกว่า ทัพพม่าเข้าเมืองได้เพราะได้รับความช่วยเหลือจากชาวพม่าหลายร้อยคนที่อยู่ในกำแพงเมือง ชาวพม่าที่กล่าวถึงนี้มีจริงก็คงเป็นชาวพม่าที่ถูกจับเป็นเชลยจากสงคราม คราวก่อน แต่จะมีชาวพม่าจริงหรือไม่ก็ตาม ที่ยืนยันตรงกันก็คือ มีผู้ให้ความช่วยเหลือแก่กองทัพพม่าจนพม่าสามารถเข้าเมืองได้ เรื่องไส้ศึกภายในจึงนับเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กรุงศรีอยุธยาต้องสูญสิ้นลง

สงครามครั้งนี้ยืดเยื้อถึง ๑ ปี ๒ เดือน และจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากขาดกำลังไพร่พล ขาดเสบียง ขาดอาวุธยุทธโปกรณ์ต่างๆ และขาดกำลังใจในการสู้ศึกเพื่อปกป้องบ้านเมืองในครั้งนี้ อีกทั้งพม่ายกทัพขนาดใหญ่มาทั้งสองทางโดยทัพหนึ่งโจมตีจากหัวเมืองล้านนา และอีกทัพหนึ่งโจมตีหัวเมืองตะวันตกและใต้ ในที่สุดก็ล้อมพระนครเอาไว้ได้

พระเจ้าเอกทัศทรงหลบหนีการจับกุมของพม่าเข้าป่า และหลบซ่อนตัวโดยไร้ซึ่งทหารมหาดเล็กคุ้มกัน เนื่องจากต่างก็หนีเอาตัวรอดทุกคน พระองค์สวรรคตเนื่องจากขาดอาหาร ต่อมาเมื่อพระเจ้าตากตีค่ายพระสุกัณายกอง ที่ค่ายโพธิ์สามต้นแตกแล้ว จึงได้สั่งให้ทหารทำการขุดพระศพอัญเชิญใส่พระบรมโกศ ตั้งพระเมรุแล้วถวายพระเพลิงในปี พ.ศ.๒๓๑๐

อันเป็นการอวสานของกรุงศรีอยุธยา ที่เป็นราชธานีแห่งสยามประเทศมายาวนานถึง ๔๑๗ ปี ในวันอังคาร ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีกุน หรือตรงกับวันที่ ๗ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๓๑๐ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๔๗ : ๑๘)

บรรณานุกรม

- ขจร สุขพานิช. (๒๕๒๓). **ข้อมูลประวัติศาสตร์ : สมัยอยุธยา**. วุฒิชัย มูลศิลป์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คาร์, อี. เอช. (มปป). **ประวัติศาสตร์คืออะไร**. ชติชัย พณานนท์ (แปล). กรุงเทพฯ. อักษรเจริญทัศน์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๗). **อยุธยา : ประวัติศาสตร์และการเมือง**. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (๒๕๔๗). **อยุธยา : Discovering Ayutthaya**. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- दनัย ไชยโยธา. (๒๕๕๐). **ประวัติศาสตร์ไทย : ยุคอาณาจักรอยุธยา**. โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- ธวัชชัย องค์วุฒิเวทย์, วิไลรัตน์ ย้งรอด. (๒๕๔๘). **คู่มือท่องเที่ยว-เรียนรู้ อยุธยา**. กรุงเทพฯ. มิวเซียมเพรส.
- ธีระ นุชเปี่ยม. (๒๕๕๒). ประวัติศาสตร์รับใช้ใคร. ใน **ประวัติศาสตร์ในมิติวัฒนธรรมศึกษา ยกเครื่องวัฒนธรรมศึกษา**. สุวรรณ เกรียงไกรเพ็ชร, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (เอกสารวิชาการลำดับที่ ๘๒).
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (๒๕๕๖). “ประวัติศาสตร์และสหวิทยาการ : ชาตินี้เราคงรักกันไม่ได้”. **รัฐศาสตร์สาร**.
- ปวัตร์ นวะมะรัตน. (๒๕๕๑). “คลองสระบัวและคลองบางปลาหมอ (คลองผ้าลาย)” ใน **ศิลปวัฒนธรรม** ๒๔.๗ (พฤษภาคม) : ๕๘.
- พระบริหารเทพธานี. (๒๕๔๑). **ประวัติชนชาติไทย เล่ม ๒**. โสภณการพิมพ์.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (๒๕๕๓). **การเมืองในประวัติศาสตร์ ยุคสุโขทัย-อยุธยา พระมหากษัตริย์ราช** **กษัตริย์ราช**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (๒๕๒๗). **กรุงศรีอยุธยาของเรา**. กรุงเทพฯ : ธนาคารกรุงศรีอยุธยา.
- Collingwood, R.G. (1982). **The Idea of History**. 21st ed. London : Oxford University Press.
- Hooker, Virginia Matheson. (2003). **A short history of Malaysia : Linking east and west**. St Leonards, New South Wales, Australia : Allen and Unwin.
- Tricky Vandenberg. (2009). **Ayutthaya history**. [online]. เข้าถึงได้จาก : http://www.ayutthaya-history.com/Essays_MappingIudea.html (วันที่สืบค้นข้อมูล 20 กรกฎาคม 2554).

วัฒนธรรมองค์การ: กุญแจแห่งความสำเร็จขององค์การ

Organizational Culture: Key Success of Organization

รัตมี ลักขณาวรรณพร*

บทคัดย่อ

วัฒนธรรมองค์การ เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการธุรกิจในยุคปัจจุบัน วัฒนธรรมองค์การเป็นแบบแผนพฤติกรรม เจตคติ และค่านิยมของคนในองค์การ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละองค์การ บทความนี้นำเสนอความหมาย ความสำคัญ บทบาทหน้าที่ ระดับ แหล่งกำเนิด และประเภทของวัฒนธรรมองค์การ การฝังลึกวัฒนธรรมองค์การ และกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในองค์การ การดำเนินการ

ธุรกิจ เพื่อให้ประสบความสำเร็จด้วยวัฒนธรรมองค์การ ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมองค์การอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมองค์การกับชุมชน และสังคม และเพื่อให้องค์การเติบโตอย่างยั่งยืน ผู้บริหารควรพิจารณารับบุคลากรที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมองค์การ และเลือกใช้ปัจจัยจูงใจที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมขององค์การ

Abstract

The organizational culture is an important tool for managing business presently. Organizational culture is the set of behaviors, attitudes and values of people in the organizations represented the uniqueness of each organization. This article presents the definition, the importance, roles, the origin, level and types of organizational culture, the embed culture, organizational socialization and changing organizational culture. To

operate business successfully, the manager must be a good model towards organizational culture, establish continued activities related to organizational culture and build organizational culture network with community and society. To enhance the business growth, manager must select the manpower and choose appropriate motivation techniques which are fit with the organizational culture.

* อาจารย์ประจำสำนักวิชาหลักสูตรนานาชาติ คณะบัญชี ธุรกิจ และมัลติมีเดีย

บทนำ

ปัจจุบันองค์การธุรกิจต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สภาพแวดล้อมทั่วไป (General environment) ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์การ ได้แก่ นโยบายของภาครัฐและกฎระเบียบต่างๆ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ ส่วนสภาพแวดล้อมของงาน (Task environment) ประกอบด้วย ลูกค้า คู่ค้า คู่แข่งขัน ผู้ถือหุ้น พนักงานและวัฒนธรรมองค์การ ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง และไม่แน่นอนเหล่านี้ ส่งผลให้ผู้บริหารองค์การตระหนักถึงความสำคัญของ “พนักงาน” ทั้งนี้เนื่องจาก “พนักงาน” เป็นผู้ปฏิบัติงาน และช่วยผลักดันให้องค์การประสบความสำเร็จในองค์การหนึ่งๆ จะประกอบด้วยพนักงานที่มีเจตคติ ค่านิยม และความเชื่อ ซึ่งเป็นตัวกำหนดให้ “พนักงาน” แต่ละคนแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป โดยเจตคติ ค่านิยม และความเชื่อของพนักงานแต่ละคน จะถูกหล่อหลอมจากครอบครัว เพื่อน และสังคม และเมื่อบุคคลเข้ามาทำงานในองค์การ ซึ่งเปรียบเสมือนสังคมเล็กๆ บุคคลนั้นก็จะได้รับรู้เจตคติ ค่านิยม และความเชื่อของพนักงานในองค์การนั้นๆ ด้วยการสังเกต หรือได้รับประสบการณ์โดยตรง และในที่สุดบุคคลนั้นจะปฏิบัติตาม โดยพฤติกรรมนั้นได้รับการยอมรับจากกลุ่มในองค์การ

วัฒนธรรมองค์การ เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์การ จากการศึกษานักวิชาการจาก Stanford University พบว่า ปัจจัยที่ช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จ คือ “คน” และนโยบายขององค์การที่มีต่อ “คน” โดยหากองค์การสามารถปรับเปลี่ยนเจตคติ ความเชื่อ และค่านิยมของ “คน” ในองค์การ ให้เป็นไปในทิศทางที่ดี ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การในที่สุด จากการสำรวจข้อมูลผู้บริหารอาวุโสของประเทศแคนาดา พบว่า ร้อยละ 82 มีความเห็นว่า วัฒนธรรมองค์การมีผลต่อ

สภาวะทางการเงินขององค์การ (Richard L. Daft, 2010:82) ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้บริหารจึงควรให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์การ ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมองค์การที่ดีสามารถช่วยประคับประคองให้องค์การผ่านพ้นวิกฤติไปได้ แต่สำหรับวัฒนธรรมองค์การที่ไม่ดีสามารถส่งผลกระทบต่อความสำเร็จขององค์การได้ หากวัฒนธรรมองค์การ มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ และสามารถส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ ผู้เขียนจึงใคร่ขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ บทบาทหน้าที่ ระดับ แหล่งกำเนิด ประเภท การพึงลึก และกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม การเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์การ และการนำวัฒนธรรมองค์การไปประยุกต์ใช้ในองค์การ

ความหมายของ “วัฒนธรรมองค์การ”

คำว่า “วัฒนธรรมองค์การ” มีผู้ให้คำนิยามต่างๆ มากมาย ดังนี้

วัฒนธรรมองค์การ คือ ค่านิยมร่วม ความเชื่อ ความคาดหวัง ข้อสมมติฐานที่เชื่อมบุคคลและระบบ โดยวัฒนธรรมองค์การจะแสดงถึงเอกลักษณ์ และความมุ่งมั่นขององค์การ ซึ่งช่วยให้สมาชิกในองค์การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์การ (Joseph W. Weiss, 2001:348)

วัฒนธรรมองค์การ คือ แบบแผนของสมมติฐานร่วม ค่านิยม และความเชื่อที่คนในองค์การตระหนักว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และแสดงออกต่อปัญหาและโอกาสที่องค์การเผชิญอยู่ (Steven L. McShane, Mary Ann Von Glinow, 2005:476)

วัฒนธรรมองค์การ คือ แบบแผนของสมมติฐานร่วมเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ปฏิบัติในองค์การ โดยแบบแผนเหล่านี้ได้รับการสร้าง การเรียนรู้จากสมาชิกในองค์การที่ตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และส่งผลให้สมาชิกในองค์การคนอื่นๆ มีการรับรู้ มีแนวคิด ความรู้สึก

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

และพฤติกรรมที่แสดงออกต่อปัญหาเช่นเดียวกัน (Richard L. Daft, 2010:76)

วัฒนธรรมองค์การ คือลักษณะร่วมของคนในองค์การใดองค์การหนึ่ง ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนในองค์การนั้นๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ เจตคติ ความคิด และพฤติกรรมการแสดงออกที่มีความแตกต่างจากองค์การอื่น และลักษณะร่วมนี้ จะต้องเอื้อหรือส่งเสริมให้องค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Richard L. Daft, 1999 :183)

วัฒนธรรมองค์การ หมายถึง ส่วนประกอบร่วมของความเชื่อ ความคาดหวัง ค่านิยม ที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในองค์การที่เกี่ยวข้องกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จ (Gareth R. Jones, Jennifer R. George, 2004: 71)

โดยสรุป คำว่า “วัฒนธรรมองค์การ” คือ ค่านิยม ความเชื่อ ข้อสมมติฐาน การรับรู้ และแบบแผนของพฤติกรรม ที่สมาชิกในองค์การตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม ที่เป็นเอกลักษณ์ของคนในองค์การนั้นๆ ซึ่งแตกต่างจากองค์การอื่น

ความสำคัญของวัฒนธรรมองค์การ

ในองค์การหนึ่งๆ จะประกอบด้วยวัฒนธรรมเข้มแข็ง และวัฒนธรรมอ่อนแอ วัฒนธรรมเข้มแข็งเป็นได้ทั้งวัฒนธรรมที่ดี และไม่ดี และเช่นเดียวกัน วัฒนธรรมอ่อนแอ อาจเป็นได้ทั้งวัฒนธรรมที่ดี และไม่ดี ผู้บริหารควรสังเกตว่าองค์การของตน มีวัฒนธรรมเข้มแข็งที่ดีในด้านใด และควรเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงาน ให้วัฒนธรรมเข้มแข็งนั้นเติบโตมากขึ้น วัฒนธรรมเข้มแข็งและเป็นวัฒนธรรมที่ดีจะทำให้บุคลากรในองค์การมีความผูกพันมากขึ้น การสื่อสารในองค์การดำเนินไปอย่างราบรื่น จากการศึกษาของนักวิชาการพบว่าองค์การที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็ง สามารถลดการลาออกจากงาน เพราะบุคลากรพร้อมที่จะยืนหยัดร่วมในองค์การด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ด้วยวัตถุประสงค์เดียวกัน อันก่อให้เกิดความจงรักภักดี และความผูกพันต่อองค์การ ซึ่งส่งผลให้บุคลากร

ยังอยู่กับองค์การ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548:181) วัฒนธรรมองค์การเสมือนหัวใจที่ทำให้พนักงานในองค์การมีความผูกพันกัน มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ นอกจากนั้นยังช่วยให้พนักงานเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน ส่งผลให้งานเสร็จสิ้นตามกำหนดเวลา และช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ เพราะพนักงานทุกคนมีความรู้สึกร่วมกัน (Steven L. McShane, Mary Ann Von Glinow, 2005:481)

บทบาทหน้าที่ วัฒนธรรมองค์การ

จากการศึกษาขององค์การที่มีความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ล้วนแต่นำวัฒนธรรมองค์การมาใช้เป็นเครื่องมือ ในการบริหารจัดการ ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมองค์การเป็นเสมือนสิ่งที่บ่งบอกเอกลักษณ์ขององค์การ เช่น บริษัทเครือซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) มีค่านิยมขององค์การ ที่เน้นนวัตกรรม (Innovation) และสร้างสรรค์ (Creativity) และเพื่อให้พนักงานมีอิสระในการทำงาน จึงเปลี่ยนรูปแบบของพนักงานจากสีเทา เป็นการแต่งกายตามสบาย ลักษณะห้องทำงาน ก็ประกอบด้วยโต๊ะใส ซึ่งให้ความรู้สึกไม่มีสิ่งกั้นขวาง มีการใช้โต๊ะกลม หรือนั่งพื้นล้อมเป็นวงกลม เพื่อให้การพูดคุยมีความใกล้ชิดมากขึ้น (ณัฐวัฒน์ หอมจิตต์, 2549: 1) จากนโยบายดังกล่าว ส่งผลให้พนักงานมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากขึ้น นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์จึงเกิดขึ้นจากพนักงานอันบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ขององค์การ

วัฒนธรรมองค์การนอกจากจะเป็นเครื่องบ่งชี้เอกลักษณ์ขององค์การแล้ว วัฒนธรรมองค์การยังเป็นเครื่องมือที่เสริมสร้างให้พนักงานเกิดความรู้สึกผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมในองค์การ เช่น บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) มีหลักปรัชญาขององค์การ 4 ประการ คือ ตั้งมั่นในความเป็นธรรม มุ่งมั่นในความเป็นเลิศ เชื่อมมั่นในคุณค่าของคน และถือมั่นมีความรับผิดชอบต่อสังคม ในด้านเชื่อมั่นในคุณค่าของคน ได้ให้ความสำคัญกับบุคลากรด้วย

นโยบาย เน้นการรักษาคน และดึงคนเก่งให้อยู่ในองค์กร ในช่วงมหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในปี พุทธศักราช 2554 บริษัทปูนซีเมนต์ไทย หรือ เอสซีจี ได้จัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานการช่วยเหลือพนักงานเอสซีจี” บนชั้น 5 อาคารสำนักงานใหญ่ บางซื่อ เพื่อช่วยเหลือพนักงาน 6,000 คน (www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1319879530) การตอบสนองภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นด้วยการห่วงใยพนักงาน ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งในวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับคนของบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

ระดับของวัฒนธรรมองค์กร

วัฒนธรรมองค์กร เปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็ง ที่ประกอบด้วยส่วนที่โผล่เหนือน้ำ หรือส่วนที่สามารถมองเห็น และสังเกตได้ และส่วนที่อยู่ใต้น้ำ หรือส่วนที่ไม่สามารถมองเห็น หรือสังเกตได้ ส่วนที่โผล่เหนือน้ำ และสามารถมองเห็น และสังเกตได้ เช่น สัญลักษณ์ทางวัตถุ (Material Symbols) เป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นตัวตนขององค์กร เช่น การแต่งกายของพนักงาน การจัดวางสำนักงาน ภาษา สัญลักษณ์ และพฤติกรรมที่พนักงานแสดงออก เช่น ณ บริษัท บัตรกรุงไทย มีวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างจากธุรกิจอื่นๆ พนักงานของบริษัทไม่มีโต๊ะทำงานประจำ มีแต่โต๊ะทำงานกลางที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ โต๊ะแต่ละตัวไม่มีลิ้นชัก หรือตู้เก็บของ บริษัทฯ มีคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กที่แจกให้กับพนักงาน เมื่อพนักงานมาถึงที่ทำงาน ระบบคอมพิวเตอร์จะบอกให้ทราบว่ามีโต๊ะไหนว่าง เมื่อพนักงานมีความจำเป็นต้องออกไปข้างนอก ก็เพียงแต่ถอดปลั๊กออก ระบบคอมพิวเตอร์ก็จะบันทึกว่าโต๊ะนั้นว่าง เพื่อเปิดโอกาสให้คนอื่นมานั่งทำงานในโต๊ะพนักงานที่เพิ่งจะลุกออกไป นอกจากนั้น บริษัทยังมีนโยบายให้พนักงานสามารถแต่งกายได้ตามใจชอบ ไม่ว่าจะใส่กางเกงขาสั้นมาทำงาน หรือใส่รองเท้าแฟชั่น โดยให้อิสระในการแต่งกาย ทั้งนี้เพื่อ

ให้คนมีอิสระที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ภายใต้สภาวะของจิตใจที่มีความรู้สึกเป็นอิสระ ([www.http://www.positioningmag.com/magazine/printnews.aspx?id=69743#ixzz1iO4FdAty](http://www.positioningmag.com/magazine/printnews.aspx?id=69743#ixzz1iO4FdAty))

สำหรับวัฒนธรรมองค์กร ส่วนที่อยู่ใต้น้ำ ประกอบด้วย ค่านิยม เจตคติ ความเชื่อ และความรู้สึก เป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สามารถรับรู้ได้ด้วยการสัมผัส หรือการสังเกต ได้แก่ ค่านิยม (Values) อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล และนอกจากนั้นค่านิยม ยังมีอิทธิพลต่อเจตคติ (Attitudes) และเจตคติ ก็มีอิทธิพลต่อการกำหนดพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกัน

แหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมองค์กร

หลายคนมักจะประหลาดใจว่าวัฒนธรรมที่มีในองค์กรนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร แท้จริงแล้ววัฒนธรรมองค์กรสามารถเกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติ และบางอย่างสามารถสร้างขึ้นได้ หากวัฒนธรรมองค์กรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และเป็นวัฒนธรรมที่ดี ผู้บริหารควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติสืบต่อกันไป เช่น วัฒนธรรมการให้ความสำคัญกับลูกค้า วัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม หรือวัฒนธรรมความซื่อสัตย์สุจริต วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในองค์กรโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมขององค์กร ได้แก่ ผู้ก่อตั้งองค์กร และผู้นำขององค์กร (Founders and CEOs) สำหรับปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์กร ประกอบด้วย วัฒนธรรมของประเทศ (National culture) และ วัฒนธรรมท้องถิ่น (Regional culture) นอกจากนั้นวัฒนธรรมองค์กร อาจเกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในการดำเนินงาน ผู้บริหารจึงต้องมีการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (Joseph W. Weiss, 2001:353) เช่น

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

ความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป สภาพแวดล้อม การแข่งขันที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น และกระแส การเรียกร้องของสังคมที่คาดหวังว่าการจะต้องมี ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสภาพแวดล้อมเหล่านี้มี ส่วนผลักดันให้ผู้บริหาร ต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ โครงสร้างองค์กร กระบวนการทำงาน และวัฒนธรรม องค์กร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม บุคคลดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลกำไร ในที่สุด

ประเภทของวัฒนธรรมองค์กร

แนวคิดของ ชาร์ลส์ แฮนดี้ (ชานิดา จิตตรุทธะ, 2551:98) มีความเชื่อว่าหากวัฒนธรรมองค์กร สอดคล้องกับค่านิยม และเจตคติของปัจเจกบุคคล จะเป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลมีเจตคติในการทำงานดี มีความสุข และมีความพึงพอใจในงาน โดยหาก วัฒนธรรมองค์กร ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมปัจเจก บุคคล ย่อมเกิดความขัดแย้งตึงเครียด เนื่องจาก ลักษณะของงานที่แตกต่างกัน จึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่าง กันไป ดังนั้นองค์กรแต่ละแห่งจึงต้องการบุคคล ที่มีวัฒนธรรมปัจเจกบุคคลที่เหมาะสมกับวัฒนธรรม ของตน

ชาร์ลส์ แฮนดี้ (Charles Handy) เสนอ แนวคิดการจัดการองค์กรที่เหมาะสมระหว่าง วัฒนธรรมองค์กรกับวัฒนธรรมปัจเจกบุคคล ได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมองค์กร 4 แบบ โดย แฮนดี้ ได้อาศัยสัญลักษณ์ของเทพเจ้ากรีก 4 องค์ ซึ่งมีบุคลิก ลักษณะนิสัยใจคอ ความสามารถ และ บทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. เทพซีอุส (Zeus) เป็นตัวแทนวัฒนธรรม แบบสโมสร เทพซีอุส เป็นเทพอุปถัมภ์เป็นกษัตริย์ เหนือเทพเจ้าทั้งปวง ทรงเป็นตัวแทนการปกครองแบบ พ่อกับลูก การปกครองปราศจากเหตุผล มีลักษณะ หุนหันพลันแล่น แต่เปี่ยมด้วยอำนาจและบารมี ดังนั้น ประเภทขององค์กรที่มีวัฒนธรรมแบบสโมสร จึงเป็นองค์กรธุรกิจขนาดเล็ก เป็นธุรกิจครอบครัว

กลุ่มการเมือง หรือองค์การอาสามัคร เช่น โบสถ์ และ มูลนิธิ เป็นต้น ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมองค์การ จะมีการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ชอบใช้สัญชาตญาณ ในการตัดสินใจ มีระบบลัทธิเกื้อหนุนญาติมิตร การสื่อสารในองค์การ มักเป็นการสื่อสารด้วยการใช้วาจา มากกว่าการเขียน โดยวัฒนธรรมองค์การประเภทนี้ จะมีจุดแข็งในด้านความรวดเร็วในการตัดสินใจ การดำเนินงานประสบความสำเร็จด้วยความสัมพันธ์ที่ แนบแน่นระหว่างผู้นำ และสมาชิก เพราะเนื่องจาก ปกครองในระบบเครือญาติ สำหรับจุดอ่อนของ วัฒนธรรมองค์การนี้คือ การตัดสินใจรวดเร็ว และใช้ สัญชาตญาณมากกว่าอาศัยข้อมูล อันนำมาซึ่งความเสี่ยง และความผิดพลาด

2. เทพอพอลโล (Apollo) เป็นตัวแทน วัฒนธรรมแบบเน้นบทบาท เทพอพอลโล เป็นเทพเจ้า แห่งระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ มีความยุติธรรม ดังนั้นประเภทขององค์กรที่มีวัฒนธรรมแบบเน้น บทบาท จึงเป็นสถาบันการทหาร บริษัทประกันภัย องค์กรระบบราชการ หรือองค์การที่มีการจัดการแบบ ญี่ปุ่น ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมองค์การจะมีการ ดำเนินการตามกฎระเบียบ มีการปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ มีการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ การสื่อสารในองค์การ จะเน้นการสื่อสารที่เป็นระบบ ขั้นตอนที่วางไว้ มีการสื่อสารกันโดยใช้ลายลักษณ์อักษร จุดแข็งของวัฒนธรรมองค์การประเภทนี้ คือมีความเชื่อ ว่าการตัดสินใจของบุคคลนั้นมีเหตุผล เพราะเนื่องจาก ได้กำหนดบทบาทหน้าที่เฉพาะไว้แล้ว สำหรับจุดอ่อน ของวัฒนธรรมองค์การประเภทนี้ คือ การที่ได้กำหนด บทบาทหน้าที่ของแต่ละบุคคลไว้ การทำงานจึง นำเบี่ยงเบนเพราะเข้าใจผิด และนอกจากนั้นหาก องค์กรไม่สามารถปรับเปลี่ยนตามสภาพแวดล้อมที่ เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ อาจส่งผลต่อความอยู่รอด ขององค์กรในที่สุด เพราะวัฒนธรรมองค์การประเภท นี้ เน้นการประชุมเป็นส่วนใหญ่ และเน้นการตัดสินใจ แก้ปัญหาด้วยการประชุมร่วมกัน

3. เทพีอะเธนา (Athena) เป็นตัวแทนวัฒนธรรมแบบเน้นงาน เทพีอะเธนา คือเทพีของเหล่านักรบ เป็นเทพีแห่งสติปัญญา และมีความชำนาญในงาน ดังนั้นประเภทขององค์การที่มีวัฒนธรรมแบบเน้นงาน คือ บริษัทที่ปรึกษา กระทรวงวิจัยและพัฒนา และบริษัทโฆษณา เป็นต้น ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมองค์การ จะเน้นคนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีการทำงานเป็นทีม และมีความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารมีลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทีมงาน มีการจัดบันทึกการสื่อสาร และอุปกรณ์ที่ช่วยในการสื่อสาร จุดแข็งของวัฒนธรรมองค์การประเภทนี้ คือมีการทำงานเป็นทีม มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน และผลงานที่ได้มีความเป็นเลิศ สำหรับจุดอ่อนของวัฒนธรรมองค์การประเภทนี้ คือหากสถานการณ์ไม่เปลี่ยนแปลง และใช้วิธีการแก้ไขเหมือนเดิม ประสิทธิภาพของงานจะต่ำลง

4. เทพไดโอนีสัส (Dionysus) เป็นตัวแทนวัฒนธรรมแบบเน้นตัวตน เทพไดโอนีสัส คือเทพเจ้าแห่งไวน์ และเสียงเพลง รักอิสระ และไม่ชอบกฎเกณฑ์ ดังนั้นประเภทขององค์การที่มีวัฒนธรรมแบบนี้คือบริษัทออกแบบ สำนักงานนักกฎหมาย กลุ่มศิลปิน นักวิทยาศาสตร์ องค์การราชการแบบวิชาชีพ และมหาวิทยาลัย เป็นต้น ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมองค์การ คือบุคคลมีความสามารถเฉพาะตัว การอยู่ร่วมกันในองค์การมีลักษณะหลวมๆ รักอิสระ และมีเสรีภาพในการตัดสินใจ การสื่อสารเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเสรีภาพทางวิชาชีพ ทั้งด้านการพูด การเขียน และผลงาน จุดแข็งของวัฒนธรรมองค์การประเภทนี้คือ มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาชีพ บุคคลสามารถรักษาอัตลักษณ์ และเสรีภาพของตนไว้ สำหรับจุดอ่อน คือ เป็นวัฒนธรรมองค์การที่จัดการได้ยาก เพราะเนื่องจากความแตกต่างของแต่ละบุคคล ดังนั้นผู้บริหารจะต้องคอยดูแลทุกอย่างให้เรียบร้อย สอดคล้อง และกลมกลืนกัน

การฝังลิ้งวัฒนธรรมองค์การ และการถ่ายทอดทางสังคมในองค์การ (Cultural embedment and Organizational socialization)

การฝังลิ้งวัฒนธรรม (Cultural embedment) คือ กระบวนการที่บุคคลเรียนรู้เกี่ยวกับค่านิยม บรรทัดฐาน และพฤติกรรมที่สังคมนั้นๆ ยอมรับ และบุคคลจะปฏิบัติตามเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในองค์การ Daniel Feldman ได้กล่าวถึงขั้นตอนการฝังลิ้งวัฒนธรรมในองค์การมีดังนี้ (Robert Kreitner, Angelo Kinicki, 2007:91)

ขั้นที่หนึ่ง ความคาดหวังทางสังคม (Anticipatory socialization) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนบุคคลจะเข้าปฏิบัติงานในองค์การ บุคคลอาจได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างของแต่ละอาชีพ ตำแหน่งงาน และประวัติความเป็นมาขององค์การ ซึ่งการเรียนรู้นี้อาจได้รับข้อมูลจากพนักงานที่ทำงานในปัจจุบันขององค์การ หรือจากการศึกษารายงานประจำปีขององค์การนั้นๆ เมื่อบุคคลเข้าทำงานในองค์การ บุคคลจะเรียนรู้สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในองค์การ และจะเปรียบเทียบกับระหว่างบทบาทหน้าที่ ผลตอบแทนที่ได้รับ หรือระบบการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ที่ตนเองคาดหวังไว้ก่อนเข้าทำงาน กับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในองค์การ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญเพราะหากความคาดหวังและความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในองค์การมีช่องว่างมาก บุคคลจะออกจากองค์การไปในที่สุด

ขั้นที่สอง การเผชิญหน้า (Encounter) เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่บุคคลได้เซ็นสัญญาทำงานกับองค์การ เป็นช่วงที่บุคคลเริ่มประนีประนอมระหว่างความคาดหวัง กับสิ่งที่เป็จริงในองค์การ และพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับวัฒนธรรมองค์การมากที่สุด หากบุคคลสามารถยอมรับในวัฒนธรรมในองค์การนั้นได้ ก็จะนำไปสู่ขั้นต่อไป

ขั้นที่สาม การเปลี่ยนแปลงและเป็นสมาชิกอย่างเต็มตัว (Acquisition and change) เป็นขั้นตอนที่บุคคลเริ่มเข้าสู่การเป็นสมาชิกขององค์การอย่างสมบูรณ์ ผู้บริหารควรมีการมอบหมายและกำหนด

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

บทบาทหน้าที่ให้กับบุคคล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับค่านิยม และบรรทัดฐานของกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ องค์การอาจใช้กลยุทธ์ที่ให้ผู้คนใหม่ได้เรียนรู้ด้วยกันเป็นกลุ่ม เช่น การจัดโครงการหรือกิจกรรมร่วมกัน

วัฒนธรรมองค์การเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสามารถสร้างขึ้นได้ และสามารถถ่ายทอดไปยังสมาชิกในองค์การได้ และสมาชิกในองค์การสามารถถ่ายทอดไปยังเพื่อนสมาชิกคนอื่นๆ ด้วยกระบวนการทางสังคม (Socialization process) (Joseph W. Weiss, 2001:350) เช่น มหาวิทยาลัยคริสเตียน มีหลักพื้นฐานความเชื่อปรัชญา ในด้าน “รักและบริการ” จึงได้กำหนดคุณลักษณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยคริสเตียน 9 ประการ ประกอบด้วย รักสามัคคี อาสาช่วยเหลือ กล้าหาญ เสียสละ อดทนอดกลั้น ซื่อสัตย์สุจริต ให้อภัยใจสุภาพ ใส่ใจใฝ่รู้ ไตร่ตรองรู้จักคิด และมีเป้าหมายมุ่งความสำเร็จ และเพื่อสร้างคุณลักษณะของนักศึกษาให้มีคุณสมบัติดังกล่าว มหาวิทยาลัยฯ จึงมีนโยบายจัดโครงการปฐมนิเทศนักศึกษา และโครงการ “มุ่งสู่เป้าหมายชีวิต” โดยให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 เข้าร่วมโครงการทุกคน เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้จักกัน และมีการสอดแทรกคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยคริสเตียนทั้ง 9 ประการผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ในโครงการ และนอกจากนั้นยังมีกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจในหลักปรัชญาพื้นฐาน และแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในระหว่างที่ศึกษา โดยมหาวิทยาลัยคริสเตียน ได้จัดสร้างรายวิชาเสริมหลักสูตร ซึ่งเรียกว่า รายวิชาพัฒนาจริยธรรม จำนวน 11 รายวิชา โดยกำหนดให้นักศึกษาต้องลงทะเบียนเรียนให้ครบทั้ง 11 รายวิชาตลอดเวลาที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยฯ โดยแต่ละรายวิชาจะสอนคุณลักษณะของบัณฑิตแต่ละคุณลักษณะ ด้วยการจัดโครงการดังกล่าว เป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ดีเพื่อให้นักศึกษามีอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของมหาวิทยาลัยคริสเตียน

การฝังลึกวัฒนธรรม นอกจากจะสอดแทรกในโครงการ หรือกิจกรรมแล้ว อาจใช้วิธีเล่าเรื่อง วีรบุรุษ

หรือวีรสตรีขององค์การ (Company's heroes) ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว ก็คือผู้ก่อตั้งองค์การนั่นเอง เรื่องราวประวัติความเป็นมาขององค์การ และผู้ก่อตั้งองค์การ จะถูกนำมาบอกกล่าวเล่าขานให้พนักงานเพื่อเน้นย้ำวัฒนธรรมขององค์การที่มีรากเหง้าจากความเชื่อหรือแนวปฏิบัติของผู้ก่อตั้ง นอกจากนั้นองค์การสามารถสร้างการเรียนรู้วัฒนธรรมให้กับพนักงานด้วยการจัดพิธีการ (Rituals) เช่น มหาวิทยาลัยคริสเตียนเป็นสถาบันอุดมศึกษา ในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นโดย ผู้ปกครอง ดร.วิบูลย์ ภัทรธรรมมาศ เพื่อจัดตั้งวิทยาลัยพยาบาล โดยได้รับการอนุมัติจากทบวงมหาวิทยาลัยฯ ให้เปิดดำเนินการรับนักศึกษารุ่นแรก 30 คน ในวันที่ 1 มิถุนายน 2527 และเนื่องจากมหาวิทยาลัยฯ มีพื้นฐานความเชื่อในคริสต์ศาสนา จึงได้จัดพิธีนมัสการเปิดวิทยาลัยฯ เมื่อวันศุกร์ที่ 8 มิถุนายน 2527 (จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง, 2551 : 31) และนับตั้งแต่นั้นมา มหาวิทยาลัยฯ ก็ได้จัดพิธีนมัสการเนื่องโอกาสเปิดภาคการศึกษาทุกภาคการศึกษา และนอกจากนั้นยังจัดพิธีการที่เกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์ ในวันสำคัญต่างๆ เช่น จัดพิธีนมัสการเนื่องในวันแม่แห่งชาติ หรือในวันพ่อแห่งชาติ การจัดโครงการคริสต์มาส การจัดพิธีนมัสการเนื่องในวันขอบพระคุณพระเจ้าเป็นต้น การจัดพิธีการต่างๆ ช่วยเสริมสร้างให้พนักงานเรียนรู้วัฒนธรรมองค์การได้เข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาความเชื่อของมหาวิทยาลัยคริสเตียน คือ “รักและบริการ”

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การ

ท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่ผันผวนตลอดเวลา ส่งผลให้ผู้บริหารต้องกลับมาทบทวนการจัดการของตน ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้องค์การประสบความสำเร็จคือ “วัฒนธรรมองค์การ” วัฒนธรรมองค์การที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง และสามารถกำหนดให้มีขึ้นในองค์การได้ วัฒนธรรมองค์การที่ผู้บริหารจงใจกำหนดให้มีขึ้นในองค์การล้วนแต่เป็นวัฒนธรรมที่ส่งผลดีต่อการดำเนินงาน

แต่หากวัฒนธรรมองค์การที่เกิดขึ้นเองและไม่เอื้อต่อการดำเนินงาน และถูกปลูกฝังในองค์การเป็นระยะเวลานาน ย่อมยากที่จะกำจัดให้ออกไปจากองค์การ สัญญาณที่บ่งบอกว่าองค์การกำลังประสบปัญหา คือ ส่วนแบ่งการตลาดเริ่มลดน้อยถอยลง ยอดขายลดลง องค์การประสบกับปัญหาด้านจริยธรรม และมีข้อร้องเรียนจากลูกค้า อัตราการออกของพนักงานสูง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ เช่น ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ การควมรวมกิจการ หรือการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้ส่งสัญญาณเตือนให้กับผู้บริหารว่า ควรมีการทบทวนวัฒนธรรมที่มีอยู่ในองค์การ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม

เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นผลพวงจากค่านิยมและเจตคติที่พนักงานเรียนรู้ และมีประสบการณ์ในองค์การ ดังนั้นหากพนักงานเรียนรู้ในวัฒนธรรมที่ไม่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การ ย่อมส่งผลต่อการผลิต การให้บริการ และผลกำไรในที่สุด เช่น วัฒนธรรมการมาทำงานสาย การไม่ตรงต่อเวลา การไม่กล้าตัดสินใจ การไม่ร่วมแสดงความคิดเห็น การเห็นแก่พวกพ้องของตนมากกว่าส่วนรวม และการไม่เอาใจใส่ลูกค้า เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้หากถูกปลูกฝังในองค์การมาช้านาน การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์การจึงไม่ใช่เป็นสิ่งที่ง่าย เพราะต้องใช้งบประมาณและเวลาในการดำเนินงาน แต่อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมองค์การสามารถปรับเปลี่ยนได้ Joseph W. Weiss (Joseph W. Weiss, 2001:368) ได้เสนอแนะการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การอย่างมีประสิทธิภาพดังนี้

1. ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์การ และมีจิตใจมุ่งมั่นที่จะให้วัฒนธรรมนั้นเกิดขึ้นในองค์การอย่างชัดเจน ผู้บริหารอาจเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นกับวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ว่ามีความแตกต่างหรือสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ หากช่องว่างมีมาก ผู้บริหาร

อาจต้องใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมีการสอดแทรกวัฒนธรรมที่ต้องการในกิจกรรมและโครงการต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะการสร้างวัฒนธรรมแบบกองโจร วิธีการแบบนี้อาจไม่เห็นผลในระยะสั้น หากแต่ส่งผลในระยะยาว การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การอีกประเภทหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงแบบผ่าตัด ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยทันทีทันใด อาจทำให้เกิดความเจ็บปวดในระยะแรก แต่มีผลดีในระยะยาว

2. ผู้บริหารจะต้องมีการถ่ายทอดสื่อสารวัฒนธรรมที่กำหนดขึ้น ไปยังพนักงานผู้ปฏิบัติงาน การสื่อสารนั้นสามารถกระทำได้ทั้งทางวาจา ทางลายลักษณ์อักษร หรือจากพฤติกรรมของผู้บริหารที่เป็นแบบอย่างในวัฒนธรรมนั้น ๆ

3. วัฒนธรรมองค์การที่กำหนดขึ้น ต้องสอดคล้องกับโครงสร้างองค์การ และระบบการบริหารจัดการภายในองค์การ เช่น วัฒนธรรมองค์การที่กำหนดขึ้นเป็นวัฒนธรรมที่มอบอำนาจให้กับพนักงานในการตัดสินใจ (Empowerment) แต่ลักษณะโครงสร้างขององค์การเป็นแบบสูง (Tall organization) โดยการตัดสินใจต่าง ๆ ต้องได้รับการอนุมัติตามลำดับชั้นการบังคับบัญชา ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น อาจทำให้พนักงานผู้ปฏิบัติงานเกิดความซับซ้อนใจเพราะวัฒนธรรมและระบบการบริหารภายในองค์การไม่สอดคล้องกัน อาจส่งผลให้วัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นไม่สำเร็จผลได้

4. ผู้บริหารจะต้องคัดเลือกบุคคลที่มีวัฒนธรรมปัจเจกบุคคลสอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์การ และเมื่อรับเข้ามาทำงานในองค์การแล้ว จะต้องจัดให้มีพี่เลี้ยง เพื่อคอยแนะนำการปฏิบัติงาน การจัดอบรม และรวมทั้งการจัดพิธีการต่างๆ เพื่อให้พนักงานได้รับการเรียนรู้ในระหว่างการทำงาน

Joseph W. Weiss (Joseph W. Weiss, 2001: 369) ได้เสนอกระบวนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การ ดังนี้

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

1. การจูงใจให้ยอมเปลี่ยนแปลง (Motivating change) ในขั้นตอนนี้ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง และการรับมือกับการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง โดยผู้บริหารต้องสื่อสารให้พนักงานในองค์กรเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์กร เช่น สภาพการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงขึ้น ต้นทุนการดำเนินงานสูงขึ้น กระแสความเรียกร้องของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าที่มีคุณภาพ อัตราการออกของพนักงานสูง และผลกำไรที่ลดลง การสื่อสารข้อมูลต่างๆ ไปยังพนักงานเพื่อให้ทราบถึงวิกฤติที่เกิดขึ้น และนอกจากนั้นควรมีการสื่อสารถึงผลดีของการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารข้อมูลต้องมีลักษณะโปร่งใส และชัดเจนที่แสดงถึงความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้บริหารในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้บริหารจะพบกับปัญหาการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง เพราะพนักงานอาจรู้สึกไม่มั่นคง สูญเสียผลประโยชน์และรายได้ ดังนั้นผู้บริหารจะต้องใช้เทคนิควิธีการต่างๆ เช่น ความเห็นอกเห็นใจด้วยการรับฟังอย่างตั้งใจ การสื่อสารที่ชัดเจน และตรงประเด็น ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้พนักงานได้แสดงความคิดเห็น

2. การสร้างภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (Creating vision) ผู้บริหารระดับสูงต้องร่วมกันวิเคราะห์ว่าองค์กรมีความสามารถหลักในธุรกิจใด ผลิตภัณฑ์หรือให้บริการอะไร กลุ่มลูกค้าขององค์กรคือใครปัจจุบันธุรกิจขององค์กรเป็นผู้นำหรือผู้ตาม ซึ่งผลจากการวิเคราะห์นี้จะกระทำโดยทีมผู้บริหารขององค์กร เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงนำมาสร้างภาพอนาคตที่องค์กรต้องการจะเป็น โดยมีการกำหนดค่านิยมเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ขององค์กรเพื่อให้ภาพอนาคตนั้นเกิดขึ้นในองค์กร

3. การสร้างแรงสนับสนุน (Developing political support) ผู้บริหารอาจต้องเตรียมรับมือกับปัญหาการต่อต้านจากพนักงาน ดังนั้นจึงต้องเตรียมข้อมูลให้พร้อมเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลง ผลของการเปลี่ยนแปลง และกลุ่มใดในองค์กรที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนี้ ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารทราบว่า จะต้องใช้

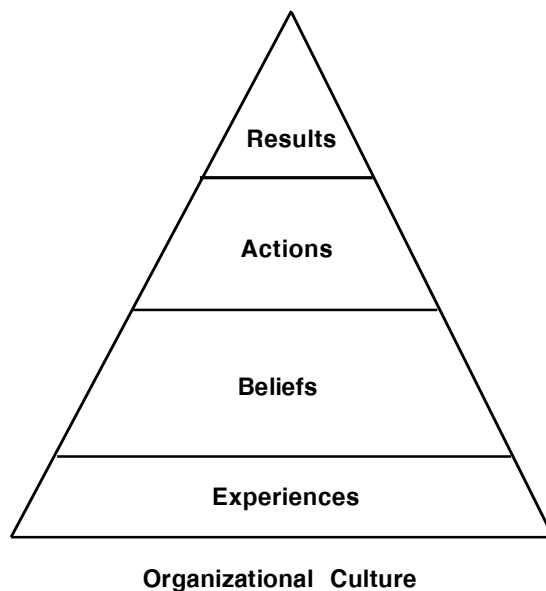
กลยุทธ์แบบใดกับกลุ่มต่างๆ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การบริหารช่วงเปลี่ยนผ่าน (Managing the transition) ผู้บริหารต้องจัดทำแผนการดำเนินงานที่ประกอบด้วยโครงการหรือกิจกรรม ระบุผู้รับผิดชอบโครงการ วันที่จะจัดโครงการ และงบประมาณที่ต้องใช้ และบางครั้งอาจจะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้มีความเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลง

5. การรักษาสภาพใหม่ให้ยั่งยืน (Sustaining the momentum) การรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่ในองค์กรอย่างยั่งยืน ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรทางการเงิน การสร้างเครือข่ายในองค์กร การจัดตั้งหน่วยงานที่ปรึกษา เพื่อให้คำแนะนำกับบุคลากรในองค์กรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเพื่อให้วัฒนธรรมที่กำหนดขึ้นนั้น สำเร็จผลในองค์กร ผู้บริหารต้องจัดอบรมพัฒนา การสอนงาน การให้คำปรึกษา และระบบพี่เลี้ยง และเมื่อพนักงานในองค์กรได้รับการหล่อหลอมวัฒนธรรมขององค์กรอย่างเต็มตัวแล้ว ผู้บริหารจะต้องจัดกิจกรรมเสริมเพื่อสร้างบรรยากาศวัฒนธรรมนั้นให้เกิดขึ้นในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เช่น การประกวดแข่งขันนวัตกรรม และมีการให้รางวัลเนื่องจากการประกวดแข่งขันต่างๆ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในองค์กรไม่ใช่เป็นเงื่อนไขที่ผู้บริหารจะเลือกทำหรือไม่ทำ หากแต่เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องกระทำ Roger Connors และ Tom Smith กล่าวว่าสาเหตุที่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรไม่สัมฤทธิ์ผล เพราะผู้บริหารคาดหวังเฉพาะผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้วผลลัพธ์ (Results) วัฒนธรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นนั้น มีผลมาจากการกระทำ (Actions) ของบุคลากรในองค์กร และการกระทำของบุคลากรแต่ละคนเป็นผลพวงมาจากความเชื่อ (Beliefs) และความเชื่อนั้นเกิดขึ้นจากประสบการณ์ (Experiences) ที่ได้รับ ซึ่ง Roger Connors และ Tom Smith เรียกว่า พีรามิดผลลัพธ์ (The Results Pyramid) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2

ที่มา ปิรามิดผลลัพธ์ (The Results Pyramid) (Roger Connors, Tom Smith, 2011:26)

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร สามารถอธิบายได้จาก ปิรามิดผลลัพธ์ ดังนี้

1. ผลลัพธ์ (Results) ผู้บริหารจะต้องร่วมกับทีมงาน พิจารณาว่าปัจจุบันองค์กรมีผลลัพธ์ในการดำเนินงานเป็นอย่างไร เช่น จำนวนของผลิตภัณฑ์ใหม่มีน้อย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ขององค์กรจะกระทำทุกๆ 5 ปี องค์กรเป็นผู้ตามของอุตสาหกรรมนั้นๆ เป็นต้น เมื่อพบว่าผลลัพธ์ขององค์กรในปัจจุบันเป็นอย่างไร ให้ผู้บริหารคิดว่าต้องการจะเห็นผลลัพธ์อะไรในอนาคต โดยผู้บริหารจะต้องร่วมกับทีมงาน กำหนดผลลัพธ์ใหม่ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในองค์กร เช่น เพิ่มจำนวนของผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือจะมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ทุกๆ 18 เดือน เป็นต้น โดยผลลัพธ์ที่คาดหวังต้องเป็นผลลัพธ์ที่องค์กรสามารถทำได้ และเมื่อได้ผลลัพธ์ที่คาดหวังแล้ว จะต้องมีการสื่อสารให้พนักงานทุกคนได้รับทราบ

2. การกระทำ (Actions) ผลลัพธ์ขององค์กรที่ได้ในข้อ 1 เป็นผลพวงจากการกระทำของ

บุคลากรในองค์กร ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้บริหารจึงต้องร่วมกับพนักงาน เพื่อระบุว่าการกระทำใดบ้างของบุคลากร ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ที่องค์กรกำลังประสบอยู่ เช่น พนักงานในองค์กรจะไม่ลงมือปฏิบัติจนกว่าจะได้รับคำสั่ง พนักงานไม่มีความผูกพันและจงรักภักดีต่อองค์กร หรือพนักงานมีการหวาดระแวงกัน เป็นต้น หลังจากที่เราระบุการกระทำเหล่านั้นแล้ว ผู้บริหารและพนักงานจะต้องร่วมกันกำหนดการกระทำใหม่ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ที่ต้องการ เช่น แทนที่พนักงานจะคอยรับคำสั่ง ให้พนักงานมีหน้าที่ใหม่ว่าเขาควรจะทำอะไรบ้างเพื่อความสำเร็จขององค์กร และหรือแทนที่จะปกปิดปัญหา แต่ควรร่วมกันหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นต้น

3. ความเชื่อ (Beliefs) การกระทำของพนักงานแต่ละคนที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ขององค์กร ล้วนแต่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อ เช่น การที่บุคคลมีความเชื่อว่าการบอกปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่เป็นการเสริมสร้างมิตรภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ดังนั้นพนักงานจึงช่วย

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

กันปกปิดปัญหา การที่ผู้บริหารจะเปลี่ยนความเชื่อนี้ได้ ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานเห็นว่าการบอกปัญหาจะส่งผลต่อการอย่างไรในระยะยาว และควรสร้างบรรยากาศ ให้พนักงานกล้าแสดงออกด้วยแนวคิดสร้างสรรค์

หากความเชื่อที่ดี ก่อให้เกิดการกระทำที่ดี และการกระทำที่ดีส่งผลต่อผลลัพธ์ที่องค์กรแล้ว ผู้บริหาร จึงควรเป็นผู้กำหนดความเชื่อหลักพื้นฐานที่ดีขององค์กร การจัดทำหลักความเชื่อพื้นฐานสามารถเขียนได้เป็นข้อความ เพื่อให้ทุกคนได้จำและนำไปปฏิบัติได้ เมื่อได้ข้อความความเชื่อพื้นฐานขององค์กรแล้ว จะต้องแจ้งให้พนักงานได้รับทราบ และมีการจัดกิจกรรมเสริมต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้พนักงานได้แสดงออกถึงความเชื่อพื้นฐานขององค์กร

4. ประสบการณ์ (Experience) ผู้บริหารควรมีการจัดประสบการณ์ให้กับพนักงาน เพื่อให้พนักงานเกิดความเชื่อที่ถูกต้อง ผู้บริหารควรสร้างเสริมประสบการณ์ให้กับพนักงาน ด้วยการใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง การมอบหมายพี่เลี้ยง หรือการจัดพิธีการต่างๆ ขององค์กร เพื่อให้พนักงานได้รับประสบการณ์ตรง ที่ทำให้เกิดความเชื่อที่ถูกต้อง

กฎแห่งความสำเร็จด้วยวัฒนธรรมองค์กร

วัฒนธรรมองค์กร สามารถบ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์ขององค์กร ซึ่งส่งผลให้บุคลากรเกิดความผูกพันความจงรักภักดีกับองค์กร และเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรต่อสาธารณชน ดังนั้นหากผู้บริหารองค์กรต้องการให้กลุ่มของสังคมในองค์กรแสดงพฤติกรรมร่วมที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับองค์กรมากที่สุด กฎแห่งความสำเร็จที่ผู้บริหารควรสร้างวัฒนธรรมเพื่อการเติบโตขององค์กรอย่างยั่งยืน มีดังนี้

1. การสร้างวัฒนธรรมที่ดีในองค์กร จะต้องเริ่มต้นด้วยผู้บริหาร ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน จะรู้ว่าองค์กรควรจะขับเคลื่อนไปด้วยวัฒนธรรมองค์กรใด และมีการกำหนดวัฒนธรรม ตลอดทั้งมีการสื่อสารวัฒนธรรมไปยังพนักงาน ซึ่งการสื่อสารนั้น

สามารถใช้วิธีการอันหลากหลาย เช่น การย่ำวิสัยทัศน์ พันธกิจ ปรัชญา วัตถุประสงค์ และค่านิยมขององค์กรให้กับบุคลากรทราบในการประชุม การจัดทำคู่มือองค์กร และมอบให้กับพนักงานเพื่อใช้เป็นหลักในการปฏิบัติงาน และนอกจากนั้นผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ควบคู่กับการเป็นพี่เลี้ยงให้กับพนักงานในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น บริษัทเครื่องดื่มกระเทียมแดง จำกัด โดยผู้ก่อตั้ง คุณเฉลียว อยู่วิทยา ที่ครั้งหนึ่งเคยกล่าวว่า “เราเกิดมาเป็นคนไทย มีกำลังพอที่จะช่วยเหลือสังคมได้ เราก็คงที่จะคืนอะไรให้กับแผ่นดินไทยบ้าง” จากคำพูดดังกล่าวถูกถ่ายทอดเป็นโครงการ “กระดานดำกับกระเทียมแดง” ซึ่งเป็นกิจกรรมเปิดโอกาสให้กลุ่มนักศึกษาที่มีความมุ่งมั่นอยากทำประโยชน์ให้กับสังคม ด้วยการสร้างอาคารเรียน สร้างโรงอาหาร ห้องสมุด หรืออาคารอเนกประสงค์ ฯลฯ ให้กับโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล และโครงการนี้ก็ถูกถ่ายทอดไปยังรุ่นลูก คือ คุณสุทธิรัตน์ อยู่วิทยา และยังคงส่งผ่านไปยังพนักงานของบริษัทฯ (www.kradandumproject.com) การฝังลึกวัฒนธรรมให้อยู่ตัวบุคคล อาจใช้วิธีการจัดพี่เลี้ยง เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และปฏิบัติงานในองค์กร ซึ่งการจัดพี่เลี้ยงให้กับบุคลากรใหม่ เป็นการสร้างจิตสำนึกในการร่วมเป็นสมาชิกขององค์กร จากการศึกษาของ Edgar Schein ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านพฤติกรรมองค์กร เสนอแนวคิด ว่า วัฒนธรรมองค์กรสามารถหล่อหลอมสมาชิกในองค์กรได้ด้วยการสอน ด้วยกระบวนการให้พนักงานคนหนึ่งสอนอีกคนหนึ่ง (Robert Kreitner, Angelo Kinicki, 2007:88)

2. การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้พนักงานมีจิตสำนึกในค่านิยมขององค์กร เช่น บริษัทเครือซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัทที่มุ่งเน้นเรื่องความปลอดภัย และความมีประสิทธิภาพสูง ดังนั้นพนักงานจึงต้องมีวินัยภายใต้กฎเกณฑ์อันเคร่งครัด การเชื้อฟุ้งผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นวัฒนธรรม

ที่ส่งต่อกันมาจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง แต่เนื่องจากในปัจจุบันทั้งพนักงาน และลูกค้าเป็นคนรุ่นใหม่ มีความคิดเป็นของตนเอง และกล้าแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพ ผู้บริหารจึงต้องปรับเปลี่ยนยุทธวิธีการจัดการ เพื่อสร้างบรรยากาศของ “นวัตกรรม” (Innovation) และ “ความสร้างสรรค์” (Creativity) นอกจากนั้นยังปลูกฝังค่านิยมในองค์การอย่างแนบแน่นด้วยการจัดทำคู่มือ “Change for Better Tomorrow” แจกจ่ายให้กับพนักงานได้รับทราบทุกคน ผู้บริหารเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของพนักงาน และมีการกระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมองค์การแห่งนวัตกรรมและความสร้างสรรค์ (www.gotomanager.com/news/details.aspx?id=48728-)

3. การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมองค์การ วัฒนธรรมองค์การสามารถเรียนรู้ร่วมกัน และส่งผ่านไปยังสมาชิกในองค์การ ดังนั้นหากผู้บริหารสามารถใช้เครือข่ายในการถ่ายทอดวัฒนธรรมองค์การ จะช่วยให้พนักงานเกิดการเรียนรู้ในค่านิยมขององค์การได้มากขึ้น ทั้งนี้ผู้บริหารควรเข้าไปร่วมเป็นสมาชิกเพื่อแบ่งปันเรื่องราวต่างๆ มีการจัดทำวารสาร ส่งข่าวประชาสัมพันธ์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ เพื่อสื่อสารวัฒนธรรมให้กับสมาชิกในองค์การได้รับทราบ และมีการขยายแนวคิดวัฒนธรรมไปยังเครือข่ายนอกองค์การ เช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) มุ่งเน้นหลักจริยธรรมทางธุรกิจ และการกำกับดูแลกิจการที่ดี การรับผิดชอบต่อลูกค้า ผู้ถือหุ้น พนักงาน และสังคม โดยมีวัฒนธรรมองค์การ “จิตอาสา” จึงได้จัดโครงการ “SCB ชวนกันทำดี” โดยกำหนดไว้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 “เราจัดให้คุณช่วยเราทำ” เป็นโครงการจิตอาสาที่ธนาคารริเริ่ม หรือร่วมกับองค์การภายนอกจัดขึ้น สำหรับในระยะที่ 2 “คุณบอกมาเราช่วยกันต่อยอด” โดยเปิดโอกาสให้พนักงานทั่วประเทศนำเสนอกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และสังคมบนพื้นฐานความต้องการท้องถิ่นและชุมชน และนอกจากนั้น ธนาคารได้กำหนดทิศทางที่จะต่อยอดโครงการต่อไป ด้วยการเชื่อมโยงไปยังบริษัทในกลุ่ม

ธนาคารไทยพาณิชย์ กลุ่มลูกค้าธนาคาร และเครือข่ายภาคสังคม โดยร่วมกันทำ “จิตอาสา” โดยมีธนาคารเป็นผู้ประสานงาน ซึ่งช่วยให้กิจกรรมสร้างสรรค์สังคมดี ขยายวงกว้างออกไป (www.scb.co.th/csr/th/info.php?id=21)

4. เนื่องจากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่แตกต่างกัน ส่งผลให้แต่ละองค์การมีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ดังนั้นการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมขององค์การ จะช่วยให้บุคลากรใหม่ปรับตัวพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์การได้เร็วขึ้น (Steven L McShane, Mary Ann Von Glinow, 2005:490) ส่งผลให้พนักงานมีความพึงพอใจในงาน และความจงรักภักดีต่อองค์การ เช่น บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) มีค่านิยม CPF Way ซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานในการสร้างความสำเร็จที่มั่นคงและยั่งยืน 6 ประการ ได้แก่ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ใฝ่รู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างนวัตกรรม มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ มุ่งมั่นเพื่อความสำเร็จ และตอบแทนคุณแผ่นดิน บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) ใช้หมากล้อมมาประยุกต์ใช้ในการคัดเลือกคนเข้าทำงาน โดยตั้งมาตรฐานว่า หากผู้ที่สมัครเข้าทำงาน สามารถเล่นหมากล้อมระดับ 1 ตั้งขึ้นไป จะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษในการทำงาน หมากล้อมสามารถสอนผู้เล่นให้รู้จัก “แบ่งปัน” รู้จัก “การวางแผน” และรู้จัก “คิด” ในการเล่นเกมที่มีทั้ง “การแบ่งปัน” และมี “คุณธรรม” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม CPF Way ด้านคุณธรรมและความซื่อสัตย์ (<http://www.cpfworldwide.com>)

5. ผู้บริหารควรพิจารณาว่าธุรกิจที่ตนเองกำลังดำเนินการนั้นเป็นธุรกิจประเภทใด และควรมีวัฒนธรรมองค์การอะไร และควรใช้ระบบการจูงใจอย่างไรให้สอดคล้องกับประเภทธุรกิจของตน ชินดา จิตตรุทธะ ได้ศึกษาวัฒนธรรมองค์การขององค์การที่มีความแตกต่างกัน 4 ประเภท ตามลักษณะของเทพเจ้ากรีก 4 องค์ คือวัฒนธรรมแบบซีอุส แบบอพอลโล

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

แบบเอธนา และแบบดืออนี่ซุส จากการศึกษพบว่า ผู้บริหารควรเลือกใช้วิธีการจูงใจที่แตกต่างกันไปตาม ลักษณะประเภทของธุรกิจ ดังนี้ วัฒนธรรมแบบซุส เหมาะกับองค์การธุรกิจขนาดเล็ก ธุรกิจครอบครัว บริษัทนายหน้า ธนาคารเพื่อการลงทุน กลุ่มการเมือง องค์การอาสาสมัครต่าง เช่น โบสถ์ วัด มูลนิธิ ซึ่ง ลักษณะการบริหารต้องอาศัยผู้นำที่ตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ปัจจัยที่ใช้การจูงใจ คือ การเป็นที่ยอมรับ และการมีอิทธิพล

วัฒนธรรมแบบพอลโล เหมาะกับองค์การ ที่มีการจัดการแบบญี่ปุ่น คุก โรงพยาบาล สถาบันการ ทหาร บริษัทประกันภัย ซึ่งลักษณะการบริหารต้องอาศัย กฎเกณฑ์ตามขั้นตอน และบทบาทของคณะกรรมการ ปัจจัยที่ใช้การจูงใจ คือ สถานภาพ และตำแหน่ง วัฒนธรรมเอธนา เหมาะกับบริษัทที่ปรึกษาต่างๆ กระทรวงวิจัยและพัฒนา บริษัทโฆษณา องค์การที่ บริหารโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก ซึ่งลักษณะการบริหารต้องอาศัยทักษะและความเชี่ยวชาญของทีมงาน ปัจจัยที่ใช้การจูงใจ คือ ความสำเร็จ ความมีชื่อเสียง และวัฒนธรรมแบบดืออนี่ซุส เหมาะสำหรับสำนักงาน ของแพทย์ บริษัทออกแบบของพวกสถาปนิก สำนักงานนักกฎหมาย กลุ่มศิลปิน ทีมวิจัยค้นคว้า กลุ่ม นักวิทยาศาสตร์ และมหาวิทยาลัย ปัจจัยที่ใช้การ จูงใจ คือ การเติบโต การบรรลุศักยภาพ (ชนิดา จิตตรุทธะ, 2554 : 124)

บทสรุป

วัฒนธรรมองค์การเป็นเครื่องมือสำคัญต่อ การจัดการ ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมองค์การ ช่วยให้ พนักงานในองค์การมีความผูกพันกัน วัฒนธรรม องค์การอาจมีต้นกำเนิดจากแนวคิดของผู้ก่อตั้ง

องค์การ หรือจากสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานที่ ผลักดันให้ผู้บริหารต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมใน องค์การ วัฒนธรรมองค์การแบ่งได้เป็น 4 แบบ คือ วัฒนธรรมแบบสโมสร วัฒนธรรมแบบเน้นบทบาท วัฒนธรรมแบบเน้นงาน และวัฒนธรรมแบบเน้นตัวตน บุคคลเรียนรู้วัฒนธรรมองค์การจากการคาดหวังก่อน เข้าทำงาน และภายหลังเข้าทำงานในองค์การ โดยหาก ช่องว่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังไว้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงใน องค์การมีมาก บุคคลจะออกจากองค์การ แต่หากบุคคล ยอมรับในวัฒนธรรมองค์การได้ บุคคลจะเรียนรู้และ เปลี่ยนแปลง และในที่สุดก็จะเป็นสมาชิกในองค์การ อย่างสมบูรณ์ วัฒนธรรมองค์การมีทั้งวัฒนธรรมที่ดี และไม่ดี วัฒนธรรมที่ไม่ดีมักจะเติบโตเร็ว และต้อง ใช้เวลานานในการเยียวยารักษา การเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์การเริ่มจากการจูงใจให้อยากเปลี่ยนแปลง การสร้างภาพอนาคตที่พึงประสงค์ การสร้างแรง สันับสนุน และการบริหารช่วงเปลี่ยนผ่าน และเพื่อให้ องค์การเติบโตอย่างยั่งยืนด้วยวัฒนธรรมองค์การ ผู้บริหารจึงต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจน มีการกำหนด วัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การ ตลอดจนมีการสื่อสารวัฒนธรรมไปยังพนักงาน และเพื่อ ให้วัฒนธรรมฝังลึกในองค์การ ผู้บริหารควรจัดกิจกรรม ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมองค์การ มีการใช้ เรื่องราวเล่าขาน การจัดพิธีการต่างๆ และเน้นกระบวนการ ถ่ายทอดทางสังคม มีการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรม องค์การ มีการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมกับ วัฒนธรรมองค์การ และมีการใช้กระบวนการจูงใจ ที่เหมาะสมกับลักษณะขององค์การ เพื่อกระตุ้นให้ พนักงานมีจิตสำนึกในค่านิยมขององค์การ อันส่งผล ต่อผลการดำเนินงานขององค์การ

บรรณานุกรม

- กระทิงแดงต้นไม้ต้นหนึ่งของสังคมโลก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.kradandumproject.com (วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2555).
- โกะวิธิชีพี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.bangkokbiznews.com. (วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2555).
- โครงการ SCB ชวนกันทำดี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.scb.co.th/csr/th/info.php?id=21 (วันที่ค้นข้อมูล 11 มกราคม 2555).
- จันทร์จิรา วงษ์ขมทอง. (2551). “ย้อนรอยอดีตเพื่อสร้างสรรค์อนาคต” หนังสือที่ระลึกรัชตมงคล 25 ปี มหาวิทยาลัยคริสเตียน : นครปฐม. กลุ่มงานพิมพ์ สำนักการพัสดุและบริการทั่วไป มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- ชนิดา จิตตรุทธะ. (2551). วัฒนธรรมองค์การ ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวัฒน์ หอมจิตต์. (2549). Innovation คำตอบสุดท้ายของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไทย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.gotomanager.com. (วันที่ค้นข้อมูล 12 มกราคม 2555).
- เดิมพันทางรอดไปรษณีย์ไทย ยุคคนไม่ส่งจดหมาย. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก www.Nationejobs.com/content/manage/concept/template.php? (วันที่ค้นข้อมูล 10 มกราคม 2555).
- ประยงค์ มีใจชื้อ. (2542). พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2548). พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพฯ : บริษัทเพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า จำกัด.
- วัฒนธรรมพื้นฐาน 6 ประการ เพื่อความสำเร็จที่มั่นคงและยั่งยืน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.cpfworldwide.com> (วันที่ค้นข้อมูล 10 มกราคม 2555)
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (2541). พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- KTC เขย่า Citibank บัตรเครดิตสายพันธุ์ใหม่ สู้ด้วยความต่าง[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.positioningmag.commagazineprintnews.aspx?id=69743#ixzz1iO4FdAty. (วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2555).
- Gareth R. Jones, Jennifer R. George. (2004). **Organizational theory, Design and change : Text and cases**. Pearson Education Upper Saddle River, NJ.
- Joseph W. Weiss. (2001). **Organizational behavior and change**. West Group Printing : Ohio.
- Richard L. Daft. (1999). **Leadership theory and practice**. The Dryden Press : FL.
- Richard L. Daft. (2010). **New era of management**. China Translation & Printing Services Ltd. China.

- Robert Kreitner, Angelo Kinicki. (2007). **Organizational behavior**. McGraw-Hill/Irwin : China.
- Roger Connors, Tom Smith. (2011). **Change the culture change the game**. Portfolio/Penguin : NY.
- Steven L. McShane, Mary Ann Von Glinow. (2005). **Organizational Behavior : Emerging realities for the workplace revolution**. McGraw-Hill/Irwin : China.

การออกกำลังกายขณะฟอกเลือดสำหรับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย

Intradialytic Exercise for End-Stage Renal Disease Patients

ธฤตวัชร ไชยโคตร*

บทคัดย่อ

โรคไตวายระยะสุดท้ายเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของโลกรวมทั้งประเทศไทย ในปี 2009 มีจำนวนผู้ป่วยฟอกเลือดทั่วโลกมากกว่า 1.5 ล้านคน และในประเทศไทยมีจำนวน 27,056 คนโดยมีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ผู้ป่วยฟอกเลือดมักมีสมรรถนะการออกกำลังกายลดลงอย่างมาก กล้ามเนื้อลีบเล็กลง และการทำหน้าที่ของกล้ามเนื้อผิดปกติไป ซึ่งมีผลกระทบต่อการฟื้นฟูผู้ป่วย จากการศึกษาพบว่า ในขณะฟอกเลือด การออกกำลังกายแบบแอโรบิค ไม่ว่าจะฝึกเพียงอย่างเดียวหรือฝึกรวมกับการออกกำลังกายแบบมีแรงต้าน สามารถช่วยเพิ่มสมรรถนะการออกกำลังกายให้สูงขึ้น สำหรับการออกกำลังกายแบบมีแรงต้านเพิ่มสมรรถนะการทำงานของร่างกาย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และเพิ่มคุณภาพชีวิต

Abstract

The end stage renal disease is a major public health problem around the world including Thailand. In 2009, there are more than 1.5 million hemodialysis patients worldwide and 27,056 patients in Thailand which increases year by year. Hemodialysis patients typically have low exercise capacity, muscle wasting and abnormalities in muscle function which limits their potential for rehabilitation. From the systemic reviews found that aerobic exercise, whether alone or combined with resistance exercise, increases exercise capacity. Resistance exercise increases the patients' functional capacity, lower limb strength and improve quality of life.

*อาจารย์ประจำ สำนักวิชากายภาพบำบัด คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร

บทนำ

ในช่วงปี 1980 ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นชาติแรกๆ ที่กำหนดให้การออกกำลังกายเป็น เครื่องมือการรักษาหนึ่งในขณะที่ผู้ป่วยกำลังฟอกเลือด (Intradialysis exercise) โดยมีรายงานว่า การออกกำลังกายส่งผลดีต่อผู้ป่วยทั้งทางด้านสรีรวิทยา สมรรถนะของร่างกาย และคุณภาพชีวิต และจากการ ศึกษาวิจัยมากกว่า 30 ปีเกี่ยวกับผลของการออกกำลังกาย ในระยะยาวต่อผู้ป่วยฟอกเลือด พบว่าการออกกำลังกาย นั้นปลอดภัยต่อผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออกกำลังกายขณะฟอกเลือด จะทำให้ผู้ป่วยสามารถออกกำลังกายได้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทาง สรีรวิทยา การทำงานของร่างกาย และคุณภาพชีวิตของ ผู้ป่วยดีขึ้นอย่างชัดเจน (Tae-Du Jung and Sun-Hee Park, 2011: 61-65) อย่างไรก็ตาม การออกกำลังกายในขณะที่ฟอกเลือดยังไม่แพร่หลาย นักในประเทศส่วนใหญ่ รวมทั้งในประเทศไทย ซึ่งยังไม่ มีรูปแบบการส่งเสริมให้ผู้ป่วยโรคไตออกกำลังกาย อย่างเป็นรูปธรรม หรือกำหนดให้การออกกำลังกายเป็น หนึ่งในวิธีการรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยโรคไตอย่างชัดเจน นอกจากนี้ มีการศึกษาจำนวนมากในต่างประเทศที่ ชี้ชัดว่าผู้ป่วยโรคไตต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ในการดูแลสุขภาพตนเอง ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการ เปลี่ยนไต ค่ายาและเวชภัณฑ์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายต่างๆ ในโรงพยาบาลที่สูงขึ้นตามระดับความรุนแรงของความ เจ็บป่วยที่มากขึ้น ถึงแม้ว่า ในประเทศไทยกำหนดให้ การบริการทดแทนไตสำหรับผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะ สุดท้ายอยู่ในสิทธิประโยชน์ของระบบหลักประกัน สุขภาพถ้วนหน้า ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2551 อย่างไรก็ตาม ผู้ป่วยยังต้องแบกรับภาระในการดูแลสุขภาพ ด้านอื่นที่เกิดจากการลดลงของสมรรถภาพทางกาย ซึ่งหากกำหนดให้การออกกำลังกายบำบัด (Therapeutic exercise) เป็นเครื่องมือในการรักษาและฟื้นฟูผู้ป่วย ไตวายระยะสุดท้าย จะสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายของ ผู้ป่วยลงได้

โรคไตเรื้อรังและโรคไตวายระยะสุดท้าย

ผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย (End-stage renal disease: ESRD) เป็นภาวะที่พบได้บ่อย ที่สุดในผู้ป่วยเบาหวานและความดันโลหิตสูง เกิดขึ้น เนื่องจากไตทำงานได้น้อยลง และต้องได้รับการบำบัด ทดแทนไตแบบถาวร (Chronic renal replacement therapy) ซึ่งได้แก่ การฟอกเลือด (Hemodialysis treatment) การล้างไตทางช่องท้อง (Peritoneal dialysis) หรือการปลูกถ่ายไต (Renal transplantation) ในปัจจุบันสถานะการณ์โรคไตเรื้อรัง (Chronic kidney disease: CKD) มีความรุนแรงมาก และดำเนินโรคเข้าสู่ภาวะไตวายระยะสุดท้ายในที่สุด การฟอกเลือดจะใช้เวลาครั้งละประมาณ 5 ชั่วโมง สัปดาห์ละประมาณ 3 ครั้ง ซึ่งจะได้รับการฟอกเลือด ไปตลอดชีวิต หรือจนกระทั่งได้รับการเปลี่ยนไต นอกจากนั้น ในรายที่เป็นโรคเบาหวานหรือโรคหัวใจ และหลอดเลือด อาจให้ผลการรักษาไม่ดีเท่าที่ควร การรักษาด้วยวิธีการล้างไตทางหน้าท้องหรือฟอกเลือด ด้วยเครื่องไตเทียม ต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง เพื่อทำการขจัดของเสียออกจากร่างกายให้ เพียงพอ อย่างไรก็ตามไม่ว่าผู้ป่วยจะได้รับการรักษา ด้วยวิธีการใดจะพบว่ามีความคุณภาพชีวิตแย่ลง

โรคไตเรื้อรังเป็นภาวะที่ไตสูญเสียโครงสร้าง หรือหน้าที่ตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป ปริมาณเลือดที่ไหล ผ่านตัวกรองของไตในหนึ่งนาทีหรือค่าจีเอฟอาร์ลดลง (Glomerular filtration rate: GFR) และหรือมี ปริมาณโปรตีนที่ขับออกมาทางปัสสาวะมากเกินไป ความรุนแรงของโรคไตเรื้อรังแบ่งได้เป็น 5 ระยะตาม สภาพและการทำงานของไต ดังนี้ ระยะที่ 1 ไตทำงาน ได้ตามปกติ ค่าจีเอฟอาร์ 90 มิลลิลิตรต่อนาที ขึ้นไป แต่ตรวจพบพยาธิสภาพที่ไต ระยะที่ 2 ไตทำงาน ผิดปกติเล็กน้อย ค่าจีเอฟอาร์ 60-89 มิลลิลิตรต่อนาที และตรวจพบพยาธิสภาพที่ไต ระยะที่ 3 ไตทำงาน ผิดปกติปานกลาง ค่าจีเอฟอาร์ 30-59 มิลลิลิตรต่อ นาที ระยะที่ 4 ไตทำงานผิดปกติมาก ค่าจีเอฟอาร์ 15-29 มิลลิลิตรต่อนาที และระยะที่ 5 ระยะสุดท้าย

ค่าจีเอฟอาร์ต่ำกว่า 15 มิลลิตรต่อนาที หรือที่เรียกว่า ไตวายระยะสุดท้าย ซึ่งต้องได้รับการฟอกเลือด (Roger VL, et al., 2011: e18-e209)

สถานการณ์ความรุนแรงของโรคไตวายระยะสุดท้ายในประเทศไทย

โรคไตเรื้อรังเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญระดับโลก ความชุกและอุบัติการณ์ของโรคไตเรื้อรังเพิ่มขึ้นทุกปี ในประเทศสหรัฐอเมริกาคาดการณ์ว่ามีผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังประมาณ 26 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรอเมริกันทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าตนเองเป็นโรคไตเรื้อรัง นอกจากนี้พบว่ากว่า 20 ล้านคนมีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคไตเรื้อรัง (Roger VL, et al., 2011: e18-e209) คาดว่าในปี 2020 จะมีคนอเมริกันมากกว่า 7 แสนคนเป็นโรคไตวายระยะสุดท้าย มากกว่า 5 แสนคนต้องได้รับการฟอกเลือด (Dialysis) และมากกว่า 2.5 แสนคนต้องได้รับการปลูกถ่ายไต (Renal transplant)

จากการศึกษาอุบัติการณ์และปัจจัยเสี่ยงต่อโรคไตเรื้อรังในประชากรไทยของแพทย์หญิง อติพร อิงค์สาธิต และคณะ พบอุบัติการณ์โรคไตเรื้อรังในประชากรไทยร้อยละ 17.5 พบมากในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 23.9 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 22.2 และภาคเหนือ ร้อยละ 20.4 ซึ่งอาจเป็นผลมาจากอุบัติการณ์ของโรคเบาหวานที่พบมากในกรุงเทพมหานคร ประมาณร้อยละ 20.4 เมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ที่พบเพียงร้อยละ 11 - 13 และในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือพบอุบัติการณ์ของนิวไนไต ร้อยละ 6.4 และ 8.4 ตามลำดับซึ่งมากกว่าภูมิภาคอื่น ร้อยละ 2.2 - 2.6 อุตการณ์โรคไตเรื้อรังในระยะที่ 1 ร้อยละ 3.3 ระยะที่ 2 ร้อยละ 5.6 ระยะที่ 3 ร้อยละ 7.5 และระยะที่ 4 ร้อยละ 1.1 นอกจากนี้พบว่ามีเพียงร้อยละ 1.9 ที่ทราบว่าตนเองเป็นโรคไตเรื้อรัง (Ingsathit A, et al., 2010 : 1567-1575)

ในประเทศไทย พบว่าความชุกของผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ต้องได้รับการล้างไตหรือปลูกถ่ายไต

มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่า 2 เท่าตัวในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา (Chittinandana A, 2002 : 167 - 169, Domrongkitchaiporn S, et al., 2005 : 791-799, Ong-Ajyooth L, et al., 2009) ผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดในปี 1997 - 2003 พบว่ามีความชุกเท่ากับ 113 คนต่อประชากร 1 ล้านคน (Kriritichai U, et al., 2003: 210-225) ในปี 2005 พบผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายรายใหม่ 14,060 ราย หรือมีอัตราการอุบัติการณ์ของโรคเท่ากับ 300 คนต่อประชากร 1 ล้านคน (Narenpitak S, Narenpitak A., 2008:1505-1513) 420 คนต่อประชากร 1 ล้านคนในปี 2007 และ 553 คนต่อประชากร 1 ล้านคนในปี 2009 (Praditpornsilpa K, 2009 : 36-37) ในปี 2007 มีจำนวนผู้ป่วยที่ได้รับการฟอกเลือดจำนวน 20,641 ราย เพิ่มขึ้นเป็น 26,438 รายในปี 2008 และ 27,056 รายในปี 2009 (Praditpornsilpa K, 2011 : S1-6) โดยในปี 2009 พบว่าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีจำนวนผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรังที่ได้รับการฟอกเลือดจำนวน 10,956 รายหรือร้อยละ 45 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4,082 ราย หรือร้อยละ 17 ภาคกลาง จำนวน 2,394 รายหรือร้อยละ 10 ภาคเหนือจำนวน 2,298 รายหรือร้อยละ 9.6 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2007 และ 2008 พบว่า จำนวนผู้ป่วยสูงขึ้นเกือบทุกภาค จากสถิติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์โรคไตวายระยะสุดท้ายมีความรุนแรงมาก และจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสาเหตุสำคัญคือโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงพบอุบัติการณ์สูงขึ้นทุกปี

ในประเทศไทย พบว่าสาเหตุที่สำคัญของการเกิดโรคไตวายระยะสุดท้ายมี 3 สาเหตุคือ โรคเบาหวาน มีจำนวนผู้ป่วยประมาณ 6.3 ล้านคน ทำให้เกิดโรคไตเรื้อรังประมาณร้อยละ 40 หรือประมาณ 2.5 แสนคน และมีอัตราการเกิดโรคไตวายระยะสุดท้ายประมาณร้อยละ 5 ต่อปี หรือ 1.25 แสนคน โรคความดันโลหิตสูง มีจำนวนผู้ป่วยประมาณ 6.5 ล้านคน ทำให้เกิดโรคไตเรื้อรังประมาณร้อยละ 5 หรือ 3.2 แสนคน และมี

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

อัตราการเกิดโรคไตวายระยะสุดท้ายประมาณร้อยละ 1 ต่อปี หรือประมาณ 3,250 คน และสาเหตุประการที่ 3 คือ โรคไตอักเสบ มีจำนวนผู้ป่วยประมาณ 6.5 แสนคน ทำให้เกิดโรคไตเรื้อรังประมาณร้อยละ 0.1 หรือ 64,000 คน และมีอัตราการเกิดโรคไตวายระยะสุดท้ายประมาณร้อยละ 10 ต่อปี หรือประมาณ 6,400 คน (INTERASIA Collaborative Group, 2003 : 2758-2763)

จากสถานการณ์และความรุนแรงของโรคไตวายระยะสุดท้ายในประเทศไทยข้างต้นได้สะท้อนปัญหาภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ต่ำลงของผู้ป่วยกลุ่มนี้ทั้งในปัจจุบันและที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตามหากส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้ป่วยได้ออกกำลังกายอย่างเหมาะสมและสม่ำเสมอร่วมกับการดูแลสุขภาพของตนเองด้านอื่นๆ ย่อมส่งผลให้ระดับความรุนแรงของปัญหาสุขภาพของผู้ป่วยโรคไตวายระยะสุดท้ายที่เผชิญอยู่นั้นลดลงได้

ความสำคัญของการออกกำลังกายในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย

เป็นที่ทราบกันดีว่า การออกกำลังกายเพิ่มสมรรถนะของร่างกาย (Physical capacity) ในประชากรทั่วไป ควบคุมความดันโลหิต และลดอัตราการตาย (Fletcher GF, et al., 1996 : 857-862) มีประโยชน์ในการส่งเสริม รักษา ฟิ้นฟู และป้องกันโรคต่างๆ ได้ เช่น ลดความเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือด ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดในผู้ป่วยโรคเบาหวาน เพิ่มคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น เป็นผลให้สุขภาพจิตดีขึ้นและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของร่างกาย (Willey KA, Singh MA, 2003 :1580-1588, Johansen KL, 2007 : 1845-1854) ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าสาเหตุการเสียชีวิตอันดับหนึ่งในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายคือเสียชีวิตจากภาวะโรคหัวใจและหลอดเลือด เช่นเดียวกับประเทศไทยที่จำนวนผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายส่วนใหญ่ มีโรคประจำตัวเป็นความดันโลหิตสูงหรือโรคเบาหวาน ซึ่งสามารถ

ลดอัตราการตายลงได้อย่างชัดเจนหากผู้ป่วยกลุ่มนี้ได้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

ในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายเป็นกลุ่มผู้ป่วยที่มีกิจกรรมทางกายน้อยมาก (Extremely inactive) ขาดการออกกำลังกาย (Sedentary lifestyle) (Johansen KL, et al., 2000 : 2564-2570) เป็นเหตุให้สมรรถนะการออกกำลังกายต่ำ (Low exercise capacity) ซึ่งจะเห็นได้จากอัตราการใช้ออกซิเจนสูงสุดต่ำลง (Reduced peak oxygen consumption) (Moore GE, et al., 1993 : 18-23) กล้ามเนื้อฝ่อลีบ (McIntyre CW, et al., 2006 : 2210-2216) ความสามารถทางร่างกายและการทำงานต่ำลง (Poor physical performance and functioning) (Unruh M, et al., 2004 : 355-366) สาเหตุของการขาดการออกกำลังกายในผู้ป่วยกลุ่มนี้คือ ความพร้อมทางด้านสุขภาพของผู้ป่วย ไม่มีเวลามากพอเนื่องจากต้องใช้เวลาในการบำบัดทดแทนไต ขาดการให้คำปรึกษาเรื่องการออกกำลังกาย ความกลัวอันตรายหรือผลเสียที่อาจเกิดจากการออกกำลังกาย ขาดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการออกกำลังกายที่ถูกต้อง เป็นต้น (Johansen KL, 2007 : 1845-1854) ดังนั้นเพื่อเสริมสร้างภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายให้ดีขึ้นจึงจำเป็นต้องออกกำลังกายในรูปแบบที่เหมาะสมดังนี้

รูปแบบการออกกำลังกายที่เหมาะสมในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายขณะฟอกเลือด

1. การออกกำลังกายแบบแอโรบิค (Aerobic exercise)

การออกกำลังกายแบบแอโรบิค เป็นการออกกำลังกายที่ใช้ออกซิเจนในการเผาผลาญเป็นพลังงาน กระตุ้นการทำงานของหัวใจและปอดมากกว่าปกติเมื่อออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างระบบหัวใจและหลอดเลือด และการหายใจให้มีความแข็งแรงและการทนทานมากขึ้น รูปแบบการออกกำลังกายแบบแอโรบิคที่เหมาะสมกับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย ได้แก่

เดินเร็ว วิ่งจ็อกกิ้ง ปั่นจักรยานอยู่กับที่ ว่ายน้ำ เป็นต้น โดยกิจกรรมออกกำลังกายเหล่านี้ต้องใช้เวลาต่อเนื่อง ประมาณ 20- 30 นาทีต่อครั้งเป็นอย่างน้อย ด้วยความถี่ 3 - 5 ครั้งต่อสัปดาห์ (Segura-Ortí E, 2010 :236-246)

การออกกำลังกายแบบแอโรบิคในผู้ป่วยโรคไตระยะสุดท้ายในขณะฟอกเลือด ควรทำในช่วง 2 ชั่วโมงแรกของการฟอกเลือดเนื่องจากเป็นช่วงที่ร่างกายสามารถปรับตัวกับการออกกำลังกายได้ รูปแบบที่เหมาะสม คือ การปั่นจักรยาน (Cycle ergometer) ด้วยระดับความหนักปานกลางหรือหนักเป็นเวลา 30 นาที

หรือมากกว่า สัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้งตามจำนวนครั้งของการฟอกเลือด เป็นระยะเวลา 8-12 สัปดาห์ (Storer TW. et al., 2005 :1429-1437; Parsons TL, et al.,2006 :680-687; Anderson JE, Boivin MR Jr, Hatchett L,2004 : 539-544)

ในการออกกำลังกายขณะฟอกเลือดต้องพิจารณาอัตราการเต้นของหัวใจ (Heart rate reserve) หรือ HRR โดยสามารถคำนวณได้จากสมการของคาร์วอนเนน (Karvonen formula) (Karvonen J and Vuorimaa T., et al., 1988 : 303-311)

$$HRR = [(HR_{max} - HR_{rest}) \times 40 - 80\% \text{ intensity}] + HR_{rest}$$

HRR คือ อัตราการเต้นของหัวใจขณะออกกำลังกาย

HRmax คือ อัตราการเต้นของหัวใจสูงสุด

HRrest คือ อัตราการเต้นของหัวใจขณะพัก

40 - 80% intensity คือ ระดับความหนักของการออกกำลังกายที่ร้อยละ 40 - 80

นอกจากนี้ยังสามารถใช้เครื่องมือวัดระดับความเหนื่อยบอร์กสเกล (Borg's scale) เพื่อวัดระดับความหนักของการออกกำลังกายได้เช่นกัน (Borg GA, 1982 :377-381) หรือเรียกว่า ระดับอาร์พีอี (Rate of Perceived Exertion: RPE) ดังตารางที่ 1 และระดับความหนัก ความถี่ และระยะเวลาของการออกกำลังกายขณะฟอกเลือดดังแสดงในตารางที่ 2

ผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณ (Meta-analysis) พบหลักฐานระดับปานกลางที่ชี้ถึงผลดีของการออกกำลังกายแบบแอโรบิคต่อผู้ป่วยโรคไตระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือด โดยการเพิ่มอัตราการใช้ออกซิเจนสูงสุดขณะออกกำลังกายแบบเพิ่มระดับความหนักขึ้นเป็นลำดับ (Graded exercise) (Segura-Ortí E, 2010 : 236-246) โจฮันเซนและคณะ (2007)

รายงานว่าการออกกำลังกายแบบแอโรบิคเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ถึง 6 เดือน อัตราการใช้ออกซิเจนสูงสุดในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 17 (Johansen KL,2007:1845-1854) นอกจากนั้น สโตเรอร์และคณะ (2005) รายงานว่า หลังจากปั่นจักรยานอยู่กับที่เป็นเวลา 9 สัปดาห์ขณะฟอกเลือดไม่เพียงเพิ่มสมรรถภาพและความทนทานของหัวใจและปอดเท่านั้น แต่ยังเพิ่มความแข็งแรง กำลังความทนทานและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของกล้ามเนื้ออีกด้วย (Storer TW, et al, 2005 :1429-1437) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่รายงานว่า การออกกำลังกายแบบแอโรบิคช่วยทำให้ภาวะต่างๆ ของผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายดีขึ้น เช่น ภาวะซีด (Anemia) ไขมันในเลือดสูง (Hyperlipidemia) ภาวะการอักเสบเรื้อรัง ความดันโลหิต ความต้านทาน

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

อินซูลิน หลอดเลือดแดงแข็งตัว และช่วยกำจัดยูเรีย (Tae-Du Jung and Sun-Hee Park, 2011: หรือฟอสเฟต อีกทั้งยังมีผลในการลดระดับความ 61-65) ซึมเศร้า และเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้ป่วยอีกด้วย

ตารางที่ 1 แสดงบอร์กสเกลใช้วัดระดับอาร์พีอีหรือความหนักของการออกกำลังกาย

บอร์กสเกล 15 ระดับอาร์พีอี	
06	ออกแรง 20%
07	รู้สึกสบายมาก (ขณะพัก) ออกแรง 30%
08	ออกแรง 40%
09	รู้สึกสบาย (เดินเบาๆ) ออกแรง 50%
10	ออกแรง 55%
11	รู้สึกค่อนข้างสบาย ออกแรง 60%
12	ออกแรง 65%
13	รู้สึกเหนื่อยเล็กน้อย ออกแรง 70%
14	ออกแรง 75%
15	รู้สึกเหนื่อย ออกแรง 80%
16	ออกแรง 85%
17	รู้สึกเหนื่อยมาก ออกแรง 90%
18	ออกแรง 95%
19	รู้สึกเหนื่อยมาก ๆ ออกแรง 100%
20	หมดแรง

1. การออกกำลังกายแบบมีแรงต้าน (Resistance exercise)

เป็นที่ทราบกันดีว่าความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการทำหน้าที่ทางกาย (Physical functioning) และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้ป่วยโรคไตระยะสุดท้ายยังคงมีกิจวัตรประจำวันที่เป็นปกติได้ (Johansen KL, 2007: 1845-1854) โดย

เฉพาะผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย จากการศึกษาพบว่าผู้ป่วยกลุ่มนี้มีความแข็งแรงของกล้ามเนื้อต่ำกว่าคนปกติที่ไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย (Bohannon RW, Smith J, Barnhard R, 1994 :1523-1526) มีรายงานว่าความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเชิงมุม (Isokinetic strength) เป็นส่วนสำคัญที่กำหนดอัตราการใช้ออกซิเจนสูงสุดใน

ผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือด (Diesel W, Noakes TD, Swanepoel C, Lambert M, 1990 :109-114) ดังนั้น โปรแกรมการออกกำลังกายขณะฟอกเลือดควรต้องมีการออกกำลังกายแบบมีแรงต้านร่วมด้วยเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับประโยชน์จากการออกกำลังกายดังกล่าว

โปรแกรมการออกกำลังกายแบบมีแรงต้านในขณะฟอกเลือดมีอยู่หลายรูปแบบ แบ่งได้เป็นการออกกำลังกายแบบมีแรงต้านเพื่อเพิ่มความแข็งแรงในส่วนระยะช่วงแขนด้วยลูกตุ้มน้ำหนัก (Dumbbell) โปรแกรมสำหรับระยะช่วงขาด้วยยางรัดข้อเท้า หรืออาจจะใช้แผ่นยางยืด (Thera-band) นอกจากนั้นยังมีรูปแบบการออกกำลังกายเพื่อเพิ่มความแข็งแรงเฉพาะกล้ามเนื้อ เช่น ท่าบริหารหัวไหล่ (Shoulder press) เพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อหัวไหล่และหลังส่วนบน ท่าบริหารอกเชสเพรส (Chest press) เพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อหน้าอก (Pectoral muscles) ท่าอศอก (Biceps curl) เพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้ออศอก (Biceps brachii) หรือท่านอนกางและหุบขา ท่านอนยกขาสูง เพื่อเพิ่มความแข็งแรงของกล้ามเนื้อรอบสะโพก ขา และกล้ามเนื้อหน้าท้อง เป็นต้น การออกกำลังกายแบบมีแรงต้านทำได้ทั้งท่าหนึ่งและท่านอนตามความสะดวกของผู้ป่วย สามารถทำได้ 3 ครั้งต่อสัปดาห์ขณะที่ได้รับการฟอกเลือด เช่นเดียวกับการออกกำลังกายแบบแอโรบิค การออกกำลังกายแบบมีแรงต้านแบบก้าวหน้า (Progressive resistance training; PRT) จะให้ผู้ป่วยบริหารแต่ละท่า ทำ 2 เซต เซตละ 10 ครั้ง ระดับความหนักของการออกกำลังกายหรือระดับอาร์พีอี 15-17 โดยขณะออกกำลังกายต้องมีนักกายภาพบำบัดเป็นผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด

ผลการวิเคราะห์หือมิมาน พบหลักฐานระดับสูงที่ชี้ถึงผลดีของการออกกำลังกายแบบมีแรงต้านต่อในผู้ป่วยโรคไตระยะสุดท้ายขณะที่ได้รับการฟอกเลือดโดยเพิ่มคุณภาพชีวิตที่สัมพันธ์กับภาวะสุขภาพ (Health related quality of life)) (Segura-Ortí E,

2010 :236-246) นอกจากนี้ ยังมีรายงานว่า การออกกำลังกายแบบมีแรงต้านเพิ่มพื้นที่หน้าตัดของกล้ามเนื้อหน้าขา สมรรถภาพทางกายแข็งแรงขึ้นโดยวัดจากการทดสอบความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และการทดสอบด้วยการเดินเร็วใน 6 นาที (6-minute walk test) ทำให้รูปร่างสมส่วนขึ้น ภาวะโภชนาการดีขึ้น ผลการตรวจเลือดดีขึ้น (Hematology indexes) ระดับไซโตไคน์ (Inflammatory cytokines) ดีขึ้น รวมทั้งสภาวะความซึมเศร้าของผู้ป่วยก็ดีขึ้น (Cheema B, et al., 2007, :1594-1601, Johansen KL, et al., 2006 : 2307-2314; Cheema B, et al., 2011 : 1437-1445)

อย่างไรก็ตาม ทั้งการออกกำลังกายแบบแอโรบิคและแบบมีแรงต้าน ผู้ป่วยต้องได้รับการดูแลตลอดเวลา เพื่อวัดอัตราการเต้นของหัวใจ หรือประเมินระดับอาร์พีอี นักกายภาพบำบัดจะใช้น้ำหนักที่มากที่สุดที่ผู้ป่วยสามารถยกได้ในจำนวนครั้งที่ต้องการหรืออาร์เอ็ม (Repetitive maximum; RM) เป็นแนวทางในการบอกระดับความหนักของการออกกำลังกายแบบมีแรงต้าน โดยทั่วไป การฝึกการออกกำลังกายแบบมีแรงต้านในคนปกติ จะใช้ 1 อาร์เอ็ม หรือ น้ำหนักที่มากที่สุดที่สามารถยกได้จำนวน 1 ครั้ง แต่ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ป่วยโรคไตระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดเนื่องจากมีน้ำหนักที่มากเกินไป ผู้ป่วยอาจกลั้นหายใจหรือเบ่ง (Valsalva maneuver) ซึ่งส่งผลให้ความดันเพิ่มสูงจนเกินไปในช่องท้อง ลูกตา หรือในหลอดเลือดแดงทั่วร่างกาย ดังนั้น จึงควรใช้ 10 อาร์เอ็ม หรือน้ำหนักที่มากที่สุดที่ผู้ป่วยสามารถยกได้เป็นจำนวน 10 ครั้ง เป็นน้ำหนักที่เหมาะสมในการออกกำลังกายแบบมีแรงต้านในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายระหว่างการฟอกเลือด

มีรายงานว่า จากการออกกำลังกายแบบมีแรงต้านด้วยยางรัดข้อเท้าระหว่างฟอกเลือด เป็น เวลา 12 สัปดาห์ 3 ครั้งต่อสัปดาห์ สามารถเพิ่มพื้นที่หน้าตัดของกล้ามเนื้อหน้าขา และทำให้การทำหน้าที่ของระยะช่วงขาดีขึ้น (Johansen KL, et al., 2006 :

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

2307-2314) นอกจากนั้น มีรายงานอื่นที่สนับสนุนว่า การออกกำลังกายแบบมีแรงต้านแบบก้าวหน้าในระดับอาร์พีสูง (High intensity) เพียง 12 สัปดาห์ระหว่าง 1594-1601) การฟอกเลือดสามารถเพิ่มคุณภาพของกล้ามเนื้อ และเพิ่มคุณภาพชีวิต (Cheema B, et al., 2007 :

ตารางที่ 2 แสดงรูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้ป่วยขณะฟอกเลือด
(Johansen KL,2007:1845-1854; Cheema BS, et al.,2006:303-310)

รูปแบบ	วิธีการ	ตัวชี้วัด	ความหนัก/ความถี่/ระยะเวลา	ระยะเวลาเห็นผล
แบบแอโรบิค	ปั่นจักรยาน	อัตราการเต้นของหัวใจ	40%ของ HRR เมื่อเริ่มต้น 60%ของ HRR ใน 1 เดือนแรก 80%ของ HRR ใน 1 เดือนถัดไป RPE 13-14 3 วันต่อสัปดาห์(ตามวันฟอกเลือด) 60 นาทีต่อวัน (ทำในช่วง 2 ชั่วโมงแรกขณะฟอกเลือด)	อย่างน้อย 2 เดือน
แบบมีแรงต้าน	ลูกค้อนน้ำหนัก ถุงทรายรัดข้อเท้า แผ่นยางยืด	อัตราการเต้นของหัวใจ	2 เซ็ต 10 RM RPE 15-17 3 วันต่อสัปดาห์(ตามวันฟอกเลือด) 10 RM < 60 นาที/วัน	อย่างน้อย 2 เดือน

2. การออกกำลังกายแบบแอโรบิคร่วมกับแบบมีแรงต้าน (Combined aerobic and resistance exercise)

ดังที่กล่าวข้างต้นว่าทั้งการออกกำลังกายแบบแอโรบิคและแบบมีแรงต้านส่งผลดีต่อผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย มีหลายงานวิจัยที่ได้ศึกษาผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน (Combined positive effects) ของการออกกำลังกายทั้ง 2 แบบ และจากผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณ พบหลักฐานระดับปานกลางที่ชี้ถึงผลดีของการออกกำลังกายแบบแอโรบิคร่วมกับการออกกำลังกายแบบมีแรงต้านต่อผู้ป่วยโรคไตระยะสุดท้ายขณะที่ได้รับการฟอกเลือด โดยการเพิ่มอัตราการใช้ออกซิเจนสูงสุดขณะออกกำลังกายแบบเพิ่มระดับความหนักขึ้นเป็นลำดับ (Segura-Ortí E, 2010 : 236-246)

Christian University of Thailand Journal

Vol.17 No.3 (September – December) 2011

โปรแกรมการออกกำลังกายแบบแอโรบิคร่วมกับแบบมีแรงต้าน ที่นิยมใช้กันในงานวิจัยส่วนใหญ่สำหรับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือด คือ การปั่นจักรยานอยู่กับที่ ร่วมกับการนั่งเหยียดและงอเข่าถ่วงน้ำหนัก โดยทั่วไปจะให้ออกกำลังกายแบบมีแรงต้านก่อนแล้วตามด้วยการออกกำลังกายแบบแอโรบิค เพราะหากผู้ป่วยต้องออกกำลังกายแบบแอโรบิคก่อน ผู้ป่วยอาจจะไม่มีแรงเหลือพอที่จะออกกำลังกายแบบมีแรงต้าน เนื่องจากระยะเวลาออกกำลังกายแบบแอโรบิคนาน (DePaul V, et al., 2002 : 2119-2129) ในการออกกำลังกายแบบร่วมกันทั้ง 2 อย่าง ควรต้องทำในช่วง 2 ชั่วโมงแรกของการฟอกเลือด หากเลยกว่านั้นการทำงานของหัวใจอาจบกพร่อง (Cardiac decompensation) และระบบไหลเวียนเลือดผิดปกติ

มีรายงานว่า การออกกำลังกายแบบมีแรงต้าน ก่อนฟอกเลือดและปั่นจักรยานระหว่างการฟอกเลือดมี ผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา พฤติกรรม สมรรถภาพทางกาย และคุณภาพชีวิต (Van Vilsteren MC, et al., 2005 : 141-146) ความคุม ความดันโลหิต กำจัดยูเรียและฟอสเฟต อย่างไรก็ดีตาม แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับแล้วว่าการออกกำลังกายแบบ ร่วมกันทั้ง 2 แบบในขณะฟอกเลือดจะมีผลดีต่อผู้ป่วย ฟอกเลือด นักกายภาพบำบัดและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ต้องระมัดระวังความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ป่วยด้วย เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย ที่มีปัญหาหัวใจและหลอดเลือด

ความเสี่ยงของการออกกำลังกายในผู้ป่วยไตวายระยะ สุดท้ายขณะฟอกเลือด

แม้ว่าจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณ จะไม่ พบรายงานการบาดเจ็บหรืออันตราย หรือผลเสียที่ เกิดขึ้นจากการออกกำลังกายในผู้ป่วยโรคไตระยะสุดท้าย ขณะฟอกเลือดจำนวน 640 คนจาก 14 งานวิจัย ก็ตาม (Segura-Ortí E, 2010 :236-246) แต่ใน ทางปฏิบัติ นักกายภาพบำบัดหรือผู้เกี่ยวข้องต้อง ระมัดระวังอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นด้วยเช่น การออก กกำลังกายจะต้องทำในการดูแลของผู้เชี่ยวชาญอย่างใกล้ชิด เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันความเสี่ยงจากการออกกำลังกาย ความเสี่ยงของการออกกำลังกายที่อาจเกิดขึ้นในผู้ป่วย ขณะฟอกเลือดมี 2 ประการได้แก่ (Cheema B, et al., 2007 : 1594-1601; DePaul V, et al., 2002 : 2119-2129)

1. ความเสี่ยงต่อระบบหัวใจ (Cardiac risk)

ความเสี่ยงต่อระบบหัวใจที่เกี่ยวข้องกับ การออกกำลังกายได้แก่ จังหวะการเต้นของหัวใจผิดปกติ (Cardiac dysrhythmia) กล้ามเนื้อหัวใจขาด เลือด (Myocardial infarction) และเสียชีวิต (Sudden death) มีรายงานความเสี่ยงของภาวะ หัวใจวาย (Cardiac arrest) จากการออกกำลังกาย ในขณะฟอกเลือดเท่ากับ 1 ต่อ 11,570 ราย (Painter

P, Blagg CR, Moore GE, 1995) โดยเฉพาะการ ออกกำลังกายอย่างหนักสามารถกระตุ้นให้เกิดภาวะ กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือดเฉียบพลันได้ร้อยละ 4-7 ใน ผู้ป่วยที่ไม่ได้ฟอกเลือด 1,000 ราย (Mittleman MA, et al., 1993 : 1677-1683) ดังนั้น การให้การออก กกำลังกายแก่ผู้ป่วยขณะฟอกเลือดจึงควรมีความหนัก ระดับปานกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายที่มีโรคหัวใจ ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ด้วยการตรวจคัดกรอง การวัดสมรรถภาพทางกายต่อการออกกำลังกายที่ เหมาะสมแก่ผู้ป่วย

2. ความเสี่ยงต่อระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ (Musculoskeletal risk)

ความเสี่ยงต่อการบาดเจ็บระบบกระดูก และกล้ามเนื้อสามารถเกิดขึ้นได้สูงในผู้ป่วย ฟอกเลือด โดยเฉพาะในผู้ป่วยที่มีภาวะการหลัง ฮอร์โมนพาราไธรอยด์มากเกินไป (Secondary hyperparathyroidism) โรคกระดูกบางจากภาวะ โรคไต (Renal osteodystrophy) หรือโรคกระดูก อื่นๆ มีรายงานการฉีกขาดของเอ็นกล้ามเนื้อหน้าขา แบบไร้สาเหตุ (Spontaneously quadriceps tendon rupture) ในผู้ป่วยที่มีระดับอัลคาไลน์ ฟอสเฟตสูง (Alkaline phosphate) ต่อเนื่องเป็น เวลาหลายปี ในทางตรงกันข้าม แม้ว่าการออกกำลังกาย อาจมีผลเสียอยู่บ้าง แต่หากผู้ป่วยกลุ่มนี้ออกก่าลัง กายอย่างเหมาะสม จะทำให้เกิดผลดีกับผู้ป่วย เนื่องจากการออกกำลังกายจะช่วยลดความเสี่ยงการ บาดเจ็บต่อระบบกระดูกและกล้ามเนื้อลง โดยเฉพาะ ลดความเสี่ยงต่อการล้มซึ่งเกิดจากกล้ามเนื้ออ่อนแรง ซึ่งเป็นปัญหาลำดับแรกๆ ในผู้สูงอายุ ดังนั้น เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงของการออกกำลังกายใน ผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย จึงมีแนวทางในการ ปฏิบัติได้แก่ การให้การฟอกเลือดที่เพียงพอแก่ผู้ป่วย หรือการให้การรักษาโรคประจำตัวที่มีอยู่อย่างเหมาะสม เช่น การติดเชื้อ ภาวะซีด ความดันโลหิตสูง โรคกระดูก ด้วยการตรวจเลือดเพื่อเฝ้าระวังและควบคุมระดับ น้ำตาล โพแทสเซียม (Potassium) อลูมิเนียม

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

(Serum albumin) แคลเซียม (Calcium) ฟอสฟอรัส (Phosphorus) และ ฮอร์โมนพาราไธรอยด์ นอกจากนี้ หากผู้ป่วยมีความดันโลหิตที่สูงมากกว่า 200/120 มิลลิเมตรปรอท ควรระงับการออกกำลังกายในครั้งนั้นๆ ก่อนจนกว่าจะสามารถควบคุมความดันโลหิตให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตรายต่อการออกกำลังกาย รวมทั้งหากผู้ป่วยมีอาการทางโรคหัวใจ ไม่ว่าจะเป็น เจ็บหน้าอก (Angina) อัตราการเต้นของหัวใจไม่สม่ำเสมอ หน้ามืด กล้ามเนื้ออ่อนแรงลง ภาวะเพลียอย่างรุนแรงหรือผิดปกติ หรือมีอาการหอบ ต้องให้ผู้ป่วยหยุดออกกำลังกายก่อน

ความเสี่ยงต่อการบาดเจ็บต่อกระดูกและกล้ามเนื้อสามารถลดลงได้ด้วยการเริ่มออกกำลังกายอย่างเหมาะสม ไม่หักโหมจนเกินไป เพิ่มระดับความหนักอย่างค่อยเป็นค่อยไป ควบคุมสมดุลของเกลือแร่แคลเซียมและฟอสฟอรัส หลีกเลี่ยงการออกกำลังกายที่มีแรงกระแทกรุนแรง เช่น กระโดด วิ่ง จ็อกกิ้ง เป็นต้น รวมทั้งหลีกเลี่ยงการฝึกยกน้ำหนักที่มีน้ำหนักมากจนเกินไปซึ่งจะทำให้ผู้ป่วยเกิดแรงเบ่ง ซึ่งมีผลต่อระดับความดันในหลอดเลือดได้ หากผู้ป่วยมีสมรรถภาพทางกายต่ำควรให้การออกกำลังกายด้วยระยะเวลาที่น้อยๆ ก่อน แล้วค่อยๆ เพิ่มระยะเวลา

ออกกำลังกายขึ้นเมื่อผู้ป่วยมีสมรรถภาพทางกายที่ดีขึ้น โปรแกรมการออกกำลังกายต้องประกอบด้วย การอบอุ่นร่างกาย 5 - 10 นาทีเพื่อเตรียมร่างกายให้พร้อม รวมทั้งต้องมีระยะคุลดาวน์ (Cool down) อีกทั้งการสวมใส่รองเท้าและเสื้อผ้าต้องเหมาะสมกับการออกกำลังกาย และที่สำคัญในทุกๆ ครั้งที่เพิ่มระดับความหนักของการออกกำลังกาย ต้องเฝ้าระวังและสังเกตอาการตอบสนองของผู้ป่วยต่อโปรแกรมการออกกำลังกายเสมอ

สรุปและการนำไปใช้

ในผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้ายขณะฟอกเลือด การออกกำลังกายแบบแอโรบิค ไม่ว่าจะเป็นฝึกเพียงอย่างเดียวหรือฝึกควบคู่กับการออกกำลังกายแบบมีแรงต้าน สามารถช่วยเพิ่มสมรรถนะการออกกำลังกายให้สูงขึ้น ส่วนการออกกำลังกายแบบมีแรงต้าน เพิ่มสมรรถนะการทำงานของร่างกาย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และเพิ่มคุณภาพชีวิต โดยการออกกำลังกายต้องทำใน 2 ชั่วโมงแรกของการฟอกเลือด แม้ว่าจะไม่มีรายงานข้อเสียของการออกกำลังกายขณะฟอกเลือด ในทางปฏิบัติต้องฝึกด้วยความระมัดระวัง โดยเฉพาะผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัวระบบหัวใจและระบบกล้ามเนื้อและกระดูก

เอกสารอ้างอิง

- Anderson JE, Boivin MR Jr, Hatchett L. (2004). Effect of exercise training on interdialytic ambulatory and treatment-related blood pressure in hemodialysis patients. **Ren Fail.** 26 : 539-544.
- Bohannon RW, Smith J, Barnhard R. (1994). Grip strength in end stage renal disease. **Percept Mot Skills** 79 : 1523-1526.
- Borg GA. (1982). "Psychophysical bases of perceived exertion". **Med Sci Sports Exerc.** (14) : 377-381.
- Cheema BS, Abas H, Smith BC, O'Sullivan AJ, Chan M, Patwardhan A, et al. (2011). "Effect of resistance training during hemodialysis on circulating cytokines : a randomized controlled trial". **Eur J Appl Physiol.** (111) : 1437-1445.

- _____ (2007). "Progressive exercise for anabolism in kidney disease (PEAK) : a randomized, controlled trial of resistance training during hemodialysis". **J Am Soc Nephrol.** (18) : 1594-1601.
- Cheema BS, O'Sullivan AJ, Chan M, Patwardhan A, Kelly J, Gillin A, et al. (2006). "Progressive resistance training during hemodialysis: rationale and method of a randomized-controlled trial". *Hemodial Int.* 10(1) : 303-310.
- Chittinandana A. (2002). "Thailand renal replacement therapy registry, TRT Registry. Report 1997-2000". **J Nephrol Soc Thai.** 8(2) : 167-179.
- DePaul V, Moreland J, Eager T, Clase CM. (2002). "The effectiveness of aerobic and muscle strength training in patients receiving hemodialysis and EPO: a randomized controlled trial". **Am J Kidney Dis.** (40) : 1219-1229.
- Dhanakijcharoen P, Sirivongs D, Aruyapitipan S, Chuengsaman P, Lumpaopong A. (2011). The "PD First" policy in Thailand: three-years experiences (2008-2011). **J Med Assoc Thai.** 94 Suppl (4) : S153-161.
- Diesel W, Noakes TD, Swanepoel C, Lambert M. (1990). "Isokinetic muscle strength predicts maximum exercise tolerance in renal patients on chronic hemodialysis". **Am J Kidney Dis.** (16) : 109-114.
- Domrongkitchaiporn S, Sritara P, Kitiyakara C, Stitchantrakul W, Krittaphol V, Lolekha P, et al. (2005). "Risk factors for development of decreased kidney function in a southeast Asian population : a 12 year cohort study". **J Am Soc Nephrol.** 16(3) : 791-799.
- Fletcher GF, Balady G, Blair SN, Blumenthal J, Caspersen C, Cahitman B, et al. (1996). "Statement on exercise: benefits and recommendations for physical activity programs for all Americans". **Circulation.** 94 (4) : 857-862.
- Henrique DM, Reboredo Mde M, Chaoubah A, Paula RB. (2010). "Aerobic exercise improves physical capacity in patients under chronic hemodialysis". **Arq Bras Cardiol.** 94(6) : 823-828.
- Ingsathit A, Thakkinstian A, Chairasert A, Sangthawan P, Gojaseni P, Kiattisunthorn K, et al. (2010). "Prevalence and risk factors of chronic kidney disease in the Thai adult population : Thai SEEK study". **Nephrol Dial Transplant.** (25) : 1567-1575.
- INTERASIA Collaborative Group. (2003). The prevalence and management of diabetes in Thai adults : the International collaborative study of cardiovascular disease in Asia". **Diabetes Care.** 26(10) : 2758-2763.
- Johansen KL. (2007). "Exercise in the end-stage renal disease population". **J Am Soc Nephrol.** 18(6) : 1845-1854.

- Johansen KL, Chertow GM, Ng AV, Mulligan K, Carey S, Schoenfeld PY, et al. (2000). "Physical activity levels in patients on hemodialysis and healthy sedentary controls". **Kidney Int.** (57) : 2564-2570.
- Johansen KL, Painter PL, Sakkas GK, Gordon P, Doyle J, Shubert T. (2006). "Effects of resistance exercise training and nandrolone decanoate on body composition and muscle function among patients who receive hemodialysis : A randomized, controlled trial". **J Am Soc Nephrol.** 17(8) : 2307-2314.
- Jung TD, Park SH. (2011). Intradialytic exercise programs for hemodialysis patients. **Chonnam Med J.** 47(2) : 61-65.
- Karvonen J, Vuorimaa T. (1988). Heart rate and exercise intensity during sports activities. Practical application. **Sports Med.** (5) : 303-311.
- Kriritichai U, Supaporn T, Lekhyananda S, Teeprasarn T, Tungsiripat R, Chittinandana A, et al. (2003). "Thailand registry of renal replacement therapy, 1997-2003". **J Nephro Soc Thai.** (9) : 210-225.
- McIntyre CW, Selby NM, Sigrist M, Pearce LE, Mercer TH, Naish PF. (2006). "Patients receiving maintenance dialysis have more severe functionally significant skeletal muscle wasting than patients with dialysis-independent chronic kidney disease". **Nephrol Dial Transplant.** (21) : 2210-2216.
- Mittleman MA, Maclure M, Tofler GH, Sherwood JB, Goldberg RJ, Muller JE. (1993). "Triggering of acute myocardial infarction by heavy physical exertion: protection against triggering by regular exertion". **N Engl J Med.** (329) : 1677-1683.
- Moore GE, Brinker KR, Stray-Gundersen J, Mitchell JH. (1993). "Determinants of VO₂peak in patients with end-stage renal disease: On and off dialysis". **Med Sci Sports Exerc.** (25) : 18-23.
- Narenpitak S, Narenpitak A. (2007). "Prevalence of chronic kidney disease in type 2 diabetes in primary health care unit of Udon Thani province, Thailand". **J Med Assoc Thai.** 91(10) : 1505-1513.
- Ong-Ajyooth L, Vareesangthip K, Khonputsa P, Aekplakorn W. (2009). "Prevalence of chronic kidney disease in Thai adults: a national health survey". **BMC Nephrol.** (10) : 35.
- Painter P, Blagg CR, Moore GE. (1995). **Exercise for the Dialysis Patient : A Guide for the Nephrologist.** Medical Education Institute, Inc.
- Parsons TL, Toffelmire EB, King-VanVlack CE. (2006). "Exercise training during hemodialysis improves dialysis efficacy and physical performance". **Arch Phys Med Rehabil.** (87) : 680-687.

- Praditpornsilpa K. (2009). **Thailand renal replacement therapy registry report 2009. Bangkok : The Nephrology Society of Thailand.**
- Praditpornsilpa K, Lekhyananda S, Premasathian N, Kingwatanakul P, Lumpaopong A, Gojaseni P, et al. (2011). "Prevalence trend of renal replacement therapy in Thailand : impact of health economics Policy". **J Med Assoc Thai.** 94 Suppl (4) : S1-6.
- Roger VL, Go AS, Lloyd-Jones DM, Adams RJ, Berry JD, Brown TM, et al., (2011). "Heart Disease and Stroke Statistics – 2011 Update : A Report From the American Heart Association". **Circulation.** (123) : e18-e209.
- Segura-Ort? E. (2010). "Exercise in haemodialysis patients : a literature systematic review". **Nefrologia.** 30(2) : 236-246.
- Storer TW, Casaburi R, Sawelson S, Kopple JD. (2005). "Endurance exercise training during haemodialysis improves strength, power, fatigability and physical performance in maintenance haemodialysis patients". **Nephrol Dial Transplant.** 20(1) : 1429-1437.
- Tae-Du Jung and Sun-Hee Park. (2011). "Intradialytic Exercise Programs for Hemodialysis Patients". **Chonnam Med J.** 47(2) : 61-65.
- Unruh M, Benz R, Greene T, Yan G, Beddhu S, DeVita M, et al. (2004). "Group HEMO Study : Effects of hemodialysis dose and membrane flux on healthrelated quality of life in the HEMO Study". **Kidney Int.** (66) : 355-366.
- van Vilsteren MC, de Greef MH, Huisman RM. (2005). "The effects of a low-to-moderate intensity pre-conditioning exercise programme linked with exercise counselling for sedentary haemodialysis patients in The Netherlands : results of a randomized clinical trial". **Nephrol Dial transplant.** (20) : 141-146.
- Willey KA, Singh MA. (2003). Battling insulin resistance in elderly obese people with type 2 diabetes : Bring on the heavy weights. **Diabetes Care.** (26) : 1580-1588.

กระบวนทัศน์สุขภาพจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาสำคัญในประเทศไทย

Spiritual Paradigm of Major Religious in Thailand

ดร. สุรชาติ ธิ นหนองคาย*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาแบบ Systematic review นี้เพื่ออธิบายความหมายและที่มาของคำว่าสุขภาพทางจิตวิญญาณในบริบทและกระบวนทัศน์ไทย บนฐานความเชื่อทางศาสนา ระบียบวิธีศึกษา เป็นการค้นหาจากบทความที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาไทย ในเว็บกูเกิ้ลย้อนหลังไปสิบปีระหว่างปี 2545 ถึงต้นปี 2554 โดยใช้คำว่าสุขภาพจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาพุทธ อิสลาม และ คริสต์ นำมาคัดตามเกณฑ์ คัดเข้าปรากฏว่ามีบทความที่เป็นไปตามเกณฑ์ ๑๑ บทความและนำมาทบทวนเพื่อสรุป ผลการศึกษาพบว่าศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดสามอันดับแรกในประเทศไทยคือพุทธ อิสลาม และ คริสต์ โดยพบว่าศาสนาในกลุ่มที่เป็นเอกเทวนิยมคือ อิสลามและคริสต์เป็นศาสนาที่มีการอธิบายที่มาของคำว่าจิตวิญญาณที่สอดคล้องตรงกันโดยมีรากมาจากคำว่า Spirit ซึ่งตรงกันกับคำว่า

Ruh ในศาสนาอิสลาม จิตวิญญาณนี้มีลักษณะสำคัญสามประการคือ ลักษณะที่เป็นพลังทั้งมวล (Omni potent) ความรู้ทุกอย่าง (Omni science) และอยู่ในทุกหนทุกแห่งหรือการปรับตัวได้ทุกที่ (Omni presence) โดยทั้งสามประการนี้ไม่มีวันสิ้นสุดมีความเป็นอมตนิรันดร์ (Eternity) ส่วนศาสนาพุทธไม่มีคำว่าจิตวิญญาณในพระไตรปิฎก มีแต่คำว่า จิต และ วิญญาณที่มีได้นำสองคำนี้มารวมกัน ดังนั้นหากยึดเอาที่มาจากศาสนาคริสต์และอิสลามมาประกอบกับคำว่าสุขภาพตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 จึงน่าจะหมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์เชื่อมโยงเป็นองค์รวมอย่างสมดุลทั้งด้านพลังงาน พลังความรู้ และ ความสามารถการปรับตัวได้ตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับคำว่าสุขภาพปัญญาตามคำนิยามของกฎหมายฉบับดังกล่าว

Abstract

The objective of the study was to identify the meaning and the origin of the term "Spiritual Health" in the context and paradigm based on religious belief in Thailand through systematic review. The methodology employed was through searching articles written in Thai language published during the year 2000

and early 2011" in Google Thai websites. The key words for searching were Thai words equivalent to "Spiritual Health" and "Thai Context" in the perspective of Buddhism, Islam and Christianity. The selection process was based on empirical articles describing "Spiritual Health" based on Buddhist, Islamic and Christian

*รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

paradigm. The study found 11 empirical articles fulfilled the selection criteria, those were reviewed. The review had found that the three top religions for Thai people are Buddhism, Islam and Christianity. There were two words needed to be reviewed, "Health" and "Spirit" mentioned in three top religions. The meaning of "Health" has been recognized and well defined in the National Health Act B.E 2550. The term "Spirit" in Buddhism is separately mentioned in two words "Citta" and "Vinyan", both words mean "the state of full consciousness". While "Spirit" in Christianity and "Ruh" in Islam bear

similar meaning, the term is consisted of three major characteristics, Omni Potent, Omni Science and Omni Presence. All of the three characteristics contain eternity. Therefore, "Spiritual Health" through Christianity and Islam contains the meaning of the state of holism or wholeness with the balance of the shadow of potency, science and presence or the ability to adapt appropriately in holistic form. It could also be stated that "Spiritual Health" is synonymous with "Intellectual Health". Keywords : Spiritual Health, spiritual in Buddhism, spiritual in Christianity, and Islam

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนทัศน์ที่มีความหมายนำมาสู่การปฏิบัติได้จริงที่มีใช้เพียงแต่เป็นความหมายในเชิงวิชาการหมายถึง ฐานเชื่อหรือฐานคิดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหรือกระทำการของประชาคมหนึ่งๆ หรือหมายถึง กรอบความคิดหรือแนวทางทั่วไปที่ใช้ในการมองโลก หรือหมายถึง ระบบคิด วิธีคิด หรือแบบของการคิดที่ใช้เป็นแนวในการศึกษาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเป็นแนวในการจัดระบบระเบียบสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530) ฐานเชื่อหรือฐานคิดแบบใดแบบหนึ่งที่ประชาคมยึดถือจะปรากฏอยู่ในกิจกรรมของกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มที่สำคัญในการจัดระบบระเบียบสังคมคือกฎหมาย ซึ่งหมายถึง กฎเกณฑ์ข้อบังคับที่ตราขึ้นโดยผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐเพื่อกำหนดและหรือควบคุมพฤติกรรมของบุคคลซึ่งตามธรรมดาผู้ใดฝ่าฝืนกฎหมายย่อมได้รับผลร้ายหรือไม่ได้รับสิ่งที่เป็นคุณ (สรวงศ์ ศาสตราวาทะและสุรชาติ ฒ หนองคาย, 2533) ดังนั้นทบทวนทฤษฎีของกฎหมายจึงมีความสำคัญในฐานะเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคม การศึกษาทบทวนทฤษฎีของกฎหมายจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงฐานเชื่อหรือ

ฐานคิดของกลุ่มคนในสังคมได้ และฐานเชื่อที่สำคัญของกลุ่มคนก็คือฐานเชื่อจากคำสอนทางศาสนา โดยกฎหมายที่ใช้ในการจัดระเบียบสังคมมีอยู่หลายเรื่อง และ เรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือ การจัดระเบียบสังคมทางด้านสุขภาพ กฎหมายเกี่ยวกับสุขภาพในสังคมไทยมีอยู่หลายฉบับแต่ในอดีตที่ผ่านมายังไม่มีพระราชบัญญัติใดที่ถูกกำหนดให้เป็นกรอบหรือธรรมนูญสุขภาพที่ใช้เป็นแนวทางร่วมกัน จนกระทั่งถึงปี 2550 จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติขึ้น ซึ่งในขั้นตอนที่ยกร่างพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาตินั้นได้ให้คำนิยามคำว่า สุขภาพหมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์เชื่อมโยงเป็นองค์รวมอย่างสมดุลทั้งทางด้าน กาย จิต สังคม และ จิตวิญญาณ (สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ, 2554) แต่เมื่อประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้คำนิยามคำว่าสุขภาพได้ปรับเปลี่ยนเป็น “ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และ ทางสังคมเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล” (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2552) นำมาสู่ประเด็นคำถามว่าสุขภาพจิตวิญญาณ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

ที่ถูกปรับเป็นสุภาพบัญญัตินั้นมีความหมายเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และเมื่อคำเหล่านี้มาปรากฏในบทบัญญัติของกฎหมายจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน เพราะถ้าหากมีการกล่าวหาว่าบุคคลใดไม่รักษาสุภาพทางจิตวิญญาณ หรือ สุภาพทางปัญญา เราจะพิสูจน์ได้อย่างไร หากไม่เข้าใจความหมายหรือเข้าใจความหมายคำเหล่านั้นแตกต่างกัน ดังนั้นการศึกษาทบทวนถึง “ฐานเชื่อ” หรือ “ฐานคิด” อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนคำว่า “สุภาพทางจิตวิญญาณ” มาเป็น “สุภาพปัญญา” จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการรวบรวมความหมายจากฐานเชื่อหรือฐานคิดของกลุ่มคนหรือประชาคมมาสรุปประมวลเป็นความหมาย ช่องทางที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลมาเพื่อสรุปได้เร็วและมีประชาชนจำนวนมากเข้าถึงได้ง่ายมากคือช่องทางอินเทอร์เน็ต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. อธิบายความหมายของคำว่าสุภาพทางจิตวิญญาณในมุมมองฐานเชื่อทางศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดสามอันดับแรกในประเทศไทยจากการแสดงทัศนะเผยแพร่ในช่องทางอินเทอร์เน็ต
2. สรุปเป็นคำนิยามโดยยึดฐานที่มาจากศาสนาประกอบกับคำนิยามที่เกี่ยวข้องในทางกฎหมาย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสารแบบทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic review) โดยรวบรวมข้อมูลที่มีการเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ตใช้เครื่องมือค้นคว้าจำกัดเฉพาะในกูเกิ้ลไทยเท่านั้น เนื่องจากการตอบคำถามการวิจัยเฉพาะในบริบทของฐานเชื่อทางศาสนาและมีที่มาจากกฎหมายไทยที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะกับบริบทไทย และลักษณะของคำถามเป็นคำถามเชิงปรัชญาซึ่งมักจะไม่มีการตอบที่ชัดเจนแต่จะนำไปสู่การตั้งสมมติฐานค้นคว้าต่อไปในภายหลัง โดยมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1. ค้นคว้าด้วยการใช้คำว่า สุภาพทางจิตวิญญาณ ในมุมมองศาสนาที่มีคนไทยนับถือมากที่สุดสามอันดับแรก โดยค้นคว้าผ่านจากกูเกิ้ลไทย เลิร์ช เอ็นจิน (<http://www.google.co.th>)

2. กลับกรองบทความย้อนหลังระหว่าง พ.ศ. 2545 ถึง 2554 เฉพาะที่ปรากฏว่ามีคำแนะนำหรือความหมายของคำว่าสุภาพทางจิตวิญญาณที่มีการอ้างหรือเชื่อมโยงไปถึงศาสนา โดยคัดบทความที่ให้คำนิยามโดยไม่อ้างอิงฐานเชื่อทางศาสนาออก

3. นำรายการที่ตรงตามกรอบฐานเชื่อทางศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดสามศาสนา มาประมวลความเชื่อมโยงความหมายที่เหมือนหรือต่างกันเพื่อสรุปเป็นกรอบในการศึกษาค้นคว้าต่อไปในอนาคต

คำนิยามปฏิบัติการ

“กระบวนทัศน์ในมุมมองศาสนา” หมายถึง ฐานเชื่ออันมีที่มาจากศาสนาและเหตุผลตามแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สื่อสารถ่ายทอดผ่านทางอินเทอร์เน็ต

“สุภาพทางจิตวิญญาณ” หมายถึง ที่มาและคำอธิบายความหมายของคำว่าสุภาพทางจิตวิญญาณที่มีฐานจากความเชื่อทางศาสนา

การทบทวนวรรณกรรม

1. ที่มาและความหมายของกระบวนทัศน์

การอธิบายที่มาและความหมายของกระบวนทัศน์สามารถอธิบายได้เป็นสามแนวทางคือ 1) ยึดศัพท์และที่มาของคำ หรือที่เรียกว่า ให้ความหมายโดยอรรถ 2) ยึดนิยหรือเนื้อหาสาระของคำหรือที่เรียกว่า โดยนัย และ 3) ยึดคำอธิบายทางวิชาการตามแนวคิดของนักวิชาการ ซึ่งในปัจจุบันนี้มีนักวิชาการที่ได้เขียนหนังสืออธิบายความหมายของกระบวนทัศน์ไว้หลายคน แต่ที่มีความสำคัญและได้รับการยอมรับอย่างมากที่สุดสองคนคือ โทมัส ซามูเอล คูนส์ (Thomas S. Khuns) ผู้เสนอความหมายของคำว่ากระบวนทัศน์ที่เน้นหนักไปในทางฐานวิทยาศาสตร์ และ ฟริตจอฟ คาปรา (Fritjof Capra) ผู้เสนอความหมายของกระบวนทัศน์ในทางที่ขยายขอบเขตกว้างกว่าฐานวิทยาศาสตร์

โทมัส ชามานูเอล คูณส์ ได้นำเสนอความหมายของกระบวนทัศน์ไว้ในหนังสือชื่อ The structure of scientific revolutions ในปี 1996 แต่เขาได้นำเสนอในบริบทที่เฉพาะเจาะจงในแวดวงวิทยาศาสตร์เท่านั้น ในขณะที่ในโลกนี้ยังมีศาสตร์อื่นอีกจำนวนมาก ส่วนฟรีดจอฟ คาปรา โดยนำเสนอความหมายไว้ในหนังสือ ชื่อ The web of life ในปี 1997 ซึ่งขยายความหมายไปกว้างกว่าทางวิทยาศาสตร์

1.1 ความหมายในทัศนะของคูณส์

หนังสือ The structure of scientific revolutions ได้มีการกล่าวถึงสาระของกระบวนทัศน์ไว้ในบทที่ชื่อว่า Priority of paradigm หน้า 43-51 และ บทส่งท้าย ซึ่งมีผู้สรุปความหมายไว้ว่า

“A paradigm is an established set of beliefs in this scientific community (normal science); and a paradigmatic is when a change is brought about in these beliefs when scientific research demonstrates flaws (anomalies) in the beliefs”

กระบวนทัศน์คือการนำเอากลุ่มความเชื่อที่เกิดขึ้นใหม่เข้าไปในประชาคมวิทยาศาสตร์จนแสดงออกมาในรูปการทวิชัยที่ผิดแผกไป ดังนั้นความสำเร็จทางวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับจนกลายเป็นตัวแบบแนวคิด ค่านิยม และ ความเชื่อในการมองปัญหาและกำหนดวิธีการแก้ปัญหาของประชาคมวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการที่แตกต่างจากเดิมหรือกล่าวโดยสรุปก็คือการเปลี่ยนแปลงฐานเชื่อทางวิทยาศาสตร์ที่แตกต่างจากเดิมนี้อาจให้เกิดความเป็นสากล(Normal science) ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดพฤติกรรมของประชาคมวิทยาศาสตร์ต่อไป

จากความหมายตามทัศนะของคูณส์แสดงให้เห็นว่ากระบวนทัศน์ตามทัศนะนี้จะต้องอยู่เฉพาะแวดวงทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น

1.2 ความหมายในทัศนะของคาปรา

หนังสือ The web of life หน้า 35 ได้ให้ความหมายกระบวนทัศน์ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชีวิตไว้ในมุมมองที่กว้างกว่าแวดวงหรือประชาคมวิทยาศาสตร์ของคูณส์โดยให้คำอธิบายไว้ว่า

“The view of living systems as networks provides a novel perspective on the soul hierarchies of nature. Since living systems at all levels are networks, we must visualize the web of life as living system (networks) interacting in network fashion with other systems (network)..”

กระบวนทัศน์หรือมุมมองใหม่ที่มีต่อธรรมชาติที่เห็นว่ามีเชื่อมโยงซ้อนกันอยู่หลายระดับชั้นและเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันทุกระบบชีวิตตามทัศนะของคาปราแสดงให้เห็นว่าประชาคมวิทยาศาสตร์เป็นเพียงหนึ่งระบบในอีกหลายๆ ระบบ และเห็นว่าการกำหนดกระบวนทัศน์ตามทัศนะของ คูณส์ที่ยึดแวดวงวิทยาศาสตร์เป็นเพียงระบบเดียวจึงเป็นการมองแบบกลไกแยกส่วน (Mechanism) ไม่ได้มองแบบองค์รวม (Holistic) การเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ไม่น่าจะครอบคลุมระบบชีวิตทั้งหมดได้

เมื่อประมวลแนวคิดในเชิงวิชาการแล้วอาจสรุปได้ว่ากระบวนทัศน์หมายถึงฐานเชื่อหรือฐานคิดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำของประชาคมหนึ่งๆ ซึ่งมีได้จำกัดเฉพาะในแวดวงหรือประชาคมวิทยาศาสตร์แต่หมายรวมถึงระบบและเครือข่ายทั้งหมดที่ส่งผลต่อระบบชีวิตด้วย ประชาคมอินเตอร์เน็ตถือเป็นประชาคมที่มีบทบาทสำคัญและมีแนวโน้มจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จึงถือเป็นแหล่งค้นคว้าความหมายของคำดังกล่าวได้

1.3 ประเพณีของกระบวนทัศน์

การจำแนกประเภทของกระบวนทัศน์สามารถจำแนกในเชิงปรัชญาและเชิงแบบแผนชีวิตหรือเชิงวัฒนธรรมได้ดังนี้

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

1.3.1 กระบวนทัศน์ในเชิงปรัชญา หมายถึงฐานเชื่อหรือฐานคิดที่ใช้ความรู้ของบุคคลไปกำหนดวิธีการแสวงหาให้ได้มาซึ่งความรู้ให้ได้เพิ่มขึ้น ความรู้ที่มีอิทธิพลต่อฐานเชื่อและฐานคิดของประชาคมในทางปรัชญาแบ่งเป็น 3 ประเภทหรือ 3 ฐานคือ

1.3.1.1 กระบวนทัศน์แบบเอกนิยม (Monism paradigm) เป็นทัศนะที่ถือว่าสิ่งเป็นจริงซึ่งเป็นพื้นฐานของสิ่งทั้งปวงนั้นมีเพียงหนึ่งเดียว เช่นเชื่อว่าโลกนี้มีแต่สสารไม่มีสิ่งอื่นใดอีกแล้วเรียกฐานเชื่อแบบนี้ว่า สสารนิยม (Materialism) หรือพวกที่เชื่อว่าโลกนี้มีแต่จิตเท่านั้นไม่มีสิ่งอื่นใดอีกแล้วเรียกฐานเชื่อแบบนี้ว่า จิตนิยม (Idealism) พวกเอกนิยมจะไม่นิยมผสมผสานความเชื่อของกลุ่มตนเองเข้ากับทัศนะอื่นกรณีของคุณสัว์อาจถือว่าเป็นกลุ่มเอกนิยมได้หากคุณสัว์ไม่ยอมรับว่ายังมีระบบซ้อนกันอยู่อีกหลายระบบโยงใยเป็นเครือข่ายสลับซับซ้อนอีกมากมาย มิได้มีเพียงวิทยาศาสตร์หรือประสาทวิทยาศาสตร์เท่านั้น จึงเรียกกลุ่มที่มีฐานเชื่อและฐานคิดแบบนี้ว่า กระบวนทัศน์แบบเอกนิยม

1.3.1.2 กระบวนทัศน์แบบทวินิยม (Dualism paradigm) เป็นทัศนะที่ถือว่าสิ่งที่เป็นจริงเพียงสองสิ่งซึ่งไม่ขึ้นต่อกัน และ ไม่อาจทอนลงมาเป็นอีกสิ่งหนึ่ง แต่อาจสัมพันธ์กันได้ เช่น ในทางอภิปรัชญาเชื่อว่ามนุษย์มีองค์ประกอบสองอย่างคือกาย กับ จิตสัมพันธ์กัน หรือ ในทางญาณวิทยา (Epistemology) มีทัศนะว่าในการรับรู้ของจิตนั้นมี การรับรู้อยู่สองชนิดเท่านั้นที่ปรากฏต่อประสาทสัมผัส เรียกว่า “สภาพที่ปรากฏ” (Appearance) และ “ความเป็นจริง” (Reality) โดยความเป็นจริงนี้จะอยู่เบื้องหลังสภาพที่ปรากฏนั้น จึงเรียกฐานเชื่อและฐานคิดแบบนี้ว่า กระบวนทัศน์แบบทวินิยม

1.3.1.3 พหุนิยม (Pluralism paradigm) เป็นทัศนะที่ถือว่าสิ่งเป็นจริงมีอยู่หลายชนิด แต่ละชนิด ไม่อาจทอนลงเป็นชนิดอื่นได้ เช่นในปรัชญาการเมืองเชื่อว่าสังคมที่พึงปรารถนานั้นควรมีสถาบันที่หลากหลาย โดยไม่มีสถาบันใดมีอำนาจเด็ดขาดเหนือสถาบันอื่น และ

เป็นสังคมที่ยอมรับฟังอย่างมีขันติหรือมีความอดทนที่จะรับฟังต่อความเห็นที่แตกต่างกัน จึงเรียกฐานเชื่อและฐานคิดแบบนี้ว่า กระบวนทัศน์แบบพหุนิยม

1.3.2 กระบวนทัศน์ในเชิงวัฒนธรรมแบบแผนในการเชื่อและการคิดที่กระทำซ้ำๆ ของประชาคมหนึ่งๆ จนเป็นวิถีชีวิตเราเรียกแบบแผนนี้ว่า วัฒนธรรม โดยแบ่งกระบวนทัศน์ตามประเภทของฐานออกเป็น 4 กระบวนทัศน์ได้ดังนี้

1.3.2.1 กระบวนทัศน์แบบฐานเชื่อและมีเหตุผล มุ่งองค์ประกอบเชื่อมโยงกันคือ เชื่อ ส่งผลต่อการคิด และการคิดส่งผลต่อการตัดสินใจหรือการกระทำ

1.3.2.2 กระบวนทัศน์แบบฐานเชื่อและไม่ใช้เหตุผล มุ่งองค์ประกอบเชื่อมโยงกันคือ เชื่อแบบปลงใจเชื่อโดยไม่มีข้อสงสัยหรือบางครั้งเรียกว่า ศรัทธา จึงไม่มีการคิดกลั่นกรองก่อน แต่ตัดสินใจหรือการกระทำตามฐานเชื่อนั้นเลยโดยตรง

1.3.2.3 กระบวนทัศน์แบบฐานคิดและมีการกลั่นกรองกับแนวคิดทฤษฎี มุ่งองค์ประกอบเชื่อมโยงกันคือ คิดแล้วนำผลการคิดมาเทียบเคียงกับทฤษฎีหรือความเชื่อแล้วจึงตัดสินใจกระทำ

1.3.2.4 กระบวนทัศน์แบบฐานคิดแบบไม่มีกลั่นกรอง มุ่งองค์ประกอบเชื่อมโยงกันคือ คิดแล้วตัดสินใจทำโดยไม่มีการนำผลความคิดไปเทียบเคียงกับทฤษฎีใดๆ ก่อน

กระบวนทัศน์แบบแรกจะประกันผลลัพธ์มากกว่ากระบวนทัศน์แบบอื่นๆ ดังนั้นการใช้เหตุผลประกอบกับศรัทธาจึงถือเป็นวิธีการที่มีความเหมาะสม

1.4 กรอบในการวิเคราะห์และความสำคัญของกระบวนทัศน์

ประชาคมใดมีฐานเชื่อหรือฐานคิดแบบใด จะแสดงออกทางพฤติกรรมตามฐานเชื่อหรือฐานคิดแบบนั้น เช่น ในกรณีที่ประชาคมหนึ่งๆ เชื่อว่าสุภาพทางจิตวิญญาณเป็นแบบใดก็จะเป็นตัวไปกำหนดวิธีการส่งเสริม ป้องกัน ควบคุม รักษา และ พัฒนาคุณภาพตามฐานเชื่อหรือฐานคิดแบบนั้นโดยฐานเชื่อหรือฐานคิด

ที่มีอิทธิพลมากคือฐานจากศาสนาดังนั้นกรอบในการรวบรวมคัดเข้ามาเป็นตัวอย่างในการศึกษาจึงต้องเป็นฐานที่เชื่อถือโยงอยู่กับศาสนาที่สำคัญที่มีการนับถือในประเทศไทยสามอันดับแรก และจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประชากรในประเทศไทยนับถือศาสนา ร้อยละ 99.37 ไม่ได้ระบุว่ามีผู้นับถือศาสนา ร้อยละ 0.63 โดยแบ่งออกเป็นศาสนาพุทธ ร้อยละ 93.83 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 4.56 และ ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 0.80

2. เว็บไซต์กูเกิ้ล

เป็นเครื่องมือในการค้นหา (Search engine) บนอินเทอร์เน็ต โดยกูเกิ้ลเริ่มก่อตั้งเมื่อ มกราคม พ.ศ. 2539 จากโครงการวิจัยสำหรับดุษฎีนิพนธ์ของ แลร์รี เพจ และเซอร์เกย์ บริน นักศึกษามหาวิทยาลัยปริญาเอกจากมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด จากสมมุติฐานของการออกแบบเครื่องมือในการค้นหาคำที่เราต้องการโดยป้อนคำที่ต้องการลงไปแล้วเครื่องมือในการค้นหานี้สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์คำที่ปรากฏในเว็บไซต์อื่นๆ มาจัดอันดับการค้นหาที่เรียกว่า เพจเรงก์ (Page rank) โดยชื่อเครื่องมือที่ตั้งมาในตอนนั้นชื่อว่า “แบ็คเร็บ” (BackRub) ตามความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลการเชื่อมโยงย้อนกลับ (Back links) เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของแต่ละเว็บไซต์ โดยเว็บไซต์ที่มีเว็บไซต์อื่นเชื่อมเข้ามาหามากที่สุด จะเป็นเว็บไซต์ที่มีความสำคัญสูงสุด และจะถูกจัดอันดับไว้ดีกว่า โดยนักศึกษาดุษฎีบัณฑิตทั้งสองได้ทดสอบเครื่องมือนี้ โดยใช้เซิร์ฟเวอร์ของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดในชื่อโดเมนว่า google.stanford.edu และต่อมาได้จดทะเบียนบริษัทกูเกิ้ล (Google Inc.) ในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2541 ดังนั้นการใช้กูเกิ้ลเป็นเครื่องค้นหาคำว่า “สุภาพทางจิตวิญญาณ” จึงเป็นวิธีการที่สามารถรวบรวมฐานเชื่อ หรือ ฐานคิดของคำนี้ได้เร็วที่สุด และแนวโน้มในการใช้อินเทอร์เน็ตในสังคมไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีเช่นเดียวกับทั่วโลก กล่าวคือจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้ ปี 2534 (30 คน) ปี 2535

(200 คน) ปี 2536 (8,000 คน) ปี 2537 (23,000 คน) ... ข้อมูลล่าสุดของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2551 จากจำนวนประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปประมาณ 59.97 ล้านคน พบว่า มีผู้ใช้คอมพิวเตอร์ 16.99 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 28.2 และมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 10.96 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 18.2

ผลการศึกษา

การค้นหาคำว่า สุภาพทางจิตวิญญาณในกูเกิ้ลมีรายการปรากฏประมาณ 441,000 รายการจากการเชื่อมโยงเว็บไซต์ภายใน 18 วินาที และเมื่อนำมาเพิ่มรายละเอียดในมุมมองศาสนา พบว่าเป็นความหมายในมุมมองพุทธศาสนาประมาณ 88,100 รายการ ในมุมมองศาสนาอิสลามมีประมาณ 113,000 รายการและในมุมมองศาสนาคริสต์มีรายการประมาณ 51,900 รายการ ที่เหลือเป็นรายการพ้องคำที่ไม่เกี่ยวข้องกับคำที่ค้นหา และเมื่อนำมาประมวลคัดกรองโดยตัดที่มาจากคำหรือรายการที่มีการให้คำนิยามแบบไม่มีที่มาหรือไม่ได้อ้างอิงฐานเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ อิสลาม และคริสต์ จนเหลือที่ตรงกับกรอบที่กำหนดจำนวน 11 รายการซึ่งประมวลแล้วสรุปได้ดังนี้

สุภาพทางจิตวิญญาณตามฐานเชื่อในทางศาสนาพุทธ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาอเทวนิยมคือไม่มีพระเจ้าแต่มีเป้าหมายของชีวิตสองแบบคือโลกุตรธรรมที่เรียกว่า “นิพพาน” หรือสุขแบบไม่พึ่งพิงที่เรียกว่า “นิรามิสสุข” (Dependent happiness) กับเป้าหมายที่เรียกว่า “โลกียสุข” ที่ยังหวังกลับมาเกิดอีกหรือหวังสุขแบบต้องพึ่งพิง (Independent happiness) เรียกว่า “นิรามิสสุข” และเมื่อศึกษาต่อไปก็ไม่ปรากฏว่ามีการใช้คำว่า “จิตวิญญาณ” ในพระไตรปิฎก แต่มีการใช้คำนี้ในคำสอนหรือที่ปรากฏในหนังสือบ้าง เช่นในหนังสือของท่านพุทธทาสที่ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์สุภาพกาย ในปี 2543 ชื่อ “พุทธทาสธรรม 17 สุภาพทางจิตวิญญาณ” แต่เมื่อพิจารณาสาระในหนังสือเล่มดังกล่าวแล้วก็มีไม่ได้ให้คำนิยามคำว่าสุภาพทางจิตวิญญาณไว้แต่อย่างใด

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

ในอภิธรรมปิฎกมีการให้ความหมายคำว่า จิตไว้ซึ่งอาจสรุปได้ว่าหมายถึง “ธรรมชาติรู้” (State of consciousness) และ มีพลังโน้ต (พลังจิต) ไม่มีการเกิด-ดับ ไม่ตกอยู่ในอนิจจัง-ทุกขัง-อนัตตา แต่ก็ไม่ใช่ตัวเรา-ของเรา ลึกแต่เป็นธรรมชาติอันหนึ่งมีอยู่จริงในกายนี้ พอกายนี้ตายจิตก็จะออกจากกายนี้ไป อารมณ์ของจิตเรียกว่าเจตสิก

ส่วนคำว่าวิญญาน (Act of consciousness) เป็น “สื่อรู้” นำอารมณ์ต่างๆ ไปให้จิต เป็นสิ่งที่ปรุงแต่งจิต มีการเกิด-ดับ และตกอยู่ในอนิจจัง-ทุกขัง-อนัตตา เกิดจากอวิชชา พระอรหันต์ดับอวิชชาได้เมื่อตายแล้วจิตก็จะออกจากกายไปและก็ไม่มีความรู้เกิดขึ้นใหม่อีกตลอดไป โดยวิญญานนี้จะเกิดขึ้นเมื่อมีอายตนะภายในคือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และ มโนรับอายตนะภายนอกที่เป็น รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสเรียกว่า ผัสสะ ทำให้เกิด “รู้” เช่น รูปเป็นอายตนะภายนอกกระทบหรือเกิดผัสสะที่ตาเกิดการรู้ที่ตาเรียกว่า จักขุวิญญาน ถ้าเสียงที่เกิดผัสสะที่หูก็เรียกว่า โสตวิญญาน

ดังนั้นคำว่า จิตวิญญาน ในทางศาสนาพุทธจึงไม่มีบัญญัติไว้แต่มีการกำหนดไว้อย่างเป็นทางการครั้งแรกใน ข้อ 3 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2543 โดยได้กล่าวถึง “สุขภาพที่ดีว่าประกอบด้วยทั้งทางกาย ทางใจ ทางสังคม และ ทางจิตวิญญาน” และเมื่อค้นหาคำว่าจิต วิญญาน จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ก็มิได้มีการบัญญัติคำนี้ไว้แต่ในกระดานสนทนาของเว็บไซต์ราชบัณฑิตยสถานมีการเสนอไว้ ดังนี้

“....(1) สรุปว่ายังไม่มีคำแปล \“จิตวิญญาน\” อย่างเป็นทางการ (2) การใช้ในแวดวงวิชาการจึงไม่เที่ยง ผันแปรไปตามการรับรู้ (3) ข้อเสนอคือในระหว่างที่ยังไม่มีคำจำกัดความที่เป็นข้อยุติ ผู้ใดใช้คำนี้ให้คำนยามไว้ทุกครั้ง ผู้มาใช้ต่อหรือร่วมทำงานหรือร่วมคิดด้วยจะได้ไปในทิศทางเดียวกัน (4) เนื่องจากยืมมาจากภาษาอื่น หากใช้ให้ใกล้เคียงกับภาษานั้นด้วย

เช่น ถ้าเห็นว่าใช้แทนคำว่า Spirit ทั้งนี้เพื่อป้องกันความสับสน (5) หากคำนี้มาจากภาษาอังกฤษว่า Spirit จะตรงกับภาษาอาหรับว่า \“รูฮ์\” (Ruh) การให้ความหมายในภาษาไทยจึงพึงยึดฐานที่มาด้วย (6) ในพระไตรปิฎกไม่มีคำว่าจิตวิญญาน มีคำว่าจิต และมีคำว่าวิญญาน (7) คำนิยามสุขภาพตาม พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550 ให้คำนิยามสุขภาพไว้ว่า มี 4 มิติ คือ กาย จิต ปัญญา สังคม รวมกันเป็นองค์รวม ไม่มีมิติสุขภาพทางจิตวิญญาน.....” และเมื่อศึกษาจากหนังสือพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ของ อภิธรรมมุนินิธิ ได้อธิบายไว้ว่า จิตเป็นธรรมชาติที่รู้อารมณ์ คือได้รับอารมณ์อยู่เสมอจึงเรียกว่ารู้อารมณ์ ดังบาลีที่ว่า อารมมณฺเ จินฺเตตฺติ = จิตตํ ธรรมชาติใด ย่อมรู้อารมณ์ คือได้รับอารมณ์อยู่เสมอ ธรรมชาตินั้นชื่อว่า “จิต” การรับรู้อารมณ์นี้ แบ่งการรับรู้ได้ 3 แบบ คือ

1. การรู้แบบสัญชาตญาณ คือการรู้โดยอาศัยการกำหนดจดจำเอาไว้ เช่น จำได้ว่า สีขาว สีดำ ผู้หญิงผู้ชาย เป็นต้น

2. การรู้แบบปัญญา คือการรู้ตามความเป็นจริง เช่น รู้ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี สิ่งดีย่อมมีประโยชน์ สิ่งไม่ดีย่อมมีโทษ คือรู้เพื่อทำลายความเห็นผิดเรียกว่า “ปัญญา”

3. การรู้แบบวิญญาน คือรู้ว่าได้มีการรับอารมณ์อยู่เสมอตามทวารต่างๆ ได้แก่ เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส รู้สีกุญต้อง และรู้คิดนึก

การรู้อารมณ์ของจิต จึงเป็นการรู้แบบวิญญานนั่นเอง เพราะคำว่า “จิต” หรือ “วิญญาน” มีความหมายอย่างเดียวกัน ในปฏิสัมพันธ์พระบาลีมหาวรรคได้แสดงไว้ว่า จิตมีชื่อต่างๆที่ใช้เรียกขานกันถึง 10 ชื่อ สรุปว่าจิตวิญญานในศาสนาพุทธไม่มี จะมีคำที่ใกล้เคียงคือคำว่า มโนวิญญาน คือรู้ด้วยใจ ประกอบกับในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติก็มิได้มีการบัญญัติคำว่าสุขภาพจิตวิญญานไว้ และในพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 ก็ไม่มีการนิยามคำนี้ไว้แต่อย่างใดเป็นแต่เพียงนิยามคำว่า “ความผิดปกติทางจิต” ไว้เท่านั้นอันมีความหมายว่า ความผิดปกติของ

จิตใจที่แสดงออกทางพฤติกรรม อารมณ์ ความคิด ความจำสติปัญญา ประสาท การรับรู้ หรือ การรู้เวลา สถานที่หรือบุคคล รวมทั้งอาการผิดปกติของจิตใจที่เกิดจากสุรา หรือสารอื่นที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และเมื่อค้นคว้าโดยการป้อนคำว่า “สุขภาพจิตวิญญาณ” ใน <http://www.84000.org/tipitaka/dic/> ซึ่งเป็นเว็บไซต์ในการค้นคำศัพท์ของพจนานุกรมพุทธศาสตร์ก็ไม่ปรากฏ ปรากฏแต่เพียงคำว่า จิต และ วิญญาณ แยกจากกัน จึงอาจสรุปได้ว่าหากคำว่าสุขภาพทางจิตวิญญาณตรงกับคำว่า Spiritual health จะไม่ตรงกับคำที่ใช้อยู่ในพระไตรปิฎกของศาสนาพุทธ

สุขภาพทางจิตวิญญาณตามฐานเชื่อของศาสนาคริสต์ และอิสลาม ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และ ศาสนายูดาห์ เป็นศาสนาในกลุ่มเอกเทวนิยมที่มีพระเจ้าพระองค์เดียวหรืออยู่ในตระกูลศาสนาอับราฮัม (Abrahamic religion) มีความเชื่อในจิตวิญญาณ

ใกล้เคียงกัน มีความแตกต่างกันบ้าง แต่กล่าวโดยสรุปได้ว่าคำว่า Spirit ในศาสนาคริสต์น่าจะตรงกับคำว่า Ruh หรือ الروح) ในภาษาอาหรับซึ่งเชื่อว่าเป็นลักษณะที่เป็นอมตนิรันดร์ (Eternity) โดยทั้งคริสต์และอิสลามบัญญัติไว้ในไบเบิล และ อัลกุรอานตรงกันว่า ลักษณะของพระเจ้าอย่างน้อยสามลักษณะเท่าที่สติปัญญาของมนุษย์จะพึงรับรู้ได้คือ พลังทั้งหมด (Omni potent) ความรู้ทุกเรื่อง (Omni science) และ อยู่ในทุกหนทุกแห่งหรือการปรับตัวได้ในทุกสถานการณ์ (Omni present) คือลักษณะของ Spirit หรือ Ruh โดยพระเจ้าสร้างสรรพสิ่งในจักรวาล พระเจ้าสร้างมนุษย์จากดิน (Clay or humus) แล้ว เป่าลมปราณของพระองค์ลงไปในดินนั้นจึงทำให้พระฉายหรือเงาทั้งสามลักษณะของพระเจ้าปรากฏในมนุษย์ซึ่งมีผู้พยายามอธิบายสื่อสารให้เยาวชนเข้าใจเรื่องนี้แบบง่ายๆ แต่ด้วยความอ่อนน้อมเคารพในรูปสมการดังนี้

Spirit = Eternity (Omni Potent + Omni Science + Omni Present)

Human = Humus + Spirit

มนุษย์จึงเป็นสิ่งเดียวที่มีพระฉายอันเป็นลมปราณของพระเจ้าปรากฏอยู่ในตัวของมนุษย์ ดังนั้นพระองค์จึงสั่งให้สรรพสิ่งนอบน้อมต่อลมปราณของพระองค์ที่ปรากฏอยู่ในตัวมนุษย์ แต่ซาตานอำนาจฝ่ายชั่วไม่ยอม ในทางตรงกันข้ามซาตานจะขอทดสอบความยิ่งใหญ่ของพระฉายจากลมปราณของพระเจ้าที่อยู่ในตัวมนุษย์ ด้วยการจะล่อลวงมนุษย์ให้ไปสู่อบายหรือนรก มนุษย์ที่ไม่มีศรัทธาในพระเจ้าก็จะถูกซาตานล่อลวงให้กระทำชั่ว มนุษย์ผู้ศรัทธาในพระเจ้าจะได้พรสวรรค์จากพระเจ้าสามลักษณะ คือ พลังทั้งหมดจะแสดงออกทางกายที่แข็งแรง ความรู้ และการสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับคนอื่น และ สิ่งแวดล้อมทุกสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นเมื่อนำมารวมกับคำว่า สุขภาพ หรือ Health ที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินโดยคำว่า Health นี้มีความหมายครอบคลุมทั้ง

ในเชิงปริมาณและคุณภาพ คือในเชิงปริมาณหมายถึง Omni หรือ Total (ทั้งหมด) Hale ในเชิงคุณภาพคือ Happiness (ความสุข) โดยรากศัพท์จึงหมายถึงความสุขทั้งหมด (Total happiness) อันหมายความว่าความสุขนั้นไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว แต่มีหลายอย่างประกอบกันซึ่งในกรณีนี้เทียบเคียงกับพระฉายจากลมปราณของพระเจ้าที่มีสามลักษณะที่ปรากฏอยู่ในตัวมนุษย์ คือ สุขจากการมีพลังกาย (Omni potent) สุขจากการมีพลังความรู้หรือปัญญา (Omni science) และ สุขจากการปรับตัวได้ตามสถานการณ์ (Omni present)

สรุปและข้อเสนอแนะ

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ให้คำจำกัดความคำว่า สุขภาพ ไว้ว่า หมายถึงภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

และ ทางสังคมเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ในขณะที่สุขภาพทางปัญญาหมายถึง ความรู้ที่รู้เท่าทัน และความเข้าใจอย่างแยกได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ความมีประโยชน์และความมีโทษ เมื่อนำค่านิยมจากกฎหมายและฐานเชื่อทางศาสนาคริสต์และอิสลามมาประกอบกันแล้วสุขภาพทางจิตวิญญาณหมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์เชื่อมโยงเป็นองค์รวมอย่างสมดุลทั้งด้านพลังงานทางกาย พลังความรู้ และ ความสามารถในการปรับตัวได้ตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน อันสอดคล้องกับคำว่าสุขภาพปัญญาในกฎหมายจากผลการศึกษาค้นคว้าที่น่ามาสู่ข้อเสนอแนะว่าในกรณีที่จะใช้คำว่าสุขภาพจิตวิญญาณที่ไม่ให้เกิดความสับสน ควรนำเอาข้อเสนอจากกระดานสนทนาในเว็บไซต์ของ

ราชบัณฑิตยสถานมาใช้คือต้องกำหนดคำนิยามให้ชัดเจนและถ่ายทอดให้ผู้ร่วมงานหรือร่วมกิจกรรมได้ทราบถึงความหมายให้ตรงกันก่อนทุกครั้งทั้งนี้เพื่อป้องกันผลลัพธ์อันไม่พึงประสงค์อันเป็นผลจากการเข้าใจความหมายที่แตกต่างกัน และเนื่องจากการศึกษาพบทวนครั้งนี้ยึดเกณฑ์คัดเข้าด้วยการใช้มิติทางศาสนาเป็นหลักและเป็นเพียงบทความในฐานข้อมูลที่เป็นการศึกษาทั่วไปยังมีฐานข้อมูลทางศาสนาโดยตรงจึงยังมีข้อจำกัดที่ไม่ลึก ดังนั้นหากจะมีการศึกษาต่อไปในอนาคตอาจต้องใช้วิธีค้นคว้าในฐานข้อมูลที่เจาะจงเฉพาะทางศาสนา และใช้มิติอื่นๆมาประกอบพร้อมด้วย เป็นต้นว่า มิติประวัติศาสตร์ มิติวัฒนธรรม และมิติสังคม

บรรณานุกรม

- พุทธทาสภิกขุ. (2541). **พุทธทาสธรรม 17 สุขภาพจิตวิญญาณ**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.84000.org/tipitaka/dic/>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **กระดานสนทนา**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/th/webboardnew/>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). **ความหมายกระบวนทัศน์**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.royin.go.th/th/knowledge/>.
- เว็บไซต์ กูเกิ้ล. **สุขภาพจิตวิญญาณ**. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.google.co.th/#hl=th&scient=psy-ab&q=%>.
- สารานุกรมเสรี. **ประวัติกูเกิ้ล**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/%>.
- สุขภาพทางจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาคริสต์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.google.co.th/#hl=th&scient=psy->.
- “สุขภาพทางจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาพุทธ”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.google.co.th/#hl=th&scient=psy>.
- “สุขภาพทางจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาอิสลาม”. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.google.co.th/#hl=th&scient=psy>.
- สุรชาติ ฒ หนองคาย. (2554). **บริหารกฎหมายการแพทย์และสาธารณสุข**. (ฉัตรสุมน พฤทธิบุญ บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ : คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สรวงศ์ ศาสตราวหา และ สุรชาติ ฦ หนองคาย. (2533). **กฎหมายการแพทย์ สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม**.

กรุงเทพ : เจ้าพระยาการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2552). **พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ**. กรุงเทพ : วิกี.

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ. (2544). **ร่างกรอบความคิดระบบสุขภาพแห่งชาติ**.

กรุงเทพ : บริษัทดีไซร์ จำกัด.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ/ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. **ประชากรและการนับถือ**

ศาสนา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/%> .

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2544). **สู่สุขภาพทางสังคมและจิตวิญญาณ**. กรุงเทพ :

บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

อภิธรรมมูลนิธิ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://abhidhamonline.org/online_study.htm .

Agere, Sam. (2000). Promoting good governance, Principles, Practice and Perspectives. London : Commonwealth Secretariat.

การศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน* A Study of Artifact in Phrapraton Local Museum

สุพจน์ สุทธิศักดิ์**
มนัสศักดิ์ รักอุ***

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน” พบว่ามีศิลปวัตถุและโบราณวัตถุในสมัยต่างๆ ทั้งสิ้น 224 ชิ้น ได้แก่

1. ศิลปวัตถุและโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย ภาชนะดินเผาทรงกลม 30 ชิ้น ภาชนะดินเผาลายพาน 16 ชิ้น ภาชนะดินเผาลายครก 1 ชิ้น ภาชนะดินเผาลายขมขนาดเล็ก 1 ชิ้น ตะคันดินเผา 2 ชิ้น ขวานหินมีป้า 1 ชิ้น ขวานหินไม่มีป้า 1 ชิ้น สร้อยลูกปัดเปลือกหอย 2 เส้น ฟอสซิลเปลือกหอย 1 ชิ้น และดินเผาน้ำ 7 ชิ้น

2. ศิลปวัตถุสมัยทวารวดี ประกอบด้วย ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา 96 ชิ้น ชิ้นส่วนเตาสามขา 2 ชิ้น เต็ยกระเบื้องดินเผา 1 ชิ้น ชิ้นส่วนประติมากรรมดินเผา 1 ชิ้น ลูกกลิ้งประทับลายดินเผา 1 ชิ้น แวดินเผา 2 ชิ้น ต่างหูดินเผา 1 ชิ้น ตุ๊กตาดินเผา 1 ตัว คนที่ดินเผา 1 ใบ แม่พิมพ์พระพิมพ์ดินเผา 1 ชิ้น พระพิมพ์ดินเผา 1 องค์ พระพิมพ์ดินเผาแบบขุ่มพุทธคยา 1 องค์ ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา 14 ชิ้น อิฐดินเผา

1 ก้อน ชิ้นส่วนหิน 1 ชิ้น ชิ้นส่วนหินบดยา 3 ชิ้น แผ่นหินบดยา 2 ชิ้น กำไลสำริด 15 วง ลูกกระพรวนสำริด 1 ลูก เคียรพระพุทธรูป 1 เคียร ชิ้นส่วนมือข้างซ้าย 1 ชิ้น ลูกปัดแก้วสี 13 เม็ด และกำไลแก้ว 1 วง

3. ศิลปวัตถุสมัยลพบุรี มีจำนวน 1 ชิ้น ได้แก่ ชิ้นส่วนยอดของพระพิมพ์ดินเผา

4. ศิลปวัตถุสมัยสุโขทัย มีจำนวน 1 ชิ้น ได้แก่ ชิ้นส่วนเครื่องเคลือบดินเผา ชนิด Celadon จากเตาเผาศรีสขาลัย

5. ศิลปวัตถุสมัยอยุธยา ประกอบด้วย ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา 7 ชิ้น เต็ยกระเบื้องดินเผา 2 ชิ้น พระพิมพ์ดินเผา 2 องค์ และชิ้นส่วนแท่งหินบดยา 1 ชิ้น

6. ศิลปวัตถุสมัยรัตนโกสินทร์ มีจำนวน 1 ชิ้น ได้แก่ หัวงูปูนปั้น

7. ศิลปวัตถุและโบราณวัตถุที่ไม่สามารถระบุสมัยได้ มีจำนวน 3 ชิ้น ได้แก่ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนหินขนาดเล็ก และพื้นกรมของวัว

* ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำและผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมอำเภอเมืองนครปฐมฯ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

*** เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์

Abstract

This descriptive research on “A study of artifacts in Phrapraton Local Museum” found a total of 224 artifacts and antiques in different periods as following:

1. Artifacts and antiques of Pre-Historical Period consisted of: rounded earthenware -30 pieces, earthen tray with pedestal-shaped-16 pieces, earthenware shaped like a mortar - 1 piece, small earthen round-based bowl - 1 piece, earthen censer - 2 pieces, a stone axe, a stone adze, shell-beaded bracelet - 2 pieces, and a shell fossil - 1 piece and river pebble - 7 pieces.

2. Artifacts of Dvaravati Period consisted of: parts of earthenware - 96 pieces, parts of tripod braziers - 2 pieces, an earthen hammer-beam, part of terracotta sculpture - 1 piece, a roller stamp made of baked clay, earthen plummet - 2 pieces, an earthen earring, a terracotta sculpture, a round-based earthen jar, a Buddha votive tablet mould made of baked clay, a Buddha votive tablet made of baked clay, a votive tablet made of baked clay featured the seated Buddha in Bodhgaya arch, parts of Buddha votive tablet made of baked

clay-14 pieces, a burned clay brick, a part of a limestone, part of a stone medicine mortar - 3 pieces, herb grinder - 2 pieces, bronze bracelet - 15 pieces, a small bronze bell, a head of a Buddha image, the left hand of a human figure - 1 piece, colored-glass beads - 13 pieces, and a glass bracelet.

3. Artifact of Lopburi Period consisted of: an upper part of a Buddha votive tablet made of baked clay.

4. Artifact of Sukhothai Period consisted of: a part of Celadon pottery from Sri Satchanalai kiln.

5. Artifacts of Ayuthaya Period consisted of: part of earthenware - 7 pieces, earthen hammer-beam - 2 pieces, the Buddha votive tablet made of baked clay - 2 pieces and part of a medicine bowl - 1 piece.

6. Artifact of Rattanakosin Period consisted of a figure of snake head made of stucco.

7. Artifacts and antiques that were not able to identified period consisted of 3 objects in total as following: a part of an earthenware, a part of a small limestone and a cow molar.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมืองโบราณนครไชยศรี เป็นเมืองโบราณที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยก่อนสมัยอยุธยา มีขนาดประมาณ 3,600 X 2,000 เมตร เคยมีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมสมัยทวารวดี โดยพบหลักฐาน

เกี่ยวกับศิลปกรรมทวารวดีหนาแน่นที่สุด และมีศาสนสถานขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่น เจดีย์ที่ทุ่งพระเมรุ จุลประโทนเจดีย์ พระประโทนเจดีย์ และพระปฐมเจดีย์ เมืองนครไชยศรีมีเครือข่ายการติดต่อตามแม่น้ำลำคลอง

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

ทั้งภายในตัวเมืองและบริเวณใกล้เคียงอย่างลับซับซ้อน เนื่องจากบริเวณนี้เป็นทั้งลุ่มน้ำลำคลองและสามารถติดต่อถึงทะเลได้ ลักษณะทางกายภาพเช่นนี้จึงสะท้อนภาพของเมืองสำคัญที่มีความเจริญรุ่งเรืองขนาดเป็นศูนย์กลางของรัฐ (ธิดา สารยา, 2539:232)

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ (2543: 37) ได้กล่าวถึงข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเมืองนครปฐม (นครไชยศรีโบราณ) ว่าจะจะเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดสมัยหนึ่ง เพราะเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และพบหลักฐานทางศิลปกรรมโดยเฉพาะศาสนสถานที่มีขนาดใหญ่ รวมทั้งหลักฐานของการเผยแพร่พุทธศาสนาที่สำคัญคือธรรมจักร ซึ่งพบเป็นจำนวนมาก

สำหรับการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนนั้น ไม่พบหลักฐานสิ่งก่อสร้างอันเป็นที่อยู่อาศัย หลักฐานที่เหลืออยู่ทั้งหมด ได้แก่ ซากโบราณสถาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นฐานเจดีย์หรือฐานอาคารขนาดเล็ก ก่อด้วยอิฐพบทั้งในและนอกเขตกำแพงเมือง แสดงให้เห็นว่าชุมชนโบราณนั้นอยู่กระจ่ายกันออกไป ไม่ได้อยู่เฉพาะเขตกำแพงเมือง

เมืองนครไชยศรีนี้เดิมคนส่วนใหญ่เชื่อกันว่าตั้งอยู่บริเวณพระปฐมเจดีย์ จนกระทั่ง พ.ศ. 2509 ศรัศกร วัลลิโภดม (อ้างถึงใน ไพจิตร ปอศรี, 2540 : 75) ได้ตรวจภาพถ่ายทางอากาศ พบว่า แท้จริงแล้วเมืองนครไชยศรีตั้งอยู่ไกลจากองค์พระปฐมเจดีย์ไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 2 กิโลเมตร ณ บ้านคลองประโทน ตำบลพระประโทน อำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม โดยมีศูนย์กลางอยู่บริเวณวัดพระประโทนเจดีย์ในปัจจุบัน

ภาพถ่ายทางอากาศทำให้มองเห็นร่องรอยของผังเมืองอย่างชัดเจน คือมีรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้ามุมมนขนาดใหญ่ โดยมีลำน้ำไหลผ่านกลางเมืองในแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และทิศตะวันออกเฉียงใต้ ตัวเมืองมีความกว้าง 2,000 เมตร ยาว 3,600 เมตร ล้อมรอบด้วยคูน้ำขนาดใหญ่ กว้าง 60 เมตร และวัดความยาวรอบเมืองทั้งหมดได้ 10 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 3,800 ไร่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองอื่นๆ

แล้ว ปรากฏว่าเมืองนครไชยศรีเป็นเมืองที่มีขนาดใหญ่กว่าบรรดาเมืองโบราณต่างๆ ที่พบในประเทศไทยสมัยก่อนอยุธยา ตรงใจกลางเมืองมีเจดีย์โบราณเรียกว่า “พระประโทณเจดีย์” และมีคลองขุดเป็นเส้นตรงเชื่อมคูเมืองด้านเหนือ และด้านใต้ เรียกชื่อในปัจจุบันว่า “คลองพระประโทณ” คลองนี้น่าจะขุดขึ้นเพื่อความสะดวกในการคมนาคมติดต่อของประชาชนทั้งที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองและภายนอกตัวเมือง ซึ่งหากไม่มีคลองเชื่อมคูเมือง การติดต่อสัมพันธ์ของประชาชนคงลำบากลำบาก

นอกจากนี้ยังมีการขุดสระน้ำขนาดใหญ่และเล็กเป็นจำนวนมาก ซึ่งยังปรากฏให้เห็น 6 แห่ง สระสำคัญคือสระที่อยู่ใจกลางเมือง ทางด้านตะวันตกของเจดีย์พระประโทณ อันมีร่องรอยการขุดคลองนำน้ำเข้ามาหล่อเลี้ยงสระอยู่หลายครั้ง ภายในตัวเมืองปัจจุบันมีซากโบราณสถานสำคัญเหลืออยู่ 2 แห่ง คือ “พระประโทณเจดีย์” ซึ่งตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมือง และห่างออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเล็กน้อย มีซาก “จุลประโทณเจดีย์” ส่วนนอกตัวเมืองยังปรากฏซากโบราณสถานขนาดใหญ่หลายแห่ง ทางทิศตะวันตกคือวัดพระเมรุ วัดพระปฐมเจดีย์ และวัดพระงาม ทางทิศตะวันออกคือ วัดธรรมศาลา ส่วนทางทิศใต้ คือวัดดอนยายหอม ซึ่งน่าสังเกตว่า ลักษณะเมืองโบราณสมัยทวารวดีโดยทั่วไปมักมีศาสนสถานที่ใหญ่โตและสำคัญตั้งอยู่นอกตัวเมือง

เมืองนครไชยศรีนั้นสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นและเจริญรุ่งเรืองในพุทธศตวรรษที่ 12 จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 15 จึงค่อยๆเสื่อมลง เนื่องจากปัจจัยทางการเมืองที่ทำให้เมืองนครไชยศรีโดนรุกรานจากภายนอก ได้แก่ อาณาจักรพุกาม และอาณาจักรขอม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของภูมิประเทศที่ทำให้ชายฝั่งทะเลตื้นเขิน จนอ่าวไทยค่อยๆถอยห่างออกไป และมีผลต่อแม่น้ำลำคลองที่ไหลผ่านตัวเมืองออกสู่ทะเล อันเป็นเหตุให้เมืองนครไชยศรีสิ้นสภาพการเป็นเมืองท่าในฐานะศูนย์กลางการค้าทางทะเลที่สำคัญในภูมิภาคนี้ เมืองนครไชยศรีจึงค่อยๆเสื่อมลง และจากผลการขุดค้น

ศึกษาชั้นดินเพื่อหาอายุ และช่วงสุดท้ายของการเข้าอยู่อาศัยของชุมชนภายในตัวเมือง พบว่ามีประชาชนอาศัยระยะสุดท้ายระหว่าง พ.ศ. 1653-1699 (ไพจิตร ปอศรี, 2540: 93)

องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีพื้นที่การปกครองบางส่วนอยู่ในพื้นที่เมืองโบราณนครไชยศรีเดิม ปัจจุบันยังมีหลักฐานของโบราณสถานที่ปรากฏอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน ได้แก่ คลองคูเมืองโบราณสมัยทวารวดี ด้านทิศใต้และทิศตะวันตกของพื้นที่ และฐานเจดีย์สมัยทวารวดีซึ่งพบบริเวณหมู่ที่ 1 จำนวน 3 แห่ง นอกจากนี้ยังมีการพบศิลปวัตถุสมัยทวารวดีชนิดต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก เช่น พระพิมพ์ดินเผา ภาชนะดินเผา ลูกปัด กำไล เหรียญเงิน และตุ้มหู เป็นต้น

เนื่องจากการค้นพบโบราณสถานและโบราณวัตถุดังกล่าวข้างต้นจำนวนมากในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนจึงมีแนวคิดที่จะรวบรวมศิลปวัตถุที่ค้นพบ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะและวัฒนธรรมภายในท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัฒนธรรมทวารวดีของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ในปี พ.ศ. 2548 องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนจึงเห็นชอบให้ดำเนินการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยใช้ชื่อว่า “อุทยานทวารวดี” เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดแสดงความรู้เกี่ยวกับศิลปวัตถุสมัยทวารวดีที่พบในพื้นที่ รวมทั้งเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

อย่างไรก็ตามการจัดแสดงศิลปวัตถุต่างๆ ในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาค้นคว้าได้รับประโยชน์อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้วิจัยในฐานะตัวแทนองค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรม ที่มีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานทางวัฒนธรรมขององค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน จึงเห็นควรจัดทำโครงการวิจัยเพื่อศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา หมวดหมู่ องค์ประกอบ รูปทรง หน้าที่ใช้สอย ชนิดของวัสดุ และคุณลักษณะอื่นๆ ของศิลปวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research study) โดยศึกษาตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นศึกษาวิเคราะห์

1.1 ศึกษาศิลปวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา หมวดหมู่ องค์ประกอบ รูปทรง หน้าที่ใช้สอย ชนิดของวัสดุ และคุณลักษณะอื่นๆ ตามลักษณะเฉพาะของศิลปวัตถุแต่ละชิ้น โดยวิธีการดังนี้

1.1.1 ศึกษาค้นคว้าตามเอกสารและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานต่างๆ และหอจดหมายเหตุ เป็นต้น

1.1.2 เทียบเคียงศิลปวัตถุที่พบในแหล่งนี้ กับศิลปวัตถุที่พบในแหล่งอื่นในสมัยเดียวกัน ซึ่งยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เพื่อเป็นแนวเทียบในการศึกษาวิเคราะห์

1.1.3 ขอข้อคิดเห็นจากนักวิชาการด้านโบราณคดี เพื่อประกอบการศึกษาวิเคราะห์ศิลปวัตถุแต่ละชิ้น

2. ขั้นการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

2.1 ส่งผลการศึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี จำนวน 3 คน ตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของการศึกษาวิเคราะห์ศิลปวัตถุทุกชิ้น ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ ศิลปวัตถุทุกชิ้น ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติการบริหารส่วน ตำบลพระประโทน ใน พ.ศ. 2551

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบวิเคราะห์ข้อมูล ตามขอบเขตที่ต้องการศึกษา ได้แก่ การวิเคราะห์ประวัติความเป็นมา หมวดหมู่ องค์ประกอบ รูปทรง หน้าที่ใช้สอย ชนิดของวัสดุ และ คุณลักษณะอื่นๆ ตามลักษณะเฉพาะของศิลปวัตถุ แต่ละชิ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ข้อมูลของศิลปวัตถุทุกชิ้นที่จัดแสดง อยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติการบริหารส่วนตำบล พระประโทน ตามแบบวิเคราะห์ข้อมูลของเครื่องมือที่ ใช้ในการศึกษา รวมทั้งเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทุกชิ้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดีตรวจสอบความ ถูกต้อง และนำเสนอข้อมูลตามผลการวิเคราะห์ศิลปวัตถุ แต่ละชิ้น

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธ ภัณฑสถานแห่งชาติการบริหารส่วนตำบลพระประโทน” พบว่ามีศิลปวัตถุทั้งสิ้น จำนวน 224 ชิ้น ประกอบด้วย โบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี สมัยลพบุรี สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ สรุปได้ดังนี้

1. ศิลปวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ศิลปวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยศิลปวัตถุต่างๆ ดังนี้

1.1 ภาชนะดินเผาทรงกลม มี จำนวนทั้งสิ้น 30 ชิ้น สภาพสมบูรณ์ 14 ชิ้น ชำรุด

16 ชิ้น ขนาดปากกว้างตั้งแต่ 6.50 – 13.00 เซนติเมตร ความสูง 5.50–14.20 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางของ ก้น 5.20–11.50 เซนติเมตร

1.2 ภาชนะดินเผาคล้ายพาน มี จำนวนทั้งสิ้น 16 ชิ้น สภาพสมบูรณ์ 3 ชิ้น ชำรุด 13 ชิ้นขนาดปากกว้างตั้งแต่ 10.90–16.10 เซนติเมตร ความสูง 6.40–9.60 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ของฐาน 6.50–10.80 เซนติเมตร

1.3 ภาชนะดินเผาคล้ายครก มี จำนวน 1 ชิ้น สภาพชำรุด ขนาดปากกว้าง 14.70 เซนติเมตร ความสูง 6.40 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ของฐาน 10.50 เซนติเมตร

1.4 ภาชนะดินเผาคล้ายชาม ขนาดเล็ก มีจำนวน 1 ชิ้น สภาพชำรุด ขนาดปากกว้าง 11.80 เซนติเมตร ความสูง 5 เซนติเมตร เส้นผ่า ศูนย์กลางของฐาน 8 เซนติเมตร

1.5 ตะคันดินเผา มีจำนวน 2ชิ้น สภาพชำรุด ขนาดปากกว้าง 5.30–7.60 เซนติเมตร ความสูง 2.00–2.80 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางของ ก้น 2.20–2.80 เซนติเมตร

1.6 ขวานหินมีใบ จำนวน 1 ชิ้น สภาพชำรุด ขนาดกว้าง 5 เซนติเมตร ยาว 9.30 เซนติเมตร

1.7 ขวานหินไม่มีใบ จำนวน 1 ชิ้น สภาพชำรุด ขนาดกว้าง 4.20 เซนติเมตร ยาว 5.50 เซนติเมตร

1.8 สร้อยลูกปัดเปลือกหอยจำนวน 2 เส้น สภาพสมบูรณ์ มีสีออกขาวนวล ร้อย เป็นสร้อยคอ ความยาว 61.20–64.00 เซนติเมตร

1.9 ฟอสซิลเปลือกหอย จำนวน 1 ชิ้น ลักษณะเป็นซากและเห็นเป็นชั้นของเปลือกหอย มีอายุ 3,000–5,000 ปี มาแล้ว ขนาดกว้าง 12 เซนติเมตร ยาว 41 เซนติเมตร หนา 14.50 เซนติเมตร

1.10 ดินเผาน้ำ จำนวน 7 ชิ้น ลักษณะเป็นก้อนดินแข็งหรือก้อนหินปูน มีซาก เปลือกหอยติดอยู่ ผิวไม่เรียบ เป็นแผ่นมีน้ำหนักรวม

มีอายุ 5,000-10,000 ปี มาแล้ว ขนาดกว้าง 4.50-14.00 เซนติเมตร ยาว 8.00 -15.40 เซนติเมตร

2. ศิลปวัตถุสมัยทวารวดี

ศิลปวัตถุสมัยทวารวดี ประกอบด้วยศิลปวัตถุต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา มีจำนวน 96 ชิ้น ลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม คางหมู สี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า ห้าเหลี่ยม ทรงกลม เป็นแท่งยาว เป็นชิ้นส่วนขอบปากภาชนะ ชิ้นส่วนจุภาชนะดินเผา และชิ้นส่วนบนของคนที่ ขนาดกว้างตั้งแต่ 15.50 -19.00 เซนติเมตร ยาว 12.20-13.50 เซนติเมตร

2.2 ชิ้นส่วนเตาสามขา จำนวน 2 ชิ้น ขนาดกว้าง 15.50 -19.00 เซนติเมตร ยาว 12.20-13.50 เซนติเมตร

2.3 เตื่อยกระเบื้องดินเผา จำนวน 1 ชิ้น ลักษณะเป็นเตื่อยยาวรูปสามเหลี่ยม กว้าง 9.90 เซนติเมตร ยาว 11.80 เซนติเมตร

2.4 ชิ้นส่วนประติมากรรมดินเผา จำนวน 1 ชิ้น ลักษณะเป็นท่อนบนของประติมากรรมดินเผารูปบุคคล ตั้งแต่คอถึงสะโพก ขนาดกว้าง 3.30 เซนติเมตร ยาว 3.80 เซนติเมตร

2.5 ลูกกลิ้งประทับลายดินเผา จำนวน 1 ชิ้น สภาพชำรุด ลักษณะเป็นท่อนทรงกระบอกกลม ทำเป็นเกลียว ขนาดยาว 4.40 เซนติเมตร

2.6 แวดินเผา จำนวน 2 ชิ้น สภาพสมบูรณ์ ลักษณะเป็นทรงกลม เจาะรูทะลุ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 เซนติเมตร ความยาวรอบวง 7.90-9.70 เซนติเมตร

2.7 ต่างหูดินเผา จำนวน 1 ชิ้น สภาพสมบูรณ์ ลักษณะทรงกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.50 เซนติเมตร หนา 1.30 เซนติเมตร

2.8 ตุ๊กตาดินเผา จำนวน 1 ตัว สภาพชำรุด เป็นตุ๊กตารูปบุคคลในท่านั่ง มือทั้งสองข้างถือลูกกลม ชันขาขาขึ้น ห้อยขาซ้ายลง ขนาดกว้าง 6 เซนติเมตร ยาว 9.90 เซนติเมตร

2.9 คนที่ดินเผา จำนวน 1 ใบ ลักษณะทรงกลม ก้นแบน สภาพชำรุดพวยกาหักหาย และก้นบิ่น ขนาดสูง 23.60 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางของก้น 11.60 เซนติเมตร

2.10 แม่พิมพ์พระพิมพ์ดินเผา จำนวน 1 ชิ้น สภาพชำรุด ขนาดกว้าง 5.60 เซนติเมตร ยาว 7.30 เซนติเมตร

2.11 พระพิมพ์ดินเผา จำนวน 1 องค์ สภาพสมบูรณ์ ในท่าประทับนั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ทั้งสองข้างอยู่ที่พระอุระ ขนาดกว้าง 7.70 เซนติเมตร ยาว 8.60 เซนติเมตร

2.12 พระพิมพ์ดินเผาแบบขุ่มพุทธคยา จำนวน 1 องค์ สภาพชำรุด เป็นรูปพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิเพชรบนฐานสี่เหลี่ยมภายใต้ขุ่มพุทธคยา ขนาดกว้าง 6.50 เซนติเมตร ยาว 9.50 เซนติเมตร

2.13 ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา จำนวน 14 ชิ้น เป็นชิ้นส่วนเศษเล็กเศษน้อยของพระพิมพ์ดินเผา

2.14 อิฐดินเผา จำนวน 1 ก้อน สภาพชำรุด ขนาดกว้าง 16.00 เซนติเมตร ยาว 17.50 เซนติเมตร หนา 7.10 เซนติเมตร

2.15 ชิ้นส่วนหินบดยา จำนวน 3 ชิ้น สภาพชำรุด ลักษณะเป็นแท่งทรงกลม ยาว 7.90 - 15.20 เซนติเมตร

2.16 ชิ้นส่วนหิน จำนวน 1 ชิ้น ลักษณะเป็นแท่งทรงกลม ปลายข้างหนึ่งถูกกะเทาะ อีกข้างหนึ่งกลมมน มีผิวขรุขระ ขนาดยาว 20.50 เซนติเมตร

2.17 แท่นหินบดยา จำนวน 2 ชิ้น ลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีฐานตั้งคล้ายขา ปลายโค้งมน ขนาดสูง 16.10-17.10 เซนติเมตร ยาว 35.80 เซนติเมตร ส่วนกลางกว้าง 13.50-15.90 เซนติเมตร ส่วนปลายกว้าง 16.30-21.50 เซนติเมตร

2.18 กำไลสำริด จำนวน 15 วง ลักษณะทรงกลม มีทั้งชนิดปลายตัดแยกกัน ปลายชิดติดกัน ปลายเป็นเขี้ยว สองวงซ้อนกัน และทวนซ้อนกัน สภาพชำรุด มีสนิมสีเขียวอ่อน สีเขียวแก่ และสีส้ม

วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

2.19 ลูกกระพรวนสำริด จำนวน

1 ลูก สภาพสมบูรณ์ ลักษณะเป็นทรงกลม ขนาดกว้าง 2.30 เซนติเมตร ยาว 3 เซนติเมตร

2.20 เศียรพระพุทธรูป จำนวน 1

เศียร สภาพชำรุด ส่วนองค์หักหายเหลือแต่พระเศียร ขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร ยาว 4.90 เซนติเมตร

2.21 ชิ้นส่วนมือข้างซ้าย จำนวน

1 ชิ้น ลักษณะนิ้วมืออ่อน งามไปด้านหลัง สภาพชำรุด ผิวสีกร่อน มีสนิมสีน้ำตาล ขนาดความยาวเส้นรอบมือ 12.10 เซนติเมตร

2.22 ลูกปัดแก้วสี จำนวน 13 เม็ด

สภาพสมบูรณ์ ประกอบด้วยสีดำ เขียว ฟ้ำ น้ำตาล เหลือง และแดงอมน้ำตาล

2.23 กำไลแก้ว จำนวน 1 ชิ้น

ลักษณะเป็นแก้วสีเขียวใส สภาพชำรุดหักเป็น 2 ท่อน ขนาดสูง 1.10 เซนติเมตร หนา 0.60 เซนติเมตร ความยาวโดยรอบ 12.80 เซนติเมตร

3. ศิลปวัตถุสมัยลพบุรี

ศิลปวัตถุสมัยลพบุรี มีจำนวน 1 ชิ้น ได้แก่ ชิ้นส่วนยอดของพระพิมพ์ดินเผา ลักษณะเป็นพระพุทธรูปประทับยืนในซุ้ม สภาพชำรุด ขนาดกว้าง 6.50 เซนติเมตร สูง 7.00 เซนติเมตร

4. ศิลปวัตถุสมัยสุโขทัย

ศิลปวัตถุสมัยสุโขทัยมีจำนวน 1 ชิ้น ได้แก่ ชิ้นส่วนเครื่องเคลือบดินเผา ชนิด Celadon จากเตาศรีสัชฉาลัย ขนาดยาว 11 เซนติเมตร สูง 6.10 เซนติเมตร

5. ศิลปวัตถุสมัยอยุธยา

ศิลปวัตถุสมัยอยุธยา ประกอบด้วยศิลปวัตถุต่างๆ ดังนี้

5.1 ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา จำนวน

7 ชิ้น ลักษณะเป็นก้นครกดินเผา ขนาดสูง 4.40 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางก้น 7 เซนติเมตร และชิ้นส่วนรูปสามเหลี่ยม สีเหลือง และรูปคล้ายใบไม้ ขนาดกว้าง 2.70-10.20 เซนติเมตร ยาว 3.00 -12.80 เซนติเมตร

5.2 เศียรกระเบื้องดินเผา

ลักษณะเป็นเศียรยาวรูปสามเหลี่ยม ขนาดกว้าง 6.60-7.10 เซนติเมตร ยาว 3.80 เซนติเมตร

5.3 พระพิมพ์ดินเผา จำนวน 2

องค์ สภาพชำรุด เป็นพระพิมพ์รูปพระพุทธรูปประทับนั่งท่าขัดสมาธิราบบนฐานบัวทรงสองชั้น รองรับด้วยฐานสิงห์ 1 ฐาน ขนาดกว้าง 5.80 เซนติเมตร ยาว 13.20 เซนติเมตร และรูปพระพุทธรูปประทับยืนในปางประทานอภัยภายใต้ซุ้มเรือนแก้ว ขนาดกว้าง 8 เซนติเมตร ยาว 19 เซนติเมตร

5.4 ชิ้นส่วนแท่งหินบดยา จำนวน

1 ชิ้น ลักษณะเป็นแท่งกลม ทำด้วยหินทราย ขนาดยาว 9.40 เซนติเมตร

6. ศิลปวัตถุสมัยรัตนโกสินทร์

ศิลปวัตถุสมัยรัตนโกสินทร์ มีจำนวน 1 ชิ้น ได้แก่ หัวงูปั้น ลักษณะคล้ายหัวงูแผ่พังพาน หรืออาจเป็นชิ้นส่วนหนึ่งของนาครปรก ขนาดกว้าง 19.50 เซนติเมตร ยาว 21 เซนติเมตร

7. ศิลปวัตถุที่ไม่สามารถระบุสมัยได้

ศิลปวัตถุที่ไม่สามารถระบุสมัยได้ มีจำนวน 3 ชิ้น ได้แก่

7.1 ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา จำนวน

1 ชิ้น ขนาดกว้าง 3.50 เซนติเมตร ยาว 4.50 เซนติเมตร

7.2 ชิ้นส่วนหินขนาดเล็ก จำนวน

1 ชิ้น ลักษณะเป็นรูปทรงครึ่งวงรี ผิวด้านหนึ่งเรียบ อีกด้านหนึ่งมีรูพรุน ขนาดกว้าง 7.80 เซนติเมตร ยาว 9.50 เซนติเมตร หนา 4.10 เซนติเมตร

7.3 ฟันกรามของวัว ขนาดกว้าง

2.70 เซนติเมตร ยาว 4.60 เซนติเมตร หนาประมาณ 2 เซนติเมตร

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน” มีจำนวนศิลปวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จำนวน 62 ชิ้น ศิลปวัตถุสมัยทวารวดี จำนวน 139 ชิ้น ศิลปวัตถุ

สมัยลพบุรี จำนวน 1 ชิ้น ศิลปวัตถุสมัยสุโขทัย จำนวน 1 ชิ้น ศิลปวัตถุสมัยอยุธยา จำนวน 17 ชิ้น ศิลปวัตถุสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 1 ชิ้น และศิลปวัตถุที่ไม่สามารถระบุสมัย จำนวน 3 ชิ้น รวม 224 ชิ้น

จากจำนวนศิลปวัตถุทั้งหมดในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน พบว่า ศิลปวัตถุสมัยทวารวดีมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 139 ชิ้น มีทั้งศิลปวัตถุที่ทำด้วยดินเผา หินบดยา ก่อไล้สำริด และก่อกำไล้แก้ว สาเหตุที่พบศิลปวัตถุสมัยทวารวดีเป็นจำนวนมากเนื่องมาจากบริเวณพื้นที่ของจังหวัดนครปฐม โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตตำบลพระประโทน เคยเป็นศูนย์กลางความเจริญของเมืองโบราณสมัยทวารวดีเมื่อประมาณ 1,400 กว่าปีมาแล้ว ตามข้อมูลยืนยันจากภาพถ่ายทางอากาศ เกี่ยวกับร่องรอยของเมืองโบราณนครปฐม จากผลการศึกษาของ ทิวา ศุภจรรยา และผ่องศรี วรนาสิน ว่าเมืองโบราณนครปฐม มีความกว้างถึง 2,000 เมตร ยาว 3,600 เมตร ศูนย์กลางเมืองตั้งอยู่บริเวณวัดพระประโทนเจดีย์ ตำบลพระประโทน ในปัจจุบัน ส่วนยอร์ช เซเดย์ และ บีแอร์ ดูปองต์ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางโบราณคดี และ ได้ศึกษาเกี่ยวกับโบราณสถานและโบราณวัตถุที่พบในจังหวัดนครปฐม ต่างก็ลงความเห็นว่า นครปฐมเคยเป็นราชธานีของอาณาจักรทวารวดีอันยิ่งใหญ่

ชนิดของศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน ซึ่งพบในตำบลพระประโทนและจังหวัดนครปฐม เป็นศิลปวัตถุประเภทที่ทำด้วยสำริด หิน และดินเผา รวมทั้งเครื่องประดับประเภทตุ้มหู และลูกปัดสีต่างๆ เช่น ก่อไล้สำริด ชิ้นส่วนภาชนะสามขา แท่นบดยา ภาชนะดินเผา ตุ้มหู ดินเผา และพระพิมพ์ดินเผา เป็นต้น ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของคณาจารย์ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งได้ดำเนินการขุดค้นเพื่อศึกษาชั้นวัฒนธรรมในเมืองนครปฐมโบราณ พบว่าชุมชนเมืองโบราณสมัยทวารวดีเป็นชุมชนเกษตรกรรมในยุคโลหะตอนปลาย ที่สืบต่ออารยธรรมมาจากชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และได้พบ

เครื่องใช้และเครื่องประดับบางชนิด เช่น ขวานหินขัด ก่อไล้ แหวน ก่อไล้เปลือกหอย และลูกกระพรวน เป็นต้น ในรูปแบบเดียวกับเครื่องมือ เครื่องใช้ และเครื่องประดับของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย

ส่วนภาชนะดินเผาที่พบมากในศิลปวัตถุสมัยทวารวดี เป็นไปตามผลการศึกษาของ ธิดา สารยา ที่ว่า สมัยทวารวดีมีการสร้างแบบแผนของวัตถุทางวัฒนธรรม เช่น ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาที่สามารถบอกถึงความเป็นศิลปะทวารวดี การผลิตเครื่องใช้บางอย่างในศิลปะทวารวดีนั้นพบทั่วไป จนกล่าวได้ว่าเป็นของสามัญในครัวเรือน เช่น หม้อมีพวย (กุ่มที) พบทั่วไปในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดี อาจได้รับรูปแบบมาจากหม้อมีพวยของอินเดีย เครื่องปั้นดินเผาทั้งที่ผลิตเพื่อประโยชน์ใช้สอยและสำหรับพิธีกรรมล้วนประณีต ได้มาตรฐาน แสดงว่ามีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นักโบราณคดีพบแหล่งเตาเผาขนาดใหญ่ ผลิตภาชนะดินเผาตกแต่งลวดลายสวยงาม ทั้งที่ใช้ในชีวิตประจำวันประเภทเครื่องครัว เช่น หม้อก้นกลม ไห หม้อน้ำถ้วย ช่างปั้นทวารวดีเรียนรู้ความชำนาญจากอดีต โดยสืบทอดรูปแบบภาชนะพื้นเมืองที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ บางอย่างก็รับรูปแบบจากภายนอกแต่เทคนิคการตกแต่งนั้นสะท้อนความริเริ่มของท้องถิ่น เช่น ใช้เปลือกหอยกดลาย หรือสร้างลวดลายสัญลักษณ์มงคลแบบสมัยคุปตะของอินเดียตกแต่งวัตถุสันนิษฐานได้ว่าความชำนาญทางด้านนี้ของนครทวารวดีที่ได้สั่งสมมาและการส่งเสริมของสภาพแวดล้อม เช่น คุณภาพของเนื้อดิน ตลอดจนทำเลที่ตั้งที่เปิดออกสู่โลกภายนอกได้สะดวกคงมีส่วนอยู่ไม่มากนักน้อยที่ทำให้ชุมชนในกลุ่มน้ำเจ้าพระยาซีกตะวันตกพัฒนาความถนัดทางด้านนี้ เกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาสืบต่อมา เช่น แหล่งเตาเผาบ้านบางปู สุพรรณบุรี และแหล่งเตาเผาริมแม่น้ำน้อย เป็นต้น

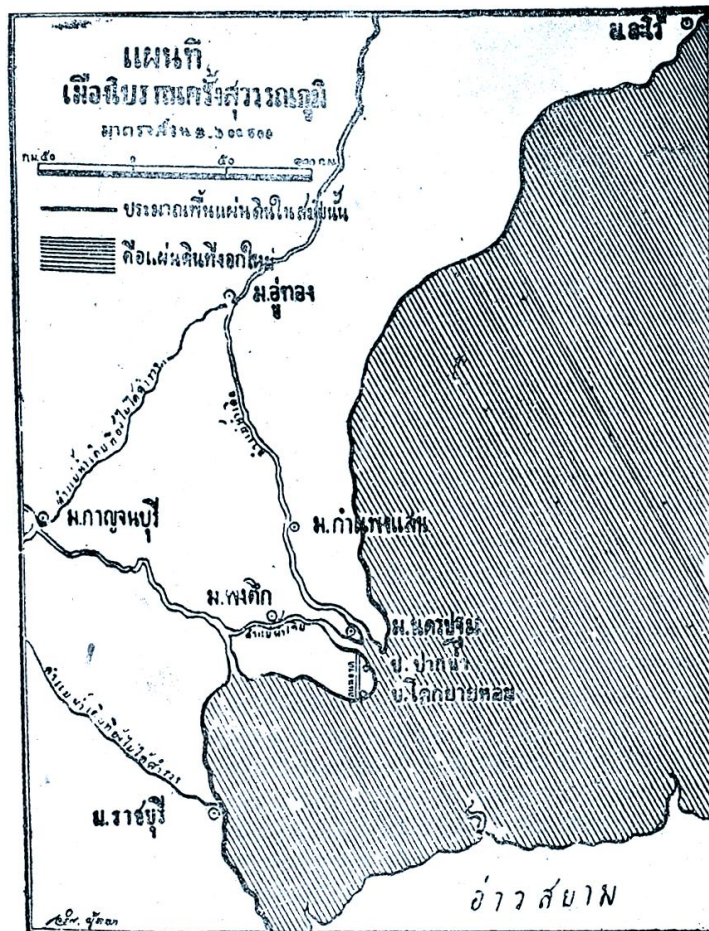
สำหรับการพบฟอสซิลเปลือกหอยซึ่งมีอายุ 3,000-5,000 ปีมาแล้ว ซึ่งถือเป็นโบราณวัตถุ เป็นสิ่งยืนยันความเห็นของนักปราชญ์ทางโบราณคดีที่ว่าเมือง

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

การพบฟอสซิลลักษณะเป็นดินที่จับตัวเป็นก้อนแข็งลักษณะคล้ายหินปูน ซึ่งนักปราชญ์ทางโบราณคดี Dr. Ian C. Glver สันนิษฐานว่าเป็นดินแม่น้ำนั้น มีเหตุผลที่นำเชื่อถือได้ เนื่องจากมีนักปราชญ์

ทางโบราณคดีหลายท่าน เช่น ตรี อมาตยกุล ได้ศึกษาและสำรวจร่องรอยของแม่น้ำเก่า และมีความเห็นว่าเมืองนครปฐมโบราณเคยมีแม่น้ำสายใหญ่ถึง 2 สาย ไหลผ่าน และมีคลองสาขาย่อยอีกหลายแห่ง อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมกับการตั้งหลักแหล่งชุมชนเมืองโบราณ แต่ต่อมาภายหลังแม่น้ำสายหลักทั้ง 2 สาย เกิดตื้นเขินเนื่องจากกระแสน้ำเปลี่ยนทาง ทำให้เมืองโบราณนครปฐมกลายเป็นเมืองที่กั้นดารน้ำจืด ผู้คนอพยพไปตั้งหลักแหล่งใหม่ที่อื่น จนกลายเป็นเมืองร้างอยู่ระยะหนึ่ง

ภาพแสดงเส้นทางรถไฟของแม่น้ำเก่า 2 สายหลักผ่านเมืองโบราณนครปฐม
(ที่มา : ตรี อมาตยกุล “นครปฐมไม่ใช่เมืองดอน”)

การที่เมืองโบราณนครปฐม เคยมีแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่าน และดินตะกอนแม่น้ำในพื้นที่บริเวณนี้เป็นดินเหนียวปนทราย จึงเป็นไปได้ที่จะเกิดดินตะกอนแม่น้ำที่ทับถมอยู่นานจนกลายเป็นฟอสซิล และเมื่อแม่น้ำตื้นเขินฟอสซิลบางส่วนก็ปรากฏให้เห็นและการขุดค้นพบ

สำหรับศิลปวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ประเภทภาชนะดินเผา ซึ่งพบในแหล่งโบราณคดีจังหวัดลพบุรี ก็มีความเกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์กับชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกับเมืองโบราณนครปฐม เนื่องจากการศึกษาของวีรพันธุ์ มาลัยพันธุ์ อาจารย์คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่าชุมชนในจังหวัดลพบุรีได้เชื่อมโยงสืบต่อวัฒนธรรมจากชุมชนก่อนประวัติศาสตร์สมัยหินใหม่ และได้ขุดค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้สมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมาก

ส่วนการพบศิลปวัตถุสมัยลพบุรี สุโขทัย อโยธยา และศิลปวัตถุสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งพบในเขตตำบลพระประโทนนั้น เกิดจากการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนพัฒนาการทางวัฒนธรรม ตามความเจริญของศิลปะแต่ละยุคสมัย ซึ่งเกี่ยวกับศิลปะลพบุรีหรือวัฒนธรรมขอม ที่เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในพื้นที่ทั่วประเทศไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-17 นั้น จากผลการศึกษาของ สันติ เล็กสุขุม พบว่า ได้ค้นพบพระพิมพ์ในวัฒนธรรมขอม จำนวนมากในดินแดนไทย

ซึ่งมากยิ่งขึ้นที่ค้นพบในประเทศกัมพูชาเอง บางแบบอาจทำขึ้นเฉพาะในดินแดนไทยที่ยังนิยมเรียกกันว่าพระพิมพ์แบบศิลปะลพบุรี ส่วนภาชนะเครื่องเคลือบดินเผาแบบ “Celadon” ที่นิยมผลิตในเมืองสุโขทัยและศรีสัชนาลัย ในราวพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ทำให้ภาชนะเครื่องเคลือบดินเผาแพร่กระจายจากการค้าขายแลกเปลี่ยนไปทั่วทุกพื้นที่ จึงสามารถพบชิ้นส่วนภาชนะเหล่านี้ได้โดยทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนควรประสานงานกับสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น ในการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป มาเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนอย่างต่อเนื่อง
2. องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนควรจัดโครงการอบรมมัคคุเทศก์ ในการให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน
3. ควรจัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนให้ประชาชนในท้องถิ่นรับทราบอย่างทั่วถึง

บรรณานุกรม

- กิตติ ตันไทย. (2550). **ประวัติศาสตร์ไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- ชมพูนุท ประศาสน์เศรษฐ. (2547). นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- เชเดร์, ยอร์ช. (2472). **ประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ 2**. กรุงเทพฯ : ไสภณพิพรรฒนาการ.
- ต. อมาตยกุล (นามแฝง). (2494). “นครปฐมไม่ใช่เมืองดอน”. **นิทานประวัติศาสตร์และโบราณคดี**. กรุงเทพฯ : บรรณาการ.

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

- ตราศิลป์ ศิลปบรรเลง. (2530). “การศึกษาเครื่องประดับสมัยทวารวดี ที่พบจากแหล่งโบราณคดีในภาคกลางของประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธิดา สารยา. (2539). **อารยธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.
- น. ณ ปากน้ำ (นามแฝง). (2541). **ศิลปะก่อนกรุงศรีอยุธยา**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- ผาสุข อินทราวุธ. (2542). **ทวารวดี การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัย.
- (2545). “เมืองนครปฐมสมัยทวารวดี”. เอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “ลุ่มน้ำท่าจีนถิ่นวัฒนธรรม แหล่งสำคัญทวารวดีศรีอาณาจักร เอกลักษณ์งานศิลป์ถิ่นสนามจันทร์”. นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์. (2549). **โครงการศึกษาและประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมในลุ่มน้ำบางแก้ว-บางแพ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว**. นครปฐม : บริษัทเพชรเกษมการพิมพ์.
- พิริยะ ไกรฤกษ์. (2544). **อารยธรรมไทย พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ศิลปะ เล่ม 1 ศิลปะก่อนพุทธศตวรรษที่ 19**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ไพจิตร ปอศรี. (2540). **ประวัติศาสตร์เมืองนครปฐม**. นครปฐม : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- มานพ ถนอมศรี. (2546). **ศรีสังขาลัย โบราณสถานสามสมัย**. กรุงเทพฯ : บริษัท คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2547). **ภูมิปัญญาไทย : วิถีไทย**. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนา อินเตอร์พริ้นท์.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2547). **ศิลปะสุโขทัย : บทวิเคราะห์หลักฐานโบราณคดี จารึกและศิลปกรรม**. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สันติ เล็กสุขุม. (2547). **ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย (ฉบับย่อ) พิมพ์ครั้งที่ 2**. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สายนต์ ไพธัญจิตร. (2548). **การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถาน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : บริษัทศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด.
- สุโขทัยธรรมาธิราช,มหาวิทยาลัย. (2544). **เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ 1-7**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อุษา จ้วนเพียรภาค. (2541). “เรื่องเจดีย์จุลประโทน”. **ประวัติวัดพระประโทนเจดีย์ วรวิหาร องค์พระประโทนเจดีย์ จุลประโทนเจดีย์**. กาญจนบุรี : สหการพิมพ์.

**การใช้รูปแบบสมการโครงสร้างในพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต
ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย
A structural equation modeling of the Internet
acceptance in Thailand**

ดร.วีรยา ภัทรอาชาชัย*
ดร.พิมพ์ภาภรณ์ พึ่งบุญพานิชย์**

บทคัดย่อ

การเติบโตของอินเทอร์เน็ตในศตวรรษใหม่นี้ เป็นการปฏิวัติปรากฏการณ์การใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากอินเทอร์เน็ตสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญและเป็นกลไกสำหรับการตลาดอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นตลาดที่สำคัญและเป็นช่องทางการติดต่อสื่อสารช่องทางใหม่สำหรับหลายๆธุรกิจ เช่น การซื้อขายสินค้าทางธุรกิจ และใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารต่างๆ ระหว่างกันการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบรูปแบบเชิงบูรณาการในการยอมรับการใช้อินเทอร์เน็ต โดยอิงกับทฤษฎีสำคัญ 2 ทฤษฎีคือ The Theory of Reasoned Action (TRA) และ The Technology Acceptance Model (TAM) การวิจัยในครั้งนี้เพื่อนำเสนอโมเดลของการยอมรับพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายนอก ได้แก่ ความแตกต่างส่วนบุคคล ลักษณะงานที่สำคัญ (Task characteristic) การสนับสนุนขององค์กร

(Organizational support) และการยอมรับส่วนบุคคล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ บุคคลที่ทำงานแล้ว ซึ่งได้มีการส่งแบบสอบถามไปทั้งหมด 700 ชุด ได้รับการตอบกลับอย่างสมบูรณ์จำนวน 544 ชุด ซึ่งได้เกินเงื่อนไขขั้นต่ำ 20% จากแบบสอบถามทั้งหมดที่ถูกส่งไป (Aaker, Kumar and Day, 2001) และได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย A structural equation modeling : SEM ผลการวิเคราะห์พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ได้ค่า $\chi^2 = 1612.36$, $df = 499$, $P = 0.00000$, $RMSEA = 0.064$, $GFI = 0.85$, $AGFI = 0.82$) และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า H2 - H3 และ H5 ยอมรับเพียงบางส่วน H1 , H4 , H6 - H7 และ H9 ถูกปฏิเสธ และ H8 ได้รับการยอมรับ ข้อค้นพบนี้ทำให้สรุปได้ว่าการยอมรับการใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับปัจจัยภายใน คือ ลักษณะงานที่สำคัญ และการสนับสนุนขององค์กร

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการบัญชี คณะบัญชี ธุรกิจและมัลติมีเดีย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Abstract

The growth of the internet is a revolutionary phenomenon in this new century. The internet is one of the most important tools and has become the fastest growing mechanism for electronic markets by providing substantial market potential and offering a new channel for businesses for examples business trading and communicates with each other. The objective of this study is to test an integrated conceptual model of the internet acceptance. Based on the two dominant theoretical paradigms – the Theory of Reasoned Action (TRA) and the Technology Acceptance Model (TAM), this paper proposes a model of the internet acceptance to investigate the relationship between external variables such as individual differences, task characteristics, management support, and individual acceptance. The model is tested using data gathered from mailed questionnaires to 700 office personnel in

Thailand, respondents returned 544. There is 20% response rate for a mail survey, without an appropriate follow-up procedure (Aaker, Kumer and Day, 2001). The data analysis is conducted using a structural equation modeling with LISREL. The analysis result show that significant relationships are found between experience and usefulness, between experience and ease of use, and between ease of use and usefulness ($\chi^2 = 1612.36$, $df = 499$, $P = 0.00000$, $RMSEA = 0.064$, $GFI = 0.85$, $AGFI = 0.82$), and the result of the hypothesis test are H2 – H3 and H5 partially accepted, H1, H4, H6 – H7 and H9 not accepted, and H8 accepted. This result implies that individual acceptance of the Internet is significantly related to external factors such as experience, task characteristics and organizational characteristics rather than beliefs.

บทนำ

เนื่องจากปัจจุบันนี้มีการใช้อินเทอร์เน็ตกันอย่างแพร่หลายทั้งในด้านส่วนตัว (Personal purpose) เช่น การบันเทิง การซื้อสินค้า การส่งอีเมล (E-mail) และการสนทนาออนไลน์ (Chat online) เป็นต้น และด้านการทำงาน (Organizational purpose) เช่น การติดต่อสื่อสารระหว่างองค์กร การค้นหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการตัดสินใจ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา นักวิจัยพยายามประเมินความสำเร็จและความล้มเหลวของระบบสารสนเทศ (Information

system) โดยมักจะทำวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology acceptance) ซึ่งจะศึกษาถึงพฤติกรรมที่แตกต่างกันของผู้ใช้ที่มีต่อเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งนักวิจัยในทวีปยุโรปและทวีปเอเชียได้ทำวิจัยในลักษณะนี้จนมีรูปแบบเป็นที่ยอมรับเกี่ยวกับการพยากรณ์บุคคลในการยอมรับการใช้อินเทอร์เน็ตด้วยปัจจัยใดบ้าง แต่ประเทศไทยยังไม่มีการวิจัยนี้ใน

ลักษณะดังกล่าว การวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ อินเทอร์เน็ตมีทฤษฎีที่สนับสนุนหลายทฤษฎีเช่น Theory of reasoned action (TRA), Theory of Planned Behavior (TPB), Diffusion of Innovation (DOI) Theory, and Social Cognitive Theory (SCT) แต่สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ใช้ 2 ทฤษฎีคือ TRA และ TAM เป็นแม่แบบในการพยากรณ์พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต

บทความนี้ได้วิเคราะห์การใช้อินเทอร์เน็ตทั้งในระดับส่วนบุคคล (Individual use of the Internet) กับการรับรู้ของผู้ใช้ในระดับองค์การ (The user's perception of the Internet in organizations) โดยใช้ทฤษฎี TRA และ TAM เพื่อทำนายระดับการยอมรับของเทคโนโลยีใหม่ เช่น การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ แม้ว่า TAM ได้ถูกประยุกต์ใช้เพื่อการทำนายเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ อินเทอร์เน็ตมานานแล้ว แต่ภาพของปัจจัยภายในที่ คาดว่าจะส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ (Usage behavior) และความตั้งใจที่จะใช้ส่วนตัวยังไม่ชัดเจนนัก

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตกับตัวแปรต่างๆ ทั้งตัวแปรส่วนบุคคล ตัวแปรที่เกี่ยวกับองค์การ และตัวแปรภายนอกที่ส่งผลต่อความเชื่อส่วนบุคคลอื่น จะส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต โดยจะเน้น การใช้เพื่อการทำงาน (Organizational purpose) เช่น ใช้สำหรับการติดต่อสื่อสารระหว่างองค์การ การหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการตัดสินใจ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามการวิจัย (Research question) ไว้ว่าโมเดลการวิจัยมีความถูกต้อง (Validity) หรือไม่ ในงานวิจัยครั้งนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม การใช้อินเทอร์เน็ตกับตัวแปรทางองค์การโดยสอบถาม พนักงานในบริษัทซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยก่อนที่ศึกษา พฤติกรรมส่วนบุคคลในการใช้งานส่วนตัว ซึ่งตัวแปร ที่ใช้จะแตกต่างกันตรงที่พฤติกรรมการใช้ส่วนบุคคล จะถูกปัจจัยด้านส่วนตัวในการตัดสินใจใช้ แต่ถ้าการใช้ อินเทอร์เน็ตในระดับองค์การจะมีตัวแปรด้านองค์การ

(Organizational variables) ด้วย เช่น งานในหน้าที่ นอกเหนือจากตัวแปรความสนใจส่วนตัว (Personal variables)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎี TRA และ TAM

ทฤษฎี TRA เป็นทฤษฎีของนักจิตวิทยา สังคม โดยศึกษาทัศนคติและบรรทัดฐานส่วนบุคคล (Attitude and subjective norms) ที่ส่งผลกระทบ ต่อความตั้งใจในการกระทำ (Behavioral intention) ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมกระทำ (Behavior) และ ยังพบว่าความเชื่อและปัจจัยภายนอกตัวอื่นยังเป็น สาเหตุของทัศนคติและบรรทัดฐานส่วนบุคคลอีกต่อหนึ่ง TRA ได้ถูกใช้ในงานวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อพยากรณ์ รูปแบบในบริบทของการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ การตลาด และสังคมวิทยา

Davis (1989) ได้นำเสนอทฤษฎี TAM ซึ่ง มีรากฐานมาจากทฤษฎี TRA โดยเติมตัวแปร 2 ตัว ซึ่งได้แก่ การมองเห็นประโยชน์ (Usefulness) และความสะดวกต่อการใช้ (Ease of use) เป็นตัวแทน ตัวแปรความเชื่อ (Belief) แต่ทฤษฎี TAM ไม่ได้ นำเอา Subjective norms มาใส่ในโมเดล (Model) และมีการนำโมเดลนี้ไปใช้ในงานวิจัยเชิงประจักษ์ และยอมรับว่าสามารถนำทฤษฎีนี้ไปใช้กับการพยากรณ์ เรื่องพฤติกรรมยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ ของผู้ใช้ได้

ปัจจุบันมีผู้พัฒนาโมเดลใหม่แทนทฤษฎี TAM คือ Triandis model เป็น reference theoretical model ที่ใช้ในการวิจัยพฤติกรรม การใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลก ผลการวิจัยพบว่ามีปัจจัย 2 ตัว ที่ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะใช้คือนิสัยส่วนตัว (Habits) และเงื่อนไขความพร้อมของสิ่งที่จะให้ใช้ (Facilitating conditions) ตัวอย่างของเงื่อนไขความพร้อมของสิ่ง ที่จะให้ใช้ เช่น ความเร็วของอินเทอร์เน็ต การสนับสนุน ของบริษัทในการใช้อินเทอร์เน็ต ความพร้อมของ อุปกรณ์ที่ใช้ เป็นต้น

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

Ajzen (1991) ได้กำหนดให้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้ใช้งานนั้น พิจารณาได้จากความตั้งใจของผู้ใช้งานที่จะเลือกใช้ระบบสารสนเทศนั้น ทฤษฎี TAM เชื่อว่ามี 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะเลือกใช้งานระบบสารสนเทศ คือ การรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการรับรู้ถึงความสะดวกในการใช้งาน

การรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ความเชื่อของบุคคลที่ว่า การเจาะจงใช้งานระบบใดระบบหนึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคคลนั้น สำหรับ การรับรู้ถึงความสะดวกในการใช้งาน หมายถึง ความเชื่อของบุคคลที่ว่า การเจาะจงในงานระบบใดระบบหนึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ความพยายามในการศึกษาถึงวิธีใช้

ข้อค้นพบทางวิจัยหลายชิ้นเมื่อไม่นานนี้พบว่า พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตส่วนบุคคล (Internet usage) ขึ้นอยู่กับ 3 ปัจจัยได้แก่ การรับรู้ว่าการใช้อินเทอร์เน็ตมีประโยชน์ (Perceived usefulness),

มีความง่ายในการใช้ (Perceived ease of use) และ เสื่อนไขความพร้อมของสิ่งที่จะให้ใช้ (Facilitating conditions)

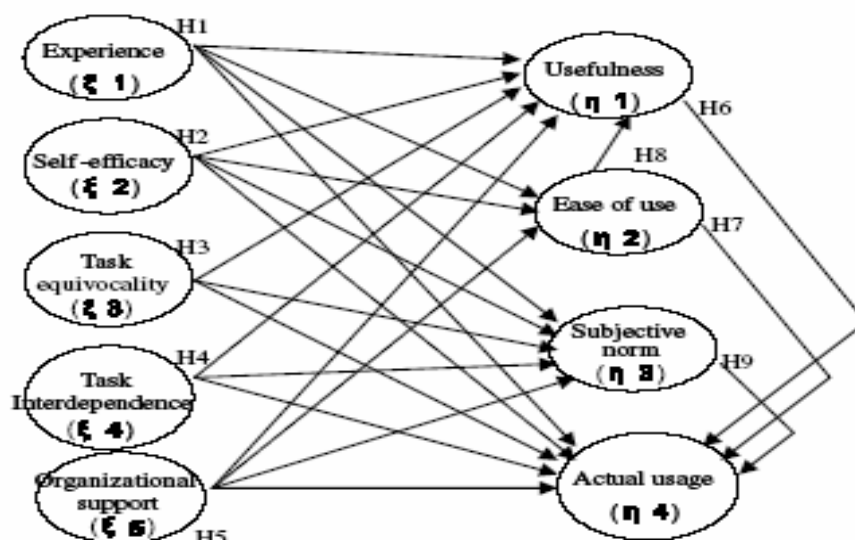
นักวิจัยหลายท่านได้เสนอแนะปัจจัยภายนอกเพิ่มเติมในทฤษฎี TAM เพื่อทำให้ทฤษฎีมีปัจจัยที่สมบูรณ์ไว้ใช้ในการพยากรณ์ได้แม่นยำขึ้น ซึ่งปัจจัยภายนอกเหล่านี้จะส่งผลต่อโครงสร้างของปัจจัยส่วนบุคคลในเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับความง่ายในการใช้ (Perceived ease of use) และการรับรู้ในเรื่องประโยชน์ (Perceived of usefulness constructs) เช่น Dishaw and Strong ได้ชี้ให้เห็นจุดอ่อนของทฤษฎี TAM ว่ายังขาดปัจจัยที่สำคัญตัวหนึ่งในโมเดล คือ ปัจจัยด้านงาน (Task focus)

สมมติฐานและโมเดลการวิจัย

โมเดลการวิจัย ดังรูปที่ 1 มีสมมติฐานการวิจัย ตั้งไว้ 9 ข้อ ซึ่งได้ผ่านการทบทวนวรรณกรรมมาแล้วดังนี้

รูปที่ 1

Model of Internet acceptance based on TRA and TAM

- H1:** Experience จะมีผลต่อ perceived usefulness, perceived ease of use, subjective norm, และ actual usage
- H2:** Self-efficacy จะมีผลต่อ perceived usefulness, perceived ease of use, subjective norm, และ actual usage
- H3:** Task equivocally จะมีผลต่อ perceived usefulness, perceived ease of use, subjective norm, และ actual usage
- H4:** Task interdependence จะมีผลต่อ perceived usefulness, perceived ease of use, subjective norm, และ actual usage
- H5:** Organizational support จะมีผลต่อ perceived usefulness, perceived ease of use, subjective norm, และ actual usage
- H6:** Perceived usefulness จะมีผลต่อ actual usage
- H7:** Perceived ease of use จะมีผลต่อ actual usage
- H8:** Perceived ease of use จะมีผลต่อ perceived usefulness
- H9:** Subjective norm จะมีผลต่อ actual usage

คำนิยามศัพท์และการวัดค่าตัวแปร

การยอมรับการใช้อินเทอร์เน็ต หมายถึง การใช้อินเทอร์เน็ตในระดับส่วนบุคคลที่มีการใช้งานในองค์กร โดยการศึกษาเรื่องการยอมรับอินเทอร์เน็ตจะประกอบด้วยตัวแปรแฝง (Latent variables) 9 ตัว และตัวแปรสังเกตได้ (Manifest variables) จำนวน 40 ตัวแปร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ตัวแปรแฝง (Latent variables)

จำนวน 9 ตัว แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

4.1.1 ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous variable) จำนวน 5 ตัว ได้แก่

- 1) Experience
- 2) Self-efficacy
- 3) Task equivocally
- 4) Task interdependence
- 5) Organizational support

4.1.2 ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous variable) จำนวน 4 ตัว ได้แก่

- 1) Perceive of usefulness
- 2) Perceive of ease of use
- 3) Subjective norm
- 4) Actual usage

ตัวแปรแฝงทั้ง 9 ตัวและสัญลักษณ์ที่ใช้คือ

1. ξ_1 = Experience: ประสบการณ์ หมายถึง การที่ผู้ใช้ได้เคยมีโอกาสใช้อินเทอร์เน็ตทั้งในด้านส่วนตัวและที่ใช้สำหรับองค์กร
2. ξ_2 = Self-efficacy : ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผู้ใช้ที่มีพื้นฐานความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ดีย่อมส่งผลต่อการใช้ Internet เป็นเรื่องง่ายและส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้
3. ξ_3 = Task equivocally : งานที่รับผิดชอบมีความยากที่จะเข้าใจได้ จึงต้องมีการค้นหาข้อมูลเพื่อเป็นฐานในการตัดสินใจ ซึ่งอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งหนึ่งที่เป็นทางเลือก
4. ξ_4 = Task interdependence : งานมีความสัมพันธ์กับแผนกอื่นมากซึ่งทำให้ต้องมีการติดต่อกันระหว่างแผนกเพื่อลดจำนวนกระดาษที่ใช้ (Paperless)
5. ξ_5 = Organizational support : การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรในการให้ใช้อินเทอร์เน็ต ได้แก่ การมีโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนที่ดีในการใช้อินเทอร์เน็ต

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

6. η_1 = Perceived usefulness : การรับรู้ประโยชน์ของการใช้อินเทอร์เน็ตซึ่งบุคคลถำรรับรู้ว่ามึประโยชน์มากก็ยั้งจะใช้อินเทอร์เน็ตมาก
7. η_2 = Perceived ease of use : การรับรู้วำง่ายในการใช้ ซึ่งบุคคลถำมีความรู้สึกวำอินเทอร์เน็ตใช้วำง่ายก็จะส่งผลทำให้อมิพฤติกรรมการใช้ที่บ้อยขึ้น
8. η_3 = Subjective norm : การได้รับการยกย่องจากบุคคลรอบข้างวำเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ และทันต่อเหตุการณ์อันเนื่องมำจากการใช้อินเทอร์เน็ต
9. η_4 = Actual usage : พฤติกรรมการใช้ที่แท้จริง ซึ่งสามารถวัดจาก การเขำใช้อินเทอร์เน็ตบ้อยและมีความถี่ (นาฬิ) ในการใช้อินเทอร์เน็ต

4.2 ตัวแปรสังเกตได้ แบ่งเป็น 2 ประเภท

ดังนี้

4.2.1 ตัวแปรสังเกตได้ภายนอก (X) จำนวน

24 ตัวแปร

4.2.2 ตัวแปรสังเกตได้ภายใน (Y) จำนวน

16 ตัวแปร

สำหรับตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แสดงดังตารางที่ 1 ซึ่งเป็นตัวแปรแฝงทั้ง 9 ตัว สามารถวัดจากตัวแปรสังเกตได้คือตัวแปรสังเกตได้ X 24 ตัว และตัวแปรสังเกตได้ Y 16 ตัวแปร ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวแปรและการวัดค่าตัวแปร

ตัวแปร	อ้างอิง	จำนวนตัวแปร
Experiences	Clemente, 1998	5
Self-efficacy	Compeau, et al, 1995	10
Task equivocally	Goodhue, et al, 1995	3
Task interdependence	Goodhue, et al, 1995	2
Organizational support	Igbaria, et al, 1990; Kleintop, 1993	4
Perceived usefulness	Davis, 1986 ; Davis, 1989	6
Perceived ease of use	Davis, 1986 ; Davis, 1989	6
Subjective norm	Ajzen, 1980 ; Mathieson, 1991	2
Actual usage	Davis, 1989	2

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลดังนี้

1. มีตัวแปรแฝง ξ จำนวน 5 ตัวและ η จำนวน 4 ตัว
2. ตัวแปร $\eta_1 + \eta_2 + \eta_3$ = Intention to perform a behavior
3. ตัวแปร $\eta_1 + \eta_2$ = Personal's belief or Personal's attitude
4. ตัวแปร η_3 = Subjective norm or Social factor

5. ตัวแปร $\xi_1 + \xi_2$ = Individual factor
6. ตัวแปร $\xi_3 + \xi_4$ = Task factor
7. ตัวแปร ξ_5 = Organization factor
8. ตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวยกเว้น 4 ถูกวัดด้วย Likert 7 point perceptual scale.

วิธีดำเนินการวิจัย**ประชากร**

บุคคลในสถานประกอบการที่มีโอกาสใช้อินเทอร์เน็ต

กลุ่มตัวอย่าง

พนักงานบริษัทใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดนครปฐม และกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มีการส่งแบบสอบถามไปทั้งหมด 700 ชุด ได้รับการตอบกลับอย่างสมบูรณ์จำนวน 544 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามลักษณะ Rating Scale จำนวน 7 Scale ข้อคำถามจำนวน 38 ข้อ และคำถามปลายเปิด

ตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ตัวแปรแฝง จำนวน 9 ตัว แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous variable) จำนวน 5 ตัว ได้แก่

- 1.1) Experience
- 1.2) Self-efficacy
- 1.3) Task equivocality
- 1.4) Task interdependence
- 1.5) Organizational support

2) ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous variable) จำนวน 4 ตัว ได้แก่

- 2.1) Perceive of usefulness
- 2.2) Perceive of ease of use
- 2.3) Subjective norm
- 2.4) Actual usage

ตัวแปรสังเกตได้ (Manifest variable) แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ตัวแปรสังเกตได้ภายนอก (X) จำนวน 24 ตัวแปร

2) ตัวแปรสังเกตได้ภายใน (Y) จำนวน 16 ตัวแปร

สำหรับตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แสดงดังตารางที่ 1

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่า Reliability และ Validity โดยใช้วิธี Cronbach & Reliability Coefficient (J.C.Nunnally, 1994)

ใช้ Confirmatory factor analysis เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยของข้อคำถาม

ใช้ Multivariate test เพื่อทดสอบโมเดลโครงสร้างดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor analysis)
- 2) การวิเคราะห์อิทธิพล (Path analysis)

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธี SRS (Simple random sampling) โดยแจกแบบสอบถามให้กับพนักงานของบริษัทต่างๆใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดนครปฐม และกรุงเทพมหานคร โดยแจกแบบสอบถามทั้งหมด 700 ชุด ได้รับการตอบกลับทั้งหมด 544 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูลและผลลัพธ์การวิจัย**เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**

เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามซึ่งผ่านการทำวิจัยเชิงประจักษ์มาแล้วของ Byung Gon Kim, et.al. 2007 มาทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือรวบรวมข้อมูล โดยอาศัยดุลยพินิจทางวิชาการของผู้เชี่ยวชาญทางเนื้อหาเป็นเกณฑ์และใช้การวิเคราะห์ปัจจัย เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity)

การใช้ EFA (Exploratory factor analysis) และการวิเคราะห์ความเที่ยงตรง (Reliability analysis) เพื่อปรับเครื่องมือว่ามีความน่าเชื่อถือ (Reliable) และความเที่ยงตรง (Valid) ค่าความน่าเชื่อถือได้ของเครื่องมือถูกประเมินด้วย Cronbach alpha แสดงดังตาราง 2 จะพบว่าค่า Cronbach alpha มีค่าเกิน 0.7 ทุกค่า (Nunnally, 1994) ซึ่งถือว่ามีความน่าเชื่อถือ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้สถิติ Confirmatory factor analysis เพื่อยืนยันความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) และปรับเครื่องมือให้มีความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงแล้วจึงทำ Main survey

ตารางที่ 2 Reliability Test

ตัวแปร	Cronbach alpha	จำนวนรายการ
The Internet experience	0.6503	4
The Internet self-efficacy	0.8291	6
Task equivocality	0.7819	3
Task interdependence	0.7638	3
Organizational support	0.8791	3
Perceived usefulness	0.9579	6
Perceived ease of use	0.8954	6
Subjective norm	0.8583	2

การเก็บข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

ตัวอย่างถูกเลือกจากแผนการสุ่มตัวอย่างแบบ Quota sampling โดยแจกแบบสอบถามไปยังสถานประกอบการต่างๆ ทั้งหมด 700 ชุด และได้แบบสอบถามกลับคืนที่สามารถนำมาประมวลผลได้มี 544 ชุด

ถือว่าเกินเงื่อนไขขั้นต่ำ 20% จากแบบสอบถามทั้งหมดที่ถูกส่งไป (Aaker, Kumar and Day, 2001) ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	233	42.83
หญิง	311	57.17
รวม	544	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	321	59.01
30-39	116	21.32
40-49	86	15.81
มากกว่า 50 ปี	21	3.86
รวม	544	100.00
การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	162	29.78
ปริญญาตรี	296	54.41
สูงกว่าปริญญาตรี	86	15.81
รวม	544	100.00
ประสบการณ์ในการทำงาน		
ต่ำกว่า 1 ปี	115	21.14
1-4 ปี	168	30.88
5-7 ปี	103	18.93
8-10 ปี	48	8.82
มากกว่า 10 ปี	110	20.22
รวม	544	100.00

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

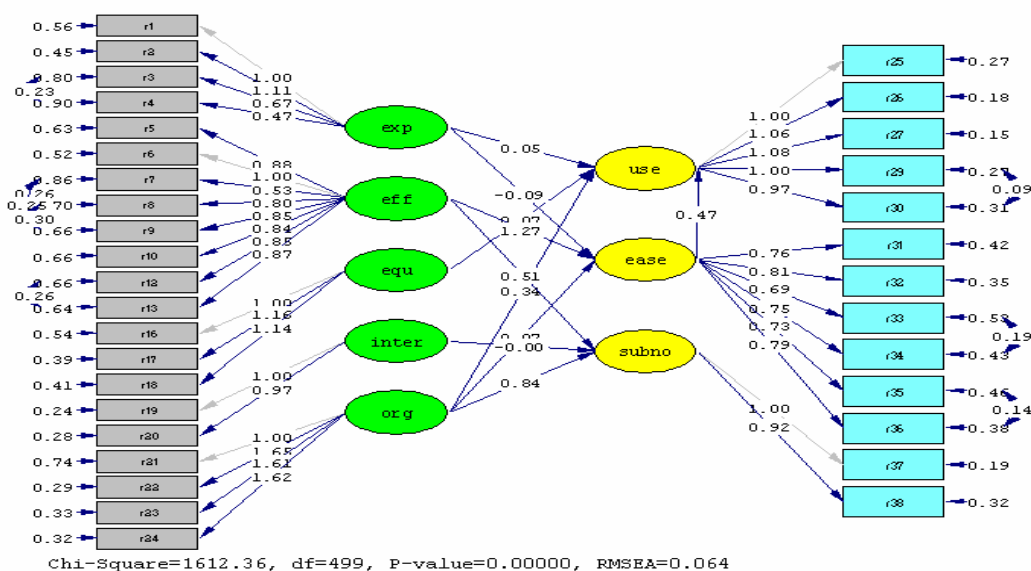
ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
นักวิชาการ/อาจารย์	31	5.70
พนักงานบริษัทเอกชน	249	45.77
บุคลากรด้าน IT	20	3.68
ผู้บริหาร	42	7.72
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	114	20.96
อื่นๆ	88	16.17
รวม	544	100.00
ประเภทสถานประกอบการ		
ธุรกิจเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์	40	7.38
สถาบันการศึกษา	97	17.90
ธุรกิจก่อสร้าง	20	3.69
ธุรกิจให้บริการ	155	28.60
โรงงานอุตสาหกรรม	24	4.43
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	114	21.03
อื่นๆ	92	16.97
รวม	544	100.00
มีการใช้อินเทอร์เน็ตในเรื่องใดมากที่สุด		
ดูหนัง ฟังเพลง	318	26.43
ติดต่อสื่อสาร	367	30.51
ค้นหาข้อมูล	485	40.32
อื่นๆ	33	2.74
รวม	544	100.00

การคัดเลือกตัวแปรในปัจจัยต่างๆ โดยการ and discriminant validity of each construct ใช้ CFA (Confirmatory factor analysis) ได้แสดงดังตารางที่ 4 ในขั้นสุดท้ายซึ่งแสดงถึงความมี Convergent

ตารางที่ 4 Confirmatory factor analysis of each variable with more than 2 items

Variables	Items	Factor loading	Reliability of a scale	Portion of the variance extracted
The Internet experience	X1-X5	0.48-0.69	0.4326	0.3573
The Internet self-efficacy	X6-X15	0.38-0.73	0.7970	0.4045
Task equivocality	X16-X18	0.36-0.93	0.7568	0.5379
Task interdependence	X19-X21	0.49-0.86	0.6913	0.4414
Organizational support	X22-X24	0.41-0.86	0.6762	0.2149
Perceived usefulness	Y1-Y6	0.39-0.96	0.8996	0.1645
Perceived ease of use	Y7-Y12	0.62-0.90	0.8805	0.1502
Subjective norm	Y13-Y14	0.86-0.88	0.8582	0.4291

การตรวจสอบ Model fit นำโมเดลจากรูปที่ 1 มาตรวจสอบโดยใช้ SEM และแสดงผลดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 : Final Model : รูปแสดง Path coefficient ของผลลัพธ์ครั้งสุดท้าย

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

จากรูปที่ 2 โดยประเมินด้วยค่าสถิติต่างๆ เพื่อเป็นตัวชี้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูล ซึ่งพบค่าต่างๆ ที่น่าพอใจคือ GFI (0.90), AGFI (0.83), RMR (0.049), NFI (0.91), CFI (0.94) สำหรับเส้นที่ไม่มีนัยสำคัญได้ถูกตัดออกไป

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานทั้ง 9 ข้อ มีบางข้อที่ได้รับการยอมรับ บางข้อถูกปฏิเสธ และบางข้อยอมรับบางส่วน ดังนี้

1. H2 - H3 และ H5 ยอมรับเพียงบางส่วน
2. H1 , H4 , H6 - H7 และ H9 ถูกปฏิเสธ
3. H8 ได้รับการยอมรับ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ต้องการพัฒนาและทดสอบกรอบแนวความคิดของการยอมรับพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งได้ผลลัพธ์ที่สำคัญคือ

1. η_2 ส่งผลต่อ η_1 ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของ Kim ทำให้สามารถนำไปพยากรณ์ได้ว่าการพบว่าอินเทอร์เน็ตใช้ง่าย และมีประโยชน์จะส่งผลให้มีการใช้อินเทอร์เน็ตมาก จึงมีข้อเสนอแนะให้ผู้พัฒนาระบบ (System developers) พัฒนาให้ง่ายต่อการใช้งาน และทำให้ใช้งานอินเทอร์เน็ตได้สะดวก ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลที่เข้ามาใช้งานเห็นว่ามีความประโยชน์จะได้เข้ามาใช้งานมากขึ้น

2. η_4 ถูกตัดทิ้งออกไปเพราะค่า สหสัมพันธ์ของข้อมูลมีค่าลบซึ่งขัดแย้งกับข้อเท็จจริง ซึ่งส่งผลต่อการทดสอบโมเดลทำให้ไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นจึงควรทำการศึกษาวินิจฉัยซ้ำเพื่อยืนยันผลลัพธ์ที่ได้

3. ส่วนผลลัพธ์ของปัจจัยภายนอกพบว่า ξ_2 , ξ_3 , ξ_5 มีผลต่อ η_2 และ η_3 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง IS domain จึงเสนอแนะให้ผู้จัดการพยายามให้การสนับสนุนการใช้อินเทอร์เน็ตต่อพนักงานเพื่อให้องค์กรจะประสบความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการติดต่อสื่อสารในอนาคต

ได้นอกจากนั้นยังพบว่า ξ_3 มีผลต่อ η_1 และ ξ_4 มีผลต่อ η_3

ข้อจำกัดของงานวิจัย

1. การใช้แบบสอบถามเพื่อที่จะศึกษาพฤติกรรมของบุคคลอาจให้ผลที่เอนเอียงได้ควรใช้การสังเกตร่วมด้วย

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาภาคตัดขวาง (Cross sectional survey) โดยการใช้แบบสอบถามของ Legris et al. ซึ่งได้เสนอแนะว่าการศึกษาผลกระทบของปัจจัยที่มีต่อความตั้งใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสารสนเทศ ควรศึกษาเป็นระยะเวลายาวจะให้ข้อมูลมากกว่า (Longitudinal study)

3. การศึกษาในครั้งนี้มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งเรื่องส่วนตัวและเรื่องงานรวมกันอยู่ ดังนั้นควรได้คนที่ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่องานเป็นตัวแทนของประชากรเพื่อศึกษาเรื่องนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

1. เสนอแนะให้ใส่ปัจจัยเพิ่ม 3 ตัวในการศึกษาครั้งต่อไปคือ Individual difference, social influences, และ situational influences
2. เนื่องจากโมเดลที่ได้ยังเป็นโมเดลที่ไม่นิ่งจึงควรมีการทดสอบต่อไปโดยกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่เจาะจงกว่างานวิจัยในครั้งนี้

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. เป็นงานวิจัยที่มีประโยชน์ในด้านการพัฒนาสารสนเทศขององค์กรกล่าวคือมีความพยายามที่จะค้นหาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการที่จะจูงใจให้พนักงานในองค์กรมีความสนใจในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการติดต่อสื่อสารแทนการเรียกประชุมหรือการใช้หนังสือเวียน และเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจในส่วนของการตนเองทำให้สามารถประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารได้และยังส่งผลให้งานมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น

2. ทฤษฎีที่นำมาใช้ได้ถูกนำมาปรับให้เข้ากับบริบทมากขึ้นเป็นลำดับ จากเดิมที่เป็นเพียงทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคม (TRA) ใช้ปัจจัยเพียง 2 ตัวคือ ทศคติและบรรทัดฐาน จะส่งผลต่อพฤติกรรมอย่างไร และ Davis นำมาพัฒนาให้เข้ากับบริบทเฉพาะเรื่องมากขึ้น โดยพัฒนาเป็นทฤษฎี TAM ซึ่งเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศโดยตรง และต่อมาถูก Dishaw and Strong ได้ปรับแก้ไขโดยการเพิ่มปัจจัยด้านการทำงาน (Task focus) เข้าไปเพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์มากขึ้น

บทสรุป

ปัจจุบันนี้มีการใช้อินเทอร์เน็ตกันอย่างแพร่หลายทั้งในด้านส่วนตัว (Personal purpose) เช่น การบันเทิง การซื้อสินค้า การส่งอีเมล (E-mail) และการสนทนาออนไลน์ (Chat online) ตลอดจนด้านการทำงาน (Organizational purpose) เช่น

การติดต่อสื่อสารระหว่างองค์กร การค้นหาข้อมูลข่าวสารเพื่อการตัดสินใจ เป็นต้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบรูปแบบเชิงบูรณาการในการยอมรับการใช้อินเทอร์เน็ต โดยอิงกับทฤษฎีสำคัญ 2 ทฤษฎีคือ The theory of reasoned action (TRA) และ The technology acceptance model (TAM) เพื่อนำเสนอโมเดลของการยอมรับพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าการยอมรับการใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงานที่ทำ และการสนับสนุนขององค์กร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคคลถ้ารับรู้ว่าการใช้อินเทอร์เน็ตมีประโยชน์มากก็ยิ่งจะใช้อินเทอร์เน็ตมาก ดังนั้นจึงเป็นประโยชน์ในด้านการพัฒนาสารสนเทศขององค์กรให้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจทำให้สามารถประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารได้และยังส่งผลให้งานมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Aaker, D. A., V. Kumer and G. S. Day. (2001). **Marketing research**. New York : John Wiley and Sons.
- Byung Gon Kim, et al. (2007). A structural equation modeling of the internet acceptance in Korea. *Electronic Commerce Research and Applications*. 6 (2006) : 425-432.
- F. D. Davis. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*. 13(3) : 319-339.
- I. Ajzen. The theory of planned behavior, *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 50(1991) : 179-211.
- M. T. Dishaw, D. M. Strong. (1999). Extending the technology acceptance model with task-technology fit constructs, *Information and Management*. 36(1) : 9-21.
- Nunnally, J. C. and I. H. Bernstein. (1994). **Psychometric Theory**. New York : McGraw-Hill.

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง *

Symptom Management in Patient with Chronic Obstructive Pulmonary Disease

สมพันธ์ ธิญชีระนันท์ **
ดร.ศากุล ช่างไม้ ***

บทคัดย่อ

อาการของโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังในระยะแรก คือ อาการไอ โดยเริ่มแรกมักไอขณะเป็นหวัด อาการอื่นๆ ที่พบคือ อาการหายใจลำบากและหอบเหนื่อย ซึ่งความรุนแรงจะเพิ่มขึ้นตามความรุนแรงของโรค ผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานจากอาการที่เกิดขึ้นตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของการเจ็บป่วยจนถึงระยะสุดท้ายของโรค พยาบาลในฐานะผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้ป่วยจึงควรตระหนักถึงความสามารถในการเผชิญหรือจัดการกับอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นของผู้ป่วย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่เรียกว่า ปรากฏการณ์วิทยา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในชีวิตเกี่ยวกับอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังที่ได้รับการเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่าการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังกลุ่มนี้ แบ่งเป็น

3 ประเด็นหลักคือ 1) ประสบการณ์เกี่ยวกับอาการ ประกอบด้วยลักษณะอาการที่พบและการประเมินอาการที่ปรากฏ บั๊จจัยและสาเหตุของอาการ และการตอบสนองต่ออาการและเจตคติที่มีต่ออาการและการเจ็บป่วย 2) วิธีการจัดการกับอาการ ได้แก่วิธีการจัดการเมื่อมีอาการหอบ และการควบคุมโดยป้องกันไม่ให้เกิดอาการ และ 3) ผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการ ได้แก่ ผลลัพธ์เมื่อสามารถจัดการกับอาการได้คือรู้สึกสดชื่นสามารถช่วยทำงานบ้านได้และผลลัพธ์เมื่อไม่สามารถจัดการกับอาการได้คือรู้สึกเป็นภาระของครอบครัว การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยต้องการที่จะควบคุมอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นและหากไม่สามารถจัดการกับอาการได้จะกลายเป็นภาระของครอบครัว ดังนั้นพยาบาลจึงควรสนับสนุนให้ผู้ป่วยและครอบครัวร่วมกันในการเผชิญอาการที่เกิดขึ้นและส่งเสริมการควบคุมอาการให้ได้

* ทูสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยคริสเตียน

** รองศาสตราจารย์ ที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการ วิจัย และประกันคุณภาพการศึกษา และประธานกรรมการบริหารหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยคริสเตียน

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Abstract

Symptoms of chronic obstructive pulmonary disease in the first stage is coughing when patient getting a cold. Other common symptoms are dyspnea and shortness of breath. The intensity increases with the severity of the disease. Patients with chronic obstructive pulmonary disease must face with the suffering from the beginning of illness until the end stage of the disease. As nurses play an important role in caring for patient, they should be aware of their abilities to confront or deal with the symptoms. This research is a qualitative research using Phenomenology in order to obtain information related to the experiences of living with symptoms that occur in patients with chronic obstructive pulmonary disease. Data were collected data from patients who were purposively selected. Result of this research revealed that there were three main issues of symptom management

among these patients: 1) Symptoms experiences which included symptom characteristics and symptom assessment, factors and causes of the symptom, and responses to symptoms and attitudes toward illness; 2) symptom management which included dealing with dyspnea and preventing and controlling the symptoms; and 3) symptom outcomes after symptom management which included consequences when succeeded in dealing with the symptoms such as feeling refreshment to do some housework, and consequences when not succeeded in dealing with the symptoms such as feeling like a family burden. This study shows that patients need to control the symptoms and if the are not able to deal with it they will feel like a burden of the family. Therefore, nurses should encourage patients and their families in coping with the symptoms and promote facilities to help them control it.

โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง (Chronic obstructive pulmonary disease) หมายถึงกลุ่มโรคที่มีอาการอุดกั้นของทางเดินหายใจอย่างถาวร ประกอบด้วยกลุ่มโรค 2 กลุ่มได้แก่ หลอดลมอักเสบเรื้อรัง (Chronic bronchitis) และ โรคถุงลมโป่งพอง (Emphysema) โดยมีพยาธิสภาพที่สำคัญคือมีการอุดกั้นของหลอดลมต่อการไหลเวียนของอากาศอย่างถาวร ไม่สามารถหายใจกลับเป็นปกติได้ (วิศิษฐ์ อุดมพาณิชย์, 2546: 287, Munden, Goldberg, and McCleery, 2003: 67) สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดโรสดังกล่าวเกี่ยวข้องกับ การสูบบุหรี่ถึงร้อยละ 90-95 ส่วนที่เหลืออาจเป็นปัจจัย

ของมลภาวะทางอากาศและจากการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่มีมลภาวะ จากการที่บุหรี่เป็นสาเหตุที่เกี่ยวข้องที่สำคัญกับการเกิดโรค จึงพบว่าโรคนี้มักเกิดขึ้นในผู้ชายและเกิดจากพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง กล่าวคือเพศชายส่วนใหญ่มักสูบบุหรี่ตั้งแต่อายุน้อยหรืออยู่ในวัยรุ่น ประเทศไทยมีผู้สูบบุหรี่จำนวนถึง 10 ล้านคน และจากจำนวนดังกล่าวคาดว่าจะมีจำนวนผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นถึง 1.5 ล้านคน (วิศิษฐ์ อุดมพาณิชย์, 2546: 287) อาการที่พบในผู้ป่วยกลุ่มนี้ในระยะแรกคือ ไอแห้งๆ มีเสมหะและไม่ค่อยมีเสมหะ โดยเริ่มแรกมักไอขณะเป็นหวัดและหายช้ากว่าปกติ อาการอื่นๆ ที่พบคือ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

อาการหายใจลำบากและหอบเหนื่อย ซึ่งความรุนแรงจะเพิ่มขึ้นตามความรุนแรงของโรค อาการสุดท้ายที่พบเมื่อความรุนแรงของโรคมากขึ้นคืออาการอ่อนเพลียจากการตื่นในช่วงกลางคืน ซึ่งเป็นผลจากอาการไอและอาการหอบเหนื่อย

เนื่องจากผู้ป่วยโรคปอดกั้นเรื้อรัง มีอาการสำคัญคือ ไอ เหนื่อยง่าย เมื่อมีอาการมากขึ้นจะเหนื่อยหอบ มีข้อจำกัดในการประกอบกิจกรรมขาดความกระฉับกระเฉง และเมื่อมีอาการรุนแรงมากผู้ป่วยจะไม่สามารถดูแลตนเองในการประกอบกิจวัตรประจำวัน มีอาการเหนื่อย หอบมาก โดยที่โรคปอดอุดกั้นเรื้อรังนี้ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ นอกจากจะเป็นการรักษาดูแลบรรเทาอาการให้ผู้ป่วยเมื่อมีความทุกข์ทรมานจากอาการหายใจลำบาก เหนื่อย หอบอ่อนเพลีย เมื่อมีอาการไอมากทำให้นอนไม่หลับ พักผ่อนได้น้อยลง เมื่ออาหาร ต้องปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตประจำวันของทั้งผู้ป่วยและบุคคลในครอบครัว ผู้ป่วยต้องเข้าออกโรงพยาบาล อยู่เป็นประจำ สมรรถภาพของร่างกายลดลงต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ผู้ป่วยจะมีความวิตกกังวล ความรู้สึกการมีคุณค่าในตนเองลดลง สูญเสียพลังอำนาจไม่สามารถควบคุมสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเองได้ ซึ่งมีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง

คินส์แมน และคณะ (Kinsman, et al., 1983 : 755-761) ศึกษาเกี่ยวกับอาการและประสบการณ์ของผู้ป่วยโรคหลอดลมอักเสบเรื้อรังและถูกลมโป่งพองพบว่า ผู้ป่วยเหล่านี้มีอาการและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นขณะมีอาการ โดยอาการที่พบได้บ่อย ได้แก่ อาการหายใจลำบาก ความเมื่อยล้า นอนไม่หลับ มีเสมหะคั่ง อารมณ์โกรธง่าย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการศึกษาของเบเกอร์และชอลซ์ (Baker, and Scholz, 2002 : 67-73) ที่พบว่าอาการหายใจลำบากเป็นอาการที่พบได้บ่อย ส่วนอาการที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของผู้ป่วยที่พบได้บ่อยมาก คือความรู้สึก

หมดหวัง หมดหนทางช่วยเหลือ และจากการวิจัยเชิงคุณภาพของดีไวโต (Devito, 1990 : 186-191) พบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่มีความรู้สึกตื่นตัวต่ออาการที่เกิดขึ้นโดยคิดว่าเป็นสิ่งเลวร้ายที่สุดที่จะนำไปสู่ความตาย รู้สึกเหมือนกับชีวิตได้ถึงจุดจบและทุกสิ่งทุกอย่างได้จบสิ้นลง

นาฏอนงค์ สุวรรณจิตต์ (2537) ได้ทำวิจัยกึ่งทดลองเพื่อศึกษาผลของการเตรียมผู้ป่วยและครอบครัว ต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังในผู้ป่วยมารับการรักษาที่ OPD โรงพยาบาลชลบุรี พบว่า ภายหลังการเตรียมผู้ป่วยและครอบครัว ผู้ป่วยมีพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งคล้ายคลึงกับ นัยนา อินทรประสิทธิ์ (2544) ที่ได้ทำการวิจัยกึ่งทดลองแบบสองกลุ่มตัวอย่างวัดก่อนและหลังการทดลองเพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะในตนเองต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง ที่รับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการทดลองผู้ป่วยกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการรับรู้สมรรถนะในตนเองและค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรม การดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อน การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อารีรัตน์ ม่วงไหมทอง (2551) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการจัดการกับอาการหายใจลำบากต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง ที่แผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี พบว่าผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังหลังได้รับการพยาบาลตามโปรแกรมการจัดการกับอาการหายใจลำบาก มีค่าเฉลี่ยอาการหายใจลำบากลดลง และค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังนั้น พบว่าผู้ป่วยมักมีอาการที่สำคัญคืออาการหายใจลำบาก (Dyspnea) และอาการหายใจหอบถี่ (Breathlessness) ซึ่งอาการทั้งสองอย่างนี้มีความคล้ายคลึงกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมที่จะนำ

ไปใช้ โดยมีข้อสังเกตว่าการหายใจลำบากนั้นจะใช้ในการอธิบายการเกิดพยาธิสภาพของโรค ในขณะที่การหายใจหอบถี่จะเป็นการบอกเล่าของตัวผู้ป่วยถึงความรู้สึกของการหายใจที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย เช่น ในขณะที่ทำกิจกรรมหรือมีการออกกำลังกายที่ต้องใช้แรงมาก ผู้ป่วยจะบอกเล่าว่ารู้สึกหายใจไม่ปกติ หายใจไม่เต็มปอด รู้สึกว่าทางเดินหายใจไม่เปิดโล่ง พยายามใช้แรงในการหายใจเพิ่มมากขึ้น ซึ่งตามปกติร่างกายจะหายใจโดยการรับรู้ได้จิตสำนึกและไม่รู้สึกว่าจะต้องออกแรงในการหายใจเพิ่มขึ้น (Weil, 1985 : 28-37)

ผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานจากอาการที่เกิดขึ้นตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของการเจ็บป่วยจนถึงระยะสุดท้ายของโรค พยาบาลในฐานะผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้ป่วยจึงควรตระหนักถึงความสามารถในการเผชิญหรือจัดการกับอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นของผู้ป่วย ทั้งนี้หากผู้ป่วยไม่สามารถเผชิญหรือจัดการกับอาการที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อาจทำให้เกิดอันตรายต่อตัวผู้ป่วยเองและอาจถึงแก่ชีวิตได้ นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดที่พยาบาลต้องให้ความสนใจกับอาการของผู้ป่วยเนื่องจากพยาบาลมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการส่งเสริมให้ผู้ป่วยจัดการกับอาการของตนอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ (Larson, 1994: 272) ดังนั้นพยาบาลจึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบแนวคิดการจัดการกับอาการของผู้ป่วย

กรอบแนวคิด ทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดการจัดการกับอาการของผู้ป่วย (Model of symptom management) ของ ดอดด์และคณะ (Dodd, et al., 2001: 668-676) และศูนย์วิจัยด้านการจัดการกับอาการของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ซานฟรานซิสโก (Research center for symptom management of University of California, San Francisco) (Lee and Carrieri, 2004 : 1-3) ประกอบด้วย 3 มโนทัศน์

คือ 1) ประสบการณ์เกี่ยวกับอาการ (Symptom experiences) 2) องค์ประกอบของกลวิธีการจัดการกับอาการ (Component of symptom management strategies) และ 3) ผลลัพธ์ของอาการ (Outcomes)

ประสบการณ์เกี่ยวกับอาการ ดอดด์ และคณะ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประสบการณ์เกี่ยวกับอาการว่าเกิดขึ้นได้จาก 1) การรับรู้อาการ (Perception of symptom) คือการที่บุคคลมีการรับรู้ และรู้สึกว่าร่างกายหรือพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป หรือมีความผิดปกติไปจากเดิม การรับรู้อาการของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์การมีอาการ ภูมิหลัง และสิ่งแวดล้อมอันเป็นองค์ประกอบของแต่ละบุคคล ซึ่งมีผลให้การประเมินอาการและการตอบสนองแตกต่างกัน 2) การประเมินอาการ (Evaluation of symptom) คือการประเมินลักษณะเฉพาะที่มีความซับซ้อนของปัจจัยในประสบการณ์ของอาการ การประเมินอาการนี้ประกอบด้วย การประเมินความรุนแรงและความถี่ของอาการที่ส่งผลหรือรบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ป่วย เมื่อบุคคลรู้สึกว่าร่างกายหรือพฤติกรรมของตนผิดปกติ บุคคลจะคิดทบทวนสิ่งต่างๆ ที่อาจเกี่ยวข้องและเป็นข้อมูลให้บุคคลประเมินการเกิดอาการผิดปกติและตัดสินใจเกี่ยวกับสาเหตุ ความรุนแรง การคุกคามและผลของอาการต่อการดำรงชีวิต และ 3) การตอบสนองต่ออาการ (Response of symptom) เมื่อบุคคลรับรู้ต่ออาการ และประเมินอาการที่เกิดขึ้นแล้ว บุคคลจะมีการตอบสนองต่ออาการ ซึ่งการตอบสนองต่ออาการนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งประสบการณ์เกี่ยวกับอาการดังกล่าวมานี้ มีความสำคัญต่อการนำไปสู่กลวิธีการจัดการกับอาการ ถ้าบุคคลมีประสบการณ์เกี่ยวกับอาการดีจะทำให้กลวิธีการจัดการกับอาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของกลวิธีการจัดการกับอาการ ดอดด์และคณะกล่าวว่า องค์ประกอบของกลวิธีการจัดการกับอาการ ประกอบด้วยประเด็นสำคัญคือ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

การประเมินประสบการณ์ การมีอากาศผิดปกติตามความรู้สึกหรือมุมมองของตัวผู้ป่วยเองเป็นเบื้องต้น ตามด้วยการกำหนดเป้าหมายของการปฏิบัติ และการประเมินผลของการปฏิบัติ กลวิธีการจัดการกับอาการนี้เป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นพลวัตที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามการรับรู้อาการของตัวผู้ป่วย และประกอบกับสิ่งแวดล้อมของผู้ป่วย ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สภาพแวดล้อมที่บ้าน โรงพยาบาลหรือสถานที่ทำงาน สภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น เครือข่ายแหล่งสนับสนุนทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีปฏิบัติ เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น

ผลลัพธ์ของอาการ ดอดด์ และคณะระบุว่า ผลลัพธ์ของอาการนั้นเป็นผลที่เกิดจากประสบการณ์ของบุคคลที่มีอาการผิดปกติเกิดขึ้นกับตนเอง และเป็นผลจากกลวิธีในการจัดการกับอาการผิดปกติที่เกิดขึ้นนั้น โดยประเมินผลออกมาในรูปของสถานะของอาการเป็นแกนกลางที่เกี่ยวข้องหรือเป็นผลจากข้อบ่งชี้อื่น ได้แก่ ภาวะของการทำหน้าที่ ความสามารถในการดูแลตนเอง เศรษฐฐานะ คุณภาพชีวิต ภาวะทางอารมณ์ อัตราการเกิดโรค ปัจจัยร่วมในการเกิดโรค การใช้ระบบบริการสุขภาพ การจัดการกับอาการที่มีประสิทธิภาพ และอัตราการตาย ซึ่งผลลัพธ์ของอาการอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้จากการใช้กลวิธีการจัดการกับอาการต่างๆ ของผู้ป่วย ครอบครัว เจ้าหน้าที่ทีมสุขภาพ และระบบสุขภาพ ส่วนภาวะการทำหน้าที่ (Functional status) หมายถึง การคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ต่างๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น นอกจากอาการมีความรุนแรงและเรื้อรัง การทำหน้าที่จะเป็นการคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่สูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ตามกรอบแนวคิดดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าบุคคลในฐานะองค์รวมที่ประกอบด้วย กาย จิต สังคม และพัฒนาการต่างๆ และอยู่ในสถานการณ์ของสุขภาพและการเจ็บป่วย รวมทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมของบุคคลในขณะนั้น บุคคลจะเกิดประสบการณ์เกี่ยวกับอาการที่เกิดขึ้น ประกอบ

ด้วยการรับรู้และประเมินอาการที่เกิดขึ้น ตลอดจนมีการตอบสนองต่อการรับรู้และการประเมินนั้น เช่น เมื่อผู้ป่วยรับรู้ว่าตนเองมีอาการไอในระยะเริ่มแรก ผู้ป่วยจะประเมินว่าเป็นอาการไอที่เกิดจากการเป็นหวัด จึงตอบสนองด้วยการไม่ให้ความสำคัญและหาทางจัดการกับอาการที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เช่น ใช้วิธีการจัดการกับอาการด้วยการหาซื้อยามารับประทานจากร้านขายยา ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยคืออาการไอลดลง แต่อาจลดลงชั่วคราวหรือลดลงในระยะเวลาอันสั้น เพราะยังมีพยาธิสภาพของโรคคงอยู่ เมื่อผู้ป่วยกลับมามีอาการดังกล่าวอีกครั้ง ผู้ป่วยจะกลับเข้าสู่วงจรของประสบการณ์เกี่ยวกับอาการ ตั้งแต่การรับรู้อาการ ประเมินอาการ และตอบสนองต่อการอีก เป็นเช่นนี้เรื่อยๆ ไป หากจัดการกับอาการของผู้ป่วยถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของผู้ป่วยในฐานะองค์รวมและบริบทของสิ่งแวดล้อมและการเจ็บป่วย อาจสามารถช่วยลดการเกิดความรุนแรงของโรคและภาวะแทรกซ้อน ทำให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นได้ ในทางกลับกันหากผู้ป่วยไม่สามารถจัดการกับอาการได้ถูกต้องและเหมาะสม ผู้ป่วยอาจกลับมามีอาการต่างๆ ได้อีก ทำให้ผลจากอาการไม่ดีขึ้น เกิดความรุนแรงของโรคมมากขึ้น มีภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น จนทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี พยาบาลในฐานะผู้ดูแลสุขภาพของผู้ป่วยจึงควรมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของรูปแบบการจัดการกับอาการของผู้ป่วย เพื่อการวางแผนการดูแลให้ผลของอาการที่เกิดขึ้นเป็นผลที่พึงประสงค์ช่วยชะลอความพิการ ภาวะแทรกซ้อน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยให้ดียิ่งขึ้น

การศึกษาเกี่ยวกับอาการและการจัดการกับอาการในผู้ป่วยเรื้อรังส่วนใหญ่มักเป็นการศึกษาในผู้ป่วยมะเร็ง เช่น การบันทึกการติดตามอาการของผู้ป่วยมะเร็งด้วยตนเอง (Hockstra, et al., 2004: 24-35) ซึ่งเป็นการศึกษานำร่องในการสร้างและใช้แบบบันทึกอาการต่างๆ ของผู้ป่วยมะเร็งในประเทศเนเธอร์แลนด์ แบ่งเป็น 3 ระยะ ผู้ป่วยดังกล่าวเป็นผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาแบบประคับประคอง (Palliative care)

จากการศึกษาพบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ยในระยะแรกคือ 61 ปี ระยะที่ 2 คือ 82 ปี และระยะที่ 3 คือ 64 ปี การป่วยเป็นมะเร็งปอดพบมากที่สุดร้อยละ 38 รองลงมาคือมะเร็งในระบบทางเดินอาหารร้อยละ 36 และพบว่าอาการสำคัญ 10 อาการที่พบในผู้ป่วยกลุ่มนี้ได้แก่ อาการปวด คลื่นไส้ ท้องผูก เหนื่อย หอบ นอนไม่หลับ ปากแห้ง เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย กังวลใจและวิตกกังวล การศึกษาครั้งนี้บ่งชี้ว่า การสร้างแบบบันทึกดังกล่าวมีประโยชน์ในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับอาการในผู้ป่วยกลุ่มนี้ ต่อมาได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการอาการหายใจลำบาก (Dyspnea) ในผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย ด้วยการใช้ออร์พิน (Hu, et al., 2004: 356-363) จากการศึกษาพบว่าการใช้มอร์ฟีนในการบรรเทาอาการหายใจลำบากจัดเป็นยาที่บุคลากรทางการแพทย์และญาติยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในการบรรเทาอาการหายใจลำบาก แต่ไม่พบว่าใช้ยาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการรอดชีวิตของผู้ป่วย อย่างไรก็ตามการใช้มอร์ฟีนในการบรรเทาอาการดังกล่าวทำให้ญาติมีความพึงพอใจในการควบคุมอาการของผู้ป่วยอย่างมาก

แม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับอาการและการจัดการกับอาการส่วนใหญ่มักอยู่ในกลุ่มผู้ป่วยมะเร็ง (Donovan, et al., 2004: 373-380, Oh, 2004: 133-139, Coyle, 2004: 300-309) ซึ่งอาการที่พบบ่อยเป็นอาการปวด อาการคลื่นไส้และอาการอ่อนเพลียเป็นส่วนใหญ่ ในการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับอาการหายใจลำบากเรื้อรัง (Chronic dyspnea) ในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังโดยสุภาพร ด่วงแพง และคณะ (Duangpaeng, et al., 2002: 200-215) พบว่าผู้ป่วยจำนวน 31 คน ใช้วิธีการเผชิญกับอาการหายใจลำบากด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self learning) และการจัดการด้วยตนเอง (Self management)

โดยรักษาความสมดุลระหว่างการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพาผู้อื่น รวมทั้งการดำรงชีวิตตามปกติมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าในกลุ่มผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังมีประสบการณ์เกี่ยวกับอาการและสามารถจัดการกับอาการที่เกิดขึ้นเนื่องจากพยาธิสภาพของโรคได้อย่างไร เช่น อาการหอบเหนื่อย อาการไอและอ่อนเพลีย โดยอาศัยกรอบแนวคิดการจัดการกับอาการของดอดด์และคณะ (Dodd, et al., 2001: 668-676) และของศูนย์วิจัยด้านการจัดการกับอาการของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ซานฟรานซิสโก เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ผลการวิจัยที่ได้จะสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างแนวทางปฏิบัติเพื่อการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังตั้งแต่ระยะเริ่มต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถลดภาวะแทรกซ้อน ความพิการและเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้ป่วยเหล่านั้น ก่อนที่จะมีพยาธิสภาพของโรคมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาประสบการณ์การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง ที่มารับการรักษาในโรงพยาบาลนครปฐม จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การศึกษาประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่เรียกว่า ปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในชีวิตเกี่ยวกับอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนกุมภาพันธ์ 2550 ถึง กุมภาพันธ์ 2551 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ป่วยดังกล่าวที่ได้รับการ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

เลือกแบบเจาะจง โดยไม่มีการกำหนดจำนวนล่วงหน้า แต่ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจนกว่าข้อมูลอิ่มตัว (Data saturation) ทั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีผลการตรวจและวินิจฉัยจากแพทย์ที่รักษาว่าเป็นโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง และมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนเมือง และชุมชนชนบทจังหวัดนครปฐม

การพิทักษ์สิทธิผู้ป่วย

ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิของผู้ป่วยที่เข้าร่วมในโครงการวิจัย ด้วยการอธิบายวัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกความเสี่ยงขณะสัมภาษณ์ และการจดบันทึกข้อมูลบางส่วนขณะสัมภาษณ์ จากนั้นจึงให้ผู้ป่วยพิจารณาตัดสินใจด้วยตนเองในการยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ทั้งนี้ผู้ป่วยจะต้องลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย โดยมีพยานคือญาติของผู้ป่วยอย่างน้อย 1 คน ลงนามด้วย ทั้งนี้ ผู้ป่วยมีสิทธิในการยุติการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลา รวมทั้งการวิจัยครั้งนี้จะไม่มีการระบุชื่อใดๆ ต่อการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลนครปฐม นอกจากนั้นโครงการวิจัยยังได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยทั้งจากมหาวิทยาลัยคริสเตียนและโรงพยาบาลนครปฐม

ผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังจำนวน 8 ราย เป็นเพศชาย 6 ราย เพศหญิง 2 ราย มีอายุระหว่าง 56 ปี ถึง 72 ปี (เฉลี่ย 65 ปี) ระยะเวลาหลังเกิดโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังอยู่ระหว่าง 2 ถึง 7 ปี (เฉลี่ย 4.37 ปี) นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด สถานภาพสมรส คู่ 6 ราย หม้าย 1 ราย และแยกกับสามีจำนวน 1 ราย ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา

7 ราย ไม่ได้ศึกษา 1 ราย ก่อนเจ็บป่วยมีอาชีพรับจ้าง 4 ราย ทำธุรกิจรถลีมูซีนรับจ้าง 1 ราย ค้าขาย 1 ราย ทำสวน 1 ราย ไม่ได้ประกอบอาชีพ 1 ราย หลังเจ็บป่วยไม่ได้ประกอบอาชีพ 6 ราย ขายอาหาร 1 ราย และอาชีพเดิมคือทำสวน 1 ราย

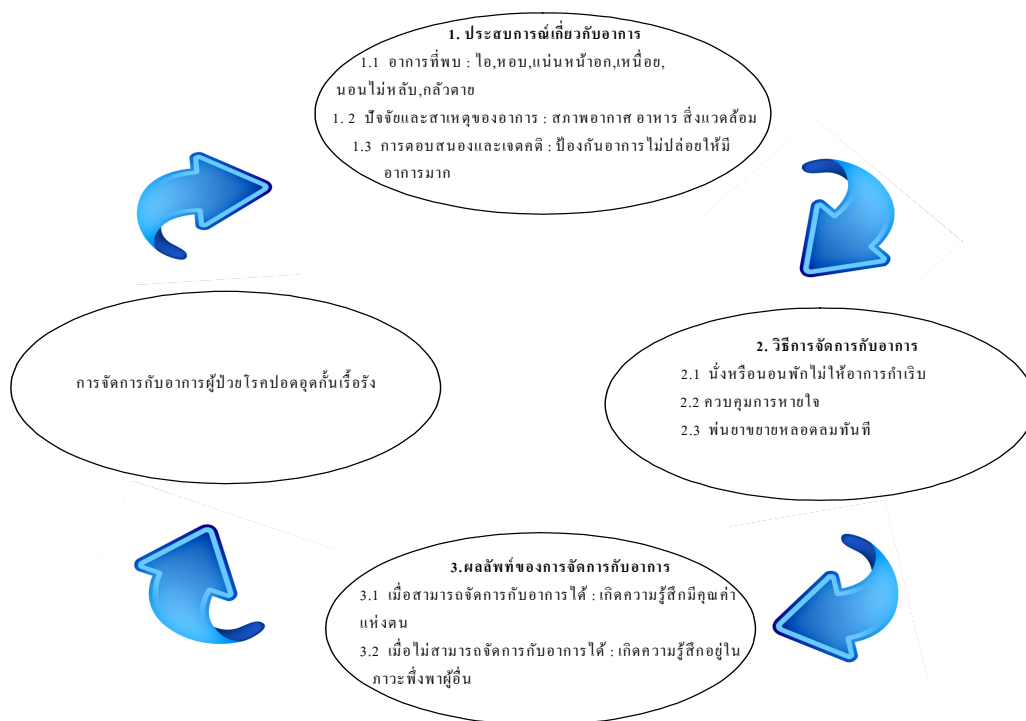
ประสบการณ์การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังที่มารับการรักษาในโรงพยาบาลนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ในการนำเสนอข้อมูลประสบการณ์การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง จำนวน 8 รายนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นกรอบแนวคิดเพื่ออธิบายกระบวนการของการจัดการกับอาการของผู้ป่วยดังแสดงในภาพ

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังกลุ่มนี้ แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลักคือ 1) ประสบการณ์เกี่ยวกับอาการ 2) วิธีการจัดการกับอาการ และ 3) ผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการ สำหรับการศึกษาคำนี้คือการที่พบมากที่สุดและเป็นอาการที่แสดงภาวะ ของโรคในผู้ป่วยคืออาการหอบ ส่วนอาการอื่นๆ ที่พบได้ในผู้ป่วยกลุ่มนี้ได้แก่ อาการไอ และอาการแน่นหน้าอก การรายงานผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รายงานดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประสบการณ์เกี่ยวกับอาการ

จากผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์เกี่ยวกับอาการหอบแบ่งเป็น ลักษณะอาการที่พบและการประเมินอาการที่ปรากฏ ปัจจัยและสาเหตุของอาการ และการตอบสนองต่ออาการและเจตคติที่มีต่ออาการ และการเจ็บป่วย

ภาพแสดง กระบวนการของการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง

1.1 ลักษณะอาการที่พบและการประเมินอาการที่ปรากฏ

ลักษณะอาการที่พบมากที่สุดในกลุ่มผู้ป่วยจำแนกเป็น อาการหอบ อาการไอ และอาการแน่นหน้าอก ซึ่งเป็นผลจากการไม่สามารถหายใจเข้าออกได้สะดวก จากการหดเกร็งและตีบแคบของหลอดลมซึ่งผู้ป่วยให้ข้อมูลดังนี้

1.1.1 กลัวตายเมื่อมีอาการหอบ

เมื่อกล่าวถึงอาการหอบ แม้ว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกับอาการหอบที่พบได้มากที่สุดจากพยาธิสภาพของโรค แต่ทุกคนได้ประเมินอาการหอบที่เป็นอยู่และให้ข้อมูลตรงกันว่าเมื่อมีอาการหอบเกิดขึ้นกับตนจะมีความกลัวมาก กลัวว่าจะขาดอากาศหายใจและในที่สุดจะถึงแก่ชีวิต ดังตัวอย่างดังกล่าวที่ว่า

“ตัวนี้เย็นไปหมดเลย ...หายใจไม่ออก”

“...เขาหม (บ๊ว) ไป ก็อ้าปาก (เพราะหายใจไม่ออก) บอกเขาให้หยุดรถถ้าไม่หยุดตายแน่ ... ไอ้คนนั้น (คนที่พาไปโรงพยาบาล) ก็บอกว่า บ๊ว .ทำให้ได้ดี จวนถึงโรงพยาบาลแล้ว...” (รายที่ 8)

“ตอนหอบ มันจุกแน่นไปหมด โอ้โห...มันเหนื่อย จนไม่ไหว (นอน) ตะแคงก็แล้วก็ยังไม่ดีขึ้น บอกลูกว่า แม่ต้องไปโรงพยาบาลแล้ว” (รายที่ 7)

“เวลาเป็นเหมือนจะตาย มันขาดออกซิเจน เนื้อตัวดำเขียวม ชีตเขียว” (รายที่ 1)

1.1.2 การเฝ้าระวังการนอนหลับ

การไอ เป็นอาการอย่างหนึ่งที่พบในกลุ่มผู้ป่วยกลุ่มนี้ เมื่อมีอาการไอซึ่งเป็นทั้งตอนเช้าและตอนกลางคืน หากเป็นตอนกลางคืนจะทำให้นอนพักไม่ได้ บางรายให้ข้อมูลว่าเมื่อไอแล้วจะมีอาการเหนื่อย

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

จากนั้นหอบ ถ้าไม่ไอจะไม่หอบ ดังนั้นหลายครั้งที่ผู้ป่วย ประเมินว่าตนเองจะมีอาการไอซึ่งจะนำไปสู่อาการเหนื่อย และหอบจึงรีบรับประทานยาแก้ไอเสียก่อน

“มีอาการไอ ไอก่อน พอไอ ไอไม่เท่าไร ไอ มากเข้า มันเกิดเหนื่อย...มาก เหนื่อย เหนื่อยมากๆ หอบ เหนื่อย...” (รายที่ 3)

“มันจะหอบนะ ตอนเช้ามันจะไอก่อน ไอ ไอ แล้วก็เหนื่อย นั่นแหละ ช่วงนั้นก็หอบเลย” (รายที่ 3)

“ตอนนั้นก็ปฏิบัติตัวเอง กินยาแก้ไอ ทนไม่ ให้มันไอ เพราะถ้าไม่ไอ มันก็ไม่เหนื่อย”

“ไอแล้วต้องลุกนั่ง หอบเหนื่อย... เหนื่อย มาก ๆ เลย” (รายที่ 3)

“กลางคืนนอนไม่หลับ...มันไอ...ไอเสร็จ ก็หอบ” (รายที่ 5)

“ถ้าไอกลางคืนจะนอนไม่ได้ นอนไม่หลับ” (รายที่ 5)

1.1.3 อาการแน่นหน้าอกมากับอาการหอบ หายใจลำบาก

เมื่อกล่าวถึงอาการไอและหอบ ผู้ป่วยทุกราย ให้ข้อมูลตรงกันว่า เมื่อหอบหายใจลำบากมักมีอาการ แน่นหน้าอกร่วมด้วยเสมอ ทั้งรู้สึกเหมือนมีอะไรดัน อยู่ในรูลอดลม ทำให้พูดไม่ได้ ซึ่งอธิบายได้ว่าเป็น การหดเกร็งของหลอดลมอย่างชัดเจน บางรายอธิบาย ละเอียดด้วยว่าตนเองมักมีอาการแน่นหน้าอกก่อน จากนั้นหายใจไม่ออกและลงท้ายด้วยอาการหอบ (รายที่ 2)

“เจ็บๆ คล้ายๆ มันยังไหงะ มันเหมือนมี อะไรไปดันอยู่ในรูลอดลมนะ แล้วพูดก็ไม่ได้” (ป้าวสนา)

“แน่น (หน้าอก) มาก่อนเลย...แล้วจะหายใจ ไม่ออก ที่นี้หอบเลยนะ” (รายที่ 2)

“มันมีอาการแน่นนะ..แน่น (ทำท่าจับตรง หน้าอก) ก่อนแล้วจะหายใจไม่ออก...ที่นี่ หอบเลย” (รายที่ 2)

จากอาการทั้งสามอย่างที่พบกับผู้ป่วยกลุ่มนี้ ผู้ป่วยทั้งหมดประเมินให้ข้อมูลตรงกันว่าภายหลังอาการ

ต่างๆ ดังกล่าวทำให้ตนเองมีความรู้สึกอ่อนเพลีย และอยากพักผ่อน

“มันอยากนอนทำเดี๋ยวนะ มันเพลีย...”

(รายที่ 2)

1.2 ปัจจัยและสาเหตุของอาการ

จากการเจ็บป่วยด้วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง จนทำให้เกิดอาการดังกล่าวในข้อ 1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยหรือสาเหตุของการเกิดอาการหอบ หายใจ ลำบาก ไอและแน่นหน้าอกมีความใกล้เคียงกันในกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ เกิดจากสภาพอากาศทั้งอากาศ ร้อนและอากาศเย็น ลักษณะอาหารที่รับประทานซึ่ง ส่วนใหญ่ เป็นอาหารทอด ของมัน หรืออาหารที่ ประกอบด้วยกะทิ และจากสิ่งแวดล้อม

1.2.1 สภาพอากาศ : ร้อนหรือเย็นมีโอกา สหอบได้เหมือนกัน

อากาศเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอาการ ไอ และหอบได้ ลักษณะอากาศที่พบว่าเป็นปัจจัยดังกล่าว ประกอบด้วย อากาศร้อนและอากาศเย็น ผู้ป่วย บางรายให้ข้อมูลว่าเวลาอากาศเย็น เช่น ช่วงหน้าหนาวจะเหนื่อย ไอและหอบมากกว่าปกติ ดังข้อมูล ต่อไปนี้

“คิดว่าเป็นจากอากาศนะ เวลาอากาศเย็นๆ จะรู้สึกแน่นๆ หายใจไม่ค่อยออกแล้วก็ไอ เหนื่อย” (รายที่ 1)

ส่วนรายที่ให้ข้อมูลว่าอากาศร้อนทำให้หอบได้ มีเพียง 1 ราย โดยให้ข้อมูลว่า

“จะเป็นช่วงร้อนๆ หน้าร้อนจะเป็นมาก โอ้โฮ...เป็นมาก พอร้อนแล้วเหนื่อย เหนื่อยมาก ไม่ได้ทำอะไรเลย หน้าหนาวไม่เป็นนะ”

“เวลาหอบหน้าร้อน มันใจสั้น เหมือนใจ จะขาด มันสั้นดึ๊กๆ” (รายที่ 8)

1.2.2 ลักษณะอาหารที่รับประทาน : คัดรูลำคัญคืออาหารมัน อาหารทอดและแกงกะทิ

ผู้ป่วยหลายรายให้ข้อมูลเหมือนกันเกี่ยวกับ อาหารที่รับประทาน โดยกล่าวว่า อาหารมัน เช่น หมู ดัดมัน อาหารทอด เช่น แคบหมู ไช้เจียว และอาหาร

จำพวกแกงกะทิ ทำให้เกิดอาการไอ จากนั้นแน่นหน้าอก และเหนื่อย จนทำให้หอบได้ในที่สุด

“อาหารเผ็ด ของมัน กระตุ้นให้อาการแย่ อย่าง แคนหมู่นี้...ขอขึ้นนะ นิดเดียว เอาแบบมันผสมนะ เอาแล้ว โอโฮ...โอโฮ...จน... (ส่ายหน้าว่าไม่ไหว)” (รายที่ 3)

“อาหารมัน ๆ นะ กินไม่ได้เลย มันทำให้ไอ ขนาดพวกทอดมันผมยังไม่กล้ากินเลย” (รายที่ 3)

“แกงกะทิกินนะ กินแล้วมันไอ...ไอแน่น ไปหมด” (รายที่ 7)

“ถ้ากินมันก็จะเหนื่อยอยู่จ้ะแหละ...ก็กะทิ เค็มบอกว่ากินมากไม่ดี” (รายที่ 7)

1.2.3 สิ่งแวดล้อม : ควันไฟและฝุ่นทำให้ อาการกำเริบได้เช่นกัน

นอกจากลักษณะอากาศและอาหารที่เป็น ปัจจัยสำคัญทำให้เกิดอาการแล้ว ยังพบว่าควันไฟ ควันบุรี ความชื้นจากใบไม้บางชนิด เช่น สะระแหน่ และฝุ่น เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้ป่วย อาการกำเริบได้

“มีอะไรที่คิดว่าทำให้หอบอีกบ้าง” (ผู้วิจัย)

“ก็ฝุ่นนะ...บางทีก็พริกไทย จะจามเหมือน เป็นหวัด...บางทีก็แป้ง” (รายที่ 3)

“บางทีถูกฝุ่นก็ไอแล้ว...บุรีหรือใครสูบบุหรี่ ใกล้ ๆ ก็เข้าคอ ไอเลยห้ามไม่ได้...จากนั้นก็ไอไป หอบ ไป...มันเหนื่อยมาก บางทีอ้าปากเลย...โอ้ย...(ทำท่า ไม่ไหว)” (รายที่ 8)

“พวกนี้...ฝุ่นหรือของฝุ่น ๆ มันจะแพ้...ของ ฝุ่นก็เช่น สะระแหน่...” (รายที่ 2)

“ใบสะระแหน่นี่นะ จุกเลย ฝุ่นมาก ๆ” (รายที่ 2)

“กลิ่นควันหรือน้ำมันก็เหม็น มันทำให้หอบ ด้วย” (รายที่ 5)

1.3 การตอบสนองและเจตคติที่มีต่ออาการ และการเจ็บป่วย

แม้ว่าอาการไอ หอบ และแน่นหน้าอก เป็น อาการที่ผู้ป่วยพอจะคาดเดาได้เมื่อเริ่มต้นมีอาการ ว่า

ตนเองจะต้องพบกับอาการใดบ้าง ผลการวิจัยยังพบว่า การตอบสนองที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดอาการ รวมทั้งเจตคติ ที่มีต่ออาการ รวมทั้งความเจ็บป่วยในภาพรวมของ ผู้ป่วยกลุ่มนี้ เน้นที่การป้องกันความรุนแรงของอาการ ที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือ เมื่อรับรู้ว่าตนเองมีอาการเตือน ที่แสดงว่ากำลังจะเกิดอาการไอหรือหอบจะพยายาม แก้ไขปัญหาล่วงหน้าไม่ให้อาการกำเริบขึ้น สิ่งนี้เป็นการตอบสนองต่ออาการที่เกิดขึ้น เพื่อดำรงไว้ซึ่งความ สมดุลในตนเองให้มากที่สุด ซึ่งกลายมาเป็น เจตคติ ต่อการเจ็บป่วยหรืออาการที่มีอยู่ว่าต้องไม่ปล่อยให้มี อาการมากแล้วจึงจัดการ

“บางทีพอเริ่มไอเรารู้ว่ามันจะหอบนะ จะรีบ กินยา ก่อน (ยารักษาอาการหอบจากโรงพยาบาล) หรือ ไม่ก็พ่นยาไว้ก่อนเลย จะได้ไม่หอบ” (รายที่ 8)

“แรกๆ รอให้เหนื่อยก่อนแล้วค่อยพ่น (ยา) หลังๆ ใกล้เหนื่อยก็จะพ่นเลย” (รายที่ 4)

“ก็พอเราเห็นท่าไม่ดี (เหมือนกับจะหอบ) หายใจไม่ค่อยดีก็พ่นแล้ว” (รายที่ 2)

นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยส่งเสริมให้มีอาการ มากขึ้นคือ การเป็นหวัดและการดื่มน้ำเย็น โดยผู้ให้ ข้อมูลชี้แจงว่า

“แล้วระวังไม่ให้หอบต้องทำอะไร” (ผู้วิจัย)

“ก็ไม่ให้เป็นไข้หวัดอย่างเดียว...แต่ก็ทำยาก นะ” (รายที่ 5)

“น้ำเย็นนะ ไอทุกที เดียวก็หอบ” (ภรรยา รายที่ 3)

“น้ำแข็ง น้ำเย็นนี่ กระทบเลย ไม่ได้เลย” (รายที่ 3)

แม้ว่าประสบการณ์เกี่ยวกับอาการที่เกิดขึ้นกับ ผู้ป่วยจะเป็นการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอด อุดกั้นเรื้อรังในประเด็นประสบการณ์เกี่ยวกับอาการนั้น ผู้ป่วยให้ข้อมูลสรุปได้ว่า 1) ลักษณะอาการที่พบ ส่วนใหญ่มีอาการเริ่มด้วยการไอ ถ้าไม่มีการแก้ไขหรือ แก้ไขแล้วไม่ได้ผล จะตามมาด้วยอาการหอบ เหนื่อย แน่นหน้าอก มีผลให้หายใจเข้าออกไม่สะดวก ไม่มีแรง พูดไม่ได้ นอนราบไม่ได้ นอนไม่หลับ มีผลทำให้รู้สึก

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

อ่อนเพลีย อยากพักผ่อน พึ่งตนเองไม่ได้ นึกถึงความตาย 2) บั๊จจัยและสาเหตุของอาการที่เกิดขึ้นนั้น ผู้ป่วยส่วนใหญ่ให้ข้อมูลสรุปได้ว่าเกิดจากสภาพอากาศทั้งอากาศร้อนและอากาศเย็น และลักษณะอาหารที่รับประทาน กล่าวคือเมื่อสภาพอากาศเย็นจะรู้สึกแน่นหน้าอก หายใจไม่ค่อยออก ไอ เหนื่อยและหอบ แต่มีเพียง 2 รายที่ให้ข้อมูลว่า เมื่ออากาศร้อนในฤดูร้อนก็ทำให้เกิดอาการเหนื่อยมาก ใจสั่น เหมือนใจจะขาด แต่เวลาอากาศเย็นไม่ค่อยเหนื่อย ส่วนลักษณะอาหารที่รับประทานนั้น ส่วนใหญ่ผู้ป่วยให้ข้อมูลว่า อาหารมัน จำพวกอาหารทอด และแกงใส่กะทิทำให้เกิดอาการไอ แน่นหน้าอก เหนื่อยและหอบในที่สุด นอกจากสภาพอากาศและลักษณะอาหารที่รับประทานที่เป็นบั๊จจัยและสาเหตุของอาการที่เกิดขึ้นนั้น สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะควันไฟ ควันบุหรี่ กลิ่นฉุนจากใบไม้บางชนิดและฝุ่นละออง ยังเป็นบั๊จจัยที่พบว่าเป็นสาเหตุของอาการไอ หอบและเหนื่อย ผู้ป่วยจึงต้องระมัดระวังในการหลีกเลี่ยงบั๊จจัยที่ทำให้อาการกำเริบ แม้เพียงกลิ่นของใบสาระแหน่ พริกไทยป่น แป้ง กลิ่นควัน กลิ่นน้ำมัน เป็นต้น 3) ด้านการตอบสนองต่ออาการและเจตคติที่มีต่ออาการและการเจ็บป่วยนั้น ผู้ป่วยส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า อาการไอ หอบ แน่นหน้าอก หายใจไม่สะดวกเป็นอาการที่คาดเดาได้ว่าเมื่อเริ่มต้นมีอาการแล้วตนเองพบกับอาการใดบ้าง จึงต้องมีวิธีการจัดการกับอาการที่เกิดขึ้น หรือมีวิธีการควบคุมโดยป้องกันไม่ให้เกิดอาการขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการตอบสนองและเจตคติต่อการเจ็บป่วยที่ต้องไม่ปล่อยให้มีอาการมากแล้วจึงจัดการ

2. วิธีการจัดการกับอาการ

ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 8 ราย ลงความเห็นเกี่ยวกับวิธีการจัดการกับอาการ โดยแบ่งเป็น วิธีการจัดการเมื่อมีอาการหอบ และการควบคุมโดยป้องกันไม่ให้เกิดอาการ

2.1 วิธีการจัดการกับอาการเมื่อมีอาการหอบ

วิธีการจัดการกับอาการหอบของผู้ป่วยกลุ่มนี้แตกต่างกันตามประสบการณ์ที่แต่ละคนได้เรียนรู้ด้วย

ตนเอง ในการจัดการกับอาการหอบ แบ่งเป็น 1) การนั่งหรือนอนพัก 2) การควบคุมการหายใจให้ได้ และ 3) การพ่นยาขยายหลอดลมทันที

“พอหอบก็จะนั่งเฉยๆ ก่อน...ให้หายรู้สึกดีกว่า...จากนั้นก็พ่นยา” (รายที่ 3)

“นอนก่อน หอบนี้ต้องนอนพักก่อนเลย นอนให้หัวสูงนิดนึง ถ้านอนหัวต่ำยิ่งแย่” (รายที่ 7)

“เวลาหอบนอนเลย ผมนะ...นอนหงายไม่นอนราบ (นอนกึ่งนั่ง)” (รายที่ 6)

“ถ้าหอบนะ นั่งก่อนเลย พอนั่งเดี๋ยวก็หาย” (รายที่ 5)

ผู้ป่วยหลายรายให้ความเห็นจากประสบการณ์ของตนว่า ทุกครั้งที่มีอาการหอบ สิ่งที่ต้องทำให้ได้คือต้องควบคุมการหายใจของตนเองให้ได้ มิฉะนั้นอาการหอบจะกำเริบมากจนไม่สามารถต้านทานได้และในที่สุดต้องไปโรงพยาบาล

“แต่ก่อนนี้อยู่บ้าน มันจะหอบตอนกลางคืนนะ ส่วนมากจะเป็นกลางคืน...เวลาหอบ หมอบอกบ้างว่าให้หายใจลึกๆ ยาวๆ นะ...แล้วมันค่อยยังชั่ว” (รายที่ 7)

“หายใจเข้าลึก (ลากเสียงยาว) แล้วก็ค่อยๆ ผ่อน (หายใจออก ...ก็ช่วยได้)” (รายที่ 7)

“บางทีก็เฉยๆ ก่อน ทำใจดีๆ ไว้ เย็นเข้าไว้ (เตือนให้ตัวเองตั้งสติได้ก่อน) ทำใจให้สบายแล้วค่อยๆ หายใจ ให้มันคลาย...ก็ช่วยได้ ไม่ต้องโรงพยาบาลก็มี” (รายที่ 3)

ผู้ป่วยทุกรายใช้วิธีพ่นยาขยายหลอดลมทันทีที่มีอาการหอบเพราะเชื่อจากประสบการณ์ตนเองว่ายาขยายหลอดลมช่วยให้อาการหอบทุเลาลง จนทำให้ต้องพกยาติดตัวไปตลอด แม้บางรายมีความกลัวว่าการพ่นยาบ่อยเกินไปอาจทำให้เกิดการติดยาหรือดื้อยาจนอาจทำให้ควบคุมอาการไม่ได้ในที่สุด

“พอนั่ง ก็พ่นยา (ขยายหลอดลม) ทันที...มันก็ดีขึ้น” (รายที่ 3)

“ไปไหนก็พกยาไปด้วยนะ เพราะถ้าหอบก็ได้พ่นยาทันที” (รายที่ 5)

“นั่งแล้วก็พ่นยาเลย...” (รายที่ 2)

“ถ้าหอบแล้วไม่พ่นยาทันทีจะไม่ดีขึ้นเลย...พอหอบถ้าพ่นยาเลยจะดีขึ้น” (รายที่ 8)

2.2 การควบคุมโดยป้องกันไม่ให้เกิดอาการ

วิธีการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังนั้น ผู้ป่วยแต่ละรายมีประสบการณ์เรียนรู้ด้วยตนเองว่า ก่อนจะมีอาการไอ หอบ และแน่นหน้าอกนั้น ตนเองจะเกิดความรู้สึกล่วงหน้าว่ากำลังจะเกิดอะไรขึ้น จะรีบช่วยเหลือตนเองในการควบคุมโดยป้องกันไม่ให้เกิดอาการขึ้น เช่นเมื่อมีอาการเตือนว่าจะไอจะรีบจิบยาแก้ไอ ในรายที่มีอาการเริ่มแรกด้วยอาการไอหรือเมื่อเริ่มหายใจขัดเหมือนจะเหนื่อยหรือใกล้จะหอบ จะรีบพ่นยาทันที ไม่รอให้เกิดอาการแล้วจึงจัดการกับอาการ

“พอไอ มันเหนื่อย...(ไอ) สองสามทีก็ตื้อๆ ขึ้นมาเลย เอาแล้ว รู้เลยว่าหอบ ก็พ่นยา 3 ที” (รายที่ 8)

“ก็พ่นยาตอนเริ่มรู้สึกไม่ดี (รู้สึกเหมือนจะหอบ ไม่รอ (ให้หอบก่อน) นะ” (รายที่ 4)

“ตอนเช้าพอเริ่มแน่น ๆ (เหมือนจะหอบ) ก็เอาแล้ว พ่นยาก่อนเลย” (รายที่ 2)

วิธีการจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังนั้น ผู้ป่วยส่วนใหญ่ให้ข้อมูลสรุปได้ 2 วิธี คือ 1) วิธีการจัดการเมื่อมีอาการหอบ มีความแตกต่างในผู้ป่วยแต่ละราย บางรายใช้วิธีนั่งหรือนอนพัก โดยยกศีรษะสูง นอนราบไม่ได้ บางรายนั่งพักสักครู่ อาการหอบก็จะหายไป ผู้ป่วยส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่าเมื่อเกิดอาการหอบต้องพยายามควบคุมการหายใจให้ได้ มิฉะนั้นอาการจะมากขึ้นจนต้องไปโรงพยาบาล อีกวิธีการหนึ่งคือ พยายามทำใจดีๆ ใจเย็น นั่งสงบ ทำใจให้สบาย ค่อยๆ หายใจ อาการเหนื่อยจะหายไป ไม่ต้องไปโรงพยาบาล วิธีการจัดการกับอาการเมื่อมีอาการหอบอีกวิธีหนึ่งคือการพ่นยาขยายหลอดลมทันที ซึ่งผู้ป่วยทุกรายใช้วิธีนี้เพราะเชื่อจากประสบการณ์ของตนเองว่าการพ่นยาขยายหลอดลมช่วยให้อาการทุเลาลงจนทำให้ต้องพ่นนี้ติดตัวตลอดเวลา แม้บางรายมี

ความกลัวว่าการพ่นยาบ่อยเกินไป อาจเกิดการติดยาหรือติดยาจนทำให้ไม่สามารถควบคุมอาการได้ในที่สุด 2) วิธีการจัดการกับอาการด้วยการควบคุมโดยป้องกันไม่ให้เกิดอาการนั้น ผู้ป่วยให้ข้อมูลว่า เป็นวิธีการป้องกันความรุนแรงของอาการที่จะเกิดขึ้น ผู้ป่วยจึงเน้นวิธีป้องกันล่วงหน้า เช่น การจิบยาแก้ไอเมื่อเริ่มมีอาการไอ เมื่อเริ่มมีความรู้สึกเหมือนจะเหนื่อยหรือหอบ ผู้ป่วยจะรีบพ่นยาทันทีไม่รอให้เกิดอาการก่อนแล้วจึงพ่นยา นอกจากนั้น จะป้องกันตนเองไม่ให้ป็นหวัดไม่ดื่มน้ำเย็น

3. ผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการ

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังกลุ่มนี้มีประสบการณ์ของผลลัพธ์จากการจัดการกับอาการที่เกิดขึ้น ทั้งอาการไอจนเหนื่อยและอาการที่สำคัญที่สุดคืออาการหอบ ผลลัพธ์ดังกล่าวมีทั้งที่จัดการกับอาการได้จนทำให้สามารถควบคุมอาการได้ และจัดการกับอาการไม่ได้จนต้องเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลอีก ซึ่งผู้ป่วยได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกของตนเองต่อการเป็นโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ สรุปได้ดังนี้

3.1 ผลลัพธ์เมื่อสามารถจัดการกับอาการได้

ผู้ป่วยมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสามารถควบคุมอาการหอบหรือควบคุมการเจ็บป่วยได้ จนสามารถช่วยงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ได้ หรือแม้กระทั่งได้ตื่นนอนตอนเช้าอย่างสดชื่นก่อนมารยา ก็ทำให้รู้สึกดีได้

“พอไม่เหนื่อยก็ทำงานบ้านได้ เมื่อก่อนนี้เขา (ภรรยา) ไม่กล้าให้ทำ เพราะเราทำไม่ไหว” (รายที่ 3)

“แต่ก่อนนอนตื่นสาย ที่นี้พออาการดีขึ้น บ้า (ภรรยา) เขาวัดมันผิดสังเกตนะปกติบ้าต้องลุกเข้า ที่นี้ผมลุกมาตอนเช้า สบาย...มานั่งทำอะไรอะไรก็ได้” (รายที่ 3)

“รู้สึกอายุย้อนไปสามสิบปีแน่ะ” (รายที่ 3)

“พอไม่เหนื่อยแล้วรู้สึกสบายใจ นึกจะทำอะไรมันก็สบาย” (รายที่ 2)

“มันไม่มีอาการเหนื่อย ก็ดีใจ สบายใจ...จะทำอะไรก็ได้ มันเรียกว่ามันไม่รบกวน” (รายที่ 2)

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

ผู้ป่วยบางรายรู้สึกภูมิใจที่สามารถกลับมาหา รายได้หรือทำงานเลี้ยงชีพได้อีกเช่นรายที่บอกว่าตนเอง อาการดีขึ้นจนมาเป็นตัวแทนขายผลิตภัณฑ์สุขภาพได้

“ได้เงินเป็นกอบเป็นกำ ได้เงินดี สุขภาพจิต ก็ดี สุขภาพจิตนี้สำคัญนะ” (รายที่ 1)

“มันเป็นดังค์ เท่ ไหว่ก็อยากได้ เราทำได้ เรา ก็ดีใจว่าเราทำได้ เหมือนกับเราเก่งขึ้น” (รายที่ 8)

3.2 ผลลัพธ์เมื่อไม่สามารถจัดการกับอาการ ได้

ผู้ป่วยรู้สึกว่าเป็นภาระของครอบครัวหาก ควบคุมอาการไม่ได้และต้องเข้าโรงพยาบาล ผู้ป่วยบาง รายยอมรับว่าส่งสารคนในครอบครัวเมื่อตนเองจัดการ กับอาการหอบเหนื่อยไม่ได้และอาการของโรคกำเริบขึ้น จนต้องกลับเข้าไปรักษาในโรงพยาบาลอีก

“ถ้าไปนอนโรงพยาบาลก็ต้องมีคนมา เฝ้า...ลำบากเขา ต้องทำมาหากิน”

“เวลาเราไม่ไหว...(ไม่สบาย) คนรอบข้างเขา ก็เป็นห่วงนะ” (รายที่ 3)

“เคยรักษาที่โรงพยาบาล...(บอกชื่อโรง พยาบาลในกรุงเทพที่เชื่อว่ารักษาดี) แต่เดี๋ยวนี้ไม่เอา แล้ว เพราะไปไม่ได้มันไกล (บ้านอยู่นครปฐม) รบกวน เมีย ลูก เขาต้องพาไป” (รายที่ 4)

ด้านผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการของ ผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังนั้น จากข้อมูลที่ได้จากผู้ป่วย โรคมาพบกันนั้น ผลลัพธ์ของการจัดการกับอาการสรุป ได้เป็น 2 ประการ คือ การจัดการกับอาการได้ จนสามารถควบคุมอาการได้โดยไม่ต้องไปโรงพยาบาล และผลลัพธ์ที่ไม่สามารถจัดการกับอาการได้จะต้องเข้า รับการรักษาที่โรงพยาบาล ในรายที่สามารถจัดการกับ อาการได้ ผู้ป่วยสามารถช่วยงานบ้านหรือช่วยเหลือ คนในครอบครัวทำงานได้บ้าง ผู้ป่วยจะรู้สึกถึงความ มีคุณค่าของตนเอง สบายใจ พึ่งพาตนเองได้ ไม่รบกวนผู้อื่น ทำงานเลี้ยงชีพได้ สุขภาพจิตดี ส่วนผู้ป่วยที่ไม่สามารถจัดการกับอาการได้ต้องรับการรักษาที่โรงพยาบาล มีความรู้สึกว่าเป็นภาระของ ครอบครัว ทำให้คนในครอบครัวลำบาก เป็นอุปสรรค

ในการประกอบอาชีพ ผู้ป่วยบางรายยอมรับว่าตนเอง ส่งสารคนในครอบครัว จะพยายามทำตนไม่ให้เป็นการ ะของครอบครัว

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า ประสพการณ์เกี่ยวกับ อาการหอบแบ่งเป็น ลักษณะอาการที่พบและการ ประเมินอาการที่ปรากฏ บั๊จจัยและสาเหตุของอาการ และการตอบสนองต่ออาการและเจตคติที่มีต่ออาการ และการเจ็บป่วย ลักษณะอาการที่พบมากที่สุดในกลุ่ม ผู้ป่วยจำแนกเป็น อาการหอบ อาการไอ และอาการ แน่นหน้าอก ซึ่งเป็นผลจากการไม่สามารถหายใจเข้า ออกได้สะดวก จากการหดเกร็งและตีบแคบของ หลอดลม สอดคล้องกับที่ สุชัย เจริญรัตนกุล (2552: 8) ได้รายงานไว้ว่าผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง มักมีอาการไอเรื้อรังเนื่องจากหลอดลมอักเสบ มีเสมหะ มาก เป็นหวัดง่ายแต่หายยาก เจ็บคอ คออักเสบ หลอดลมอักเสบบ่อยๆ และหากไม่หยุดสูบบุหรี่จะทำให้ มีอาการรุนแรงมากขึ้น เริ่มเหนื่อยและหอบมากขึ้น เวลาหายใจมีเสียงดังวี๊ดๆ หายใจลำบากเนื่องจาก หลอดลมตีบมากขึ้น ทั้งนี้อาการจะเพิ่มมากขึ้นตาม การเสื่อมของถุงลมในปอด

จากผลการวิจัยยังพบว่าแม้ว่าผู้ป่วยส่วน ใหญ่มีความคุ้นเคยกับอาการหอบที่พบได้มากที่สุดจาก พยาธิสภาพของโรค แต่ทุกคนได้ประเมินอาการหอบ ที่เป็นอยู่และให้ข้อมูลตรงกันว่าเมื่อมีอาการหอบเกิดขึ้น กับตนเองมีความกลัวมาก กลัวว่าจะขาดอากาศหายใจ และในที่สุดจะถึงแก่ชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับที่องค์การ อนามัยโลกได้จัดให้โรคถุงลมโป่งพองเป็นปัญหา สาธารณสุขของประชากรโลก โดยระบุว่าใน พ.ศ. 2548 มีผู้ป่วยถุงลมโป่งพองทั่วโลกประมาณ 80 ล้านคน มีผู้เสียชีวิตจากโรคนี้ประมาณปีละ 3 ล้านคน หรือเท่ากับมีผู้เสียชีวิตนาทีละ 6 คน(Calverly & Paul Walker, 2003 : 1053-1055) และจากการวิจัยเชิง คุณภาพของดีไวโต (Devito, 1990 : 186-191) พบว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีความรู้สึกตื่นตัวต่ออาการที่เกิดขึ้น

โดยมีผู้ป่วยกล่าวว่าอาการที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุดที่จะนำไปสู่ความตาย รู้สึกเหมือนกับชีวิตได้ถึงจุดจบ ทุกสิ่งทุกอย่างได้จบสิ้นลง ผู้ป่วยบางรายมีความรู้สึกว่าการที่เกิดขึ้นเป็นสถานการณ์ที่ทำให้ตื่นตกใจ เป็นความรู้สึกว่าไม่สามารถควบคุมการหายใจได้ สอดคล้องกับที่สัชชี เจริญรัตนกุล (2552: 8) รายงานว่าอาการขั้นรุนแรงที่สุดของผู้ป่วยที่เป็นโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังคือไม่สามารถทำกิจกรรมใดๆ ได้เลยต้องนอนเฉยๆ เท่านั้นและต้องเข้าพักรักษาตัวในโรงพยาบาลด้วยการใช้เครื่องช่วยหายใจตลอดเวลา เนื่องจากถุงลมปอดใช้งานไม่ได้แล้ว

เมื่อก้าวถึงอาการไอและหอบ ผู้ป่วยทุกรายให้ข้อมูลตรงกันว่า เมื่อหอบและหายใจลำบากมักมีอาการแน่นหน้าอกร่วมด้วยเสมอ ทั้งนี้รู้สึกเหมือนมีอะไรดันอยู่ในรูทรวงอก บางรายอธิบายละเอียดด้วยว่า มักมีอาการแน่นหน้าอกก่อน จากนั้นหายใจไม่ออกและลงท้ายด้วยอาการหอบ ซึ่งอธิบายได้ว่าเป็นการหดเกร็งของหลอดลมอย่างชัดเจน สอดคล้องกับคินส์แมนและคณะ (Kinsman, et al., 1983 : 755-761) ศึกษาเกี่ยวกับอาการและประสบการณ์ของผู้ป่วยโรคหลอดลมอักเสบเรื้อรังและถุงลมโป่งพองพบว่า ผู้ป่วยเหล่านี้มีอาการและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นขณะมีอาการที่พบได้บ่อย 5 อันดับแรก ได้แก่ อาการหายใจลำบาก ความเมื่อยล้า นอนไม่หลับ มีเสมหะคั่ง อารมณ์โกรธง่าย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับการศึกษาของเบเกอร์และชอลซ์ (Baker, and Scholz, 2002 : 67-73) ที่พบว่าอาการหายใจลำบากเป็นอาการที่พบได้บ่อย

ผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยหรือสาเหตุของการเกิดอาการหอบ หายใจลำบาก ไอและแน่นหน้าอกมีความใกล้เคียงกันในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ เกิดจากสภาพอากาศทั้งอากาศร้อนและอากาศเย็น ลักษณะอาหารที่รับประทานซึ่งส่วนใหญ่ เป็นอาหารทอดของมัน หรืออาหารที่ประกอบด้วยกะทิ และจากสิ่งแวดล้อมที่มีควันไฟและฝุ่นทำให้อาการกำเริบได้

สภาพอากาศที่ร้อนหรือเย็นมีโอกาทำให้ผู้ป่วยหอบได้เหมือนกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากอากาศเป็น

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอาการ ไอและหอบได้ ลักษณะอากาศที่พบว่าเป็นปัจจัยดังกล่าว ประกอบด้วย อากาศร้อนและอากาศเย็น ผู้ป่วยบางรายให้ข้อมูลว่าเวลาอากาศเย็น เช่น ช่วงหน้าหนาวจะเหนื่อย ไอและหอบมากกว่าปกติ สอดคล้องกับการอธิบายโดยใช้แบบจำลองการจัดการกับอาการของลาร์สันและคณะ (Larson et al. 1994 : 273) ที่อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ว่าการรับรู้ต่ออาการของบุคคลอาจมีอิทธิพลจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งหมายถึงบรรยากาศและภูมิหลังในสถานการณ์หนึ่งๆ เมื่อเกิดการรับรู้ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น บ้านที่พัก ที่ทำงาน หรือสถานที่พักผ่อน ซึ่งในกรณีเกี่ยวข้องกับอากาศซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับบุคคลมากที่สุด

นอกจากนั้นจากผลการวิจัยยังพบว่าลักษณะอาหารที่รับประทานมีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้สาเหตุของอาการที่เกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูล กล่าวคือ ศัตรูสำคัญได้แก่ อาหารมัน อาหารทอดและแกงกะทิ ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าอาหารมันหรือของทอดต่างๆ ไปกระตุ้นทำให้เกิดอาการระคายเคืองบริเวณหลอดลมและทำให้เกิดอาการไอได้ ส่วนสิ่งแวดล้อมที่มีควันไฟและฝุ่นทำให้อาการกำเริบได้ จัดว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังคือการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีมลพิษของอากาศ การอยู่ใกล้ชิดกับผู้สูบบุหรี่ ประกอบอาชีพที่มีฝุ่นหรือละอองของสารเคมี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผชิญต่อควันบุหรี่ มลพิษของอากาศ ควันที่เกิดจากการเผาไหม้ของถ่าน ฟืน หรือสารอินทรีย์ต่างๆ ล้วนก่อให้เกิดอันตรายต่อปอดทั้งสิ้น (U.S. Environmental Protection Agency, 2007, www.lungusa.org)

ตอบสนองที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดอาการ รวมทั้งเจตคติที่มีต่ออาการ รวมทั้งความเจ็บป่วยในภาพรวมของผู้ป่วยกลุ่มนี้ เน้นที่การป้องกันความรุนแรงของอาการที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือ เมื่อรับรู้ว่าตนเองมีอาการเตือนที่แสดงว่ากำลังจะเกิดอาการไอหรือหอบ จะพยายามแก้ไขปัญหาล่วงหน้าไม่ให้อาการกำเริบขึ้น

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

ทั้งนี้อธิบายได้ว่าเป็นการตอบสนองต่ออาการที่เกิดขึ้น เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสมดุลในตนเองให้มากที่สุด ซึ่งกลายมาเป็นเจตคติต่อการเจ็บป่วยหรืออาการที่มีอยู่ ว่าต้องไม่ปล่อยให้มีอาการมากแล้วจึงจัดการ สอดคล้อง กับที่ลาร์สันและคณะ (Larson et al. 1994 : 273) อธิบายว่าการตอบสนองต่ออาการ (Response to symptom) หมายถึงปฏิกิริยาตอบสนองของบุคคลต่อ อาการหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วย หรือการบาดเจ็บ การตอบสนองต่ออาการเป็นความรู้สึก ความนึกคิด หรือพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นภายหลัง จากการเกิดอาการจากการเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บ และ อาการที่เกิดขึ้นเพียงอาการเดียว อาจมีการตอบสนอง ต่ออาการนั้นได้มากกว่าหนึ่งลักษณะ ดังนั้นถ้าบุคคล มีอาการมากกว่าหนึ่งอาการ การตอบสนองต่ออาการ จะยังมีมากและซับซ้อนมากขึ้น การตอบสนองต่ออาการ นี้ อาจเป็นการตอบสนองทางสรีระ ทางจิต หรือ พฤติกรรมที่แสดงออกมา ซึ่งกรณีนี้ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้เกิด การเรียนรู้ว่าเมื่อตนเองมีอาการเตือนที่แสดงว่ากำลัง จะเกิดอาการจึงตอบสนองด้วยการรับประทานยาหรือ พินยาไว้ก่อน เพื่อไม่ให้อาการรุนแรงมากขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ ใช้วิธีการจัดการกับอาการ เมื่อมีอาการหอบ ด้วยการนั่งหรือนอนพัก การควบคุม การหายใจให้ได้ และการพินยาขยายหลอดลมทันที ซึ่ง สามารถอธิบายตามหลักพยาธิสรีรภาพได้ว่า การนั่งหรือนอนพักเป็นวิธีการที่ช่วยลดการใช้ออกซิเจน ซึ่งผู้ป่วย ส่วนใหญ่มักใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อเป็นการชดเชยให้ ตนเองสามารถปรับตัวกับอาการหอบได้ จากนั้นจึงใช้ วิธีการควบคุมการหายใจเพื่อไม่ให้อาการหอบกำเริบ มากขึ้น นอกจากนั้นการใช้ยาพินยังช่วยทำให้อาการ หอบดีขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะตัวยามีฤทธิ์ขยายหลอดลม ตามที่วิศิษฐ์ อุดมพาณิชย์ (2550 : 342-344) ได้ กล่าวไว้ว่าที่ใช้ในการรักษาผู้ป่วยกลุ่มนี้มักเป็นยาขยาย หลอดลม รวมทั้งวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพปอด ด้วยการ ฝึกกล้ามเนื้อที่ใช้ในการหายใจ จะช่วยให้กล้ามเนื้อมี ประสิทธิภาพมากกว่าเดิม ทำงานได้มากขึ้นโดยใช้ ออกซิเจนเท่าเดิม

นอกจากนั้นผลการวิจัยยังพบว่าผู้ให้ข้อมูลยัง ใช้วิธีการควบคุมโดยป้องกันไม่ให้เกิดอาการ โดยผู้ให้ ข้อมูลแต่ละรายมีประสบการณ์เรียนรู้ด้วยตนเองว่า ก่อนจะมีอาการไอ หอบ และแน่นหน้าอกนั้น ตนเอง จะเกิดความรู้สึกล่วงหน้าว่ากำลังจะเกิดอะไรขึ้น จะรีบ ช่วยเหลือตนเองในการควบคุมโดยป้องกันไม่ให้เกิด อาการขึ้น เช่นเมื่อมีอาการเตือนว่าจะไอจะรีบจิบยา แก้วไอ ในรายที่มีอาการเริ่มแรกด้วยอาการไอหรือเมื่อ เริ่มหายใจขัดเหมือนจะเหนื่อยหรือใกล้จะหอบ จะรีบ พินยาทันที ไม่รอให้เกิดอาการแล้วจึงจัดการกับอาการ ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นวิธีการเพิ่มความ สามารถในการดูแลตนเอง เพื่อให้ปลอดภัยจาก อันตรายถึงชีวิตที่อาจเกิดขึ้นจากอาการดังกล่าว สอดคล้องกับการอธิบายแบบจำลองของการจัดการกับ อาการของลาร์สันและคณะ (Larson et al. 1994 : 273) ที่อธิบายว่าประสบการณ์ของบุคคลเกี่ยวกับอาการ ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การประเมินอาการ (Evaluation of symptom) หมายถึงการที่บุคคลมีความรู้สึกต่อ สิ่งที่เกิดการเจ็บป่วยหรือการบาดเจ็บนั้นว่า มีอาการรุนแรงมากน้อยเพียงใด อาการเหล่านั้นเกิดขึ้น ที่ตำแหน่งใดของร่างกาย อาการนั้นเกิดขึ้นมีความถี่ อย่างไร ลักษณะของการเกิดอาการนั้นมีรูปแบบอย่างไร กล่าวคือ เป็นอาการที่เกิดเพียงชั่วคราว หรือเกิดอย่างต่อเนื่องเป็นการถาวร อาการเหล่านั้นมีที่ท้าวจะก่อให้เกิดการขยายมากน้อยเพียงใด หรืออาการนั้นรุนแรง มากจนก่อให้เกิดภาวะฉุกเฉินต่อชีวิต หรือเกิดความ พิกการมากน้อยเพียงใด เพื่อหาแนวทางในการจัดการ กับอาการที่เกิดขึ้น

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังกลุ่มนี้มีประสบการณ์ของ ผลลัพธ์จากการจัดการกับอาการที่เกิดขึ้น ทั้งอาการไอ จนเหนื่อยและอาการที่สำคัญที่สุดคืออาการหอบ หายใจ ลำบาก ผลลัพธ์ดังกล่าวมีทั้งที่จัดการกับอาการได้ จนทำให้สามารถควบคุมอาการได้ และจัดการกับอาการ ไม่ได้จนต้องเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลอีก ซึ่ง ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกทั้งใน เชิงบวกและเชิงลบ

ผลลัพธ์เมื่อสามารถจัดการกับอาการได้ ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสามารถควบคุมอาการหอบหรือควบคุมการเจ็บป่วยได้ จนสามารถช่วยงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ได้ หรือแม้กระทั่งได้ตื่นนอนตอนเช้าอย่างสดชื่นก่อนคนอื่นในครอบครัว ผลการวิจัยในเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อผู้ให้ข้อมูลสามารถจัดการกับอาการหอบ หายใจลำบากหรืออาการไอที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วยได้ ทำให้ปลอดภัยจากภาวะคุกคามต่อร่างกาย ไม่เกิดสภาพร่างกายที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมาน และทำให้สภาพจิตใจของผู้ให้ข้อมูลดีขึ้น และเกิดความรู้สึกมีคุณค่า สอดคล้องกับที่ลาร์สันและคณะ (Larson et al. 1994 : 273) ดอดด์และคณะ (Dodd, et al., 2001) อธิบายให้เห็นว่าผลลัพธ์ของอาการ (Symptom outcome) เป็นผลรวมที่เกิดจากประสบการณ์เกี่ยวกับอาการ และกลวิธีการจัดการกับอาการ ซึ่งมีตัวชีวิตที่บ่งบอกถึงผลลัพธ์ของอาการในลักษณะความสัมพันธ์ของสภาวะอาการเป็นแกนกลางกับความสามารถในการดูแลตนเอง ฐานะความเป็นอยู่หรือเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต ภาวะทางอารมณ์ การจัดการกับอาการที่มีประสิทธิภาพ และภาวะการทำงานที่ซึ่งหมายถึงการคงไว้ซึ่งการทำงานที่ต่างๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น รวมทั้งสอดคล้องกับที่ ดอดด์และคณะ (Dodd, et al., 2001: 670-671) อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลลัพธ์ของอาการว่ายังเกี่ยวข้องกับบุคคล (Person) ในปัจจัยด้านลักษณะบุคคล (Demographic factors) ได้แก่ เพศ อายุ ปัจจัยด้านจิตวิทยา (Psychological factors) เช่น บุคลิกภาพ ความสามารถในการรู้คิดและแรงจูงใจ ปัจจัยด้านสังคมวิทยา (Sociological factors) เช่น ลักษณะครอบครัว วัฒนธรรม และศาสนา และปัจจัยด้านสรีรวิทยา (Physiological factors) เช่น ความสามารถทางกาย ความสามารถในการทำกิจกรรมแบบแผนการพักผ่อนอีกด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของอาร์ตัน ม่วงไหมทอง (2551) ที่ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการจัดการกับอาการหายใจลำบากต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังเป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบหนึ่งกลุ่ม วัดก่อนและ

หลังการใช้โปรแกรมการจัดการกับอาการหายใจลำบากในกลุ่มผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังที่ได้รับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังหลังได้รับการพยาบาลตามโปรแกรมการจัดการกับอาการหายใจลำบาก ทำให้อาการหายใจลำบากลดลง และค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเชิงคุณภาพ ครั้งนี้ พบประเด็นสำคัญที่ผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการกับอาการของโรค ซึ่งเป็นการเจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติทางการพยาบาล ดังนี้

1. ด้านการบริหารการพยาบาล

1.1 ผู้บริหารการพยาบาล สามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกับอาการไปไว้ใน การเสริมสร้างระบบการบริการพยาบาลด้วยการเผยแพร่ให้พยาบาลทุกส่วนงานมีความรู้ ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถนำไปประยุกต์ในการปฏิบัติทางการพยาบาลในหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบ

1.2 จัดโครงการอบรมฟื้นฟูวิชาการด้านการพยาบาลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการจัดการกับอาการ ให้สามารถดำรงชีวิตและปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ดีที่สุด

1.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานการพยาบาลได้มีการทำวิจัยเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังในด้านอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย

2. ด้านการปฏิบัติการพยาบาล

2.1 พยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรังสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ในการดูแลผู้ป่วยทั้งในกรณีที่ผู้ป่วยสามารถจัดการกับอาการได้ และในกรณีที่ผู้ป่วยไม่สามารถจัดการกับอาการได้ เพื่อ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

ประโยชน์โดยตรงต่อผู้ป่วย และเป็นการพัฒนาคุณภาพการพยาบาล

2.2 พยาบาลควรจัดกลุ่มญาติหรือสมาชิกในครอบครัวของผู้ป่วยเพื่อให้ความรู้และวิธีปฏิบัติช่วยเหลือผู้ป่วยโดยเฉพาะในกรณีที่ผู้ป่วยไม่สามารถจัดการกับอาการได้

2.3 พยาบาลควรนำแนวคิดการจัดการกับอาการไปประยุกต์ในการพยาบาลผู้ป่วยด้วยโรคหรืออาการผิดปกติอื่นๆ

2.4 พยาบาลควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง หรือผู้ป่วยโรคเรื้อรังอื่นๆ เพื่อพัฒนาการปฏิบัติการพยาบาลให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

3. ด้านการศึกษาพยาบาล

ผู้บริหารการศึกษานพยาบาล และคณาจารย์ควรมีการนำแนวคิดการจัดการกับอาการไปสอดแทรกในการสอนรายวิชาการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

บรรณานุกรม

- นาฏอนงค์ สุวรรณจิตต์. (2537). **ศึกษาผลของการเตรียมผู้ป่วยและครอบครัวต่อพฤติกรรมและการดูแลตนเอง และคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง**. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นัยนา อินทรประสิทธิ์, ร้อยเอกหญิง. (2544). **ผลของโปรแกรมการพัฒนาศมรรถนะในตนเองต่อพฤติกรรมและการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง**. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิศิษฐ์ อุดมพานิชย์. (2546). “โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง” ใน **ตำราอายุรศาสตร์ เล่ม 4**. โครงการตำราจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชัย เจริญรัตนกุล, ศาสตราจารย์ นายแพทย์. (2552). **วันรณรงค์โรคถุงลมโป่งพองโลก**. กรุงเทพฯ : หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันอังคารที่ 10 พฤศจิกายน 2552 : 8.
- อารี ม่วงไหมทอง. (2551). **ผลของโปรแกรมการจัดการกับอาการหายใจลำบากต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง**. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- Baker, C.F., and Scholz, J.A. (2002). **Coping with symptoms of dyspnea in chronic obstructive pulmonary disease Rehabilitation Nursing**, 27, 67-73.
- Calvery, P.M.A., and Walker Paul. (2003). Chronic obstructive pulmonary disease. **The Lancet**, 27(362), 1053-1055.
- Colaizzi, P. (1978). Psychological research as the phenomenologist views it. In Valle, R. & King, M. (Eds). **Existential-phenomenological alternatives for psychology**. New York, Oxford University Press.
- Coyle, N. (2004). “In their own words: seven advanced cancer patients describe their experience with pain and the use of opioid drugs”. **Journal of Pain and Symptom Management**. 27(4), April: 300-309.
- DeVito, A.J. (1990). Dyspnea during hospitalizations for acute phase of illness as recalled by patients with chronic obstructive pulmonary disease. **Heart & Lung**, 19(2), 186-191.

- Dodd, M., Jason, S., Facione, N., Faucett, J., Froelicher, E.S., Humphreys, J. Lee, K., Miaskowski, C., Puntillo, K., Rankin, S., Taylor, D. (2001). Nursing theory and concept development or analysis advancing the science of symptom management. **Journal of Advance Nursing**. 33(5) : 668-676.
- Donovan, K. A. et al., (2004). "Course of fatigue in women receiving chemotherapy and/or radiotherapy for early stage breast cancer. **Journal of Pain and Symptom Management**. 28(4), October: 373-380.
- Duangpaeng, S., Eusawas, P., Laungamornlert, S., Gasemgitvatana, S., & Sritanyarat, W. (2002). Chronic dyspnea Self-management of Thai adults with COPD. **Thai Journal of Nursing Research**. 6(4) : 200-215.
- Hockstra, J. et al. (2004). "The symptom monitor : A diary for monitoring physical symptoms for cancer patients in palliative care : feasibility, reliability and compliance". **Journal of Pain and Symptom Management**. 27(1), January : 24-35.
- Hu, W. Y. et al., (2004). "Morphine for dyspnea control in terminal cancer patients : is it appropriate in Taiwan". **Journal of Pain and Symptom Management**. 28(4), October: 356-363.
- Kinsman, R.A. , Yaroush, R.A., Fernandez , E., Dirks, J.F., Schocket, M., and Fukuhara. J. (1983). **Symptoms and experiences in chronic bronchitis and emphysema**. Chest, 5, 755 - 761.
- Larson, P.J. (1994). "A model for symptom management." **IMAGE: Journal of Nursing Scholarship**. 26(4), Winter : 272-276.
- Lee and Carrieri, (2004). **Research Center for Symptom Management**.
<http://nurseweb.ucsf.edu/www/rcsm.htm>. Retrieved on 3/12/04.
- Morse, J.M. and Field, P.A. (1996). **Nursing research : The application of qualitative approaches**, Second edition, Chapman & Hall, London, 1996.
- Munden, J., Goldberg, K. E., and McCleery, J. G. (2003). **Elder care strategies : expert care plans for older adults**. Philadelphia : Lippincott Williams and Wilkins.
- Oh, E. G. (2004). "Symptom experience in Korean adults with lung cancer". **Journal of Pain and Symptom Management**. 28(2), August : 133-139.
- U.S. Environment Protection Agency. (2007). Air and radiation : Six common pollutants : particulate matter, basic information August 31, 2007.
www.lungusa.org. Accessed on September, 8, 2009.
- Wiel, V.J. (1985). Dyspnea, in Harwitz, L.D., and Groves, B.M. London : J.B. Lippincott.

ชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรเก่าพระพร
สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 สภาคริสตจักรในประเทศไทย*
Life and Ministry of Kaopraporn Church,
Belonging to the Seventh District of the Church of Christ in Thailand

ดร.ยังชัน ชิน**
ดร.วารุณาณ เชื้อหน่าย***
ดร. ฮองซิก ชิน**

บทนำ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณภาพชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรเก่าพระพร คริสตจักรท้องถิ่นในจังหวัดกรุงเทพมหานคร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย บนรากฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์และคริสตศาสนศาสตร์ กลุ่มประชากร คือ สมาชิกคริสตจักรเก่าพระพรจำนวน 21 คน ประกอบด้วยคณะธรรมกิจ คณะสตรี และบุรุษ และคณะอนุชนรวบรวมข้อมูลโดยการทบทวนเอกสาร ใช้แบบสอบถามการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า คริสตจักรเก่าพระพรเป็นชุมชนของผู้ที่เชื่อวางใจในพระเยซูคริสต์ ซึ่งมีคุณลักษณะสอดคล้องกับคุณลักษณะคริสตจักรตามหลักคำสอนของพระคริสตธรรมคัมภีร์ และหลัก

คริสตศาสนศาสตร์ และดำเนินพันธกิจหลักของคริสตจักรทั้ง 5 ประการ คือ การเสริมสร้างสาวก พระเยซูคริสต์ การนมัสการพระเจ้า การสามัคคีธรรม การรับใช้ในคริสตจักรและสังคม และการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ อย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตาม คริสตจักรควรพัฒนาพันธกิจ การประกาศพระกิตติคุณ การสามัคคีธรรม และการสร้างสาวก นอกจากนั้น คริสตจักรเก่าพระพร ควรแสวงหาแนวทางในการตอบสนองต่อปัจจัยสำคัญ 3 ประการที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักร คือ 1) สมาชิกมีจำนวนน้อย 2) สมาชิกอยู่ในสังคมเมืองใหญ่ และ 3) สมาชิกขาดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับคำสอนของพระคริสตธรรมพระคัมภีร์และหลักคริสตศาสนศาสตร์เรื่องคริสตจักร

Abstract

The following research has the nature of descriptive research. It has as its purpose the study and analysis of the quality of life and ministry of the

Kaopraporn Church, based on the Scriptures and theology. A total of 21 church members, comprised of the session members, women and men

* ทูลสนับสนุนการวิจัยของสถาบันกรุงเทพคริสตศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

** ศาสนาจารย์ และอาจารย์ประจำสถาบันกรุงเทพคริสตศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

*** ครูศาสนา และอาจารย์ประจำสถาบันกรุงเทพคริสตศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

missionary union, and singles, make up the sample population in this research. The facts were gathered using researched paperwork, survey questionnaire, group discussion and interviews.

The findings of the research shows that the Kaopraporn Church is a community that believes and trusts in Jesus, having the characteristics that is in accordance with the characteristics of the church that is taught in the Scriptures and theological doctrines. Kaopraporn Church also is carrying out the five ministries of the church (i.e., discipleship, worship, fellowship,

church and society, and evangelism) completely. However, the Kaopraporn Church needs to improve or develop the evangelism, fellowship and discipleship ministries. In addition, the Kaopraporn Church should seek to respond to three important issues which have a direct result on the life and ministry of the church. These are 1) few numbers of church members, 2) church members live in the urban areas, and 3) church members lack clear understanding about what the Scriptures and theological doctrines say about the church.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คริสตจักรเป็น “ชุมชน” ของผู้คนที่มีความเชื่อศรัทธาในพระเยซูคริสต์ มีประสบการณ์ และชีวิตที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงจากพระองค์ เป็นชุมชนที่บ่มเพาะ เลี้ยงดู เกื้อกูลกันและกัน ให้แต่ละคนมีชีวิตที่เจริญเติบโตขึ้นเยี่ยงพระเยซูคริสต์มากขึ้นทุกวัน และเกิดผลตามพระประสงค์ของพระเจ้าการขับเคลื่อนชีวิตและการทำพันธกิจคริสตจักรไปในทิศทางที่ถูกต้องย่อมส่งผลต่อความเจริญเข้มแข็งของคริสตจักร และมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชุมชนสังคมที่คริสตจักรตั้งอยู่ แต่หากคริสตจักรท้องถิ่นขับเคลื่อนชีวิตและทำพันธกิจไปในทิศทางที่ไม่ถูกต้อง ย่อมส่งผลต่อความเข้มแข็งของคริสตจักร และอาจก่อให้เกิดการชะงักงันในการเจริญเติบโต และการเกิดผลในชีวิตของคริสตจักร อีกทั้งส่งผลต่อผู้คนในชุมชนคริสตจักรที่มีผลต่อการบ่มเพาะ เสริมหนุนชีวิตฝ่ายจิตวิญญาณของชุมชนคริสตจักร

คริสตจักรท้องถิ่นในปัจจุบันส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ กระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม ระบบคุณค่าในชีวิตตามกระแสสังคม และ

ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการคริสตจักรตามแบบการบริหารจัดการองค์กรทั่วไป ยังผลให้ชุมชนคริสตจักรมีชีวิตและการขับเคลื่อนพันธกิจไปในทิศทางที่คลาดเคลื่อนไปจากเป้าหมายเดิมของชุมชนคริสตจักร ตามรากฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์และคริสตศาสนศาสตร์ สรรณะของคริสตจักรได้แปรเปลี่ยนจากการยึดมั่นพระประสงค์ของพระคริสต์ ไปเป็นการยึดมั่นตามกระแสวัตถุนิยม

การขับเคลื่อนชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรท้องถิ่นในสังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่คลาดเคลื่อนไปจากรากฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์และคริสตศาสนศาสตร์เช่นนี้ สามารถเห็นได้โดยทั่วไป อีกทั้งสามารถเห็นผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อคริสตจักรท้องถิ่นและสภาคริสตจักรในภาพรวม แต่กลับพบว่า ไม่ได้มีการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาความจริงในเรื่องนี้อย่างเป็นระบบและน่าเชื่อถือ

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาวิจัยถึงชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คริสตจักรเก่าพระพร ซึ่งเป็น

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

คริสตจักรขนาดเล็กในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำพันธกิจและผลที่ได้รับ เมื่อเปรียบเทียบกับหลักคำสอนของพระคริสตธรรมคัมภีร์ และหลักคริสตศาสนศาสตร์เรื่องชีวิตและการทำพันธกิจคริสตจักร โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อมูลความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรแก้วพระพร ซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับคริสตจักรอื่นๆ ในประเทศไทยที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ คริสตจักรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้ง และยังมีสมาชิกไม่มาก ยิ่งกว่านั้น ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายของสภาคริสตจักรในประเทศไทย และการกำหนดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการพัฒนานักศึกษาในสถาบันคริสตศาสนศาสตร์ศึกษา ที่จะเป็นผู้รับผิดชอบทำหน้าที่เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรท้องถิ่น ในฐานะศาสนาจารย์และศิษยาภิบาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรแก้วพระพร คริสตจักรท้องถิ่น สังกัดสภาคริสตจักรในประเทศไทย บนรากฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์และคริสตศาสนศาสตร์เรื่องชีวิตและการทำพันธกิจคริสตจักร
2. ศึกษาชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรแก้วพระพร คริสตจักรท้องถิ่นตามวัฒนธรรม และสภาพที่เป็นจริงที่ได้รับผลกระทบจากกระแสสังคมด้านต่างๆ ในปัจจุบัน
3. ศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรแก้วพระพร
4. ศึกษาแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพของชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรแก้วพระพร บนรากฐานพระคริสตธรรมคัมภีร์และคริสตศาสนศาสตร์

ซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับคริสตจักรอื่นๆ ในประเทศไทย ที่มี ลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ คริสตจักรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้ง และยังมีสมาชิกไม่มาก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คริสตจักรท้องถิ่น ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 แห่ง สภาคริสตจักรในประเทศไทย หมายถึง ชุมชนของผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร และอยู่ในสังกัดของสภาคริสตจักรในประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรทางศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ที่รวมตัวกันเพื่อทำพันธกิจของพระเจ้าในประเทศไทย
2. ชีวิตคริสตจักร หมายถึง คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนคริสตจักร ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความคิด ความรู้สึก สัมพันธภาพ และจิตวิญญาณของทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวมที่อยู่ร่วมกันในชุมชนของผู้ที่เชื่อ
3. พันธกิจคริสตจักร หมายถึง ภาระหน้าที่ซึ่งคริสตจักรที่ได้รับมอบหมายจากองค์พระผู้เป็นเจ้าจึงถือเป็นกิจที่กระทำด้วยพันธะผูกพันกับพระองค์

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นสมาชิกของคริสตจักรแก้วพระพร คริสตจักรท้องถิ่นในจังหวัดกรุงเทพมหานคร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 21 คน ซึ่งสามารถแยกเป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะของคริสตจักร ดังนี้ 1) คณะธรรมกิจ 5 คน 2) คณะสตรี-บุรุษ 9 คน และ 3) คณะอนุชน 7 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การทบทวนเอกสาร ผู้วิจัยศึกษา ค้นคว้าหลักการคำสอนของพระคริสตธรรมคัมภีร์เกี่ยวกับชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรอันเป็นรากฐานความเชื่อศรัทธาและหลักการคิด ในเรื่องชุมชนคริสตจักร

ตลอดจนถึงการทบทวนคริสตศาสนศาสตร์เกี่ยวกับชีวิต และการทำพันธกิจคริสตจักร

2.2 การใช้แบบสอบถาม 2 ชุดคือ 1) แบบสอบถามเรื่องข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักร และ 2) แบบสอบถามเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำเร็จและความต้องการพัฒนาการขับเคลื่อนชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักร

2.3 การสนทนากลุ่ม เนื่องจากการวิจัยสำรวจข้อมูลชีวิตและการทำพันธกิจคริสตจักรครั้งนี้ ใช้กระบวนการรวบรวมข้อมูลแบบครบวงจร การสนทนากลุ่มจะเกิดขึ้นหลังจากการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามแล้ว โดยผู้วิจัยได้จัดทำประเด็นการสนทนากลุ่มให้สอดคล้องกับผลการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถาม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของประเด็นต่างๆ และทางออกที่เหมาะสมสำหรับคริสตจักรของตน

2.4 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มบางรายหลังจากการสนทนากลุ่ม หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติมจะเจาะจงมากขึ้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสารมาประมวล และสรุปจัดหมวดหมู่เพื่อระบุหลักคำสอนของพระคัมภีร์และหลักคริสตศาสนศาสตร์เรื่องชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักร

3.2 ผู้วิจัยประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ บนรากฐานหลักคำสอนของพระคัมภีร์และหลักคริสตศาสนศาสตร์เรื่องชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องชีวิตและพันธกิจคริสตจักร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องชีวิตและพันธกิจคริสตจักรขึ้นอยู่กับรากฐานความเชื่อและแนวคิดจากพระคริสตธรรมคัมภีร์ของทั้งภาคพันธสัญญาเดิมและพันธสัญญาใหม่ และหลักคิดหลักเชื่อของนักคริสตศาสนศาสตร์

ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาษาไทย ฉบับ ค.ศ. 1971 มีคำว่า "คริสตจักร" ปรากฏอยู่ทั้งหมด 106 ครั้ง (สมาคมพระคริสตธรรมไทย, 1971) โดยแปลมาจากคำว่า "เอกเคเลเซีย" ในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ต้นฉบับภาษากรีก ซึ่งหมายถึง ชุมชน ชุมชนประชุม หรือ กลุ่มคน ดังนั้น คริสตจักรจึงไม่ใช่ตัวอาคาร หรือองค์กร แต่หมายถึง ชุมชนของผู้ที่เชื่อวางใจในพระเจ้า หรือผู้ที่มีความสัมพันธ์กับพระเจ้า (Stanley J. Grenz, 2000: 464-485)

หลักคำสอนของพระคัมภีร์และหลักคริสตศาสนศาสตร์เรื่องชีวิตและการทำพันธกิจคริสตจักร สามารถพบได้ในภาพเปรียบเทียบ 4 ภาพที่ผู้เขียนพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ได้กล่าวถึง คริสตจักรรวมทั้ง "พระมหาบัญชา" และ "พระมหาบัญชา" ที่พระเยซูได้ประทานให้กับเหล่าสาวกของพระองค์

1. ชีวิตคริสตจักร

ผู้เขียนพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ได้บรรยายลักษณะชีวิตและพันธกิจของคริสตจักรผ่านทางภาพเปรียบเทียบ 4 ภาพ คือ 1) ประชากรของพระเจ้า 2) พระกายของพระคริสต์ 3) พระวิหารของพระวิญญาณบริสุทธิ์ และ 4) ครอบครัวของพระเจ้า

1.1 คริสตจักร คือ ประชากรของพระเจ้า

(เอเฟซัส 2:19 1เปโตร 2:9) ในขณะที่ชาวอิสราเอลได้รับการเลือกให้เป็นพลเมืองของพระเจ้าผ่านการสืบเชื้อสาย ในคริสตจักร ผู้คนจากทุกเชื้อชาติได้รับการทรงเลือกให้เป็นประชากรของพระเจ้าผ่านทางองค์พระเยซูคริสต์ ดังนั้น ความเชื่อในพระเยซูคริสต์จึงไม่ได้เป็นเพียงเรื่องส่วนตัวแต่เป็นเรื่องของส่วนรวม (หรือชุมชน) ด้วย ผู้เชื่อได้คืนดีกับพระเจ้าและมีความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกับพระองค์ ในเวลาเดียวกันพวกเขาก็ได้คืนดีกับผู้เชื่อคนอื่นๆ และมีความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกันด้วย (Robert J. Banks, 1994: 26) จากความเข้าใจนี้ เห็นได้อย่างชัดเจนว่า คริสตจักรที่สอดคล้องกับพระประสงค์ของพระเจ้าจะเป็นชุมชนแห่งความรักใคร่กลมเกลียว สมาชิกคริสตจักรจะเป็นผู้ที่

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับพระเจ้าและกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในคริสตจักร

สำหรับคริสตศาสนิกายโปรเตสแตนต์ ความเข้าใจนี้เกี่ยวข้องกับคำสอนที่ว่าผู้เชื่อทุกคนเป็นปุโรหิตของพระเจ้าด้วย อัครทูตเปโตรกล่าวว่า “แต่ท่านทั้งหลายเป็นชาติที่พระองค์ทรงเลือกไว้แล้ว เป็นพวกปุโรหิตหลวง เป็นประชาชาติบริสุทธิ เป็นชนชาติของพระเจ้าโดยเฉพาะ เพื่อให้ท่านทั้งหลายประกาศพระบารมีของพระองค์ ผู้ใดทรงเรียกท่านทั้งหลายให้ออกมาจาก ความมืด เข้าไปสู่ความสว่างอันมหัศจรรย์ของพระองค์” (1 เปโตร 2:9) พระคัมภีร์ข้อนี้เป็นรากฐานของหลักคำสอนเรื่องการเป็นปุโรหิตของผู้เชื่อทุกคน โดย มาร์ติน ลูเธอร์ ซึ่งยืนยันว่าผู้เชื่อแต่ละคนมีศักดิ์ศรี การทรงเรียก และสิทธิพิเศษจำเพาะพระพักตร์พระเจ้าเท่าเทียมกัน (David F. Wright, 1988) ในขณะที่คริสเตียนทุกคนได้รับการทรงเรียกให้รับใช้พระเจ้าผ่านทางอาชีพต่างๆ ผู้เชื่อบางคนได้รับการทรงเรียกให้รับใช้พระเจ้าเต็มเวลา เช่น คิซยาภิบาล และมิชชันนารี ผู้รับใช้พระเจ้าไม่ได้มีฐานะที่สูงกว่าหรือสำคัญกว่าผู้เชื่อคนอื่น ๆ แต่พวกเขาได้รับการแต่งตั้งและได้รับสิทธิอำนาจให้สนับสนุนและส่งเสริมผู้เชื่อทุกคนในการรับใช้พระเจ้า (Charles Van Engen, 1991: 156-157) ด้วยเหตุนี้ คริสเตียนทุกคนจึงมีความรับผิดชอบต่องานกิจต่างๆ ของคริสตจักร มิใช่มอบให้เป็นหน้าที่ของผู้รับใช้เต็มเวลาเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้ว คริสตจักรจะเจริญก้าวหน้าไปสู่ความไพบูลย์ของพระคริสต์ได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชนแห่งความเชื่อได้มีส่วนร่วมในการรับใช้ด้านต่างๆ ของคริสตจักรตามความสามารถของตน (เอเฟซัส 4:11-13)

1.2 คริสตจักร คือ พระกายของพระคริสต์

(เอเฟซัส 1:22-23 1โครินธ์ 12:12-31) พระเยซูคริสต์ทรงเป็นศีรษะของคริสตจักรหรือพระกายนั้น (โคโลสี 1:18) ราฟ พี. มาร์ติน กล่าวว่า ภาพนี้พิสูจน์ว่าการกลับใจมาเชื่อพระเจ้าของคริสเตียนแต่ละคน นำไปสู่การเข้าเป็นส่วนหนึ่งในชุมชนของผู้เชื่อ ชีวิตใหม่ใน

พระคริสต์เป็นเรื่องส่วนบุคคลแต่ต้องอาศัยชุมชนในการเอาใจใส่ เลี้ยงดูฟูมฟักในด้านต่างๆ ของชีวิตให้เติบโตไปสู่ความไพบูลย์ในพระองค์ (เอเฟซัส 4:13) การเป็นคริสเตียนจึงเกี่ยวข้องกับการตอบสนองของแต่ละบุคคลและการเข้ามาอยู่ในชุมชนของผู้เชื่อพร้อมกันกับการบ่มเพาะชีวิตจิตวิญญาณจากชุมชนคริสตจักรด้วย (Ralph P. Martin, 1980: 15) ความเข้าใจนี้สะท้อนให้เห็นชีวิตของคริสตจักรหลายประการ คือ สมาชิกของคริสตจักรจะต้องให้พระเยซูคริสต์เป็นสรณะในชีวิตอย่างแท้จริง คือ เชื่อวางใจในพระองค์ในฐานะขององค์พระผู้เป็นเจ้า ดำเนินชีวิตในทุกๆ ด้านโดยพึ่งพาในพระองค์ มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับพระองค์ผ่านทางภารกิจฐานและการอ่านพระคัมภีร์ (ความเข้าใจนี้สอดคล้องกับคำตรัสเปรียบเทียบของพระเยซู ในพระกิตติคุณยอห์น บทที่ 15:1-17 ที่ว่า พระองค์ทรงเป็นเถาองุ่นและผู้เชื่อเป็นแขนงของเถาองุ่น) อีกทั้ง ได้รับการเสริมสร้าง ฟูมฟักให้ความเชื่อศรัทธาเข้มแข็งและเติบโตสู่การรับใช้

ในเวลาเดียวกัน ความเข้าใจนี้แสดงให้เห็นว่าสมาชิกของคริสตจักรต้องมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดต่อกัน พึ่งพาอาศัยและเสริมสร้างซึ่งกันและกัน และร่วมมือกันทำพันธกิจรับใช้องค์พระผู้เป็นเจ้าในชุมชนคริสตจักร และ ชุมชนสังคมโลก ด้วยความสมัครสมานสามัคคี แม้ว่าผู้เชื่อแต่ละคนจะเป็นเหมือนอวัยวะของร่างกายที่มีความสามารถแตกต่างกัน แต่งานรับใช้ทุกอย่างในคริสตจักรจะต้องกระทำด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เมื่อผู้เชื่อคนใดหรือกลุ่มใดในคริสตจักรได้รับมอบหมายหน้าที่บางประการก็ไม่ได้หมายความว่าหน้าที่เหล่านั้นเป็นของพวกเขาเท่านั้น ผู้เชื่อคนอื่น ๆ ในคริสตจักรยังคงต้องมีส่วนรับผิดชอบในหน้าที่เหล่านั้นด้วย

นอกจากนั้น ภาพของคริสตจักรในฐานะพระกายของพระคริสต์ยังชี้ให้เห็นว่า สมาชิกในชุมชนนี้จะต้องมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดต่อกัน พึ่งพาอาศัยและเสริมสร้างซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีการสามัคคีธรรมที่แท้จริงด้วย ดังที่ มิลลาร์ด อีริคสัน อธิบายว่า

“[การสามัคคีธรรมที่แท้จริง] ไม่ได้หมายถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางสังคมเท่านั้น แต่หมายถึง การมีความรู้สึกที่ใกล้ชิดและมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน การมีความเห็นอกเห็นใจและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน สิ่งที่คุณคนหนึ่งได้ประสบจะเป็นสิ่งที่ทุกคนได้ประสบด้วย ดังที่ อัครทูต เปาโลได้กล่าวว่า ‘ถ้าอวัยวะอันหนึ่งเจ็บ อวัยวะทั้งหมดก็พลอยเจ็บด้วย ถ้าอวัยวะอันหนึ่งได้รับเกียรติ อวัยวะทั้งหมดก็พลอยชื่นชมยินดีด้วย (1 โครินธ์ 12:26)’” (Millard J. Erickson, 1998: 1048)

1.3 คริสตจักร คือ พระวิหารของพระวิญญาณบริสุทธิ์ (1 โครินธ์ 3:16-17; 6:19-20 เอเฟซัส 2:19-22) ในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม พระวิหารเป็นที่สถิตของพระเจ้าในโลกนี้ แต่ในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ จุดศูนย์กลางของการสถิตอยู่ด้วยของพระเจ้า คือ ชุมชนของผู้เชื่อ (Stanley J. Grenz, 2000: 467) ดังนั้น นอกจากผู้เชื่อแต่ละคนจะเป็นวิหารของพระวิญญาณบริสุทธิ์แล้ว ชุมชนของผู้เชื่อโดยรวมก็เป็นสถิตของพระวิญญาณบริสุทธิ์ด้วย คริสตจักรจึงได้รับฤทธิ์เดช การสอน และการทรงนำในการรับใช้จากพระวิญญาณบริสุทธิ์ (ยอห์น 14:26 กิจการฯ 1:8) (Millard J. Erickson, 1998: 1049-1050) ดังนั้น สมาชิกของคริสตจักรแต่ละคนจะต้องเป็นผู้ที่พึ่งพาพระวิญญาณบริสุทธิ์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และคริสตจักรจะต้องทำพันธกิจของพระเยซูคริสต์ต่อไปในโลกนี้โดยพึ่งพาฤทธิ์เดชจากพระวิญญาณบริสุทธิ์ พันธกิจที่คริสตจักรทำจึงต้องสอดคล้องกับพันธกิจที่พระเยซูได้ทรงกระทำเมื่อพระองค์เสด็จมาเป็นมนุษย์

1.4 คริสตจักร คือ ครอบครัวของพระเจ้า ผู้เขียนพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่เน้นว่าครอบครัวในฝ่ายวิญญาณนี้เป็นครอบครัวแห่งความรักและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เปาโลยืนยันความจริงนี้หลายครั้งในจดหมายฝากของท่าน อีกทั้งยังกล่าวถึงผู้เชื่อคนอื่นว่าเป็น “ลูก” และ “พี่น้อง” ของท่าน (เช่น 1 โครินธ์ 4:14 กาลาเทีย 4:19) ยอห์นบันทึกว่า

พระเยซูตรัสสั่งให้เหล่า สาวกรักซึ่งกันและกัน รวมทั้งอธิษฐานเพื่อให้พวกเขาเป็นหนึ่งเดียวกัน (ยอห์น 15:12-17; 17:20-21) ท่านเน้นเกี่ยวกับความรักทั้งในพระกิตติคุณและจดหมายฝากที่ท่านเขียนขึ้น และกล่าวถึงผู้รับจดหมายของท่านโดยใช้คำว่า “ลูกทั้งหลาย” (1 ยอห์น 2:1, 12, 18) เปโตร กล่าวว่าชุมชนคริสเตียนคือครอบครัวของพระเจ้า (เปโตร 4:17) และเรียกยอห์นมาระโกว่า “บุตรของข้าพเจ้า” (เปโตร 5:13) ดังนั้น คริสตจักรจึงเป็นชุมชนของผู้เชื่อที่อยู่รวมกันด้วยความรัก สนิทสนม และเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สมาชิกแต่ละคนในชุมชนจะบ่มเพาะ เลี้ยงดู เกื้อกูลกันและกันให้แต่ละคนมีชีวิตที่เจริญเติบโตขึ้นตามอย่างพระเยซูคริสต์มากขึ้นทุกวัน และเกิดผลตามพระประสงค์ของพระเจ้า

2. พันธกิจหลักของคริสตจักร

จากพระมหาบัญชา (มัทธิว 28:18-20) และพระมหาบัญชาปฏิบัติ (มัทธิว 22:37-39) ของพระเยซูคริสต์ เราพบว่าพันธกิจหลักที่คริสตจักรจะต้องทำมีอย่างน้อย 5 พันธกิจ (ดูเปรียบเทียบ ริค วอร์เรน, 2006) ดังนี้ 1) พันธกิจการประกาศพระกิตติคุณ 2) พันธกิจการสร้างสาวก 3) พันธกิจการสามัคคีธรรม 4) พันธกิจการนมัสการ และ 5) พันธกิจการรับใช้ผู้คนในสังคม แม้ว่าคริสตจักรต่างๆ ในปัจจุบันอาจมีกิจกรรมที่แตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของตน แต่ทุกกิจการจะต้องมุ่งไปสู่พันธกิจหลัก 5 ประการนี้

2.1 พันธกิจการประกาศพระกิตติคุณ

ในตอนต้นของพระมหาบัญชา พระเยซูตรัสว่า “เจ้าทั้งหลายจงออกไปสั่งสอนชนทุกชาติ ให้เป็นสาวกของเรา...” (มัทธิว 28:19) ผู้ที่เป็นสาวกของพระเยซูคริสต์ได้ต้องเชื่อวางใจในพระองค์ก่อน ดังนั้นคริสตจักรต้องตอบสนองต่อพระมหาบัญชาด้วยการทำพันธกิจแรก คือ การประกาศพระกิตติคุณแก่ผู้ที่ยังไม่เชื่อ ก่อนอื่นสมาชิกของคริสตจักรต้องเข้าใจพระกิตติคุณ หรือ ข่าวประเสริฐเรื่องพระเยซูคริสต์ ซึ่งถือว่าเป็นแก่นแท้ของคริสต์ศาสนา คือ ความจริง 4 ประการที่ว่า 1) โลกนี้มีพระเจ้าผู้ทรงรักเมตตาตามมนุษย์ 2) ความบาป ทำให้

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

มนุษย์ถูกแยกจากพระเจ้า 3) พระเยซูคริสต์ทรงช่วยมนุษย์ให้หลุดพ้นจากอำนาจบาปและความทุกข์ และ 4) มนุษย์ต้องเชื่อวางใจในพระเยซูคริสต์ หลังจากที่สมาชิกของคริสตจักรมีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับพระกิตติคุณแล้ว พวกเขาต้องประกาศความจริงนี้ให้กับคนอื่นๆ ด้วยความกระตือรือร้นและทุ่มเท

2.2 พันธกิจการสร้างสาวก หรือ การพัฒนาคุณลักษณะชีวิตสาวกแท้ของพระเยซูคริสต์ พันธกิจการสร้างสาวกนี้ต่อเนื่องจากพันธกิจแรก และเป็นใจความสำคัญของพระมหาบัญชาของพระเยซูคริสต์ คริสตจักรไม่เพียงแต่ได้รับมอบหมายให้ประกาศพระกิตติคุณแก่ผู้ที่ยังไม่เชื่อเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาชีวิตของผู้ที่เชื่อแล้วให้มีคุณลักษณะของสาวกแท้ของพระเยซูคริสต์มากยิ่งขึ้น ขึ้นไปด้วย ดังนั้น คริสตจักรต้องจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ตอบสนองต่อพันธกิจนี้ เช่น การจัดชั้นเรียนพระคัมภีร์สำหรับสมาชิกคริสตจักรในวัยต่างๆ การจัดการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคริสเตียน และส่งเสริมให้สมาชิกเลี้ยงดูพุ่มพักผู้เชื่อใหม่และเลี้ยงดูพุ่มพักซึ่งกันและกัน เป็นต้น

2.3 พันธกิจการสามัคคีธรรม หรือการเอาใจใส่ดูแลและเสริมสร้างชีวิตของกันและกัน พระมหาบัญชาของพระเยซูคริสต์มีข้อความว่า "...ให้รับบัพติศมาในพระนามแห่งพระบิดา พระบุตร และพระวิญญาณบริสุทธิ์" (มัทธิว 28:19) พิธีบัพติศมาเป็นพิธีที่ผู้เชื่อได้เข้าส่วนในการตายและการเป็นขึ้นมาจากความตายของพระเยซูคริสต์ ได้ประกาศความเชื่อของตนเองต่อสาธารณชน ในขณะเดียวกัน ผู้นั้นจะได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแห่งความเชื่อร่วมกับคริสเตียนคนอื่นๆ ดังนั้น พันธกิจหลักประการที่สามของคริสตจักร คือการสามัคคีธรรม หรือการเอาใจใส่ดูแลและเสริมสร้างชีวิตของกันและกัน กล่าวคือ คริสตจักรต้องเอื้ออำนวยให้สมาชิกในชุมชนมีโอกาสได้ดูแล และเสริมสร้างชีวิตของกันและกันผ่านทางกิจกรรมและกลุ่มย่อยต่างๆ เช่น คณะอนุชน คณะสตรี-บุรุษ เป็นต้น

2.4 พันธกิจการนมัสการพระเจ้า พระเยซูตรัสว่า "จงรักพระองค์ผู้เป็นพระเจ้าของเจ้าด้วยสุดใจ สุดจิตของเจ้า และด้วยสิ้นสุดความคิดของเจ้านั้นแหละ เป็นพระบัญญัติข้อใหญ่และข้อต้น" (มัทธิว 22:37-38) พระมหาบัญญัติข้อแรกชี้ให้เห็นว่าผู้เชื่อต้องแสดงออกถึงความรักที่ตนมีต่อพระเจ้าในทุกๆ ด้านของชีวิต ซึ่งสิ่งนี้คือหัวใจของการนมัสการพระเจ้าในคริสต์ศาสนา ดังนั้น คริสตจักรจำเป็นต้องดำเนินพันธกิจการนมัสการพระเจ้าอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ จัดการนมัสการพระเจ้าที่ช่วยให้สมาชิกมีโอกาสสรรเสริญพระเจ้าผ่านทางคริสตศาสนพิธีต่างๆ รวมทั้งช่วยให้สมาชิกเข้าใจความหมายของการนมัสการที่แท้จริง นั่นคือ การมีชีวิตที่สรรเสริญพระเจ้าผ่านทางทุกสิ่งที่ทำในทุกแห่งและในทุกเวลา

2.5 พันธกิจการรับใช้คนในสังคม พระมหาบัญญัติข้อที่สองมีใจความว่า "จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง" (มัทธิว 22:39) ดังนั้น คริสตจักรจำเป็นต้องส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการรับใช้ผู้คนในสังคม โดยเฉพาะผู้ที่ขัดสน ผู้ด้อยโอกาส ถูกเอารัดเอาเปรียบ และถูกกดขี่ข่มเหงจากสถานการณ์และจากบุคคลต่างๆ การรับใช้เหล่านี้ต้องมีพื้นฐานมาจากการรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเองโดยไม่มีสิ่งใดแอบแฝง รวมทั้งต้องเป็นการรับใช้ที่แสดงออกเป็นการกระทำอย่างแท้จริง

สรุป

คริสตจักร จึงหมายถึง ชุมชนของผู้ที่เชื่อศรัทธาในพระเยซูรวมกันเป็นชุมชนของผู้ที่เชื่อศรัทธาคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนคริสตจักรควรสะท้อนคุณลักษณะ 4 ประการของคริสตจักร คือ การเป็นประชากรของพระเจ้า พระกายของพระคริสต์ พระวิหารของพระวิญญาณบริสุทธิ์ และครอบครัวของพระเจ้า กล่าวคือ เป็นชุมชนของผู้ที่ให้พระเยซูคริสต์เป็นสรณะในชีวิต และดำเนินชีวิตโดยพึ่งพาพระองค์อย่างแท้จริง ผู้ที่มีความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกับพระเจ้าและผู้อื่นในชุมชน ผู้ที่ร่วมรับผิดชอบในพันธกิจต่างๆ ในชุมชน

คริสตจักรและชุมชนสังคมโลก ด้วยความสมัครสมานสามัคคี และด้วยการพึ่งพาฤทธิ์เดชจากพระวิญญาณบริสุทธิ์

พันธกิจหลักที่คริสตจักรจะต้องทำมีอย่างน้อย 5 พันธกิจ คือ การประกาศพระกิตติคุณแก่ผู้ที่ยังไม่เชื่อ การสร้างสาวก หรือ การพัฒนาชีวิตผู้เชื่อ ให้มีคุณลักษณะของสาวกแท้ของพระเยซูคริสต์ การสามัคคีธรรม หรือ การเอาใจใส่ดูแล และเสริมสร้างชีวิตของกันและกัน การนมัสการ พระเจ้า และการรับใช้ผู้คนในสังคม

ด้วยเหตุนี้ หากคริสตจักรในปัจจุบันมีความประสงค์จะเป็นคริสตจักรที่เข้มแข็งและเจริญเติบโต ผู้คนในชุมชนคริสตจักรจำเป็นต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับคำสอนของพระคัมภีร์ และหลักคริสตศาสนศาสตร์เรื่องคริสตจักร อีกทั้งต้องมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชน และดำเนินพันธกิจต่างๆ ของคริสตจักรไปในทิศทางที่สอดคล้องกับพระประสงค์ขององค์พระผู้เป็นเจ้าอย่างแท้จริง

ผลการวิจัย

1. ชีวิตคริสตจักร

จากการศึกษาวิจัยพบว่า คริสตจักรเก่าพระพร ซึ่งเป็นคริสตจักรท้องถิ่นในจังหวัดกรุงเทพมหานคร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เป็นชุมชนของผู้ที่เชื่อวางใจในพระเยซูคริสต์ ซึ่งมีคุณภาพชีวิตสอดคล้องกับคุณลักษณะ 4 ประการของคริสตจักร คือ การเป็นประชากรของพระเจ้า พระกายของพระคริสต์ พระวิหารของพระวิญญาณบริสุทธิ์ และครอบครัวของพระเจ้า กล่าวคือ สมาชิกคริสตจักรเก่าพระพร ให้พระเยซูคริสต์เป็นศูนย์กลางในการดำเนินชีวิต พึ่งพาในพระองค์ มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับพระเจ้า ผ่านการนมัสการ การอธิษฐาน และการอ่านพระคัมภีร์ นอกจากนั้น สมาชิกคริสตจักรเก่าพระพร มีความสนิทสนมกัน ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกันและกันในการดำเนินชีวิตและการทำพันธกิจในคริสตจักรและสังคม

2. การทำพันธกิจของคริสตจักร

ผลการวิจัยพบว่า คริสตจักรเก่าพระพร ได้ดำเนินพันธกิจหลักของคริสตจักรอย่างครบถ้วนทั้ง 5 พันธกิจ คือ 1) พันธกิจการประกาศพระกิตติคุณ 2) พันธกิจการสร้างสาวก 3) พันธกิจ การสามัคคีธรรม 4) พันธกิจการนมัสการ และ 5) พันธกิจการรับใช้ผู้คนในสังคม โดยพันธกิจ ที่คริสตจักรเก่าพระพร ทำได้ดี ประสบความสำเร็จที่สุดมี 2 พันธกิจ คือ พันธกิจการนมัสการ และพันธกิจการสามัคคีธรรม ดังนี้

2.1 พันธกิจการนมัสการ คริสตจักรเก่าพระพร มีการนมัสการในวันอาทิตย์ตอนเช้า และมีการนมัสการในวันอื่นๆ ตามโอกาส การนมัสการมีระยะเวลาที่เหมาะสม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการเทศนาที่ดี มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ใช้ความสามารถในการรับใช้พระเจ้าในพันธกิจการนมัสการตามของประทาน และคริสตจักรช่วยให้สมาชิกให้ความสำคัญกับการนมัสการและการสรรเสริญ การถวายเกียรติแด่พระเจ้า ยิ่งกว่านั้นเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้หนุนใจเสริมสร้างกันและกัน เพราะบรรยากาศนมัสการที่อบอุ่น หลังนมัสการมีการรับประทานอาหารที่เย็นร่วมกัน จึงเป็นโอกาสที่จะสนทนาได้ถามทุกข์สุขกัน

2.2 พันธกิจการสามัคคีธรรม คริสตจักรเก่าพระพร ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างการสามัคคีธรรม เพราะสมาชิกคริสตจักรมีความสนิทสนมกัน จึงทำให้เกิดการเอาใจใส่กันและกัน ทำให้สมาชิกรวมตัวเป็นคนในครอบครัวเดียวกันถึงแม้จะมาจากพื้นฐานครอบครัวที่ต่างกัน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ศิษยาภิบาลมีส่วนอย่างมากที่ทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น เมื่อศิษยาภิบาลไปเยี่ยมเยียนสมาชิกตามบ้าน ก็มักจะชวนสมาชิกอื่นๆ ร่วมเดินทางไปด้วยหรือเป็นผู้ร่วมทีม และการเยี่ยมเยียนในกลุ่มเซลล์ มีระบบพี่เลี้ยง จึงทำให้สมาชิกใกล้ชิดกัน ไว้วางใจกัน เมื่อมีปัญหาแลกเปลี่ยนกัน ให้ความช่วยเหลือกัน จึงทำให้ชีวิตมีความสุข

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

2.3 พันธกิจที่คริสตจักรเจ้าพระพรต้องพัฒนามากที่สุด มี 3 พันธกิจ คือ พันธกิจการประกาศพระกิตติคุณ พันธกิจการสร้างสาวก และพันธกิจการรับใช้สังคม ดังนี้

2.3.1 พันธกิจการประกาศพระกิตติคุณ การประกาศพระกิตติคุณเป็นจุดอ่อนของคริสตจักรที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากคริสตจักรไม่ได้ส่งเสริมให้ประกาศพระกิตติคุณ ฝ่ายสมาชิกเองยังไม่เห็นความสำคัญของการประกาศพระกิตติคุณ และไม่รู้ว่าจะประกาศพระกิตติคุณอย่างไรเพราะขาดความเข้าใจพระคัมภีร์และขาดความกล้า

แนวทางปรับปรุงพันธกิจการประกาศพระกิตติคุณ คือ การจัดการอบรมเกี่ยวกับการประกาศพระกิตติคุณ การสอดแทรกเรื่องการประกาศเข้าไปในคำเทศนา การสร้างบรรยากาศในการประกาศ และการส่งเสริมให้สมาชิกรู้พระคัมภีร์มากขึ้นเพื่อจะมีความมั่นใจในการออกไปประกาศพระกิตติคุณกับผู้ที่ยังไม่เชื่อในพระเยซูคริสต์

2.3.2 พันธกิจการสร้างสาวก คริสตจักรเจ้าพระพร ประกอบด้วยสมาชิกสมบรูณ์ชาย 13 คน หญิง 22 คน รวม 35 คน และมีสมาชิกสำรองชาย 7 คนและหญิง 9 คนรวมสมาชิกสำรอง 16 คน รวมสมาชิกทั้งสองกลุ่ม 51คน ในการนมัสการวันอาทิตย์จะมีผู้มาร่วมเฉลี่ยประมาณ 25 คน ต่อสัปดาห์

การที่สมาชิกมีจำนวนน้อย ไม่ได้หมายความว่านมัสการสม่ำเสมอ มีภาระด้านครอบครัว การงาน สมาชิกยังไม่ได้เติบโตในความเชื่อนัก และคิดว่าการพึ่งพิงตนในการนมัสการก็เพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิตคริสเตียน

แนวทางแก้ไขปัญหาคือ ควรมีชั้นเรียนพระคัมภีร์อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การสร้างค่านิยมว่าคริสเตียนทุกคนต้องเข้าชั้นเรียนพระคัมภีร์ การช่วยให้สมาชิกคริสตจักรได้เรียนรู้พระคัมภีร์มากยิ่งขึ้นผ่านทางคำเทศนา การจัดการอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูผู้พบักผู้เชื่อใหม่ การพัฒนาการเลี้ยงดูผู้พบักซึ่งกันและกัน

ผ่านทางการสร้างสาวกตัวต่อตัว และปลูกฝังให้สมาชิกในกลุ่มดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งให้ผู้มิชชันนารีและคณะธรรมกิจคริสตจักรเข้าไปช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

2.3.3 พันธกิจการรับใช้คนในสังคม ศิษยาภิบาลได้หนุนใจให้สมาชิกใช้ของประทานหรือความสามารถที่มีในตัวเองแต่ละคนร่วมกันทำพันธกิจของคริสตจักรให้รับใช้คนในสังคม เช่น ใช้โอกาสแสดงความรักความเมตตาของพระเยซูคริสต์ แก่คนที่เขาเกี่ยวข้องกับ เช่น เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน คนในครอบครัว ในข้อนี้เป็นจุดอ่อนของสมาชิกซึ่งต้องฝึกฝนในการใช้ชีวิตเพื่อคนอื่น ๆ ตามแบบอย่างความรักที่พระเยซูคริสต์ทรงสอนใน “การรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง”

แนวทางปรับปรุงแก้ไข คริสตจักรต้องสร้างกิจกรรมที่เป็นการใช้ผู้คนในสังคม เช่น การใช้วันสำคัญๆ ต่างๆ ของประเทศ เช่น วันสิ่งแวดล้อม วันสตรีไทย วันแม่ วันพ่อ เป็นต้น โดย ศิษยาภิบาลและคณะธรรมกิจคริสตจักร นำสมาชิกมาร่วมรับใช้ชุมชน เช่น เก็บกวาดขยะตามถนนหนทางในหมู่บ้าน ร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการบำเพ็ญประโยชน์ การเป็นอาสาสมัครที่โรงพยาบาลใกล้คริสตจักร หรือจัดคริสต์มาส/วันผู้สูงอายุ แก่ผู้พิการและยากไร้ พันธกิจอาหารแห้งแก่ผู้ประสบภัย เป็นต้น

3. ประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสภาพชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักร

3.1 การที่คริสตจักรเจ้าพระพร มีสมาชิกและผู้มาร่วมนมัสการเป็นจำนวนน้อยคริสตจักรเจ้าพระพรประกอบด้วยสมาชิกสมบรูณ์ชาย 13 คน หญิง 22 คน รวม 35 คน และมีสมาชิกสำรอง ชาย 7 คนและหญิง 9 คนรวมสมาชิกสำรอง 16คน รวมสมาชิกทั้งสองกลุ่ม 51คน ในการนมัสการวันอาทิตย์จะมีผู้มาร่วมเฉลี่ยประมาณ 25 คน ต่อสัปดาห์

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและดำเนินพันธกิจของคริสตจักรท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก ทางคริสตจักรจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมมากขึ้น

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำเนินพันธกิจของชุมชนที่มีสมาชิกจำนวนน้อยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

3.2 การที่สมาชิกคริสตจักรแก่พระพร และผู้มาร่วมนมัสการ เป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่ สมาชิกส่วนใหญ่ยังเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่ ซึ่งเป็นสังคมที่เน้นความเป็นปัจเจกชนมากกว่าความเป็นชุมชน เน้นการบริหารจัดการแบบองค์กรมากกว่าความสัมพันธ์ นอกจากนี้ ยังเป็นสังคมที่ทำให้คุณค่ากับความสำเร็จตามกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ด้วยเหตุนี้ ผู้คนในสังคมเมืองจึงให้ความสำคัญกับหน้าที่การทำงานหรือการเรียน มีชีวิตที่เร่งรีบ มีกิจกรรมที่ต้องทำหลายอย่าง และมีภาระที่ต้องรับผิดชอบมากมาย

สถานการณ์เช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและแนวทางในการทำพันธกิจของผู้คนในชุมชนคริสตจักรคริสตจักรแก่พระพร อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ชอบอยู่ในกลุ่มย่อยของตนเอง มีการประกาศข่าวสารไม่ค่อยให้ความสำคัญ ไม่มีเวลาร่วมกิจกรรมอื่นมากนัก มักรีบเร่งเพราะมีงานอาชีพต้องทำ

เจตคติและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมเมืองเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและดำเนินพันธกิจที่เกิดผลของคริสตจักรแก่พระพร ด้วยเหตุนี้ทางคริสตจักรจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำเนินพันธกิจที่เหมาะสมกับผู้คนที่ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมเมืองเช่นนี้

3.3 การที่สมาชิกคริสตจักรแก่พระพรขาดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับคำสอนของพระคริสตธรรมพระคัมภีร์และหลักคริสตศาสนศาสตร์เรื่องคริสตจักร

จากการศึกษาวิจัยพบว่า สมาชิกคริสตจักรแก่พระพรขาดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับคำสอนของพระคริสตธรรมคัมภีร์และหลักคริสตศาสนศาสตร์เรื่องคริสตจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเข้าใจว่าคริสตจักร คือ ครอบครัวของพระเจ้าและพระกายของพระคริสต์ ซึ่งสมาชิกแต่ละคนในชุมชนจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับพระเจ้าและกับผู้อื่น อีกทั้งสมาชิกแต่ละคนในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา

คุณภาพชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักร ด้วยเหตุนี้ สมาชิกจะมีความเชื่อในพระเจ้า แต่ละเลยการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับพระองค์ผ่านทางการศึกษาพระคัมภีร์ ไม่ให้ความสำคัญกับการร่วมเข้ากลุ่มย่อย และไม่มีส่วนร่วมในการทำพันธกิจของคริสตจักรอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนั้น ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนดังกล่าว ยังส่งผลให้สมาชิกมองคริสตจักรในแง่ของ “องค์กร” มากกว่า การเป็น “ชุมชนของผู้เชื่อ ครอบครัวของพระเจ้า และพระกายของพระคริสต์” กล่าวคือ มองว่าผู้ที่มีความรับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักร คือ ผู้รับใช้พระเจ้าเต็มเวลาในคริสตจักร ส่วนคริสเตียนซึ่งเป็นสมาชิกของคริสตจักรเป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น แต่ไม่ได้เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง จากการสนทนากลุ่มพบว่า กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า “คริสตจักรควรจะทำบางสิ่ง” แท้จริงแล้วพวกเขากำลังหมายความว่า “ผู้รับใช้พระเจ้าเต็มเวลาในคริสตจักรควรจะทำบางสิ่ง” อีกทั้ง กลุ่มประชากรหลายรายคาดหวังให้ผู้รับใช้พระเจ้าเต็มเวลาในคริสตจักรเป็นผู้รับผิดชอบพัฒนาพันธกิจต่างๆ ให้ดีขึ้น แทนที่จะมองว่าสมาชิกทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบ

หลักคำสอนเรื่อง “คริสตจักร คือ ประชากรของพระเจ้า” และ “การเป็นบุตรโอรสของผู้เชื่อทุกคน” ซึ่งให้เห็นว่า คริสเตียนทุกคนเป็นผู้รับใช้ของพระเจ้าที่มีความรับผิดชอบต่อพันธกิจต่างๆ ของคริสตจักร มิใช่มอบให้เป็นหน้าที่ของผู้รับใช้เต็มเวลาเท่านั้น หลักคำสอนเรื่อง “คริสตจักร คือ พระกายของพระคริสต์” แสดงให้เห็นว่า สมาชิกของคริสตจักรต้องร่วมมือกันทำพันธกิจรับใช้องค์พระผู้เป็นเจ้าในชุมชนคริสตจักรและชุมชนสังคมโลก ด้วยความสมัครสมานสามัคคี เมื่อผู้เชื่อคนใดหรือกลุ่มใดในคริสตจักรได้รับมอบหมายหน้าที่บางประการก็ไม่ได้หมายความว่าหน้าที่เหล่านั้นเป็นของพวกเขาเท่านั้น ผู้เชื่อคนอื่นๆ ในคริสตจักรต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในหน้าที่เหล่านั้นด้วย ดังนั้น ชุมชนผู้เชื่อในคริสตจักรแก่พระพร ควรแสวงหาแนวทางใน

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

การขับเคลื่อนพันธกิจที่สมาชิกคริสตจักรจำนวนมากขึ้นได้รับมรดกชอบ เพราะนอกจากจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินพันธกิจแล้ว ยังเป็นโอกาสสำคัญที่จะช่วยให้สมาชิกคริสตจักรได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของคริสตจักรตามหลักคำสอนของพระคริสตธรรมคัมภีร์และหลักคริสตศาสนศาสตร์อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. คริสตจักรควรแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมมากขึ้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำเนินพันธกิจของชุมชนคริสตจักรที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก
2. คริสตจักรควรแสวงหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการดำเนินพันธกิจ ที่เหมาะสมกับผู้ที่ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมเมือง
3. คริสตจักรควรช่วยให้สมาชิกมีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับคำสอนของพระคริสตธรรมคัมภีร์และหลักคริสตศาสนศาสตร์ในเรื่องต่างๆ โดยแสวงหาแนวทางให้สมาชิกเรียนพระคัมภีร์มากขึ้น และใช้การเทศนาในโอกาสต่างๆ เสริมสร้างให้สมาชิกเข้าใจพระคัมภีร์และหลัก คริสตศาสนศาสตร์มากยิ่งขึ้น

4. คริสตจักรควรช่วยให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการสร้างสาวก เสริมสร้างให้สมาชิกมีทักษะในการเลี้ยงดูพุ่มพักซึ่งกันและกันผ่านทางกลุ่มย่อย โดยเป็นกลุ่มย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์และขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน

5. คริสตจักรควรช่วยให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการประกาศพระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์ เสริมสร้างให้สมาชิกมีทักษะในการประกาศพระกิตติคุณ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการประกาศพระกิตติคุณในรูปแบบต่างๆ

6. คริสตจักรควรช่วยให้สมาชิกตระหนักถึงว่าตนเองคือผู้รับใช้พระเจ้าและเสริมสร้างให้สมาชิกใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ในการรับใช้พระเจ้าในพันธกิจต่างๆ ในคริสตจักร และในสังคมชุมชน

7. คริสตจักรควรช่วยให้สมาชิกดำเนินพันธกิจโดยตระหนักว่าคริสตจักรคือชุมชนของผู้เชื่อ มิใช่องค์กร อีกทั้ง ส่งเสริมให้สมาชิกแต่ละคน และแต่ละกลุ่ม ร่วมกันทำพันธกิจโดยพึ่งพา พระวิญญาณบริสุทธิ์ และร่วมกันทำพันธกิจด้วยความรักอย่างเป็นเอกภาพ

บรรณานุกรม

- วิค วอร์เรน. (2006). **คริสตจักรที่เคลื่อนไปด้วยวัตถุประสงค์**. กรุงเทพฯ : สถาบันคริสเตียนศึกษาและพัฒนา คริสตจักร (ซีอิตี).
- สมาคมพระคริสตธรรมไทย, (1998). **พระคริสตธรรมคัมภีร์**, ฉบับปี 1971. กรุงเทพฯ : สมาคมพระคริสตธรรมไทย.
- คิลป์ชัย เชาว์เจริญรัตน์. (2006). **บริหารคริสตจักร**. กรุงเทพฯ: สถาบันคริสเตียนศึกษาและพัฒนาคริสตจักร (ซีอิตี).
- Erickson, Millard J. (1998). **Christian theology**. 2nd edition. Grand Rapids, MI : Baker Book House.
- Grenz, Stanley J. (2000). **Theology for the community of god**. Grand Rapids, MI : Eerdmans.

- Luther, Martin. (1959). **Luther's works**. Vol. 36. American ed., ed Helmut T. Lehmann. Philadelphia : Muhlenberg Press.
- Martin, Ralph P. (1980). **The family and the fellowship: New testament images of the church**. Grand Rapids, MI : Eerdmans.
- Van Engen, Charles. (1991). **God's missionary people: Rethinking the purpose of the local church**. Grand Rapids, MI : Baker Book House.
- Wright, David F. (1988). "Priesthood of all believers," in **New Dictionary of Theology**, Ferguson and Wright, eds. Downers Grove, IL : InterVarsity Press.

**อนาคตภาพบทบาทสตรีไทยและสภาสตรีแห่งชาติใน
พระบรมราชินูปถัมภ์ : ยุทธศาสตร์ 50 ปี**
**Future Scenario of Thai Women Role and the
National Council of Women of Thailand : 50 Years Strategy**

ดร. จันทรีจิรา วงษ์ขมทอง*

ดร. มานิต บุญประเสริฐ**

ดร. ศรีสมร พุ่มสะอาด**

ดร. ศากุล ช่างไม้***

พันเอกหญิง ดร. นงพิมล นิมิตรอาพันธ์****

ดร. สุภาภรณ์ ตั้งดำเนินสวัสดิ์****

บทคัดย่อ

ในสองทศวรรษที่ผ่านมา บทบาทสตรีทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศมีความเด่นชัดมากขึ้น ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เมื่อพิจารณาวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศระยะยาว 20 ปีในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) พบว่าการกำหนดบทบาทของสตรีไทยยังไม่ชัดเจน ดังนั้นการมีเส้นทางยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและการมีเป้าหมายในการพัฒนาบทบาทสตรีที่ชัดเจน จะทำให้สภาสตรีแห่งชาติมีเครื่องมือเพื่อการสื่อสารและการดำเนินงานกับทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับภาพของสังคมในอนาคต ในมิติของบทบาทของสตรีไทยและบทบาทของสภาสตรีแห่งชาติ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญต่างๆ ที่จะมามีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศในอนาคตในห้วงเวลา 10 ปี และ 50 ปี ข้างหน้า โดยการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มกรรมการดำเนินงานและองค์กรสมาชิกของสภาสตรี

แห่งชาติ กลุ่มผู้แทนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสตรี นักการเมือง นักกฎหมาย นักวิชาการ ผู้นำสตรีระดับรากหญ้า นักศึกษา และสตรีนักธุรกิจ ในห้วงเดือนเมษายน ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2554

ข้อค้นพบจากการวิจัย เป็นพบว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาพอนาคตของบทบาทของสภาสตรีแห่งชาติ ทั้งปัจจุบันและในอนาคต ในระยะ 10 ปี และ 50 ปี ข้างหน้า ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้กำหนด (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์สภาสตรีแห่งชาติ ใน 10 ปี ข้างหน้า ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ค่านิยมเกี่ยวกับสตรี และประเด็นยุทธศาสตร์จำนวน 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การส่งเสริมสถานภาพสตรีไทย การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและการพิทักษ์สิทธิสตรีในสังคมไทย การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรสมาชิกองค์กรเครือข่ายสตรีและกลุ่มสตรีต่างๆ ในสังคม การเป็นองค์กรที่พึ่งหลักของสตรีที่เดือดร้อนในสังคมไทย การเป็นตัวแทนที่เข้มแข็งของสตรีทั้งในประเทศและนานาชาติ ตลอดจนการเป็นองค์กรที่ร่วมพัฒนาสังคมและ

* อธิการบดี มหาวิทยาลัยคริสเตียน

** อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยรังสิต

*** คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

**** อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

ประเทศไทย ทั้งนี้ ในแต่ละยุทธศาสตร์ได้กำหนดเป้าประสงค์ ตัวชี้วัด/ เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การดำเนินการส่วน(ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์ของสภาสตรีแห่งชาติ ใน 50 ปีข้างหน้า ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ค่านิยมเกี่ยวกับสตรี และประเด็นยุทธศาสตร์จำนวน 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การธำรงสถานภาพสตรีไทยในประชาคมโลก การธำรงความเสมอภาคระหว่างเพศและการพิทักษ์สิทธิสตรีไทยในประชาคมโลก การขยายเครือข่ายองค์กรสมาชิกไปทั่วโลก รวมทั้ง การเป็นองค์กรผู้นำสตรีที่เป็นหลักในการพัฒนาภูมิภาคอาเซียนและประชาคมโลก คณะผู้วิจัยยังได้นำเสนอ (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์ทั้ง 2 (ร่าง) ต่อที่ประชุมคณะกรรมการบริหารของสภาสตรีฯและในการประชุมใหญ่ประจำปีของสภาสตรีแห่งชาติ และได้สำรวจความคิดเห็นของกรรมการบริหารและองค์กรสมาชิกของสภาสตรีฯต่อแผนยุทธศาสตร์ฯ ใน 10 ปีข้างหน้า พบว่า ร้อยละ 75.76 เห็นด้วยกับ (ร่าง)

เส้นทางแผนยุทธศาสตร์โดยไม่มีข้อเสนอแนะ ส่วนแผนยุทธศาสตร์ฯ ใน 50 ปีข้างหน้า พบว่า ร้อยละ 82.61 เห็นด้วยกับ (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์โดยไม่มีข้อเสนอแนะเช่นกัน

คณะผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะให้คณะกรรมการบริหารของสภาสตรีฯเร่งรัดดำเนินการตามที่กำหนดไว้ใน (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติอย่างแข็งขันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาทของสตรีไทย และบทบาทของสภาสตรีฯ ด้วยความร่วมมือระหว่างองค์กรภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการมีแผนยุทธศาสตร์ ระยะยาวสำหรับการพัฒนาบทบาทของสตรีและสภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ที่ชัดเจนเป็นเครื่องมือสำคัญของสภาสตรีแห่งชาติฯรวมทั้งองค์กรสมาชิกของสภาสตรีฯ ตลอดจนสตรีไทยในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศไทยอย่างยั่งยืน

Abstract

During the last two decades, women in Thailand and abroad have taken significant roles in politics, economy and society. When considering the vision statement in the 20-year National Economic and Social Development Plan of Thailand (B.E. 2551), it was found that the role of Thai women was indistinctly stipulated. The establishment of appropriate strategy and distinct goal of women role development will enable the National Council of Women of Thailand to have tools for communication and implementation with all sectors of society more effectively.

This research studied about future social changes and perspectives

in the dimensions of the role of Thai women and the role of the National Council of Women of Thailand relating to key issues influencing social and national development in the next 10 years and 50 years. The quantitative and qualitative data were collected during April to August 2011 from the target group consisting of the Administrative Committee and organization members of the National Council of Women of Thailand, representatives of organizations involving with women, politicians, lawyers, academicians, grassroots women leaders, students and businesswomen.

The research findings revealed the involved issues and the future

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

scenario of the role of the National Council of Women of Thailand nowadays and in the next 10 years and 50 years. The researchers used the collected information to stipulate a Drafted Strategic Plan of the National Council of Women of Thailand in the next 10 years. Such Draft of 10-year Strategic Plan consists of vision, values of women and five strategies which were : 1) promotion of the status of Thai Women, 2) promotion of gender equality and protection of women's rights in Thai society, 3) strengthening of member-organizations, women network groups and various women groups in the society, 4) being the main shelter organization for the suffered women in Thai society and being a powerful representative for women within the country and worldwide, and 5) being an organization to co-develop the society and the country. In each aspect of the strategy, goals, indicators and operating strategies were specified. As for the Draft of 50-year Strategic Plan of the National Council of Women of Thailand consisted of vision, values of women and four strategies which were: 1) maintaining the status of Thai women in the global community, 2) maintaining the gender equality and protection of Thai women's rights in the global community, 3) expansion of member organizations, and 4) being the organization of women leadership in enabling major development of the ASEAN and the global community.

After the researcher presented the two Drafts of Strategic Plans in the general assembly of the Executive Committee and member organizations of the National Council of Women of Thailand, the survey of the members' opinions was conducted and it was founded that 75.76% agreed with the 10-year Draft of Strategic Plan and had no recommendation and 82.61% agreed with the 50-year Draft of Strategic Plan and had neither suggestion.

The researcher suggested that the executive committee of the National Council of Women of Thailand should enthusiastically put all strategies into actions to achieve the desired goals with the cooperation among involved organizations involving in the development of the role of Thai women as well as the role of the National Council of Women of Thailand within the country and overseas. It was also suggested that the establishment of the long-term Strategic Plans for the development of the women and the National Council of Women of Thailand are required and used as significant instrument for the National Council of Women of Thailand, all member organizations, and all Thai women to participate in the sustainable development of the economy, society, and the country.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสองทศวรรษที่ผ่านมา บทบาทสตรีทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศมีความเด่นชัดมากขึ้นทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่เมื่อพิจารณาวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศระยะยาว 20 ปีในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) พบว่าการกำหนดบทบาทของสตรีไทยยังไม่ชัดเจน ขณะเดียวกันปัญหาภัยสังคมที่มีต่อสตรีก็มีเพิ่มขึ้น สตรีเป็นผู้ถูกระงับเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ กอปรกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม รวมทั้งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ทำให้ชีวิตยืนยาวขึ้น ตลอดจนการเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ย่อมส่งผลให้บริบทของสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากขึ้นในอนาคต จากรายงานของ The Global Fund for Women (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2554) ระบุว่าในอนาคตประเด็นสำคัญต่อผู้หญิงทั่วโลกซึ่งทุกประเทศต้องให้ความสำคัญประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ได้แก่ ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก ภาวะสุขภาพ การเข้าถึงการศึกษา บทบาททางการเมือง และสถานภาพทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ จากการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2551) ที่รายงาน “มิติหญิง-ชาย : ความแตกต่างบนความเหมือน” โดยรายงานข้อมูลต่างๆ จำแนกตามเพศที่ทำให้เห็นบทบาทหญิง ชายที่แตกต่างกันใน 7 มิติ พบว่า สตรียังมีความเหลื่อมล้ำที่ด้อยกว่าบุรุษในหลายเรื่อง ดังนั้น การมีเส้นทางยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและการมีเป้าหมายในการพัฒนาบทบาทสตรีที่ชัดเจน ย่อมทำให้สภาสตรีแห่งชาติมีเครื่องมือเพื่อการสื่อสารกับประชาคมทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของการพัฒนาองค์กรสตรีในระดับสากล ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ทั้งภาครัฐและภาคองค์กรเอกชน

2. เพื่อศึกษาเจาะลึกสถานการณ์ในอดีตและปัจจุบันของสภาสตรีแห่งชาติ ตามวัตถุประสงค์รวมทั้งภารกิจและแผนงานหลักของสภาสตรีแห่งชาติ รวมทั้งศึกษาบทบาทการดำเนินงานและผลงานในองค์กรแต่ละองค์กรสมาชิกในการส่งเสริมบทบาทของสภาสตรีแห่งชาติ

3. เพื่อศึกษาภาพอนาคตของสตรีไทยและบทบาทของสภาสตรีแห่งชาติ ในประเด็นสำคัญต่างๆ ที่จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศ ใน 10 ปีข้างหน้า และ 50 ปีข้างหน้า

4. เพื่อจัดทำร่างเส้นทางแผนยุทธศาสตร์ เป้าหมาย ทิศทาง วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ การพัฒนาบทบาทสตรีและสภาสตรีแห่งชาติ ใน 10 ปี และใน 50 ปีข้างหน้า ที่จะมีส่วนเสริมสร้างการพัฒนาสังคมและประเทศอย่างยั่งยืน

5. เพื่อศึกษาความเห็นขององค์กรสมาชิกต่อผลการดำเนินงานของสภาสตรีแห่งชาติ

คำถามการวิจัย

1. งานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสตรีในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา มีอะไรบ้างและอยู่ที่หน่วยงานใด ผลการศึกษาวิจัยเป็นอย่างไร

2. การคาดการณ์อนาคตในช่วงระยะเวลา 10 ปี และ 50 ปี ข้างหน้า ของบทบาทของสตรีไทยและบทบาทของสภาสตรีแห่งชาติ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญต่างๆ ที่จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศ มีประเด็นอะไรบ้างและเป็นอย่างไร

3. เป้าหมายหลัก และยุทธศาสตร์การพัฒนาบทบาทสตรีไทยและสภาสตรีแห่งชาติ ใน 10 ปี และ 50 ปีข้างหน้า ควรเป็นเช่นไร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและภาพของสังคมในอนาคต (Scenario planning) ในมิติของบทบาทของสตรีไทยและบทบาทของสภาสตรีแห่งชาติ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญต่างๆ ที่จะมีอิทธิพล

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

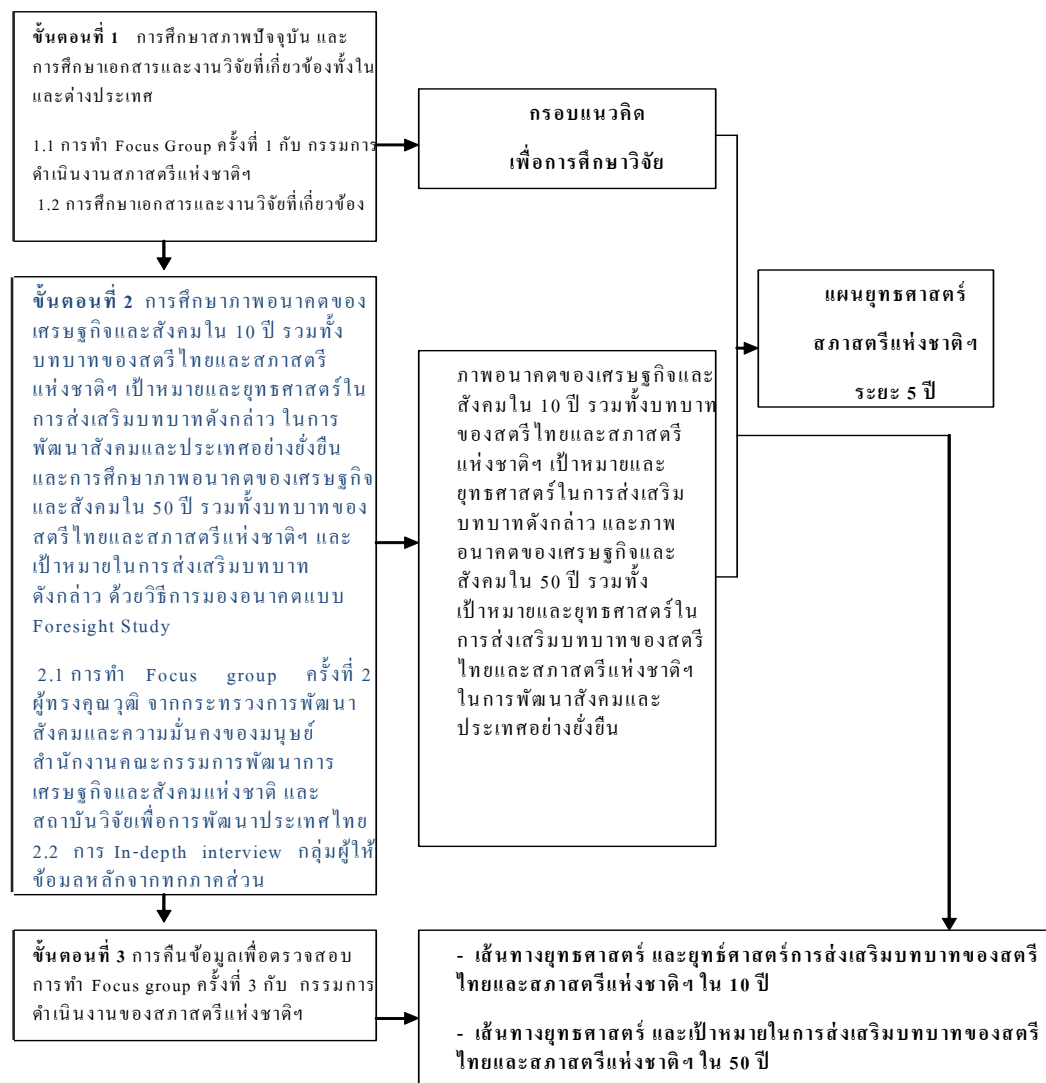
ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศในอนาคต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อคาดการณ์อนาคตในมิติดังกล่าว ในห้วงเวลา 10 ปี และ 50 ปี ข้างหน้า โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) กับบุคคลซึ่งเป็นตัวแทนของภาคส่วนต่างๆ ในสังคม

ดัชนีความสำเร็จ

1. เส้นทางยุทธศาสตร์และยุทธศาสตร์การส่งเสริมบทบาทของสตรีไทยและสภาสตรีแห่งชาติ ใน 10 ปี และเส้นทางยุทธศาสตร์ และเป้าหมายในการส่งเสริมบทบาทของสตรีไทยและสภาสตรีแห่งชาติ ในการพัฒนาสังคมและประเทศอย่างยั่งยืน ใน 50 ปี
2. ฐานข้อมูลของการพัฒนาสตรีไทยในระยะต่างๆ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. การร่วมมือขององค์กรที่เกี่ยวข้องที่มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาบทบาทสตรีไทย
2. มีฐานข้อมูลในความร่วมมือในการพัฒนาบทบาทสตรีและสตรีแห่งชาติระหว่างองค์กรภายในประเทศและต่างประเทศ
3. มีข้อมูลและยุทธศาสตร์การพัฒนาสำหรับสตรีแห่งชาติ ที่ชัดเจน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย กลุ่มกรรมการบริหารและองค์กรสมาชิกสังกัดสตรีแห่งชาติ และกลุ่มตัวแทนจากภาครัฐที่ดำเนินงานเกี่ยวกับสถานภาพสตรีโดยตรง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการทำงานของสตรีแห่งชาติ รวมทั้งผู้ที่มีบทบาทต่างๆ ในสังคมไทย ได้แก่ กลุ่มผู้แทนองค์กรสมาชิกของสตรีแห่งชาติ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในสังคมไทยทั้งเพศหญิงและเพศชายในสัดส่วน 3 : 1 ประกอบด้วย นักการเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการ นักกฎหมาย นักธุรกิจสตรี กลุ่มสตรีวัยทำงาน กลุ่มผู้นำสตรี และกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ ยังใช้ข้อมูลจากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรีในประเทศและข้อมูลรายงานจากสภาการศึกษาและแหล่งที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรีไทย ซึ่งรวมถึงข้อมูลจากสตรีแห่งชาติด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและภาพของสังคมในอนาคต (Scenario planning) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกระทำโดยการจัดการสนทนากลุ่มจำนวน 2 ครั้ง และทำการ

สัมภาษณ์เชิงลึกใน สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยการทำแบบสอบถามเพื่อทำประชาพิจารณา (ร่าง) จึงทำให้ผลการวิจัยนี้สามารถใช้กำหนด (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์สตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ในระยะ 10 ปี และ 50 ปี ข้างหน้าได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานขององค์กรสมาชิกของสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานองค์กรสมาชิก ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรสมาชิกกับสตรีแห่งชาติ และข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับบุคลากร และทรัพยากรขององค์กรสมาชิก และส่วนที่ 3 กรอบคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเพื่อการคาดการณ์อนาคตของบทบาทสตรีไทยและบทบาทสตรีแห่งชาติ เนื่องจาก การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือในการวิจัยที่สำคัญที่สุด (Morse & Field, 1996: 57) ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลจะยึดหลักของการถ่ายทอดข้อมูลที่ได้อย่างตรงไปตรงมา และไม่มีการบิดเบือนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended questions) และไม่มีโครงสร้างตายตัว (Loosely structured) ประกอบด้วยคำถามหลัก คำถามตาม และคำถามลวงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการและให้สามารถเปรียบเทียบกับคำตอบในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ได้ โดยคำถามหลักครอบคลุมและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับภาพอนาคตเกี่ยวกับสตรีไทยและบทบาทของสตรีแห่งชาติ ในประเด็นสำคัญต่างๆ ที่จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศอย่างยั่งยืน ใน 10 ปี และ 50 ปีข้างหน้า คำถามหลักซึ่งครอบคลุมและตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยประกอบด้วยคำถาม

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

เกี่ยวกับภาพอนาคตเกี่ยวกับสตรีไทยและบทบาทของ สภาสตรีแห่งชาติฯ ในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจด้าน สังคม ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และด้านการศึกษา การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กลุ่มสตรี ในอนาคตในอีก 10 ปีข้างหน้า คือ ใน พ.ศ. 2564 นอกจากนั้น ผู้วิจัยเตรียมพร้อมในการเก็บรวบรวม ข้อมูล โดยเตรียมเครื่องมือประกอบในการสัมภาษณ์ ได้แก่ สมุดจดบันทึกข้อมูล ใช้บันทึกข้อมูล ขณะสัมภาษณ์และหลังสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง ขณะทำการสัมภาษณ์และแฟ้มข้อมูลเพื่อเก็บข้อมูลที่ ได้ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ต่อไป ทั้งนี้ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ระหว่าง เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้และทำการเก็บข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจนกว่าข้อมูลอิ่มตัว (Data saturation) หากพบว่ามีข้อมูลที่ต้องติดตามเพื่อ ความชัดเจนในประเด็นต่างๆ ให้มากขึ้น ผู้วิจัยต้อง ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจนกว่าจะได้ข้อมูลที่เหมาะสม เพียงพอ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้ค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

2.1 การประมวลข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ การ เก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจะกระทำ ไปพร้อมกัน โดยในแต่ละวันหลังจากการเก็บรวบรวม ข้อมูล ผู้วิจัยจะถอดเทปบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ ทุกวัน เขียนบันทึกรายละเอียดของการสัมภาษณ์ ในสมุดบันทึกพร้อมทั้งแยกประเด็นการบันทึก โดยการ จัดแฟ้ม ข้อมูลที่ เก็บรวบรวมมาจัด หมวดหมู่ และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อค้นหาข้อความ

สำคัญ (Significant dialogue) และเพื่อเป็นการ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลซึ่งจะให้นำมา วางแผนในการติดตามข้อมูลในส่วนที่ขาดหาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามกรอบแนวคิด

2.2 การจัดแฟ้ม (Establishing File)

มีการจัดแฟ้มข้อมูลที่เก็บรวบรวมเพื่อจำแนกและ จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ การสังเกต ซึ่งมีลักษณะเป็นเชิงบรรยาย เพื่อประโยชน์ ในการค้นหาวิเคราะห์และเขียนรายงานการวิจัย การจัด แฟ้มแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.2.1 แฟ้มสำหรับข้อมูลทั่วไป

(Mundane or Background File) โดยจัดแฟ้ม จำแนกตามหัวข้อย่อย พร้อมทั้งทำป้ายหัวข้อเรื่องกำกับ ไว้ เพื่อสะดวกในการจัดหมวดหมู่ และค้นหาข้อมูล ทั่วไป

2.2.2 แฟ้มวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

(Analysis File) โดยการศึกษาข้อมูลที่เก็บรวบรวม ได้หลังจากเลิกงานในแต่ละวัน โดยมีการบันทึก แยก ประเด็นเป็นเรื่องๆ เพื่อค้นหาความหมายของข้อมูล ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต เมื่อได้ข้อสรุปแล้วจึงเขียนลงในแฟ้ม วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูล เบื้องต้นมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพต่อไป โดย การแยกประเภทและจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Sorting and Coding the Data) ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากแฟ้มบันทึก ข้อมูลที่ละเอียดมาอ่าน เพื่อจัดหมวดหมู่และแยก ประเภทของข้อมูลอีกครั้ง พร้อมทั้งใส่รหัส (Coding) ข้อมูลที่ได้แยกประเภทไว้

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ ข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง เนื้อหา (Content analysis) ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

2.3.1 การจัดระบบระเบียบของ

ข้อมูล (Data organizing) หมายถึง การจัดทำให้ ข้อมูลอยู่ในสภาพที่พร้อมจะถูกนำไปวิเคราะห์ได้โดย สะดวก ซึ่งแบ่งเป็น การจัดระบบตามกายภาพคือตาม

ข้อมูลที่มีอยู่ให้เห็น และการจัดระบบทางด้านเนื้อหา (ชาย โพธิ์ธิตา, 2547: 355-357) โดยการจัดระบบข้อมูลทางกายภาพ ประกอบด้วย

1) การจัดเรียงข้อมูลผ่านการถอดเทป (หากเป็นการสัมภาษณ์) และผ่านการจัดเรียงตามแหล่งข้อมูลที่ได้มา เช่น จากการสังเกต การสนทนากลุ่ม การสืบค้นเอกสาร เพื่อให้ผู้วิจัยทราบว่าข้อมูลใดเป็นข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งไหน และไม่เกิดการสับสนหากต้องใช้ข้อมูลดังกล่าวในภายหลัง

2) การจัดระบบข้อมูลในแฟ้มข้อมูลคอมพิวเตอร์ ซึ่งผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลทุกอย่างไว้ในแฟ้มดังกล่าวและทำเป็นแฟ้มย่อยในแต่ละเรื่อง

2.3.2 การจัดระบบข้อมูลด้านเนื้อหา เป็นกระบวนการค้นหาความหมายของข้อความต่างๆ ในข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อความสำคัญ (Significant statement) ในการจัดประเภทของข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ตามข้อความสำคัญที่ได้ สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือข้อความสำคัญที่ได้ หรือความหมายโดยนัยที่ปรากฏต้องสามารถตอบคำถามหรือวัตถุประสงค์การวิจัยได้

2.4 การให้รหัสข้อมูล (Data coding) เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากการรวบรวมข้อความสำคัญ หลังจากได้ข้อความสำคัญที่รวบรวมมาจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหลายแล้ว ผู้วิจัยนำข้อความสำคัญที่มีความคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันมาจัดเรียงให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยผ่านการให้รหัสของข้อมูลและกำหนดนิยามของรหัสนั้นๆ

2.5 การจัดกลุ่มข้อมูล (Data clustering) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะพบว่าข้อมูลที่นำมาจัดให้อยู่ภายใต้รหัสของข้อมูลดังกล่าวในขั้นตอนที่สองนั้น สามารถนำมาจัดกลุ่มเชื่อมโยงกันได้

2.6 สร้างบทสรุปจากการหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มข้อมูลที่ได้ (Theme construction) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยพิจารณาให้ได้ว่ากลุ่มข้อมูลที่ได้มามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันลักษณะใด ลักษณะเชิงเหตุเชิงผล ลักษณะของการอธิบาย

สิ่งที่เกิดขึ้นร่วมกัน หรือเป็นลักษณะของการอยู่ร่วมกันในภาพรวมใหญ่ เพื่อให้ได้สาระสำคัญอย่างละเอียด (Essence content)

2.7 ทำการสะท้อนผลที่ได้ (Reflection) จากการวิเคราะห์ข้อมูลต่อคณะผู้วิจัย และสร้างความเข้าใจร่วมกันในผลการวิจัยที่ได้

ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์เอกสารผู้วิจัยจะคำนึงถึงบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมของข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ประกอบด้วยว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เช่น บริบทสถานการณ์ของประเทศในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งแผนการพัฒนาประเทศไทยในอนาคตตามที่สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบประเด็นที่เกี่ยวข้องและภาพอนาคตบทบาทของสตรีแห่งชาติฯ ทั้งปัจจุบันและภาพอนาคต ทำให้ผู้วิจัยนำมาใช้กำหนด (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์สตรีแห่งชาติฯ ใน 10 ปีและ 50 ปี ข้างหน้า ดังนี้

(ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์สตรีแห่งชาติฯ ใน 10 ปีข้างหน้า ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ค่านิยมเกี่ยวกับสตรี และประเด็นยุทธศาสตร์จำนวน 5 ยุทธศาสตร์

วิสัยทัศน์ “สตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ เป็นองค์กรอิสระที่มีกฎหมายรองรับและเป็นตัวแทนของสตรีไทยทั่วประเทศเพื่อมุ่งส่งเสริมและพัฒนาสถานภาพสตรีไทยให้มีความเสมอภาคระหว่างเพศ และพิทักษ์สิทธิสตรีในระดับชาติและนานาชาติ”

ค่านิยมเกี่ยวกับสตรี

1. สตรีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในสังคมไทย ด้วยการสร้างครอบครัว สร้างคนคุณภาพ สร้างองค์กรที่มีธรรมาภิบาล

2. สตรีเป็นผู้มีความละเอียดอ่อน และเอื้ออาทร

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

3. สตรีเป็นผู้พัฒนาสังคมไทยให้เจริญก้าวหน้าด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีความละเอียดรอบคอบการกระทำผิดกฎหมาย และมีความซื่อสัตย์สุจริต

4. สตรีเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการสร้างชาติอย่างยั่งยืนและสร้างโลกที่มีสันติสุข

ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ทั้งห้า ได้แก่ การส่งเสริมสถานภาพสตรีไทย การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและการพิทักษ์สิทธิสตรีในสังคมไทย การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรสมาชิก องค์กรเครือข่ายสตรี และกลุ่มสตรีต่างๆ ในสังคม การเป็นองค์กรที่พึ่งหลักของสตรีที่เดือดร้อนในสังคมไทยและเป็นตัวแทนที่เข้มแข็งของสตรีทั้งในประเทศและนานาชาติ และการเป็นองค์กรที่ร่วมพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ทั้งนี้ในแต่ละยุทธศาสตร์ได้กำหนดเป้าประสงค์ ตัวชี้วัด/เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่นำสู่การปฏิบัติการ

(ร่าง) **เส้นทางแผนยุทธศาสตร์ของสภาสตรีแห่งชาติฯ ใน 50 ปีข้างหน้า** ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ ค่านิยมเกี่ยวกับสตรี และประเด็นยุทธศาสตร์จำนวน 4 ยุทธศาสตร์

วิสัยทัศน์ “สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ เป็นองค์กรอิสระที่มีกฎหมายรองรับและองค์กรหลักของประเทศในการส่งเสริมสถานภาพสตรีไทยซึ่งมีความเสมอภาคระหว่างเพศรวมทั้งเป็นตัวแทนในการพิทักษ์สิทธิสตรีในประชาคมไทยและประชาคมโลก”

ค่านิยมเกี่ยวกับสตรี สตรีไทยเป็นที่พึ่งของครอบครัว สังคม ประเทศและประชาคมโลก ที่มีความยั่งยืนและมีสันติสุข สตรีเป็นผู้มีความเข้มแข็ง เอื้ออาทรและซื่อสัตย์สุจริต

ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ทั้งสี่ ได้แก่ ได้แก่ การธำรงสถานภาพสตรีไทยในประชาคมโลก การธำรงความเสมอภาคระหว่างเพศและการพิทักษ์สิทธิสตรีไทยในประชาคมโลก การขยายเครือข่ายองค์กรสมาชิกไปทั่วโลก และ การเป็นองค์กรผู้นำสตรีที่เป็นหลักในการพัฒนาภูมิภาคอาเซียนและประชาคมโลก

อนึ่ง เมื่อผู้วิจัยได้นำเสนอ (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์ของสภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ ใน 10 ปี และ 50 ปีข้างหน้า ต่อที่ประชุมคณะกรรมการบริหารของสภาสตรีแห่งชาติฯ ไปแล้วนั้น ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อทำการประชาสัมพันธ์ในกลุ่มองค์กรสมาชิกสังกัดสภาสตรีแห่งชาติฯ โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามชุด (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์ของสภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ ใน 10 ปี จำนวน 33 คน และผู้ตอบแบบสอบถามชุด (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์ของสภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ ใน 50 ปีจำนวน 23 คน พบว่า ร้อยละ 75.76 เห็นด้วยโดยไม่มีข้อเสนอแนะ ส่วนแผนยุทธศาสตร์ฯ ใน 50 ปีข้างหน้า พบว่า ร้อยละ 82.61 เห็นด้วยโดยไม่มีข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ยังมีข้อเสนอแนะอื่นๆ อีกด้วย กล่าวคือ เห็นด้วยกับ (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์ฯ สนับสนุนให้มีการตั้งกระทรวงสตรีการได้มาของประธานสภาสตรีและคณะกรรมการต้องมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความหลากหลายอาชีพ สตรีเป็นผู้นำได้เท่าเทียมกับบุรุษ ควรทำงานเชิงรุกและทำให้สำเร็จ การรณรงค์เรื่องความเท่าเทียมกันชายหญิง ควรมีข้อมูลที่ทันสมัยและจัดกลุ่มประเภทโดยเน้น ICT

ผู้วิจัยจึงเสนอแนะในการนำ (ร่าง) เส้นทางแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวสู่การปฏิบัติการอย่างเข้มข้นเพื่อบรรลุเป้าหมายความร่วมมือขององค์กรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาบทบาทสตรีไทย มีฐานข้อมูลความร่วมมือระหว่างองค์กรภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ชัดเจนสำหรับสภาสตรีแห่งชาติฯ

เอกสารอ้างอิง

- ชาย โพธิ์ลีตา. (2547). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุษบงก์ วิเศษพลชัย. (2552). **ดอกไม้ในพายุ : กรณีศึกษาผ่านมุมมองประสบการณ์ของผู้หญิงที่ถูกกระทำ ความรุนแรงซ้ำซากในครอบครัว**. สถาบันอานามัยนาเกลือ จังหวัดสมุทรปราการ.
- พงษ์เดช สารการ และ ยาวเรศ คำมะนาด. (2552). **พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับการกระทำรุนแรงของสามีต่อภรรยา**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. คณะสาธารณสุขศาสตร์ โรงพยาบาลขอนแก่น.
- ลีปนันทน์ เกตุทัต. (2534). **ทางสายกลางของสังคมไทยในอนาคต : เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม**. วิจัยและเรียบเรียงโดย โรเบิร์ต บี เทกซ์เตอร์. ไทยวัฒนาพานิช, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **ทิศทางแผนพัฒนาฉบับที่ 11**. เอกสาร ประกอบการประชุมประจำปี 2553 ของ สช. วันศุกร์ที่ 6 สิงหาคม 2553 ณ ห้องแกรนด์ไดมอนด์บอลรูม ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี.
- Morse, J.M. and Field, P.A. (1996). **Nursing Research : The Application of Qualitative Approaches**, Second edition, Chapman & Hall, London.
- Textor, R., (1980). **A Handbook on Ethnographic Futures Research**, 3rd Ed. Cultural and Educational Futures Research Project, School of Education and Department of Anthropology, Stanford University, Stanford, CA.
- Textor, R. (1992). Methodology appendix, in S. Ketudat, **The middle path for the future fo Thailand: Technology in harmony with culture and environment**. Honolulu, Hawaii.
- Textor, R. (2008). **Ethnographic future research**, A short history, August 2008
- The Global Fund for Women. (2011). [online]. available from : (<http://www.kintera.org/atf/cf/%7BA98DAD81-089D-418F-81B2-6258D2909125%7D/STATUS%20OF%20WOMEN.PDF>). (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์, 2554).

ดรชนีวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 – 3
พ.ศ. 2554

นิพนธ์ ทัพพะกุลธร*
ธัญญรัตน์ ชัยชัย**
อุษา ชลสินธุ์**

ดรชนีผู้แต่ง

- กนกพัชร ต่ายคนอง. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 168-177.
- กิตติพันธุ์ อรุณพลลังสันติ. “ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุกะหว่างการออกกำลังกายแบบซิกและการออกกำลังกายแบบท่าฤๅษีดัดตน”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 116-125.
- เกียรติชัย สายตาคำ. “การพัฒนาแบบการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์โดยวิธีการเดาความหมายจากบริบท (รูปแบบการสอนแบบสายตาคำโมเดล)”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 139-154.
- จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง และคนอื่นๆ. “อนาคตภาพบทบาทสตรีไทยและสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ : ยุทศาสตร 50 ปี”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 423-432.
- ชินุพงศ์ ทองพวง. “ความมั่นคงในชีวิตของนักธุรกิจขนาดเล็ก”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 126-138.
- ณัชชา หลิวรุ่งเรือง. “ระบบบริหารจัดการหลักสูตรของมหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 178-193.
- ธนพร ศรีพงษ์. “สิทธิมนุษยชน”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 233-242.
- ธวัชชัย พัฒนวงศ์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 295-314.
- ธฤณวัชร ไชยโคตร. “การรักษาด้วยกระแสไมโคร : กายภาพบำบัดแนวใหม่ในการรักษาอาการปวด”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 11-29.
- ธฤณวัชร ไชยโคตร. “การออกกำลังกายขณะฟอกเลือดสำหรับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 346-358.
- นงนุช พลบูรณ์. “ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชากายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยคริสเตียน ปีการศึกษา 2549-2551”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 102-115.
- ประภาส ศรีบุญรอด. “ปัญหาอุปสรรคทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร กรณีศึกษา ณ มหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 51-67.

* ผู้อำนวยการศูนย์วิทยบริการและหอสมุด มหาวิทยาลัยคริสเตียน

** บรรณารักษ์ ศูนย์วิทยบริการและหอสมุด มหาวิทยาลัยคริสเตียน

- ปาจริย์ ศรีสมบัติ. “ผลของพรีคูลิ่งเทคนิคต่อสมรรถภาพการใช้ออกซิเจนสูงสุดของนักกีฬาฟุตบอลเยาวชน โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 82-95.
- พจนา ธารณะ. “แนวทางในการบรรเทาความปวดสำหรับผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย. 2554) : 30-41.
- พิฑูรย์ ตรีวิจิตรเกษม. “Stop global warming with bioplastics”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 243-251 .
- พิมพ์ภาภรณ์ พึ่งบุญพานิชย์. “ความเป็นอิสระกับคุณภาพการสอบบัญชี”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 207-216 .
- ไพศาล จันทรังษี. “การศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบในการบริหารของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 269-282.
- ภูริทัต สิงห์เสม. “ปัจจัยทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยคริสเตียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2553”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย. 2554) : 155-167.
- ยังชัน ชิน. “ชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรเก่าพระพร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 สภาคริสตจักรในประเทศไทย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 411-422
- รัตมี ลักษณะารณพร. “วัฒนธรรมองค์การ : ภาวะแห่งความสำเร็จขององค์การ”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 331-345
- วีรยา ภักธอาชาชัย. “การใช้รูปแบบสมการโครงสร้างในพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย”. 17,3 (ก.ย.- ธ.ค.2554) : 380-392.
- ศุภศิษฎ์ อรุณรุ่งสวัสดิ์. “รังสี พลังงานจากนิวเคลียสที่ไม่เสถียร”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 217-232.
- สงกรานต์ กลมสุข. “มรดกเทคโนโลยีกับประวัติศาสตร์ไทยที่สำคัญ”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 315-330.
- สมพันธ์ หิณทุชะนันท์ และศากุล ช่างไม้. “การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 393-410.
- สมาน ลาภกระจำ. “ระบบช่วยสนทนาภาษาอังกฤษบนไมโครคอมพิวเตอร์”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 68-81.
- สุจิรา สุขวัฒน์. “พัสดวามารถ : กรณีศึกษาคณะละครในจังหวัดนครปฐม”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 283-294.
- สุพจน์ สุทธิศักดิ์. “การศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 369-379.
- สุรชาติ ณ หนองคาย. “กระบวนการทัศน์สุขภาพจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาสำคัญในประเทศไทย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 359-368.
- สุภัทสรวิภา ภาณุกุล. “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ประจำปีการศึกษาของบุคลากรมหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 252-268.
- อนุธิดา ประเสริฐศักดิ์. “การลดต้นทุนเพื่อความยั่งยืนของธุรกิจ”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 1-10.
- อมรรัตน์ สัจจิตูขาลกุล. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจจะสูบบุหรี่ของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 42-50.
- อาคม ไสงาม. “ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวการแพทย์ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน ปีการศึกษา 2552”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย. 2554) : 96-101.

ดรชนิหวัเรื่อง

กายภาพบำบัด

ธฤชณัฐร ไชยโคตร. “การรักษาด้วยกระแสไมโคร : กายภาพบำบัดแนวใหม่ในการรักษาอาการปวด”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 11-29.

การบริหารงานบุคคล

ธวัชชัย พัฒนวงศ์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 295-314.

การสอนด้วยสื่อ

เกียรติชัย สายตาคำ. “การพัฒนารูปแบบการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์โดยวิธีการเดาความหมายจากบริบท (รูปแบบการสอนแบบสายตาคำโมเดล)”. 17,1 (ม.ค.- เม.ย. 2554) : 139-154.

สมาน ลาภกระจ่าง. “ระบบช่วยสนทนาภาษาอังกฤษบนไมโครคอมพิวเตอร์”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 68-81.

การสอบบัญชี

พิมพากรณ์ พึ่งบุญพานิชย์. “ความเป็นอิสระกับคุณภาพการสอบบัญชี”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 207-216.

การสูบบุหรี่

อมรรัตน์ สุจิตขวาลากุล. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจจะสูบบุหรี่ของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 42-50.

การออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ

กิตติพันธุ์ อรุณพลังสันติ. “ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุระหว่างการออกกำลังกายแบบซิกงและการออกกำลังกายแบบท่าฤๅษีดัดตน”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 116-125.

ความพอใจของผู้ใช้บริการ

นงนุช พลบูรณ์. “ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชากายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยคริสเตียน ปีการศึกษา 2549 - 2551”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 102-115.

อาคม ไสงาม. “ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวการแพทย์ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน ปีการศึกษา 2552”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย. 2554) : 96-101.

คอมพิวเตอร์ช่วยการออกแบบ - - หลักสูตร

ณัฏฐา หลิวรุ่งเรือง. “ระบบบริหารจัดการหลักสูตรของมหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 178-193.

คริสต์ศาสนากับสังคม

ยังชัน ชิน. “ชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรเก่าพระพร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 สมาคริสตจักรในประเทศไทย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 411-422

จิตวิทยาสังคม

ภูริทัต สิงห์เสม. “ปัจจัยทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยคริสเตียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2553”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 155-167.

ต้นทุนการผลิต

อนุธิดา ประเสริฐศักดิ์. “การลดต้นทุนเพื่อความยั่งยืนของธุรกิจ”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 1-10.

ไต้หวัน – – ผู้ป่วย

รชษฎ์วัชร ไชยโคตร. “การออกกำลังกายขณะฟอกเลือดสำหรับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 346-358.

ไทย – – ประวัติศาสตร์

สงกรานต์ กลมสุข. “มรดุเทศก์กับประวัติศาสตร์ไทยที่สำคัญ”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 315-330.

ธุรกิจขนาดย่อม

ชีษณุพงศ์ ทองพวง. “ความมั่นคงในชีวิตของนักธุรกิจขนาดเล็ก”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 126-138.

นาฏศิลป์ – – ไทย

สุจิรา สุวัฒน์. “พัสดวาทกรรม : กรณีศึกษาคณะละครในจังหวัดนครปฐม”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 283-294.

บทบาทสตรี – – ไทย

จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง และคนอื่นๆ. “อนาคตภาพบทบาทสตรีไทยและสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ : ยุทธศาสตร์ 50 ปี”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 423-432.

ปอด – – ผู้ป่วย – – การดูแล

สมพันธ์ หิญาธิระนันท์ และศากุล ช่างไม้. “การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค. 2554) : 393-410.

ผู้ป่วย – – การฟื้นฟูสมรรถภาพ

รชษฎ์วัชร ไชยโคตร. “การออกกำลังกายขณะฟอกเลือดสำหรับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 346-358.

พิพิธภัณฑ์ – – ไทย (นครปฐม)

สุพจน์ สุทธิศักดิ์. “การศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 369-379.

พลังงานนิวเคลียร์

ศุภศิษฐ์ อรุณรุ่งสวัสดิ์. “รังสี พลังงานจากนิวเคลียร์ที่ไม่เสถียร”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 217-232.

ภาวะโลกร้อน

พิศุฑู ตริวิจิตรเกษม. “Stop global warming with bioplastics”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 243-251.

ภาษาอังกฤษ – – การเรียนการสอน

เกียรติชัย สายตาคำ. “การพัฒนารูปแบบการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์โดยวิธีการเดาความหมายจากบริบท (รูปแบบการสอนแบบสายตาคำโมเดล)”. 17,1 (ม.ค.- เม.ย.2554) : 139-154.

ประภาส ศรีบุญรอด. “ปัญหาอุปสรรคทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร กรณีศึกษา ณ มหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 51-67.

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม) ๒๕๕๔

สมาน ลาภกระจ่าง. “ระบบช่วยสนทนาภาษาอังกฤษบนไมโครคอมพิวเตอร์”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 68-81.

มหาวิทยาลัยคริสเตียน - -การบริหาร

สุภัทสร วิชากุล. “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ประจำปีการศึกษาของบุคลากรมหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 252-268.

มัลคฤเทศก์

สงกรานต์ กลมสุข. “มัลคฤเทศก์กับประวัติศาสตร์ไทยที่สำคัญ”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 315-330.

มะเร็ง - - ผู้ป่วย

พจน ธารณะ. “แนวทางในการบรรเทาความปวดสำหรับผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย. 2554) : 30-41.

รังสีวิทยา

ศุภศิษฐ์ อรุณรุ่งสวัสดิ์. “รังสี พลังงานจากนิวเคลียสที่ไม่เสถียร”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 217-232.

โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง

สมพันธ์ วิทยุธีระนันท์ และศากุล ช่างไม้. “การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 393-410.

วัฒนธรรมองค์การ

รัศมี ลักษณะวรรณพร. “วัฒนธรรมองค์การ : ภูมูแห่งความสำเร็จขององค์การ”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 331-345.

วัยรุ่น - - พฤติกรรมทางเพศ

กนกพัชร ต่ายคนอง. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 168-177.

สตรีไทย

จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง และคนอื่นๆ. “อนาคตภาพบทบาทสตรีไทยและสภาพสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ : ยุทธศาสตร์ 50 ปี”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 423-432.

สมรรถภาพทางกาย

ปาจริย ศรีสมบัติ. “ผลของพรีคูลิ่งเทคนิคต่อสมรรถภาพการใช้ออกซิเจนสูงสุดของนักกีฬาฟุตบอลเยาวชนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย. 2554) : 82-95.

สภาพสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์

จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง และคนอื่นๆ. “อนาคตภาพบทบาทสตรีไทยและสภาพสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ : ยุทธศาสตร์ 50 ปี”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 423-432.

สิทธิมนุษยชน

ชนพร ศรีพงษ์. “สิทธิมนุษยชน”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 233-242.

สุขภาพจิต

สุรชาติ ณ หนองคาย. “กระบวนการค้นสุขภาพจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาสำคัญในประเทศไทย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค. 2554) : 359-368.

องค์การบริหารส่วนตำบล - - การบริหาร

ไพศาล จันทังษ์. “การศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบในการบริหารของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 269-282.

อินเทอร์เน็ต - - พฤติกรรมผู้บริโภค

วีรยา ภักธอาชาชัย. “การใช้รูปแบบสมการโครงสร้างในพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 380-392.

ดรชนีสาขาวิชา

สาขาวิชากายภาพบำบัด

กิตติพันธุ์ อรุณพลังสันติ. “ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุระหว่างการออกกำลังกายแบบซิกงและการออกกำลังกายแบบท่าฤๅษีดัดตน”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 116-125.

รชณูวัชร ไชยโคตร. “การรักษาด้วยกระแสไมโคร : กายภาพบำบัดแนวใหม่ในการรักษาอาการปวด”.

17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 11-29.

รชณูวัชร ไชยโคตร. “การออกกำลังกายขณะฟอกเลือดสำหรับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย”.

17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 346-358.

นงนุช พลบูรณ์. “ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชากายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยคริสเตียน ปีการศึกษา 2549 - 2551”.

17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 102-115.

ปาจริย์ ศรีสมบัติ. “ผลของพรีคูลิงเทคนิคต่อสมรรถภาพการใช้ออกซิเจนสูงสุดของนักกีฬาฟุตบอลเยาวชนโรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 82-95.

สาขาวิชาการจัดการบริการและการท่องเที่ยว

สงกรานต์ กลมสุข. “มัลลเทศก์กับประวัติศาสตร์ไทยที่สำคัญ”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 315-330.

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

ไพศาล จันทังษี. “การศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบในการบริหารของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 269-282.

รัตมี ลักษณะวรรณพร. “วัฒนธรรมองค์การ : ภาวะแห่งความสำเร็จขององค์การ”.

17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 331-345.

สาขาวิชาการตลาดระหว่างประเทศ

อนุธิตา ประเสริฐศักดิ์. “การลดต้นทุนเพื่อความยั่งยืนของธุรกิจ”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 1-10.

สาขาวิชาการบัญชี

พิมพ์ภากรณ์ พึ่งบุญพานิชย์. “ความเป็นอิสระกับคุณภาพการสอบบัญชี”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 207-216.

สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวการแพทย์

อาคม ไสงาม. “ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวการแพทย์ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน ปีการศึกษา 2552”.

17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 96-101.

สาขาวิชาเทววิทยา

ยังชัน ชิน. “ชีวิตและการทำพันธกิจของคริสตจักรเก่าพระพร สังกัดคริสตจักรภาคที่ 7 สภาคริสตจักรในประเทศไทย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 411-422

สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์

กนกพัชร ต่ายคนอง. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 168-177.

พจนา ธารณะ. “แนวทางในการบรรเทาความปวดสำหรับผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย”.

17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 30-41.

สมพันธ์ หิฎฐิระนันท์ และศากุล ช่างไม้. “การจัดการกับอาการของผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง”.

17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 393-410.

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

อมรรัตน์ สุจิตฐาลากุล. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจจะสูบบุหรี่ของนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 42-50.

สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ

เกียรติชัย สายตาคำ. “การพัฒนารูปแบบการสอนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์โดยวิธีการเดาความหมายจากบริบท (รูปแบบการสอนแบบสายตาคำโมเดล)”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 139-154.

ประภาส ศรีบุญรอด. “ปัญหาอุปสรรคทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารกรณีศึกษา ณ มหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 51-67.

สาขาวิชาระบบสารสนเทศธุรกิจ

ณัฏชา หลีรุ่งเรือง. “ระบบบริหารจัดการหลักสูตรของมหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 178-193.

วีรยา ภัทรอาชาชัย. “การใช้รูปแบบสมการโครงสร้างในพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 380-392.

สมาน ลามกระจำ. “ระบบช่วยสนทนาภาษาอังกฤษบนไมโครคอมพิวเตอร์”. 17,1(ม.ค.- เม.ย.2554) : 68-81.

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์

พิฑูร ตรีวิจิตรเกษม. “Stop global warming with bioplastics”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 243-251.

ศุภศิษฐ์ อรุณรุ่งสวัสดิ์. “รังสี พลังงานจากนิวเคลียสที่ไม่เสถียร”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 217-232.

สาขาวิชาสังคมศาสตร์

จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง และคนอื่นๆ. “อนาคตภาพบทบาทสตรีไทยและสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ : ยุทธศาสตร์ 50 ปี”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 423-432.

ชินณพงค์ ทองพวง. “ความมั่นคงในชีวิตของนักธุรกิจขนาดเล็ก”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 126-138.

ธนพร ศรีพงษ์. “สิทธิมนุษยชน”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 233-242.

ธวัชชัย พัฒนวงศ์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 295-314.

ภูริทัต สิงหเสม. “ปัจจัยทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยคริสเตียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2553”. 17,1 (ม.ค.-เม.ย.2554) : 155-167.

สุจิตรา สุขวัฒน์. “พัสดราภรณ์ : กรณีศึกษาคณะละครในจังหวัดนครปฐม”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 283-294.

สุพจน์ สุทธิศักดิ์. “การศึกษาศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค.2554) : 369-379.

สุรชาติ ณ หนองคาย. “กระบวนการค้นคว้าหาจิตวิญญาณในมุมมองศาสนาสำคัญในประเทศไทย”. 17,3 (ก.ย.-ธ.ค. 2554) : 395-368.

สุภัทสรา วิภากุล. “การศึกษามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ประจำปีการศึกษาของบุคลากรมหาวิทยาลัยคริสเตียน”. 17,2 (พ.ค.-ส.ค.2554) : 252-268.

**คำแนะนำในการเขียนผลงานวิชาการและส่งต้นฉบับ
ตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน**

กองบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน มีความยินดีที่จะขอเรียนเชิญสมาชิก วารสาร และผู้ที่สนใจทุกท่านส่งบทความวิชาการหรือรายงานการวิจัย เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ความรู้และความก้าวหน้าทางวิชาการในวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน ทั้งนี้บทความที่ส่งมาให้พิจารณาต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจทานและแก้ไขต้นฉบับ และจะพิจารณาลงตีพิมพ์โดยเรียงลำดับก่อนหลังของการได้รับเรื่องแต่ละประเภทตามความเหมาะสม

ประเภทของผลงานวิชาการ

1. ประเภทบทความวิชาการ

บทความวิชาการ : เน้นสาระความรู้เกี่ยวข้องกับการบริการการศึกษา การวิจัย และวิชาการหรือเป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในทางวิชาการที่น่าสนใจ การวิเคราะห์ประเด็นกลุ่มงานวิจัยเพื่อให้เห็นประเด็นความรู้ที่ได้และแนวในการทำวิจัยต่อไป

2. ประเภทรายงานการวิจัย

รายงานวิจัย : เรื่องที่ส่งไปตีพิมพ์จะต้องเป็นเรื่องที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน หรือไม่อยู่ในระหว่างส่งไปตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

การเตรียมและส่งต้นฉบับ

1.บทความวิชาการและรายงานการวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง : ให้มีทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นข้อความสั้นๆ และสื่อความหมายบ่งชี้ให้เห็นสาระสำคัญของเนื้อหา

1.2 ชื่อผู้เขียน : ให้ใส่ชื่อตัวและชื่อสกุลเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มุมขวาใต้ชื่อเรื่อง กรณีผู้แต่งหลายคนให้เรียงลำดับความสำคัญตามวุฒิหรือตำแหน่งวิชาการในงานนั้นๆ โดยให้ทำเครื่องหมาย * ไว้ท้ายนามสกุล และพิมพ์ Footnote ไว้ท้ายในหน้าแรกของบทความวิชาการ ดังตัวอย่างหน้า 4-5

พร้อมทั้งให้ข้อมูลสถานที่ติดต่อ โทรศัพท์/โทรสาร หรือ E-mail เพื่อสะดวกในการติดต่อ

1.3 บทคัดย่อ : (Abstract) จะปรากฏหน้าหน้าเนื้อหา บทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้ภาษาอังกฤษขึ้นก่อนมีความยาวไม่เกิน 200 คำ (ผลงานเป็นภาษาอังกฤษต้องแสดงชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน บทคัดย่อ เป็นภาษาไทยด้วย)

1.4 การอ้างอิงในเนื้อหา : ให้ใช้การอ้างอิงในรูปแบบนาม-ปี-เลขหน้า ดังตัวอย่าง (คาทูล ช่างไม้, 2550 : 21) (Fawcett and Downs, 2206 : 10)

1.5 ต้นฉบับ : ใช้กระดาษ (A 4) พิมพ์ หน้าเดียว พิมพ์บรรทัดเว้นบรรทัด (Double spacing) ใช้โปรแกรมและตัวพิมพ์มาตรฐาน (Font 16 ของ Angsana new เท่านั้น) มีเลขหน้ากำกับทุกหน้า เนื้อเรื่องจำนวนไม่ต่ำกว่า 9 หน้า และไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ A4 **ถ้าเป็นรายงานการวิจัย** ให้เรียงลำดับเรื่องดังนี้

- 1) บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) บทนำความสำคัญของปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) กรอบแนวความคิดการวิจัย
- 4) วิธีการดำเนินการวิจัย (กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
- 5) สรุปผลการวิจัย และวิเคราะห์ผลการวิจัย
- 6) วิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

1.6 ตารางงานวิจัย : ให้จัดพิมพ์ในรูปแบบตารางเปิด ทั้งสองข้าง ดังตัวอย่าง ตารางที่ 1

1.7 การเขียนการอ้างอิงท้ายเรื่อง : ใช้การอ้างอิงระบบเอพีเอ APA (American Psychological Association) ดังตัวอย่าง

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม) ๒๕๕๔

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.//
ครั้งที่พิมพ์.// เมืองที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์.
เรวดี ธรรมอุปการณ. (2530). การ**ใช้ยา**
บำบัดอาการ.พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ
: ไทยวัฒนาพานิช.

2. บทความวารสาร

ชื่อผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// "ชื่อบทความ".//
ชื่อวารสาร.// ปีที่ (ฉบับที่).// หน้า
แรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.
ธวัช โลพันธ์ศรี. (2530). "เรื่องเสียงแหบ".
วารสารพยาบาล. 5(6) : 216-226.

ตาราง 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความสำคัญของความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว
ที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยรวมและรายด้านจำแนกตามตัวแปร
เพศ (n=384)

ความคิดเห็น	ชาย (n=169)		หญิง (n=215)		t	p
	X̄	S.D.	X̄	S.D.		
ด้านการจัดดำเนินการ	3.89	.63	3.87	.64	.31	.842
ด้านสถานที่, อุปกรณ์และ สิ่งอำนวยความสะดวก	3.69	.60	3.67	.67	.22*	.047
ด้านแหล่งท่องเที่ยว	3.90	.55	3.94	.59	-.80	.112
ด้านสินค้าของที่ระลึก	3.69	.68	3.71	.62	-.37	.300
รวม	3.79	.50	3.80	.50	-.18	.686

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//
เมืองที่พิมพ์.// สถาบันศึกษา.
สมหมาย ธีรวิทย์คม. (2547). **ประสบการณ์**
การนอนท้าวหน้าของผู้ป่วยหลังผ่าตัด
โรคจอประสาทตาลอกในโรงพยาบาล
เมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง).
วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยคริสเตียน.

4. ข้อมูลออนไลน์บนอินเทอร์เน็ต

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// [ประเภทสื่อ].//
รายละเอียดทางการพิมพ์ (ถ้ามี).// เข้าถึงได้จาก.//
แหล่งสารนิเทศ.// (วันที่ค้นข้อมูล.// วัน/เดือน/ปี).

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2544). **ความสงสัยในการ**
เดินทางปฏิรูปการศึกษา. [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก : [http://www.moe.go.th/
article-somsak11.htm/](http://www.moe.go.th/article-somsak11.htm/).
(วันที่ค้นข้อมูล 31 พฤษภาคม 2545).

5. บทความหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ.// "ชื่อบทความ".// ชื่อหนังสือ
พิมพ์.// หน้า.
คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (12 มกราคม 2537).
"ข้าวไกลนา". สยามรัฐ : 3.

2. หลักเกณฑ์การประเมินผลงานวิชาการ เพื่อการตอบรับการตีพิมพ์และส่งต้นฉบับ

2.1 กองบรรณาธิการจะพิจารณาผลงานวิจัย
เบื้องต้นเกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าผ่านการ
พิจารณาจะเข้าสู่การประเมินจากภายในและภายนอก เมื่อ

ผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไขต้นฉบับ
จะแจ้งผลให้ผู้เขียนแก้ไขข้อมูลตาม ข้อเสนอแนะของ
ผู้ประเมิน เพื่อส่งต้นฉบับจริงพร้อมแผ่นซีดี หรือไฟล์
ที่ถูกต้องอีกครั้ง โดยเลขานุการฯ จะเป็นผู้ประสานงาน
กับผู้เขียนโดยตรง

2.2 บทความที่ไม่ได้รับพิจารณาตีพิมพ์จะ
ไม่ส่งต้นฉบับคืน

2.3 บทความที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์แล้ว
กองบรรณาธิการจะส่งวารสารให้ผู้เขียน จำนวน 1 เล่ม
พร้อมหนังสือรับรองการตีพิมพ์

2.4 ลิขสิทธิ์การพิมพ์ต้นฉบับที่ได้รับการ
ตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียนถือเป็น
กรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยคริสเตียน

2.5 ส่งเอกสารต้นฉบับพร้อมแผ่นซีดีด้วย
ตนเองหรือส่งทางไปรษณีย์ไปตามที่อยู่ด้านล่าง

เลขานุการคณะกรรมการวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน
อาจารย์นิพนธ์ ทักทิมกุลธร
144 หมู่ 7 ถนนพระประโทน - บ้านแพ้ว ตำบลดอนยายหอม
อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73000
โทรศัพท์ 0-3422-9480 ต่อ 3102-03 โทรสาร. 0-3422-9499
E-mail : ctujournal@christian.ac.th

ตัวอย่างบทความวิชาการ

ภาษาพูดกับภาษาวิชาการ

A Spoken Language and Academic Writing in Thai

ดร. เรืองเดช ปิ่นเชื้อนขัติย์ *

บทคัดย่อ

บทความนี้ นำเสนอความหมายของภาษา ภาษาพูดกับภาษาถิ่น ภาษาวิชาการกับภาษาถิ่น ภาษามาตรฐานกับภาษาถิ่น ความแตกต่างระหว่างภาษาพูดกับภาษาวิชาการ ความแตกต่างระหว่างภาษาไทยถิ่น กรุงเทพฯ กับภาษาไทยมาตรฐาน และภาษาพูดกับภาษาวิชาการที่ใช้เป็นทางการและใช้เชิงวิชาการ รวมทั้งเสนอแนวทางการเขียน และข้อควรระวังในการใช้ภาษาเขียนเชิงวิชาการด้วย

ABSTRACT

This article presents the definition of language, spoken language and dialect, as well as, academic writing and Thai dialect. The differences of the standard Thai and Bangkok Thai dialect, the different usage of the spoken Bangkok Thai dialect and academic writing in standard Thai is also presented. Awareness of writing in academic usage in Thai is given as well.

1. บทนำ

ชนชาติไทยมีภาษาพูดใช้มานานแล้ว แต่จะนานสักแค่ไหนไม่มีหลักฐานปรากฏ แต่ถ้าจะให้สันนิษฐานในฐานะที่เป็นนักภาษาศาสตร์คนหนึ่งก็ต้องสันนิษฐานว่า มีมานานตั้งแต่ก่อนกำเนิดของชนชาติไทยหรือไม่ก็หลังจากนั้นไม่นานนัก ถ้าถามว่าแหล่งกำเนิดของชนชาติไทยอยู่ที่ไหน ปัญหานี้มีคำตอบอยู่หลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีว่าคนไทยอพยพจากเหนือลงใต้ ทฤษฎีว่าคนไทยอพยพจากใต้ขึ้นเหนือ ทฤษฎีว่าคนไทยอยู่ประเทศไทยมานานแล้วไม่ได้อพยพไปไหนหรือมาจากไหน ทฤษฎีเหล่านี้ต่างก็อาศัยหลักฐานทางภาษา และโบราณคดีมาประกอบทฤษฎี ใครจะเชื่อทฤษฎีไหนไม่มีใครห้าม แต่ถ้าจะเชื่อทฤษฎีทางภาษาของนักภาษาศาสตร์เป็นหลัก แหล่งกำเนิดของชนชาติใดหรือชนชาติไหนจะอยู่บริเวณทางตอนเหนือของลาวกับเวียดนาม

* รองศาสตราจารย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

ตัวอย่างการเขียนรายงานการวิจัย

ภาวะสุขภาพและความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้พิการ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี*

Health Status and Activity of Daily Living of Disabled Persons at Tamuang District in Kanchanaburi Province

ดร. ศากุล ช่างไม้*

สุปราณี แสงวงษ์**

จิณณพัต ธนกิจวรรณกุล***

บทคัดย่อ

ความพิการเป็นสถานะทางสุขภาพอย่างหนึ่ง ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะของการสูญเสียความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ในการดำรงชีวิตแต่ละวัน ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาสุขภาพอื่นๆ เช่น การเจ็บป่วย และการได้รับการบาดเจ็บ ดังนั้นการมีข้อมูลพื้นฐาน ภาวะสุขภาพและภาวะพึ่งพาของผู้พิการจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่ง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพและความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้พิการที่อาศัยอยู่ในวัดวังขนายทายิการาม ตำบลท่าม่วง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ประชากรเป็นผู้พิการอายุระหว่าง 34-50 ปีขึ้นไป จำนวน 57 คน เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมกราคม พ.ศ. 2553 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของผู้พิการ แบบประเมินภาวะสุขภาพของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า

ของกรมพัฒนาสุขภาพจิต แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และเครื่องตรวจระดับน้ำตาลในเลือดโดยการเจาะปลายนิ้ว

ผลการวิจัยพบว่าผู้พิการส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 85.96 มีปัจจัยเสี่ยงของโรคเบาหวานชนิดที่ 2 อยู่ในกลุ่มเสี่ยงสูงมาก จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 71.90 ส่วนใหญ่ไม่มีภาวะซึมเศร้า จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 57.89 ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกับกลุ่มที่มีภาวะซึมเศร้า คือจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 42.11 สำหรับความรุนแรงของความพิการจนมีภาวะพึ่งพาพบว่า ผู้พิการส่วนใหญ่ไม่มีความต้องการพึ่งพาทางกาย แต่อาจมีการปฏิบัติกิจกรรมที่ไม่เป็นปกติมาก จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 43.90 และผู้พิการที่มีความพิการปานกลางจนถึงมีความพิการรุนแรงอย่างมาก มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 56.10

* คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย อาจารย์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยคริสเตียน

**อาจารย์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

***พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน

ใบสมัคร/ต่ออายุ สมาชิกวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

(กรุณาเขียนให้ชัดเจน)

ชื่อ - นามสกุล.....

ที่อยู่ (ที่ต้องการให้ส่งวารสาร).....

.....

.....

มีความประสงค์ ☐ สมัครสมาชิกใหม่ ☐ ต่ออายุสมาชิก

ประเภท

สมาชิกรายปี (3 ฉบับ) เป็นเงิน 250 บาท

สมาชิกราย 2 ปี (6 ฉบับ) เป็นเงิน 450 บาท

สมาชิกราย 3 ปี (9 ฉบับ) เป็นเงิน 600 บาท

เริ่มฉบับที่ ☐ 1. (มกราคม - เมษายน) ☐ 2. (พฤษภาคม - สิงหาคม) ☐ 3. (กันยายน-ธันวาคม)

โดยได้ส่งเงินค่าสมาชิกเป็น ☐ เงินสด ☐ ธนาณัติ ☐ ตัวแลกเงินไปรษณีย์

จำนวนเงิน..... บาท (.....)

ต้องการให้ออกใบเสร็จในนาม.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้สมัคร

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

หมายเหตุ : การส่งจ่ายทางไปรษณีย์กรุณาส่งจ่าย ปณจ. นครปฐม ในนาม มหาวิทยาลัยคริสเตียน

144 หมู่ 7 ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

หรือ ตู้ ป.ณ. 33 อำเภอเมือง นครปฐม 73000

(วงเล็บมุมของ "วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน")

สำหรับเจ้าหน้าที่ฝ่ายสมาชิก

ใบเสร็จเล่มที่.....เล่มที่.....ลงวันที่.....

วารสารเล่มแรกที่จ่ายไป.....

อัตราค่าลงโฆษณาในวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

พื้นที่โฆษณา					ราคาต่อฉบับ	ราคาต่อปี (3 ฉบับ)
หน้าด้านใน	เต็มหน้า	พิมพ์	4	สี	6,000 บาท	17,000 บาท
ปกหน้าด้านใน	เต็มหน้า	พิมพ์	1	สี	4,000 บาท	10,000 บาท
ปกหลังด้านใน	เต็มหน้า	พิมพ์	4	สี	5,500 บาท	16,000 บาท
ปกหลังด้านใน	เต็มหน้า	พิมพ์	1	สี	3,500 บาท	9,000 บาท
ปกหลังด้านนอก	เต็มหน้า	พิมพ์	4	สี	7,000 บาท	19,000 บาท
ในเล่ม	เต็มหน้า	พิมพ์	1	สี	2,500 บาท	6,000 บาท
ใบแทรกในเล่ม					1,500 บาท	3,000 บาท

ใบตอบรับ

ข้าพเจ้าตำแหน่ง
 สถานที่ทำงาน..... มีความประสงค์ที่จะสนับสนุนการพิมพ์วารสาร
 มหาวิทยาลัยคริสเตียนดังนี้ (กรุณาใส่เครื่องหมายในช่องที่ต้องการ)

พื้นที่โฆษณา					ราคาต่อฉบับ	ราคาต่อปี (3 ฉบับ)
หน้าด้านใน	เต็มหน้า	พิมพ์	4	สี	6,000 บาท	17,000 บาท
ปกหน้าด้านใน	เต็มหน้า	พิมพ์	1	สี	4,000 บาท	10,000 บาท
ปกหลังด้านใน	เต็มหน้า	พิมพ์	4	สี	5,500 บาท	16,000 บาท
ปกหลังด้านใน	เต็มหน้า	พิมพ์	1	สี	3,500 บาท	9,000 บาท
ปกหลังด้านนอก	เต็มหน้า	พิมพ์	4	สี	7,000 บาท	19,000 บาท
ในเล่ม	เต็มหน้า	พิมพ์	1	สี	2,500 บาท	6,000 บาท
ใบแทรกในเล่ม					1,500 บาท	3,000 บาท

โดยส่ง Fax ใบตอบรับไปยังบรรณาธิการวารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียนที่หมายเลข 034-229499
 มหาวิทยาลัยคริสเตียน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 73000

❶ มหาวิทยาลัยคริสเตียน
144 หมู่ 7 ต.ดอนยายหอม
อ.เมือง จ.นครปฐม
โทรศัพท์ 0-3422-9480-97

❷ ศูนย์ศึกษาสยามคอมเพล็กซ์
อาคารสำนักงานสภาคริสตจักรในประเทศไทย
328 ถนนพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ 0-2214-6303-6

❸ สถาบันกรุงเทพคริสตศาสนศาสตร์
71 ซอยวชิรธรรมสาธิต 37 ถนนสุขุมวิท 101/1
แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร
โทรศัพท์ 0-2746-1103-4

www.christian.ac.th